

Az iskolatípusok fejlődésének nemzetközi
összehasonlító vizsgálata

Bölcsészdoktori értekezés

Koczka János

Budapest

1969

T a r t a l o m j e g y z é k

	Oldal
I. BEVEZETÉS	1
II. SZOCIALISTA ORSZÁGOK	8
/ Kismonográfiák /	
Szovjetunió	9
Lengyelország	37
Német Demokratikus Köztársaság	63
III. TŐKÉS ORSZÁGOK	95
/ Kismonográfiák/	
Anglia	96
Ausztria	132
Északamerikai Egyesült Államok	163
Franciaország	194
Hollandia	233
Német Szövetségi Köztársaság	254
Svédország	301

	Oldal
IV. ÖSSZEHASONLÍTÓ RÉSZ	336
A tőkés országok oktatásügye a válság tükrében	337
A vertikális iskolarendszer történelmi gyökerei	341
A dualisztikus struktúra jellemző vonásai	343
A tőkés országok kötelező iskoláinak tipusai	344
A népiskola felső tagozata	348
Középiskolák	352
A szocialista országok iskolarendsze- reinek jellemző sajátosságai	360
Politechnikai képzés a szocialista országok tanterveiben	365
A választható tárgyak szerepe az oktatásban	367
Szakköri tevékenység	369
A holnap oktatásügye	370
V. ÁLTALÁNOS BIBLIOGRÁFIA	375 -413

B E V E Z E T É S

A II.világháboru befejezése után, mintha az emberiség egyszerre akart volna jóvátenni mindent, amit korábban elrontott: meghökkentő gyorsasággal alakult át az emberi környezet, szédítő tempóban fejlődött az élet. A teremtmény, alkotó emberi génusz elképesztően rövid idő alatt csodálatos dolgokat vitt véghez. A különböző forradalmak hatása alatt - amelyek szerte a világon szinte egyszerre érintették a tudományt és technikát, a közgazdasági viszonyokat és politikát, népesedést és társadalmi szerkezetet-, a két újjáteremtette önmagát.

A "gyorsuló idő" sodrásában nemcsak a tudományok rohamos fejlődése, azok releváns differenciálódása, a technikai forradalom jelentették újat, hanem az is - és ez éppen a fejlődés természetes következménye - hogy új iskola-rendszerek jöttek létre. Az elmúlt 20 esztendőben a nevelési rendszerek olyan sokfélesége, olyan széles skálája fejlődött ki szerte a világon, amilyen még nem volt az emberiség történetében. A néhány századon át szinte statikus állapotot mutató európai oktatási rendszerek, amelyek mélyen belesüppedtek a feudalizmus agyagsarába, beleszédültek a rohamosan kapitalizálódó, ipari hajsztát teremtő profit- és extraprofit-éhségbe, alig léptek előre a két világháboru előtt és után, hiszen Európa népei a századforduló után

vagy már kardot köszörültek a világpiacok birtoklásáért, vagy még éppen sebeiket gyógyítgatva, de már a revánsra készülődtek.

1945 után jött el az az idő, amikor - úgy látszik - a megosztott világ spontán békevágya egyformán a kulturálódás, az iskolázás, a művelődés felé fordul. Kétségtelen, hogy a haladás objektív tényezői nagy szerepet játszottak az emberek tanulási törekvéseiben, hiszen sok országban legalábbis megkétszereződött a tanulók és egyetemi hallgatók száma. A szocialista országokban pedig - ahol a dolgozók esti iskoláival soha nem látott módon megsokszorozódott a tanulók, a művelődni akarók száma, félreérthetetlené vált a humanizálódás igénye. A művelődés, a tudás világából addig kizárt százezrek természetes elindulása a kultura magaslatai felé azonban beláthatatlan problémákat indikált. Aránytalanul megnőttek az oktatási költségek, megoldhatatlannak látszó gondként jelentkeztek a tanterem, pedagógushiány.

Az egyes országok, a különböző nemzeti nevelési rendszerek gyors fejlődése óhatatlanul és hamarosan számos hiba forrásává vált, hovatovább mind sűrűbben a válság jeleit mutatta, mert a társadalmi fejlődés - és az oktatási rendszerek üteme nem bizonyultak azonosaknak. Természetesen számos más tényező is közrejátszott az oktatási rendszerek lemaradásában vagy egyenesen kudarcában, mint pl. az anyagi eszközök hiánya, a kapitalista országok fegyverkezési törekvései stb.

Ilyen előzmények és a nemzetközi oktatáspolitikai jelenségei magyarázzák, hogy 1967 októberében az USA-ban, a Virginia-állambeli Williamsburgban konferenciát rendeztek az oktatás világválságának témájában.

Gerald Reed^{*/}, az Amerikai Összehasonlító Pedagógiai Társaság főtitkára a konferencia feladatát így határozta meg: "A konferencia feladata volt diagnosztálni az iskola világméretű válságának természetét, okait, kilátásait és ajánlásokat készíteni mind nemzeti, mind nemzetközi szinten a válság megoldására".

A világ nagy pedagógiai szaklapjai azóta is felvetik, vitatják a kérdést: "Valóban létezik nevelési válság?" Coombs Ph.H.: "The World Educational Crises - A Systems Analysis c. művében /Oxford University Press, 1968. 1-241.p./ meggyőzően válaszol a kérdésre és a válság gyökerére négy pontban hívja fel a figyelmet. "Az egyik ok - mondja - a nevelési igény megerősítése, amely szinte előntötte az iskolákat és az egyetemeket. A második az eszközök súlyos hiánya, ami akadályozza az oktatási rendszereket abban, hogy megfeleljenek az új követelményeknek. A harmadik a rendszerekben rejlő tehetetlenség. Innen van az a nagy lassság, mellyel belső szerkezetüket a külső szükséglethez igazították még olyan esetekben is, amikor az erőforrások elégtelensége nem is indokolta volna azt. A negyedik ok pedig magának a társadalmi testnek a tehetetlensége, amely a hagyo-

^{*/} Reed, G.: The World Crises in Education: An International Conference. Issue of the PHI-Delta Kappan, December 1967.

mányok, hiedelmek, értékrendszerek és intézmények béklyóiban képtelennek mutatkozott oktatását és kiművelt személyi állományát a nemzeti fejlődés érdekeinek megfelelően hasznosítani."

E dolgozat a maga lehatárolt keretei között a fent vázolt és az oktatási rendszereknek a világban megmutatózó válsága gondolatának felidézésével nem kíván mást elérni, mint indokolni a téma fontosságát, a felvetés jogosságának időszerűségét. Rá szeretne mutatni, az oktatási koncepciók legpregnansabb vonásaira, különbözőségeire és a fejlődés tendenciáira. Arra törekszik, hogy a más és más társadalmi talajon kibontakozó oktatási és nevelési struktúrában formailag megmutassa azt a gazdasági alapot, amelyből ki- és felnő egy ifjúságot formáló oktatási elképzelés, de ugyanakkor és párhuzamosan újra meg újra utalásokat tegyen azokra az oktatás tartalmát meghatározó filozófiai-ideológiai indítékokra, amelyek fejlődés vonásai politikummá fejlődve szilárd meghatározói lesznek egy ország oktatáspolitikai törekvéseinek.

Nem véletlen ezért a kiválasztás az itt kiemelt és bemutatásra szánt országokat illetőleg. Annak a 10 országnak oktatásügye, amely jelen vizsgálódás tárgyát képezi, bár mindegyike valamilyen szokatlan, új jelenséget, oktatási szerkezetet, néha bizarrnak látszó elképzelést kíván illusztrálni, mégis azok mind pozitívumaik, mind extrém megnyilvánulásaik negativumaiban, a társadalmi követelmé-

nyekhez igazodás jól-rosszul értelmezett szándékaival, de a tudományos fejlődéshez való felzárkózás valamilyen igényével keresik, kutatják a holnap iskolája kiformálásának járható utjait.

A hivatkozott országok kismonográfiái talán mélyebben meritenek a történelmi multból, de azzal a megfontolt és előre tervezett igyekezettel, hogy rámutassanak korok és emberek, eszmék és eszmeáramlatok oktatáspolitikát formáló hatásaira. A kereszténység terjedése, a reneszánsz, a reformáció és ellenreformáció eszméi mind-mind döntően hatottak a különböző országok és népek iskolarendszerének fejlődésére; mint ahogyan a francia forradalom eszméi nyomán az európai forradalmakat megtermékenyítő gondolatok is mélyen determinálták, eszmei és érzelmi telítettségükkel tömegméretűen fascinálták a tudomány munkásait - köztük a pedagógusokat is -, például az 1848-49-es magyar szabadságharv idején. /Nem is beszélvén a már 1848-49-ben megszületett és 1868. XXXVIII.tc.-ben törvényerőre emelkedett Eötvös-féle koncepcióról./

Néhány országnál éppen a sajátos nemzeti oktatási struktúra kialakulását motiváló specifikumokra kellett rámutatni történetileg, így az angoloknál az ipari forradalomra, a Szovjetuniónál a Nagy Októberi Forradalom hatására.

Egybehangzóan minden országnál erőteljesebb hangot kapnak a dolgozatban a tartalmi felépítés problémái, az egyes oktatott tárgyak óratervi arányai és tartalmi mélységeinek olyan természetű vizsgálata, hogy azok mennyiben kép-

viselik a korszerűséget, hogy milyen mértékben sikerült bennük a hagyományos művelődési anyagot a természettudományos műveltség alapelemeivel az általánosan képző egységes iskola képzésanyagává avatni.

Szükséges szólni még arról, hogy az oktatási struktúrák vizsgálata nem fogja át a képzés egésze területét, tehát az iskolát megelőző kor kérdéseivel, de magával az elemi foku képzéssel sem foglalkozik, illetve az utóbbit csak érintőlegesen, olyan mértékben kezeli, amennyiben az a ráépülés, az oktatási folyamat bázisaként szervesen illeszkedik a struktúrába, pl. az NDK horizontális 12 osztályos koncepciójába. Egyébként a 11-12. életév, a "kiválasztás" éve a kiindulópont, míg a vizsgálódás másik pólusát a 18-19. életév, a középfoku oktatás befejezése, illetve a felsőoktatás kezdete jelenti. A csatolt óratervek és oktatási diagramok időben és oktatás-térben - minden ország esetében - ezt a képzési egyenest vizsgálják és ezt kívánják illusztrálni.

Némely ország esetében - úgy tetszik - terjedelmesebb az anyag más országokhoz hasonlítva, ez azonban semmiképpen sem valami értékrendhez való viszonyítás eredménye, hanem mint az NDK és NSZK, valamint Ausztria esetében látszik - hazánknak az említett országokkal való többszázados együttélésére vezethető vissza. A közös iskolaügy felfedezhető nyomai oktatástörténeti szempontból is hasznos konzekvenciák levonását ígérlik a megfelelő tanulságok egyidejű gyümölcsöztetése mellett.

Végezetül a dolgozat összehasonlító része szeretne néhány olyan végkövetkeztetést összegezni, amelyeknek indoklása a kismonográfiák tartalmi értékelésében már benne foglaltatik. Nem szándéka az értekezésnek sem pedagógiai egyértelműségek recitálása, sem valamiféle látványos jövőszázadi "Satellit-iskola" megrajzolása, kiformálása. Sokkal inkább törekvése lenne egy-egy ország oktatásrendszeréből olyan haladó vonások kiemelése, nyers felvázolása, amelyek gondolatébresztők lehetnének a mi viszonyaink között, vagy amelyeknek transzponálása disszonancia nélkül illeszkedhetne bele szocialista iskolarendszerünkbe.

II.

S Z O C I A L I S T A O R S Z Á G O K

/ Kismonográfiák /

SZOVJET SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁGOK SZÖVETSÉGE

Szovjet Szovjetszkih Szocialiszticeszkih

Reszpublik /Sz Sz Sz R/

Terület: 22 402 200 km²

Lakosság: 226 253 000 fő

Államforma: szocialista szövetségi köztársaság

<u>Népek:</u>	orosz	54 %	azerbajdzsáni	1,4 %
	ukrán	17,4 %	örmény	1,3 %
	belorusz	3,7 %	gruz	1,2 %
	üzbég	2,8 %	litván	1,1 %
	tatár	2,3 %	moldován	1,0 %
	kazah	1,6 %	zsidó	1,0 %
	finnugor	1,4 %	lett	0,7 %
			csuvas	0,7 %
			tadzsik	0,6 %
			türkmén	0,5 %
			dagesztáni	0,4 %
			kirgiz	0,4 %
			baskir	0,6 %
			oszét	0,2 %
			csecsenc	0,2 %
			mongol	0,2 %
			egyéb	5,5 %

I. Az oktatás történeti fejlődése

Egy ország oktatásfejlődésében korszakot megjelölni mindig kicsit erőszakoltnak, önkényesnek látszik. Maga az illető ország, annak avatott tudósai is élénken vitatják a fejlődés egy-egy szakaszának lehatárolását, és így van ebben a kérdésben a Szovjetunió is. Mindazonáltal szükséges, hogy időrendileg csomópontokat keressünk, majd az egyes szakaszokban megragadható fejlődési vonásokat bizonyos, éppen a periódusra jellemző vonásai alapján, valamilyen értékrendbe illesszünk. Minthogy ez a periodizálás ma is erősen vitatott téma a Szovjetunióban, csak az egyéni támpontkeresés maradhat jelen vizsgálódásunk módszere.

A Szovjetunió iskolarendszerének fejlődését vizsgálva, a multa való visszatekintés igényével élve, két ut kínálkozik járhatónak: 1. A Nagy Októberi Forradalmat megelőző idők oktatásfejlődésének felvázolása. 2. A szocialista forradalmat követő időszak közoktatásának ábrázolása.

1. A cári Oroszország iskolapolitikája /1054-1917./

Az első fellelhető oktatástörténeti adatok utalása alapján^{1/} már 1054-ben történtek kezdeményezések

A földrajzi és etnikai adatok a Nemzetközi Almanach 1967 /Szerk.: dr.Radó Sándor/ kötetéből 928.p. valók.

iskolaalapításra. Jaroslaw fejedelem a kiewi nagyhercegségben foglalkozik először kolostori iskolák alapításával; kevés eredménnyel. Az elkövetkező századok ilyen irányu és igen gyér kezdeményezéseihez viszonyítva fordulópontot jelent kulturtörténetileg a Romanow-házból származó Fedor Alexejevics törekvése, aki 1679-ben Moszkvában akadémiát alapít. Maga a gondolat: intézményesíteni a tudás megszerzését - már első lépést jelent az iskolák felé. Mégis Nagy Péter cárt kell olyannak tekintenünk, aki nyilvános iskolák létrehozására törekszik. Igaz ugyan, hogy az 1700 és 1716 között alapított speciális iskolák a hivatalnok- és tanító-, a mérnöki és tengerészképzés intézményei voltak elsősorban, de mellettük már jócskán alakultak általánosan képző latin-görög iskolák a püspöki székhelyeken, városokban. Ez utóbbiakban - mivel tanítók még nem voltak -, a tengerészeti iskolák legjobb növendékei tanították az aritmetikát, geometriát és geográfiát. Ezek az iskolák kifejezetten a nemesség és hivatalnoki kar gyermekei számára létesültek. Csak jóval később, de még mindig Nagy Péter cár uralkodása idején szóróványosan és csak a városokban a népoktatás is szóba került. Jelentős lépésnek kell tekintenünk a haladás mesgyéjén az 1731-ben Szt.Pétervárott létesített kadétiskolát, az 1755-ben életre hívott első orosz egyetemet Moszkvában, éppugy azt a 2 gimnáziumot is, amelyeket Erzsébet cárnő alapított.

Ezen intézmények azonban változatlanul csak a kiváltságosak iskolái maradtak, bennük a hatalmat bitorlók gyermekeinek biztosították az utódlás, az állami vezetésben, állami hivatalnokoskodásban való elsődleges jogot.

A cári Oroszország iskolafejlődésének második periódusa II. Katalin cárnő 1775-ben kiadott rendeletével kezdődik, amely ediktum az általános népoktatást a városokban egységesen törekszik megvalósítani. A rendelethez szorosan kapcsolódik az 1786-ban kiadott oktatásszervezési terv, amely most már kidolgozza a 4 osztályos iskola egész tantervi anyagát. Tárgyai: vallás, orosz nyelv, földrajz, matematika, fizika, természet rajz, keresztény erkölcs, latin, szépirás és rajz. Fenti iskolatípus mellett kétosztályos iskola is létezett, amelyben csak írni, olvasni, számolni és rajzolni tanítottak, valamint a vallást és keresztény erkölcsöt oktatták.

I. Miklós trónralépésével, 1825-ben kezdődik az oktatás fejlődésének harmadik periódusa. Noha az iskolák változatlanul alacsony színvonalúak, az oktatás mégis bizonyos mértékben pozitív jellegűnek mondható, mert a kísérleti reáliskolák felállítása, az szakiskolák szervezése ehhez a korszakhoz kötődik. A reáliskolák azonban nem válnak be az idők folyamán. Elsorvadásuk következménye, hogy a későbbiekben humán gimnáziumokká alakulnak át.

III. Sándor cár pedig már nemcsak kiterjeszti a gimnáziumok szervezését, hanem hovatovább 1882-ben leánygimnáziumok felállításával kívánja a nőnevelést hathatósan támogatni.

Nem véletlen, sőt nagyon is törvényszerűen bekövetkező társadalmi jelenségek magyarázzák az oktatás elhanyagoltságát. A népelnyomó cári uralom mindent megtett a tudatlanság állandósításaért. "A gyakori parasztfelkelések, az érlelődő forradalom készítette a cári kormányt - a XIX. sz. 60-as éveitől - iskolareformok végrehajtására. Lenin szerint lépések voltak ezek a feudális monarchiának burzsoá monarchniává való átalakítására".^{/2/}

Azok az iskolareformok képeiben jelentkező engedmények, amelyek nyomán bővült az elemi iskolák hálózata - különösen a falusi "önkormányzati" /zemsztvo/ iskolák és középiskolák száma-, alig tekinthetők másnak, mint kompromisszumnak a hivatalos hatalom és annak saját háborgó lelkiismerete között. Ennek tudható be többek között az is, hogy a falusi iskolák ellensúlyozására erősítették az egyházi iskolákat, noha ez utóbbiak jóval gyengébbeknek bizonyultak eredményességükkel illetően. Beszéljen erről az a tény, hogy az 1905-ös forradalom idején az egyházi iskolák már 46,5 %-át tették ki az összes iskoláknak. Mindezek ellenére a századforduló még mindig olyan oktatási állapotokat mutat fel Oroszországban, "amelyekben az ifjúság 4/5-e semmiféle oktatásban sem részesült".^{/2/}

A cári viszonyokra mi sem jellemzőbb más, minthogy az első világháborút megelőző időkben sem lát napvilágot az iskolázást egységesen rendező törvény. Hogy milyen állapotok uralkodtak az oktatás rendezetlensége folytán az

az országban azt az 1911. évben megjelent hivatalos statisztika adatai dokumentálják. Az egész országban 89 282 elemi iskola működik 5 409 695 tanulóval. Súlyosbító körülmény és a nők kulturális lemaradására, az analfabétizmusra jellemzően az össztanulók között csak 1 729 646 a leánytanuló. A középfoku iskolák helyzetét is jól illusztrálja a statisztika. Az idézett évben Oroszországban 1026 gimnázium és 202 reáliskola működött. Míg egyfelől sok a középiskola az ország összlakosságának csak 2 %-át kitevő nemesség számára, ugyanakkor elenyészően csekély az általános művelődést megvalósítandó, a nép felemelkedését célzó remények táplálására.

2. A szocialista forradalmat követő időszak közoktatása

A cári Oroszország oktatáspolitikájának érintésekor Lenin a következőket mondotta: "Az emberek a tudásból válaszfalat emeltek, amely akadályozza a dolgozókat az előrehaladásban; ezt a válaszfalat el fogjuk söpörni." /Lenin művei, 26. köt.- Budapest, 1952. Szikra, 486.p./

Lényegében Lenin ezen gondolatai indították el a győztes Októberi Forradalom után azt a megújulási folyamatot, amely az iskolákat a népiskolától fel az egyetemig demokratizálta, s azokat valóban a nép iskoláivá tette. "Egyben a burzsoá osztályuralom megdöntésének és a társadalom

osztályokra való tagozódása megszüntetésének eszközévé változtatta". /Idézet Lenin OK/b/P program-tervezetéből./

A lenini oktatáspolitikai koncepció megvalósulását olyan hatalmas mérföldkövek jelzik,^{/3/} mint a nevelés és oktatásügy állami kézbe való átadása /1917. december 15./; mint az oktatási és művelődési intézményeknek a Közoktatási Népbiztosság hatáskörébe utalása /1918. jan.5./; mint az egyház elválasztása az államtól és az iskolák elválasztása az egyháztól /1918. jan.21./; mint a koedukció bevezetése minden tanintézetbe /1918 tavasza/; mint az analfabétizmus felszámolásának programja /1919. dec.26./.

Ez utóbbi esemény előtt azonban 1918. október 6-án - az orosz nép életében először - iskolatörvény született, amely az egységes munkaiskola megteremtéséről intézkedett.

Az egységes munkaiskola /semiletka/ 2 fokozatu volt. Az első fokozat ötéves, majd négyéves tanulmányi idejű volt 8-13, illet 8-12 éves tanulók számára. A második fokozatot először négyévesre tervezték, később ötévesre formálták 13-17, illetve 12-17 éves serdülők számára.^{/4/} Ehhez kapcsolódott, azaz erre épült fel a szakoktatás. Az 1918-as oktatási koncepció legfőbb célja volt mindenekelőtt az iskolák helyes demokratizálása és az általános műveltség alapjainak lerakásán tul, a politechnikai alapozás és a munkára nevelés. Párhuzamosan a választott oktatási feladatokkal jön létre 1930-ban az általános és kötelező oktatás bevezetése, később 1939-ben va-

lósággá válik a városokban a 7 évfolyamu oktatás. Bár a XVIII. Pártkongresszus 1939-ben elhatározza a kötelező 7 évfolyamos oktatás megvalósítását a falvakban is, ugyyszintén az általános középfoku oktatás megteremtését a városokban, a közeledő és hamarosan kirobbanó háboru meghiusítja a nagyszerű terveket. Csak a háboru befejezése után 1949-ben kezdődhet el az elképzelések kivitelezése; a gyakorlati megvalósulás viszont csak 1951-ben tekinthető befejezettnek.

Az 1951/52-ben ujra rendezett iskolaszervezet felépítése $4 + 3 = 7$ évfolyamos volt, amelyhez 3 éves középfoku képzés kapcsolódott. Ez az elképzelés a 10 évfolyamos koncepcióval 1958-ig tartott.

II. A mai politechnikai munkaiskolák kifejlődése

1. Az iskola és az élet kapcsolatának megszilárdítása

Az SzKP KB és SZU Minisztertanácsának 1958. december 24-én hozott törvénye lényeges tartalmi változást és formai, strukturális átalakitást vezetett be a Szovjetunió iskolarendszerében. Előnyei a korábbi koncepcióhoz viszonyítva az alábbiakban foglalhatók össze:^{15/}

- a/ megvalósítja az általános kötelező 8 osztályos iskolázást;

- b/ megszünteti a korábbi 7 osztályos iskolában már nyomasztóvá vált tulterhelést;
- c/ megnyitja az ifjúság előtt a szakmai képzés, szakmai tevékenység, valamint a továbbtanulás távlatait;
- d/ emeli az óraszámokat és ezáltal jobban elmélyítve és kiszélesítve az egyes tantárgyak tantervét, biztosítja a kedvezőbb anyagelrendezést;
- e/ alapvető ismereteket ad a legfontosabb termelési ágakról, valamint általános technikai jellegű készségeket alakít ki a műszaki műveltség segítségével;
- f/ az oktatás és a termelőmunka összekapcsolásával megteremti a középfoku munkaiskolában az általános és szakmai műveltség szintézisét.

Az 1958-as oktatási koncepció iskolatípusai:

- A. Óvoda /Gyetszkije szadi/ 3-7 éves koru gyermekek részére.
- B. Nyolcosztályos iskola; nem teljesen középfoku általános képzést nyújtó politechnikai munkaiskola /Nyepolnaja szrednaja obscsaobrazovatyelnaja trudovaja politehnicseszkaja skola/
Feladata az általános és politechnikai műveltség megteremtése; a tanulók közhasznú tevékenységének megszervezése; a munka megbecsülésére és szeretetére való nevelés megvalósítása.

A tanulók iskolakötelezettsége a betöltött 7. életévvel kezdődik.

C. Termelési oktatást nyújtó középiskolák /Szrednaja skola sz proizvodstvennim obucsenyijem/ A tanulók a 3 éves középiskolai képzés folyamán az általános műveltséggel együtt szakmai képzést is kapnak a népgazdaság valamelyik területén.

D. Általános képző esti/ill. műszakváltásos/ középiskolák /Vecsernije skoli, szmennije skoli./

Ez a típusú iskola a munkás- és falusi ifjúság iskolája. Hároméves azok számára, akik befejezték a 8 osztályos iskolát és a termelőmunkába léptek. A tanulók itt középfoku képzést nyernek érettségivel és meghatározott szakmai továbbképzéssel. A tanulók heti vagy napi munkaidőkedvezményt élveznek.

E. Szaktanulmányi iskolák /Professzionálno-technyiceszkije ucsiliscsa/ Más néven: szakmai-műszaki tanintézet azok részére, akik a 8 osztályos iskola után iparitanulók lesznek és szakmát tanulnak. A városi iskolák 1-3 évesek az egyes szakmák szerint, míg a falvakban ugyenezen iskolák 1-2 évesek.

F. Technikumok és más szakiskolák /Szrednije specialnije ucsebnije zavegyenije/ A 9 osztályos iskolára épül; benne az általános, egyben specializált középfoku szakmai képzés 4 évig tart.

2. Az általánosan képző kötelező középiskola megvalósításának útján^{/6/}

A Szovjetunió mai általánosan képző középiskoláját, amely termelési ismereteket nyújtó politechnikai munkaiskola, az SzKP Központi Bizottságának 1964 augusztusában hozott döntése hozta létre. A korábbi 10, illetve 11 osztályos munkaiskolát a SZU Minisztertanácsának rendelete 1964. szeptember 1-től 8+2 osztályos iskolarendszerré alakította át, a termelési ismereteket nyújtó politechnikai munkaiskola jellegének hangsúlyozott fenntartásával. Ez a koncepció fokozottabban törekszik az általános, a szakmai és politechnikai képzés helyes arányainak megvalósítására és egyben megállapítja, hogy a korábbi elképzelés sok iskolában, éppen a megfelelő feltételek hiján, nem tudta a kívánt eredményeket elérni. Az SzKP KB és a SZU Minisztertanácsának 1966. novemberi határozata "Az általánosan képző munkaiskola munkájának további javításáról" olyan további perspektívát jelöl ki, miszerint a XXIII. pártkongresszus intenciói alapján 1970-ig a kötelező középfoku oktatást meg kell valósítani.

A szovjet iskolarendszerben a nem teljesen középfoku általános képzést nyújtó politechnikai munkaiskola 4 alsó tagozati és 4 felsőtagozati osztályból áll. A teljes középiskolai képzés, amely az oktatás és termelőmunka azonos arányaival valósul meg, a nyolcosztályos /4+4/ iskolára

épül és a $8+2 = 10$ osztályos egységes politechnikai karakterével válik korszerű munkaiskolává.

A korábbi $8+3 = 11$ osztályos felépítés most $8+2 = 10$ osztályra csökken tehát anélkül, hogy azonos kívánna lenni a régi 10 osztályos iskolával. A funkciója változott meg a mai iskolának a régivel szemben.

Az új, tervezett koncepció alapvető lényegét két kérdésben kell világosan felismernünk. /7/

a/ A középfoku képzettség megszerzése 10 éves oktatási időtartamot vesz igénybe, amely a hetedik életévvel veszi kezdetét. Több nyugat-európai országban az oktatás 6, Angliában 5 éves korban kezdődik. Ezt a képzési határt lefelé vinni már nem lehet, tehát a másik póluson kísérleteznie. Minden erőszakolt "határkiigazítás" a képzési idő egyenesen illuzórikussá válik és különböző veszélyeket rejt magában.

b/ A második kérdés a probléma mélyén elsősorban szociális jellegű. Eltekintve a felfelé való bővítés olyan veszélyétől, mint az oktatási anyag bővítése, túlterhelés stb., súlyos gondok merülnek fel mind a család, mind az állam oldaláról. Kitolódik a tanulónál a felsőbb tanulmányok megkezdésének lehetősége és a munkatevékenység elindítása. Ez a késlekedés az érintett területeken anyagi konzekvenciákkal jár.

A Szovjetunió Neveléstudományi Akadémiájá , amely az új szellemű óratervek, tantervek kidolgozására megbízást kapott, ezért nyult az anyag belső pilléreihez és a tartalmi struktúra változtatásával kívánta, a képzési sík két pólusának érintése nélkül, a 10 osztály határain belül a korszerű általános és szakmai műveltség anyagát elhelyezni.

A 10 osztályos szovjet iskolák a természettudományos tantárgyakban és matematikában teremtik meg a politechnikai képzés és nevelés bázisát. A gyakorlati, a termelőmunkára nevelésben nagy szerep jut a tanműhelyeknek, laboratóriumoknak, amelyek lényegében teljessé teszik a 10 osztályos iskola célkitűzéseinek megvalósítását.

A 10 osztályos koncepció élő oktatási anyaggal való megtöltése szükségessé tette a korábbi tantervek és vele kapcsolatosan az óratervek átdolgozását.

A fokozatosan bevezetésre kerülő óraterv a következő:

T á t g y a k	O s z t á l y o k										Heti összes óra Uj óraterv Az 1959-es óraterv száma ↓	A szakrendszer okt.-ra ford.órák Uj óraterv Az 1959-es 4-lo.oszt. óraterv 5-11.oszt. ↓ ó r á i ↓	
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.			
Orosz nyelv	12	10	10	6	6	3	3	2	2/0	-	53	21	16
Irodalom	-	6	-	2	2	3	2	3	4	3	18	21	16
Matematika	-	-	6	6	6	6	6	6	5	5	58	40	35
Történelem	-	-	-	2	2	2	2	3	4	3	18	18	18
Társadalmi ism.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	2	0
Term. ism.	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	6	2	0
Földrajz	-	-	-	-	2	3	2	2	2	2	11	11	12
Biológia	-	-	-	-	2	2	2	2	0/2	2	11	11	11
Fizika	-	-	-	-	2	2	2	3	4	5	16	16	17
Asztronómia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1
Rajz	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	3	3	4
Kémia	-	-	-	-	-	-	2	2	3	3	10	10	11
Idegen nyelv	-	-	-	-	4	3	3	2	2	2	16	16	20
Ábr.műv.	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-	6	3	3
Ének-zene	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-	7	4	4
Testnevelés	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20	14	14
Munkaoktatás	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20	14	48
Kötelező órák sz.	24	24	24	24	30	30	30	30	30	30	276	204	233
Fakultatív ó.szt.	-	-	-	-	-	-	2	4	6	6	-	18	6
Osszesen	24	24	24	24	30	30	32	34	36	36			

* A Vergleichende Pädagogik 1967.No 4.364.p. alapján fordította Koczka János

A lépcsőzetesen megvalósítandó óratervben a legfeltűnőbb az alsó tagozat tervezése.

Köztudott, hogy Európa-szerte mutatkoznak már hosszabb idő óta törekvések a lényegi anyag "kisformában" történő, időt megtakarító átadására. Ezt legkorábban / 1962 / a svédek valósították meg, ujabban az NDK-ban /1968.szept./ vezették be. Ugyancsak ismeretesek azok a kísérletek a Szovjetunióban, amelyeket Zankov, Elkonyin, Davidov folytatnak ezen a területen. Megállapították a kísérletek idején, hogy az alsó tagozati kiképzés időtartama túlméretezett. Ezért törekszenek az anyag koncentráltabb, más módszerrel történő rövidebb időre tervezett átadására.

Fontos változás még az óratervben, hogy a következő fokozat nem 4, hanem 5 tanévet foglal magába. Ez a körülmény a szakrendszerű tanításban az anyag ökonomikusabb elrendezését teszi lehetővé és enyhíti a túlterhelést.

Ezek szerint a 10 osztályos iskola tagozódása a következő:

alsó tagozat	1-3.osztály	/ 7-10.évig/
középtagozat	4-8.osztály	/10-15.évig/
felső tagozat	9-10.osztály	/15-17.évig/

A tantervet előkészítő bizottság javaslatára megállapították a kötelező maximális óraszámot, amely az alsó tagozatban 24-nél, a felső tagozatban heti 30 óránál több nem lehet.

Jellemző változtatások még:

- a/ hogy a 7.osztálytól kezdve fakultatív tantárgyakat vezetnek be;
- b/ hogy tagozatos iskolákat nyitnak: matematika és számítástechnikai, fizikai és rádióelektronikai, biológiai és mezőgazdasági, idegen nyelvi és más humaniorákra építve.

I.Összehasonlító táblázat⁺

a minta-óratervezés és az 1959-es óratervezés kötelező tárgyait heti óráiról

	Osztályok:										
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
A minta-óratervezés szerint	24	24	24	24	30	30	30	30	30	30	30
Az 1959-es óratervezés szerint	24	24	26	29	33	34	34	34	36	36	36

II.Összehasonlító táblázat⁺

a minta-óratervezés és az 1959-es óratervezés fakultatív tárgyait heti óráiról

	Osztályok:										
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
A minta-óratervezés szerint	-	-	-	-	-	-	2	4	6	6	-
Az 1959-es óratervezés szerint	-	-	-	-	-	-	-	2	2	2	-

III.Óratervezési összehasonlítás⁺

a szakrendszerben tanuló osztályok orosz nyelvi és irod.heti óraszámáról 1920-tól m á i g

1920 5-9. osztály	1927 5-9.osztály	1955 5-10.osztály	1959 5-11.o.	Uj tervezés szer. 4-11.o.
882	748	1108	1316	1430

⁺ A Vergleichende Pädagogik 1967.No 4. 365-367.p.alapján fordította Koczka János

A mellékelte összehasonlító táblázatok /I-II-III. sz./ rendkívül hasznos tanulságokat tükröznek a fokozatosan bevezetésre kerülő új és 1959-es óraterv összevetése alapján. Az I.sz.táblázat a komprimált anyag kevesebb órában történő tanítását illusztrálja. A II.sz. táblázat felemeli a 7.osztálytól kezdődően a fakultatív órák számát azok részére, akik tehetséggel és érdeklődéssel mélyebben kívánnak egy-egy tantárgy ismeretéből meríteni. A III.sz. táblázat 1920-tól napjainkig egyetlen tárgy keretében azt kívánja bemutatni, hogy az 5-9, illetve 5-10. vagy 5-11., de méginkább a 4-11. osztály viszonylatában az éves óraszám arányosan miként alakult. Az egyes típusok racionalizáltabb áttervezése csökkentette az egy tárgyra esedékes óra-ráfordítást. A leginkább szembevetendő példa: a 4-11. osztály - tehát 8 évfolyam - összes óráinak száma kevesebb, mint 1959-ben az 5-11. osztályé, azaz ugyancsak 8 évfolyam együttes óraszám. Az okok keresése nyilvánvalóan az új strukturában és döntően az "új módszerben" keresendő.

5. Tartalmi kérdések

"Az oktatás tartalma az egész tízosztályos iskolában egységes egészként épül fel".^{/7/} Az egyes tagozatok képzésanyaga nem lezárt, hanem összefüggő. Benne a mindenki számára kötelező anyag lerövidül. A fakultatív tárgyaké lesz a feladat, hogy tág teret adjanak a tanuló ér-

deklódésének. Ezt a fakultatív foglalkozást szakköri típusu órákon, tanfolyamokon, gyakorlatokon, szemináriumi keretben tervezik egyformán humán és egyenlően matematikai-természettudományi ismeretekre vonatkoztatva. Ezek a foglalkozások azonban a 34-36 órát nem léphetik túl. A tanterv tervezői éppen a fakultatív tárgyak keretében látnak perspektívát, amit a következőkben indokolnak: "Mindenütt, ahol lehetséges és célszerű, el kell érni az iskolai tanítás és a modern tudományos nézetek, a kulturális élet korszerű követelményei közötti szakadék áthidalását, vagy a közöttük lévő távolság csökkentését".^{/7/} Ennek a törekvésnek széles terrénumát nem a lerövidített tantervi órákon, hanem a fakultatív foglalkozásokon kell megtalálni.

6. A politechnikai munkaoktatás célja és feladatai

A hagyományos tárgyak tantervei vonatkozásainak legfőbb principiumai a megváltozott koncepció szellemén túl többé-kevésbé azonosak. Azokról nem kell különösebben fejtegetésbe bocsátkozni. Sokkal inkább meghatározó a munkaoktatás problémája. Mindjárt előljáróban hangsúlyozni kell, hogy a mai tizosztályos iskola koncepciója nem azonos a 40-50-es évek elképzeléseivel e tekintetben. Más társadalmi igények és merőben más társadalmi feltételek határozták meg mindegyik létrejöttét. A 20 évvel korábbi tudományos és technikai adottságok, a népgazdasági munkamegosztás, másrészt a termelőmunkába állítás körülményei

nem hasonlíthatók a kommunizmus építésének oktatáspolitikai igényeihez.

Ehhez idomul a továbbiakban az azóta hatalmas léptekkel haladó iskolai oktatás, majd magának a politechnikai oktatás módszerének fejlődése, formálódása, kibontakozása. A mai munkaoktatás más célok elérését és más feladatok teljesítését kívánja meg a tanulóktól és a pedagógusoktól egyaránt.

Nincs itt szó specializált ismeretnyújtásról, csak olyan készségek kiformálásáról, jártasságok megszerzéséről, amelyek segítségével a szakképzés az iskola elvégzése után könnyen keresztülvihető. Alapvető kíváncsi az általános részműveletek, munkafogások, mint a fafűrészelés, gyalulás, vésés, furás stb. jó elsajátítása. Mindehhez az egészséges munkaritmust, megfelelő testtartást az egyes munkafolyamatokban, a szerszámhasználat biztonságát, egy-egy munkafázis ökonomikus mozdulatfelhasználását kell éreztetni.

Az 1-3.osztályok fontos feladata az egyszerű szerszámok /olló, kés, tű, reszelő, harapófogó stb./ megismerése és az "anyagérzékelés". A 4-8.osztályokban kibővül a program a fa, fém és műanyag megismerésével. Bővül a kézi- és gépi szerszámok köre. Itt természetesen megváltozik a munka módszere is. A munka gondos kivitelezéséhez pontos instrukciók, idő- és munkaritmus, megfelelő erő kifejtés, térbeli koordinálás szükséges. A 9-10.osztályok munkaoktatásának tartalma bonyolultabb utakon, más módszerekkel

történik. Előtérbe lép a technika és technológia tudományos alkalmazásának módszere, amelyek mellett a termelés elveinek megismertetése külön szerepet kap. Itt a tanulók már termelési gyakorlatokon vesznek részt. Az alkalmazott matematika, fizika, kémia biológia komoly szerephez jut. Külön jelentőséget kap mindezek mellett a laboratóriumi munka, az üzemi kirándulás és üzemi gyakorlat.

A politechnikai munkagyakorlatokon alkalmuk nyílik a tanulóknak arra, hogy általános műveltségi ismereteiket a politechnikai ismeretekkel együtt alkotó munkában realizálják. Ezeknek a gyakorlatoknak kell egyébként segíteniük a tanulók tudatos szakmaválasztását is.

A tantervnek azt a szándékát, hogy a tanulók valóban alapképzést kapjanak a kijelölt szakmában, csak szigoruan meghatározott létszámkeret rögzítése mellett lehet biztosítani. Ez a létszám a 9-10. osztályban 25 főnél több nem lehet.

7. Jelenlegi problémák és fejlődési tendenciák

Azok a gondok, amelyek ma a szovjet oktatásügyben feszítenek, egyetlen probléma-komplexumot képeznek: 1970/71-re a vonatkozó párthatározat szerint be kell vezetni az általánosan képző középfoku tankötelezettséget. E tekintetben két alapvető kérdés vár mindenekelőtt megoldásra: /8/

a/ "A középfoku oktatásra való áttérés kapcsán a képzés tartalmának megfelelővé tétele a tudomány, a technika, a kultura fejlődési igényeinek.

b/ Az új tantervek és programok feladata, hogy biztosítsák az összes oktatott disciplina magas tudományos elméleti színvonalát a tanulók értelmének fejlesztéséhez."

Az a/ pontban kifejezett kívánalmak a tananyag korszerűsítésére kétségtelenül az arányosabb, az ökonomikusabb tantervi és óratervezésre vonatkoznak. Itt talán elegendő arra a törekvésre hivatkozni, amely a Művelődésügyi Minisztérium rendeletében "Az elemi iskola első 3 osztálya számára készített tanterv-tervezet kísérleti uton való ellenőrzéséről" szól. Az idevágó kísérletek értékelése a magyar pedagógiai irodalomban is megtörtént és "az eredmények éppen olyan meglepőek, mint az elrendezés. Négy év anyagát pl. 2-3év alatt, illetve a hagyományos oktatásnál összehasonlíthatatlanul magasabb színvonalon sajátítják el a tanulók!"/9/

A b/ pontban körvonalazott terv, amely a tudományos színvonalra céloz, látszólagos ellentétben áll az a/ pont alatt kifejtettekkel. Komprimált anyagot, tehát lényegében "magvasan" nagy anyagot rövidebb idő alatt átadni - csak a hagyományos módszerek feladása árán, csak valami "pedagógiai módszer-robbantással lehet". "Úgy látszik hogy az oktatás lényegének hagyományos értelmezése, a spe-

kulativ herbarti fokozatok dialektizált változata, - aminek természetesen a maga idején megvolt a progresszív szerepe - egyszóval az oktatásról és oktatási folyamatról vallott eddigi felfogás fokozatosan neveléstörténeti ténnyé válik."/9/ És ez a szovjet pedagógia második legnagyobb feladata: az új tartalomhoz - új formát. A tartalom és forma dialektikus egységének a megteremtése.

Ehhez az új tartalmi-formai problémához tartozik egy másik kérdés: a pedagógusképző intézetek szerepe és feladata. A koncepcióhoz sürgősen hozzá kell igazítani a pedagógusok módszerbeli tudásának fejlesztését, mégpedig rövidtávon: átképzés; hosszútávon: perspektivikus folyamatos képzés.

8. A fejlesztés üteme

1966 novemberében döntés született az 1-3 osztályos alsó tagozat szervezéséről, illetve a szakrendszerű oktatás bevezetéséről a 4.osztálytól kezdődően és ez a fajta oktatás az 1967/68. tanévben elkezdődött. Az áttérés a kötelező középfoku tankötelezettségre 1970-ig lépcsőzetesen valósul meg. Addig megtörténik az új tantervek és tankönyvek bevezetése és az óratervben meghatározott "sinekre" való átállás.

A lényegi törekvések az új koncepcióban: /10/ /11/

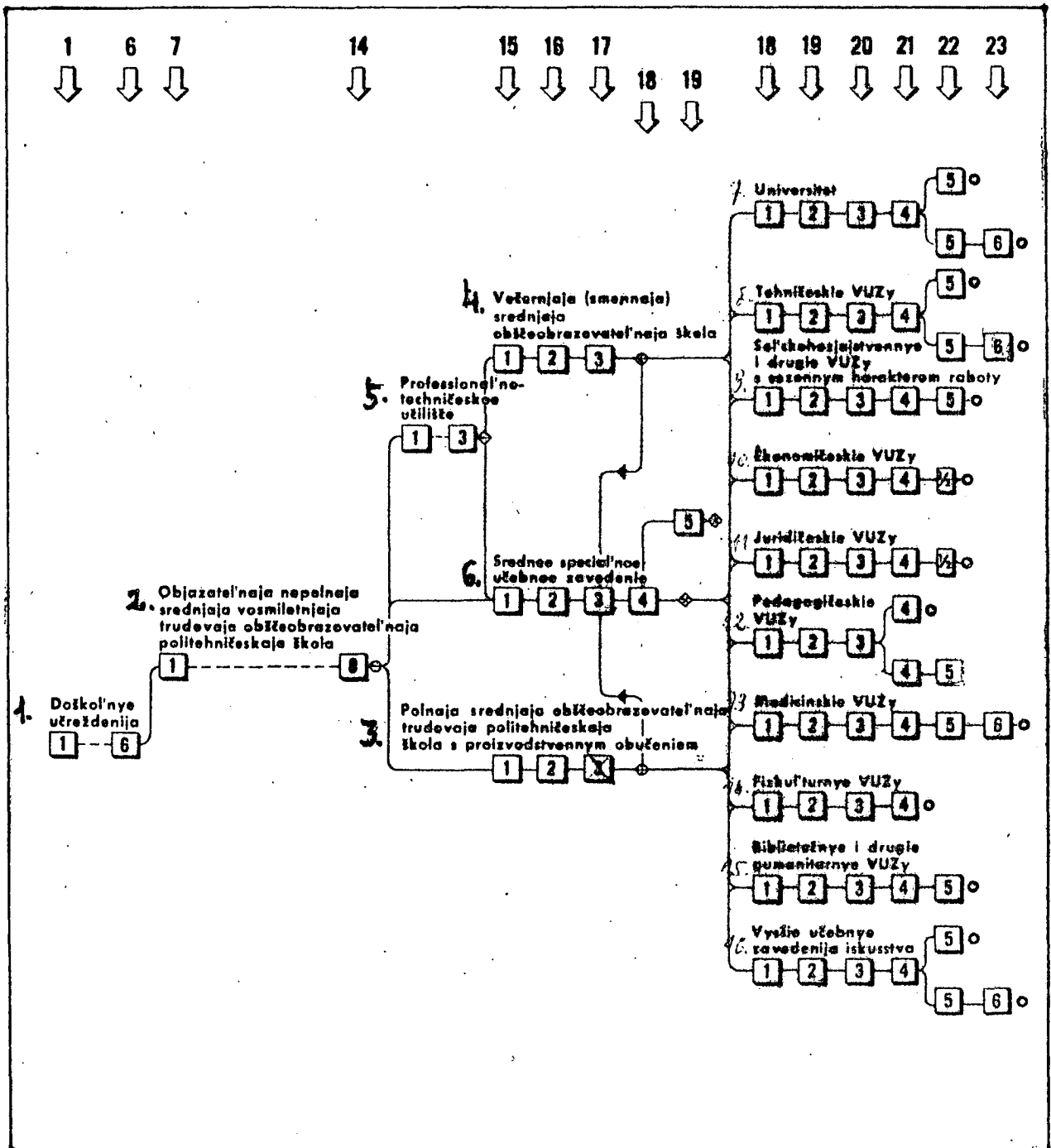
- a/ az egy évvel való rövidítés az alsó tagozatban és ezáltal kedvezőbb anyagelrendezési lehetőség a szakrendszerű oktatás számára;
- b/ az anyag korszerűsítése;
- c/ a felesleges koncentrációk kiküszöbölése;
- d/ a kötelező és fakultatív órák egészségesebb arányának megteremtése;
- e/ a gyakorlati munkára való előkészítés;
- f/ új utak keresése a didaktikában,

minden bizonnyal hamarosan megvalósulnak és az új szovjet oktatási rendszer szilárd pilléreivé válnak.

С О В Е Т У Н И О *

СЗОЈУЗ СЗОВЈЕЋСЗКИН СЗОСІАЛІСЗТІСЕСЗКИН РЕСЗПУБЛІК
/СЗСЗСЗР/

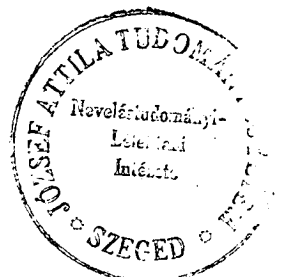
UNION OF SOVIET SOCIALIST REPUBLICS

* L'éducation dans le monde II. l'enseignement du premier degré II.-UNESCO, 1967. 1345.p.

Az egyes iskolatípusok orosz
nyelvű megnevezése

1. Gyetszkije szadi	= Óvoda
2. Nyepolnaja szrednaja
obszseobrazovatyelnaja
trudovaja politechnicsesz-
kaja skola	= Nem teljesen középfoku ált.
képzést nyújtó /8 oszt./
politechnikai munkaiskola
3. Szrednaja skola sz proiz-
vodsztyvennim obucse-
nyijem	= Termelési oktatást nyújtó
középiskola
4. Vecsernije skoli,
szmennije skoli	= Ált. képző esti /műszakvál-
tásos/ középiskola
5. Professzionálno-technyi-
cseszkije ucsiliscsa	= Szakmunkásképző iskolák
6. Szrednije specialnije
ucsebnyije zavegyenije	= Technikumok és más szak-
iskolák
7. Vűszsee ucsebnoe
zavedenie	Főiskola
8. Universzitet	= Egyetem

Irodalomjegyzék

1. Russlands Schulwesen./Oroszország oktatásügye./ Lexikon der Pädagogik IV.Band. 460-466.p. Herdersche Verlagshandlung, Freiburg, 1915.
2. Goncsarov, N.K.: A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének Közoktatásügye. A közoktatásügy Európa szocialista országaiban. Szerk.: Ábent Ferenc. Kiadta az Orsz.Ped.Intézet, 1965.
3. Kondakov, M.I.: A Nagy Októberi Szocialista Forradalom és az oktatásügy gyökeres átalakulása./Velikaja Oktjabrskaja szocialiszticeszkaja revoljucija i korennüje preobrazovania v oblaszti prosvvescsenija./=Szovetszkaja Pedagogika, 1967.No 10. 4-23.p.
4. Reichwein, A.: Volksbildung in Russland /1922./Népoktatás Oroszországban./=Pädagogik und Schule in Ost und West. 1968.No 10. 296-301.p.
5. Az SzKP KB-nak és a Szovjetunió Minisztertanácsának határozata az általánosan képző középiskola munkájának további javításáról./ V Central'nom Komitete KPSzSz i Szovete Minisztrov SzSzSzR o merah dal'nejsego ulucssenija rabotü szrednej obscseobrazovatel'noj skolü./= Pravda. 1966.No 323. 1-2.p.
6. Koczka János: Politechnikai munkaiskolák a Szovjetunióban. = Munka és Iskola, 1968. No 5. 1-5.p.
7. Az OSzSzSzK Neveléstudományi Akadémiája Közgyűlése./Obscseje szobrányije Akadémiji Pedagogocseszkih Nauk RSzFSzR/.* Szovetszkaja Pedagogika, 1966.No 2. 8-29.p.
8. Arsenjev, A.M.: Hauptrichtungen bei der Verbesserung des Bildungsinhaltes in der Mittelschule./A középiskolai képzésanyag javításának főirányai./= Vergleichende Pädagogik, 1967. No 4. 364-367.p.
9. Nagy József: Új utak a szovjet didaktika fejlődésében.Pdagógiai Szemle, 1966.No 7-8. 699.p.

10. Prokof'ev, M.A.: A szovjet iskola újabb fellendüléséért.
/K novomu podjomu szovjetszkoj skolü./
=Narodnoe Obrazovanie, 1967. No 1. 7-18.p.
- 10/a. Prokov'ev, M.A.: Iskolánk jelene és jövője./Szegodnja
i zävtra nasej skolü./=Pravda, 1966. No
346. 1-3.p.
- 10/b. Prokof'ev, M.A.: Az iskola a kommunizmus építésének je-
lenlegi szakaszában./Skola na szovremen-
nom étape kommuniszticeszko sztroitel'
sztva/= Szovetszkaja Pedagogika, 1968. No
4. 3-9.p.
11. Prokof'ev M.A.: Az új tanév küszöbén./Vsztupaja v ucseb-
nünj god./=Pravda. 1967. No 238. 3.p.
- 11/a. Prokof'ev, M.A.: Az iskola, a tudomány és a pedagógus.
/Skola, nauka, ucitel'/. =Izvesztija,
1967. No 57. 2.p.
- 11/b. Az általános iskola 1-3. osztálya számára készülő új tan-
terv tervezete és ellenőrzése./O proektah
novih programm dlja 1-3. klasszov nacsal-
noj skoli u ih proverke./Nacsalnaja Sko-
la, 1966. No 10. 5-7.p.
12. Az általánosan képző politechnikai munkaiskola oktatásá-
ról./K voproszü o politechniceszkom tru-
dovom obucsenyii v obseobrazovatyelnoj
skole./=Szovjetszkaja Pedagogika, 1967. No
2. 15.p.
13. Szkatkin, M.: A didaktika korszerű problémái./Sto nado
znaty o szovremennün didaktiki./=Narod-
noe Obrazovanie 1967. No 1. 1-16.p.
14. Neveljük fel a kommunizmus harcosainak nemzedékét./Rasz-
tit'pokolenie borcov za kommunizm./Prav-
da, 1968. No 185. 1-3.p.
15. A közoktatásügyi dolgozók nagy feladatai./Naszuscsnüe Ob-
zadacsi rabotnikov proszvescsenija./Na-
rodnoe Obrazovanie, 1968. No 1. 1-6.p.

LENGYEL NÉPKÖZTÁRSASÁG

Polska Rzeczpospolita Ludowa

Területe: 311 730 km²

Lakossága: 30 691 000 fő

Államforma: népköztársaság

Népek: lengyel 98,2 %

belorusz

ukrán

német

1,8 %

szlovák

cseh

litván

I. Az oktatás történeti fejlődése

Lengyelországban - mint szerte a világ más nemzeteinél is - a népoktatás és nevelés szoros párhuzamban haladva a mindenkori társadalmi haladással, válik a történelmi képződmény függvényévé. Minden más korszakolás, amely elszakadna az adott kor társadalmának politikai, gazdasági fejlődésétől, a kulturális felépítmény bázisát tagadná és irreálissá tenné a fejlődés szakaszainak objektív mérlegelését.

A lengyel oktatásügy bontakozásának igen fontos szakasza kezdődik 1773-ban a Nemzeti Nevelési Bizottság életrehívásával, /1/ amelyet egyben az első oktatási minisz-

tériumnak kell tekintenünk Európában. Ennek a mind hazai, mind európai jelentőségű kezdeményezésnek pozitív és negatív vonásai paralel jelentkeznek. Létrejön a lengyel elemi oktatás, amely a lakosság széles rétegei számára válik hozzáférhetővé, de ugyanakkor és negatív jelenségként kialakulnak a nemesség privilégiumai az oktatás síkján. 1795-ig három ízben következik be az ország felosztása Oroszország, Poroszország és Ausztria között, amely felosztottság 1919-ig olyan definitív állapotot teremt, amelyben a nemzeti oktatástervezés illuzorikussá válik.

Az I. világháboru befejezése után az 1919.II.7-i dekrétum rendezi a népiskola /szkola powszechna/ helyzetét, amely megteremti a hétosztályos elemi népiskolát és az iskolakötelezettséget pedig a 7-14 éves koruakra kiterjeszti. A középfoku iskolázás lehetősége ebben a korban a megszálló országok törvényei nyomán áttekinthetetlen és ellentmondásos. Egyetlen típusa a középfoku oktatásnak a gimnázium /gimnazjum/, ahová a kiváltságos osztályok gyermekei a népiskola 4. osztályából kiválasztással kerülhettek.

Az 1932. III. 11-i törvény rendezni kívánja az eddigi elemi és középfoku képzést. Átszervezi, tartalmilag megerősíti és a második képzési fok szilárd bázisává kívánja tenni a továbbra is 7 osztályos népiskolát.

Sajnos, a két világháboru között az általános iskolalátogatást a hétosztályos népiskolában sem sikerült megvalósítani. Az 5 millió iskolás koru gyermekből

1937-ben 1 millió egyáltalán nem járt iskolába. Ennek következtében igen nagy volt az analfabéták száma. Az 1931. évi népszámlálás adatai szerint az összlakosság-
nak 23,1 %-a volt analfabéta. A helyzet különösen falun
volt kedvezőtlen.^{/2/} A népiskola tanulói közül mindösz-
sze 25 % végezte el a VII. osztályt. A legtöbb tanuló
csak 4 osztályt végzett, ami lezárta számára az utat a
középiskola felé, s nem folytathatta tanulmányait.

Nem volt jobb a helyzet e szakaszban a középis-
kolákat illetőleg sem. A már fentebb idézett 1932-es
törvény differenciáltabbá teszi a középfoku képzést, ameny-
nyiben megteremti a 4 osztályos általánosan képző gimná-
zium I. fokozatát /gimnazjum ogólnokształcące/ a 13-17
évesek számára, majd az azt kiegészítő 2 évfolyamos ál-
talánosan képző liceumot az un. II.fokozatu középiskolá-
val /Liceum ogólnokształcące/ a 17-19 évesek számára.
Ugyancsak jelentős kezdeményezés az általános politech-
nikai nevelést megvalósítandó, szakmára előkészítő /3-4
éves/ gimnázium /gimnazjum zawodowe/ életrehívása a 14-17-
19 évesek oktatására. Kimondottan felsőfoku technikai
funkciókat kívánt ellátni az előbbi kiegészítésére szánt
szakliceum /liceum zawodowe/ a 17-20 évesek képzésére. Ez
utóbbit 3 évfolyammal szervezték.

A már vázolt "II. világháboru előtti középfoku
oktatásban csak a vagyonos szülők gyermekei részesülhet-
tek, minthogy korlátozott volt a középiskolák száma, ma-
gas volt a tandíj, a munkás- és parasztszármazásu általá-

nos iskolát végzett tanulóknak csak kis száma juthatott be a középiskolákba. Ezért a 14-17 éves koru ifjúságnak csak 14 %-a járt iskolába, egy részük még az általános iskolába vagy ipari és szakmai irányu intézetekbe. Az általánosan képző középiskolát végző diákoknak 4 %-a volt a munkás és 9 %-a a gazdag parasztszülők gyermeke".^{/3/}

Nyilvánvaló az elmondottakból, hogy az 1932-es iskolatörvény szentesíteni kívánta azokat a tendenciákat, amelyek a kiválasztásos, "elit" és szegények iskolázására, következésképpen az oktatás antidemokratizmusára mutattak.

A lengyel nép életének legnehezebb szakaszában, 1939-1944 között, a fasiszta megszállás idején, oktatásról szinte egyáltalán nem lehetett beszélni. Az 1944-es esztendő jellemzésére, mint kuriózumot kell elmondani, hogy dacára a Hitler által foganatosított bojkottnak, egyedül Varsóban több mint 5 ezer tanuló nyert tanonciskolának álcázott épületben vagy magánlakásban szakképesítést, diplomát. A titkos lengyel pedagógus-szervezetnek 19 ezer tagja volt. Az újra feltámadt nemzeti állam adott újra lehetőséget egy modern koncepción alapuló oktatásügy megteremtésére.^{/1/} Így érthető meg igazán a lengyel népoktatásnak az a reneszánsza, amely az 1944. évi felszabadulás után a Lengyel Felszabadítási Bizottság tevékenysége nyomán megindult, illetve a Lengyel Országos Közoktatási Kongresszus világos elvi állásfoglalása után így

fogalmazódott meg: "... az iskolának egységesnek, ingyenesnek és kötelezőnek kell lennie." /2/

Az elmúlt több mint 20 esztendő távlatából visszatekintve vizsgálódásunk területére, a középfoku oktatás megtett útjára, elmondhatjuk, hogy az alapvetően megváltozott. Változása az egykori elit iskolákat, a kiváltságos osztályok művelődésének monopolizált színterét a munkás-parasztfiatalok szocialista szellemű kulturközpontjaivá avatta.

1945-48-ig, az újjászületés első fordulójában kiépültek az általánosan képző középiskolák. Ebben a legfontosabb cél valósult meg: az iskolák demokratizálása. Az 1948. május 4-i oktatási törvény létrehozta az új szocialista szellemű 11 osztályos egységes általánosan képző iskolát, amely megszüntette a korábbi 2 fokozatu középiskolát, és helyébe a 7 osztályos általános iskolára /szkola podstawowa/ építette fel a 4 osztályos általánosan képző liceumot /liceum ogólnokształcące/.

Megváltoztatták a korábbi szakoktatási formákat, átszervezték a szakiskolákat is. Az 1950/51. tanévtől kezdődően a műszaki középkáderek képzése a 4 és 5 évfolyamu technikumokban /liceum zawodowe/ történtek. Az általános iskola után továbbtanulni nem szándékozók részére, azoknak, akik ipari pályák felé orientálódtak, 2-3 éves szakmunkás-képző iskolákat /zasadnicza szkola zawodowa/ szerveztek.

A lengyel oktatás fejlődésének ez a szakasza 1950-től a szocializmus erőinek megszilárdulása volt Lengyelországban. Nemcsak alapvető szervezeti változásokat, hanem tartalmi megújodást is jelentett: az általánosan képző középiskola marxista-leninista szellemű tanterveinek megvalósítását.

II. A középfoku oktatás mai szervezeti felépítése

A Lengyel Egyesült Munkáspárt Központi Bizottsága VII. Plénuma 1960-ban megvizsgálta a közoktatás addig elért eredményeit, elemezte azokat és megállapította, hogy az elmúlt 16 esztendőben a szocializmust építő nép legnagyobb eredménye a kulturforradalom volt. Ez haladó szellemű változásokat hozott az oktatásban is. Megvalósult az ingyenes oktatás; bevezették a hétosztályos egységes általános iskolát; fejlesztették az általánosan képző középfoku oktatást és szakoktatást; kialakították az internátusi és ösztöndíjrendszert és jelentős eredményeket könyvelhettek el a kulturális elmaradottság felszámolásában.

A szocializmus fejlődése és építése az 1960-70-es évszakra új feladatok megvalósítását tűzi ki célul az oktatás számára.

A Központi Bizottság ezért a következő feladatokat látja sürgősen megvalósítandónak: /4/

1. Szélesíteni kell a matematikai-természettudományos tárgyak tanítását mind az általános, mind a középiskolában, főként e tárgyak azon vonatkozásait, amelyek a korszerű termelési technika megértéséhez szükségesek.
2. Be kell vezetni a gyakorlati foglalkozásokat az általános iskolában, míg a középiskolában a társadalmilag hasznos munkát szükséges szorgalmazni. Ismerkedjenek meg tanulók az egyszerű munkaeszközökkel és sajátítsák el az elemi műszaki ismereteket. Szeressék és becsüljék a munkát!
3. A szakiskolákban fordítsanak több időt az alapvető elméleti és gyakorlati munka megismerésére. Ismertessék meg a tanulókkal a közgazdasági tudományok elemeit.
4. Szorosabb kapcsolatot kell teremteni az ipari üzemekkel és vállalatokkal a szakmai gyakorlatok jobb megszervezése érdekében.
5. Fejleszteni kell a mezőgazdasági előkészítő iskolákat.
6. Fejleszteni kell a humán tárgyak tanítását, amely közelebb hozza a fiatalságot a mai Lengyelország helyzetének felismeréséhez, az eszmei-politikai arculat és világnézet hatásosabb kifejezése céljából.

A Központi Bizottság fentiek keresztülvitele érdekében szükségesnek tartotta a közoktatás reformját, amely az 1961. VII. 15-i oktatási törvényben öltött véglegesen megvalósítandó formát.

1. Az 1961. évi iskolareform megvalósítása

"A Lengyel Népköztársaság új iskolareformja az első jogi aktus a népi törvényhozás történetében, amely szabályozza az oktatási és nevelési kérdések egész komplexumát, valamint az iskolaszervezés alapelveit. Óriási jelentősége van gazdasági rendszerünk és nemzeti kultúránk továbbfejlődése szempontjából."/3/

2. Általános iskola /Szcola podstawowa/

A nyolcosztályos általános iskola alsó és felső tagozatból áll. A tanköteles kor kezdő évének 7-ről 6-ra való leszállítása, és az oktatás időtartamának 7 évről 8-ra történt bővítése, illetve a 8. osztály bevezetése, igen lényeges eleme a reformnak.

A reform végrehajtásának alapfeltételei:

a/ új tantervek kidolgozása;

b/ az oktatás és nevelés színvonalának emelése;

c/ új munkamódszerek és a didaktikai folyamatok javítása;

d/ a 8. évfolyamos általános iskola tényleges felépítése falun és városban egyaránt mindenki számára.

Bár vizsgálódásunk nem terjed ki az általános iskola tantervi elemzésére, mégis szükséges a tantervi struktúra vázlatos érintése éppen az általános iskola felső tagozatának a középfoku oktatásba való beletor-
kolása, a zökkenő nélküli átmenet, a nálunk is sokat vi-
tatott "törés" problémájának megközelítése céljából.

Az I-IV. osztályban tantervi változás nem tör-
tént, ezért itt az új tantervet már az 1962/63. tanévben
bevezették az I-III. osztályokban, míg a IV-V. osztályok-
ra 1963/64-ben került sor. A VI. osztály 1964/65-ben, a
VII. 1965/66-ban és a VIII. osztály 1966. szeptember 1-én
kezdte el az új koncepciójú munkát.

Az általános iskolai tanulmányi idő kibővítése
rugalmasabb tervezést tett lehetővé, különösen a történe-
lem, földrajz, biológia, matematika, természettudományi
tantárgyakban. Új tárgy is bekerült a tantervbe: "Állam-
polgári nevelés" /wychowanie obywatelskie/, amely Lengyel-
ország mai életének problémáival foglalkozik. Az "ének"
helyébe a "zenei nevelés", a "rajz" nyomdokaiba pedig a
"képzőművészeti nevelés" lépett. A politechnikában az
eddig "munkaoktatást" a VIII. osztályban a "műszaki gya-
korlati munkák" /praktyczne-techniczne/ váltotta fel.

Az említett változásokat óraarányokban is jól
illusztrálja az alábbi óraterv.

Ó R A T E R V

a nyolcosztályos ált.isk. részére

Tárgy	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	Heti óraszám össz.
Lengyel nyelv	8	10	9	9	7	7	5	5	60
Orosz nyelv	-	-	-	-	3	3	3	2	11
Történelem	-	-	-	-	2	2	2	2	8
Állampolgári n.	-	-	-	-	-	-	1	2	3
Természetismeret	-	-	2	2	2	-	-	-	6
Biológia	-	-	-	-	-	2	2	2	6
Földrajz	-	-	-	2	2	2	2	2	10
Matematika	5	6	6	6	6	6	5	5	45
Fizika	-	-	-	-	-	2	3	3	8
Kémia	-	-	-	-	-	-	2	2	4
Műszaki-gyak.mun- kák	2	2	2	2	2	2	3	3	16
Képzőműv.nev.rajz			1	1	1	1	1	1	8
Zenei nevelés	1	1	1	1	1	1	1	1	8
Testnevelés	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Osztályfőnöki óra-	-	-	-	-	1	1	1	1	4
Összesen	18	21	23	25	29	31	33	33	213
Fakultatív tárgyak:									
Nyugati nyelvek	-	-	-	-	-	3	2	2	7
Karének-zene	-	-	-	-			2		2
Sport	-	-	-	-			2		2

* Pädagogik und Schule in Ost und West. Verlag Für Wissenschaft, Wirtschaft u. Technik. 1968. No 2. 44.p.
Fordította: Koczka János.

3. Középiskolák

A középiskolai reformtörvény az alábbi továbbtanulási lehetőségeket nyújtja azok számára, akik a 8 évfolyamos általános iskolát elvégezték:

- a/ Általános képző liceum /Liceum ogólnokształcące/. Érettségit ad és a profilnak megfelelő felsőfoku továbbtanulásra készít fel, illetve a termelőmunkákra készít elő. 4 évfolyamu és az általános iskola 8 osztályára épül. Van pedagógiai, közgazdasági, képzőművészeti stb. liceum.
- b/ Technikum /Liceum zawodowe/. Középkádereket képez. 4-5 évfolyamu a szakirány szerint. Érettségit ad.
- c/ Iparitanuló-iskola /Zasadnicza szkola/. Lényegében szakmunkásképző iskola, amely ipari, építőipari, közlekedési szakmunkássá vagy a közszolgáltató iparok megfelelő képesítésű dolgozójává stb. képez ki. A szakma szerint 2-3 évfolyamu az általános iskola 8 osztálya után.
- d/ Mezőgazdasági előkészítő iskolák /Szkoly przysposobienia rolniczego/ a falusi ifjúság számára. Kétéves középfoku mezőgazdasági képzést nyújtanak érettségi nélkül.

4. A középfoku iskolák reform-célkitűzései

Általános érvényű és megfogalmazásu perspektivikus célok a középiskolák viszonylatában a következők: /6/

- a/ bővíteni kell a matematika-természettudományos oktatást a korszerű technika megértéséhez;
- b/ az általánosan képző liceumokba be kell vezetni a műszaki gyakorlati oktatást, valamint a társadalmilag hasznos munkát;
- c/ a humán tárgyakat, kiváltképpen a történelem, lengyel nyelv és irodalom tantervét össze kell hangolni az élet által szabott követelményekkel a tanulók ideológiai-politikai álláspontjuk és tudományos világnézetük eredményes formálása végett;
- d/ az iparitanuló-iskolákban több időt kell fordítani az illető szakma alapjául szolgáló elméleti tárgyakra; a technikumban és szakirányú liceumokban pedig fokozni kell a gyakorlati képzést és tanítani kell a közgazdasági ismereteket;
- e/ a tanulóifjúság harmónikus fejlődése érdekében emelni kell az értelmi, erkölcsi és esztétikai nevelés színvonalát; meg kell valósítani a testnevelésnek, valamint a sportmozgalom és a természetjárás fejlesztésének programját;

f/ javítani kell a tanulók teljesítményét, a tanterveket, tankönyveket és az oktatás módszereinek tökéletesítését;

g/ az iskolaügy szervezetének javítása, az általánosan képző és szakirányú középiskolák hálózatának bővítése útján - elsősorban a falusi ifjúság számára - mindenütt lehetővé kell tenni a középfoku képzettség megszerzését.

5. Az általánosan képző liceum tartalmi munkája

Mielőtt a liceumi reform tartalmi munkát meghatározó karakteréről szólnánk, alapvetően rögzíteni kell ⁿlegyen hivatalos szervek megállapítását: "Az új általánosan képző liceum a széles néptömegek iskolája". /7/

A fenti állítás igazolására álljon az alábbi táblázat /7/, amely beszédesen szól a 30-as évek elit középiskoláinak metamorfózisáról, különösen annak 1958-tól 1966-ig kifejlődött dinamizmusáról.

Évek	1946/47	1957/58	1963/64	1964/65	1965/66
A liceumok száma:	785	824	852	863	867
A tanulók száma /ezerben/	228,4	195,1	378,5	405,2	426,8

Az általános iskolát végzettek mozgása

	1958/59	1960/61	1962/63	1964/65	1965/66
Általános iskolát végzettek	274287	388468	528520	617856	661195
Általánosan képző liceumba lépők száma	61587 22,4 %	99166 25,5 %	103520 19,2 %	111115 18,0 %	116830 17,7 %
Szakközépiskolát látogattak	43268 15,3 %	59583 15,6 %	91140 17,2 %	99349 16,1 %	101702 15,4 %
Művészeti középiskolát látogattak	1075 0,4 %	1624 0,4 %	1864 0,3 %	1858 0,3 %	1827 0,3 %
Szakmunkás tanuló intézetet látogattak	123896 45,2 %	204458 52,6 %	333603 63,1 %	368207 59,6 %	391344 59,2 %
	83,3 %	94,1 %	99,8 %	94,0 %	92,6 %

Néhány tanulság kézenfekvőnek látszik a számok tükrében. Az első: Az általánosan képző középiskola mindinkább a tömegek iskolája lett. A legmeggyőzőbbek talán az 1959/60. tanév számadatai, amikor a végzősök száma szinte azonos nivón mozog, de 1960/61-ben már 4100 fős emelkedés mutatkozik, ami az 1960-as év 1/7-ének és az 1959-es év 1/4-ének felel meg. A következő években szinte ugrás-szerű ez a növekedés. 1964-ben 200 % fölötte van a mutató az 1960.évhez viszonyítva.

Ugyanez a dinamikus lendület jellemzi a szakközépiskolák fejlődését is. Egyedül Varsóban a technikumok tanulóinak száma 129 %-kal és az általánosan képző közép-

iskolák növendékeinek száma 80 %-kal növekedett.

Két végkövetkeztetés^{/7/} nagyon világos és egyértelmű tanulságot mutat:

1. az általánosan képző középiskolák társadalmi jelentősége állandóan növekszik;
2. bár az érdeklődés évről-évre nő az általánosan képző középiskola és technikum iránt, az általánosan képző középiskolába kevesebben jelentkeznek mint technikumba.

Az utóbbi probléma abban a szituációban feszül, amelyet egyrészt a liceumok megállapítható feminizálódása jelent /az utóbbi időben a leányok száma 60 % fölé emelkedett/, másrészt a korszerű képzéstartalom hiányosságai-
ban. Ugyanakkor megszívlelendő a technikumok felé megnyilvánuló kritika is. Amíg az egyik oldalon hiányoljuk a liceum oktatási anyagából a szélesebb politechnikai elemeket, addig a technikumoknak az általános műveltséget célzó ismeretek beszűkülését róják fel. Így nem volt véletlen a lengyel általánosan képző liceumok reformja kapcsán az az igény, hogy az új típusú iskola koncepciójában az általános műveltséget biztosító tananyag mellett a korszerű politechnikai képzés is biztosítva legyen. Hogy ez a kívánság valósággá vált, azt az alábbi óraterv is bizonyítja.

Ó R A T E R E *****

az általánosan képző liceum számára

Tárgyak	Osztályok				Óraszám	
	1.	2.	3.	4.	heti	évi
Lengyel nyelv	4	4	4	4	16	528
Orosz nyelv	3	3	3	2	11	396
Angol, francia német	4	4	3	3	14	464
Történelem	3	3	3	-	9	306
Állampolgári nev.	-	-	-	3	3	90
Biológia	-	-	3	2	5	162
Higiéné	-	-	-	1	1	30
Földrajz	3	3	-	-	6	204
Matematika	4	4	4	3	15	438
Fizika	3	3	3	2	11	370
Csillagászat	-	-	-	1	1	30
Kémia	2	2	2	-	6	204
Műszaki nevelés	3	3	3	3	12	396
Képzőműv. nev.-zene ⁴ [#]	2	1	1	-	4	126
Katonai előképz.	1	2	2	-	5	170
Testnevelés	2	2	2	2	8	264
Fakultativ fogl. ⁺⁺	-	-	-	4	4	120
Összesen	34	34	33	30	131	4298
Szabadon választott tárgyak:						
Latin	2	2	2	2	8	264
Ének és zenekar ⁺⁺⁺	2 ⁺⁺⁺					
Sport ⁺⁺⁺	2 ⁺⁺⁺					

*Választható tárgy.

++A fakultativ tárgyak 5 féle csop.-ban folynak:humán, mat-fiz., bio-kémia,földr.-közg.-i és filológiai csop.

+++Közös foglalkozások az 1-4. osztályosak számára.

Fordította:Koczka János.

*****Vergleichende Pädagogik, DPZI, 1968.No 1. 31.p.

Az általánosan képző liceum tantervkészítését
3 alapvető törekvés determinálta:

- a/ a matematika - természettudományos képzés modernizálása;
- b/ a humanisztikus tárgyak tartalmának összekapcsolása az élettel;
- c/ a szocializmus építése és a modern politechnikai képzés bevezetése.

Az a-b/ pont alattiakról már korábban szoltunk. A politechnikai képzés kérdése az általánosan képző liceumban éppen a "műszaki nevelés" c. tárgy bevezetésével kap új szint és nagyobb teret. Ennek a képzési formának elemei már 1960 óta szerepelnek az iskolában. Az új tanterv háromféleképpen erősíti meg a képzés politechnikai jellegét:

- a/ a matematika - természettudományi szakok politechnikai jellegének elmélyítése;
- b/ a műszaki gyakorlati munka kibővítése és
- c/ a társadalmilag hasznos munka révén.

A tárgy mind a 4 osztályban heti 3-3 órában szerepel. A tanulóknak meg kell tanulniok

- a szerszámokkal való bánásmódot,
- a műszaki berendezések kezelését,
- az anyagok megmunkálását,
- szerelő és javító munkák elvégzését.

Amit az új tantervben még különösen hangsúlyozni kell, az az Állampolgári ismeretek c. tárgy. A tanterv szerzői arra törekedtek, hogy a tanulók a társadalomról és a természetről szerzett ismereteiket integrálják. A tanterv így rögzíti az idevágó feladatokat: ^{17/} "Ismerkedjenek meg a tanulók - a tárgy keretében - a dialektikus és történelmi materializmus, valamint a politikai gazdaságtan legfontosabb elemeivel. Bővítsék és rendszerezék ismereteiket a jelenlegi nemzetközi helyzetről és ebben Lengyelország szerepéről. Ismerjék meg a szocialista világrendszert és abban Lengyelország helyzetét. Készüljenek fel a szocialista erkölcs, hazafiság és nemzetköziség bázisán az ország építésében aktív részvételre." Így fogja össze az Állampolgári ismeretek c. tárgy a filozófia, politika és közgazdaságtan elemeit.

A szakmai előképzés szerepe az általános liceumban

Az 1961. évi iskolai törvény az általánosan képző liceum feladatául szabta a szakmai tevékenységre való u.n. "általános előkészítés" bevezetését is. Erre az utasítás 120-200 órát irányoz elő, ez azonban nem mehet az általános képzés rovására. Az "általános előkészítés" csak olyan szakmákra terjedhet ki, amelyek nem igényelnek hosszabb elméleti tanulmányokat és gyakorlatokat. A szakmai előképzésnek tehát szélesnek, lehetőleg különböző rokon szakmákra vonatkozóaknak kell lenniük. Erre a célra a "műszaki gyakorlati nevelés" 90 óráját is fel lehet használni.

Szakoktatás/8/

Az általánosan kötelező oktatás egy évvel való meghosszabbítása messzemenően új alapokat teremtett a szakoktatás strukturális átalakításához is. A törvény a szakirányú iskolák reformjának bevezetését 1970-ig kívánja megvalósítani. Minthogy az általános iskola szorgalmi ideje bővült, ezért megrövidül a tanulmányi idő:

- a/ az iparitanuló-iskolákban 3 évről 2 évre;
- b/ a technikumok és szakközépiskolákban 5 évről 4 évre.

A szakoktatás legfontosabb irányelvei az új reform szellemében/9/:

- a/ Olyan feltételeket kell kialakítani, hogy a szakiskolákat még jobban, eszmei szempontból még erőteljesebben lehessen összekapcsolni a Lengyelországban folyó szocialista építéssel abból a célból, hogy a szakmunkásokká, technikusokká képzett fiatalokat még eredményesebb szocialista nevelésben lehessen részesíteni.
- b/ Biztosítani kell, hogy a szakmunkásokat és technikusokat még jobban felkészíthessék szakmai feladataik elvégzésére.

Ezért a szakoktatás reformátorainak 2 fontos irányelvet szabtak:/9/

- a/ a szakiskolákat szorosabban kapcsolják össze az ipari üzemekkel;
- b/ fordítsanak több időt az egyes szakmák elméleti főtárgyainak tanítására, különösen a technikumokban és szakliceumokban a gyakorlatra. Vezessék be a gazdasági tudományok tanítását.

Jelenlegi problémák és fejlődési tendenciák

Az 1961. évi iskolatörvény által megvalósított reform - bár a lengyel középfoku oktatás hosszú időre szóló kódexének ígérkezik - számos "fehér foltot" mutat. Rendezettsége, "lekeresítettsége" mellett is jócskán maradtak benne nyitott kérdések.

A felmerült problémákat jól tükrözi Suchodolski professzornak a képzés differenciálására vonatkozó vitája.^{/10/} Véleménye szerint az általánosan képző liceum nem szakiskola. Funkciója szerint csak a főiskolákra és a következő 4 nagy foglalkozási csoportra kell felkészítenie:

- a/ technika és ipar /ehhez legfontosabb tárgyak: matematika, fizika, kémia/;
- b/ azok a szakmák, amelyek előlények gondozásával foglalkoznak /ehhez: biológia, kémia/;
- c/ a társadalom igazgatásával kapcsolatos szakmák /ehhez: szociológia, közgazdaságtan/;
- d/ a közművelődéssel és kultúrával kapcsolatos foglalkozások /ehhez: filozófia, művelődéstörténet/.

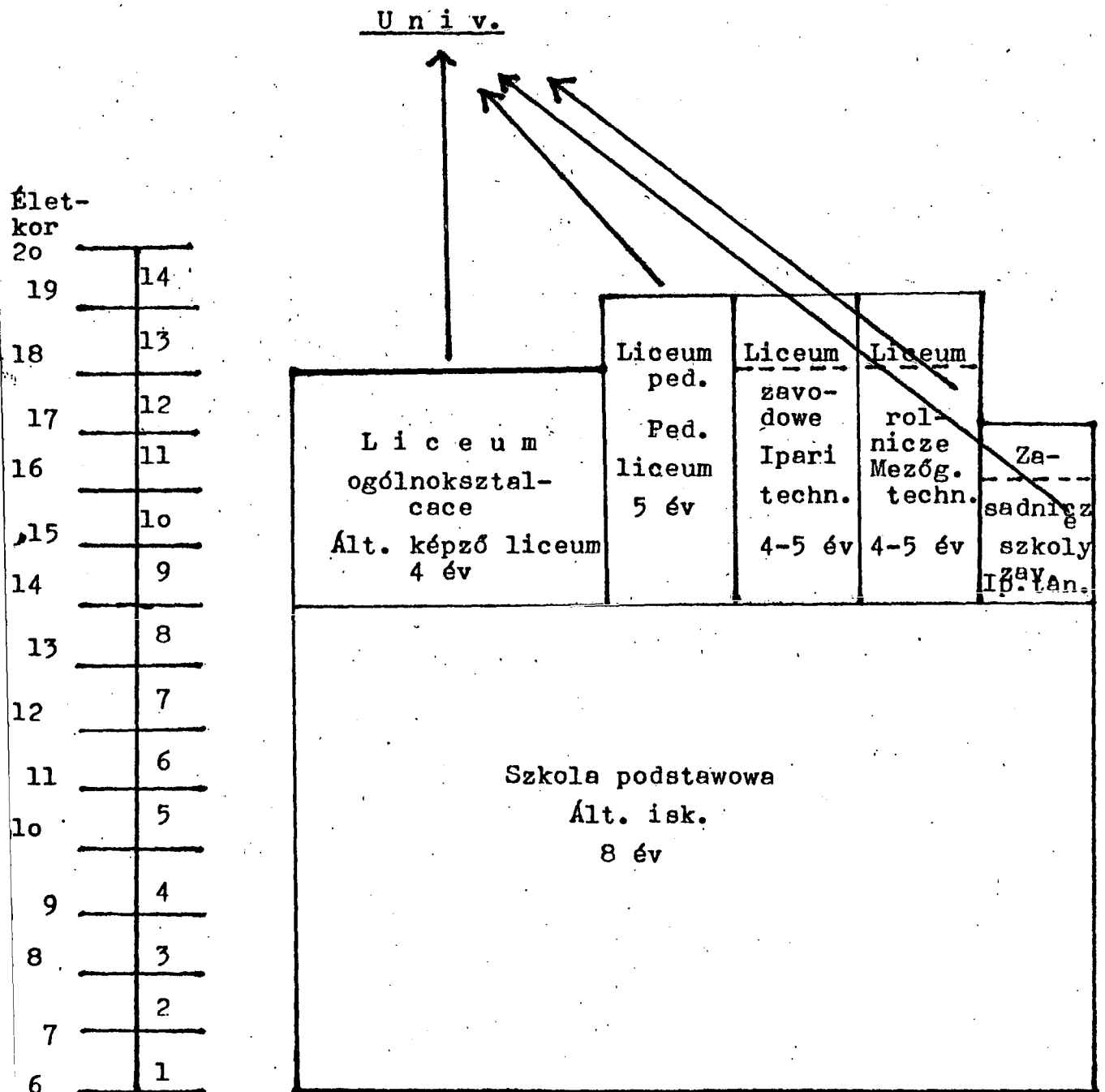
Suchodolski koncepcióját az Oktatási Minisztérium szervezési és társadalmi okokból elvetette. Helyette az egységes képzés elgondolása nyert polgárjogot.

Változatlanul gond maradt a reform fokozatos bevezetése után is

- a/ az iskolaügy strukturájának javítása;
- b/ a középfoku képzés kiterjesztése az egész ifjúságra;
- c/ a gondolkodási, cselekvési önállóság, az egyéni alkotói képességek kibontása;
- d/ az oktatási anyag modernizálása;
- e/ az új koncepcióhoz új didaktikai folyamatok, metodikai eljárások kidolgozása;
- f/ új tankönyvek szerkesztése;
- g/ a pedagógusképzés megreformálása;
- h/ a felsőoktatás szorosabb kapcsolatának megteremtése a középiskolákkal.

L E N G Y E L N É P K Ö Z T Á R S A S Á G

Polska Rzeczpospolita Ludowa

Készítette: Koczka János.

Az egyes iskolatípusok lengyel nyelvű megnevezése

1. Szkoła Powszechna	= Népiskola
2. Szkoła Podstawowa	= Általános Iskola
3. Szkoła Zbiorcza	= Ált. Isk. /Önálló Felső Tagozat/
4. Szkoła Przysposobienia Rolniczego	= Mezőgazdasági Előkészítő , Iskola
5. Zasadnicza Szkoła Zawodowa	= Iparitanuló Iskola
6. Gimnazjum	= Gimnázium
7. Gimnazjum Ogólnokształcące	= Általános Gimnázium
8. Gimnazjum Zawodowe	= Szakgimnázium
9. Liceum	= Liceum
10. Liceum Ogólnokształcące	= Általánosan képző Liceum
11. Liceum Zawodowe	= Technikum Liceum /Technikum/
12. Liceum Pedagogiczne	= Pedagógiai Liceum /Tanítóképző/
13. Liceum Muzyczne	= Zenei Liceum /Szakközépisk. /
14. Liceum Felczerskie	= Egészségügyi Liceum /Szakközép- iskola/
15. Liceum Rolnicze	= Mezőgazdasági Liceum /Szak- középiskola/
16. Liceum Sztuk Plastycznych Liceum Technik - " -	= Képző- és Iparművészeti = Szakközépiskola
17. Szkoła Prawnicza	= Jogi Szakközépiskola
18. Szkoła Merska	= Tengerészeti Szakközépiskola
19. Wyższa Szkoła	= Főiskola
20. Uniwersytet	= Egyetem

Irodalomjegyzék

1. Franz, J.: Bildungspolitik in Polen. /Oktatáspolitiká Lengyelországban./ Pädagogik und Schule, 1968. No 2. 47.p.
2. Pęcherski, M.: A Lengyel Népköztársaság közoktatásügye. A közoktatásügy Európa szocialista országaiban. Szerk.: Ábent Ferenc. Kiadta az Orsz.Ped.Int., Bpest, 1965. Tankönyvkiadó, 522.p.
3. Tulodzeckij, V.: A népi Lengyelország iskolája a szocializmus építésének szolgálatában. /Skola narodnoj Pol'si szluzsit posztroenyiju szocializma./ Szovjetszkaja Pedagogika, 1964. No 7. 15-24.p.
4. A Lengyel Egyesült Munkáspárt Központi Bizottsága VII. Plénumának határozata az általános és középiskolai reformról. /Uchwata VII. Plénum Komitetu Centralnego PZPR w sprawie reformy szkolnictwa podstawowego i średniego./ Życie Warszawy, 1961. jan. 25. 4.p.
5. Fischer, Hans-J.: Der Stand der polnischen Schulreform. /A lengyel iskolareform helyzete./ Pädagogik und Schule, 1968. No. 2. II/45.p.
6. Pęcherski, M.: A lengyel iskolareform megvalósítása./Die Verwirklichung der Schulreform in Polen./ Bildung und Erziehung, 1967.No 1.31-43.p.

7. Polny, R.: Über die Reform der allgemeindildenden Mittelschule in der Volksrepublik in Polen. /Az általános képző középiskola reformjáról a Lengyel Népköztársaságban./ Vergleichende Pädagogik, 1968. No 1. 25-42.p.
8. Zielinski, E.: Iskolareform a szakoktatásban. /Reforma szkolna w szkolnictwie zawodowym./ Rodzina i Szkoła, 1966. No 1. 2.p.
9. Dobosiewicz, S.: A szakoktatás tanterv-reformja. /Reforma programowa szkolnictwa zawodowego/ Szkoła Zawodowa, 1966. No 7-8. 2-9.p.
10. Suchodolski, B.: A teljes középiskolai képzés általánossá tételéről. /O upowszechnie pełnego średniego. / Życie Szkoły Wyzszej, 1961. No 4. 19-25.p.
11. Falski, Marian: Aktualne zagadnienia ustrojowo-organizacyjne szkolnictwa polskiego. / A lengyel közoktatás jelenlegi fejlődési-szervezeti problémái./ Wrocław-Warszawa, 1957. Ossolineum.
12. Falski, Marian: Problematika organizacyjna szkolnictwa średnich szczebli. /A középfokú oktatás szervezeti problematikája./ Wrocław-Warszawa-Kraków, 1966. Ossolineum.
13. Osiągnięcia i problemy rozwoju oświaty i wychowania w XX-leciu Polski Ludowej. /A Lengyel Népköztársaság kulturális és nevelési fej-

lődésének elért eredményei, valamint problémái. /Suchodolski szerkesztésében megjelent tanulmánygyűjtemény. Warszawa, 1966. PWN.

14. Ozga, Władysław: Organizacja szkolnictwa w Polsce. /A közoktatásügy szervezete Lengyelországban./ Warszawa, 1960. PZWS-
15. Ustawa o rozwoju oświaty i wychowania w Polsce Ludowej. /A kultúra és az oktatásfejlesztés törvénye Lengyelországban./ Warszawa, 1961. PZWS.
16. Wiloch, J.T.: O powszechności Kształcenia na poziomie średnim. /Az általános középfokú oktatási kötelezettség./ Warszawa, 1965. PZWS.
17. Wołoszin, Stefan: Dzieje wychowania i myśli pedagogicznej w zarysie. /Az oktatás és pedagógiai gondolkodás vázlatos története./ Warszawa, 1964. PWN.

NÉMET DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG

Deutsche Demokratische Republik /DDR/

Terület: 107 834 km²

Lakosság: 17 136 000 fő

Államforma: népköztársaság

Népek: - német 99,1 %
 - szorb
 /lausitzi vend/ 0,9 %
 - egyéb.

I. Az oktatás történeti fejlődése

A Német Demokratikus Köztársaság oktatásügyének fejlődését, egyáltalán mai értelmű létét azok a történelmi események determinálták, amelyeket a második világháború befejezése után a demokratizálódás mérföldköveiként tart számon a közvélemény. 1945-ben a hitler-fasizmus szétzúzása nyitott kaput Németországban a békés és demokratikus fejlődés számára. "Az 1945. augusztus 2-i potsdami egyezmény ki- mondta, hogy a militarizmus és náciizmus kiirtásával a náci szellemet képviselő tanítókat - tanárokat is el kell távo- litani az oktatásból. Ezzel a német nép megkapta a lehető- séget, hogy életét demokratikus és békés alapokon újra fel- építse." /1/

Noha Németországban mintegy százéves volt a tankötelzettség, mégis ez a kezdődő korszak teremtette meg először a német nép életében a mindenkire kiterjedő egységes, mélyen humanista oktatási és nevelési rendszer megvalósítását. "1945-ig az iskola nem szolgálta a nép érdekeit. Osz-tályiskola volt, amely a dolgozók gyermekeit kizárta a magasabb foku oktatásból". /2/

A történelmi visszapillantás igényessége nem képes minden fejlődésfázist regisztrálni, de a legfőbbeket 4 pontban rögzíthetnők a következőkben.

1. Az oktatás és nevelés demokratizálása /1945-1946/

1945. október 18-án a német Kommunista Párt Központi Bizottsága felhívást bocsátott ki a demokratikus iskolareform létrehozására, amely egyenes folytatása, része volt az egész antifasiszta-demokratikus újjáalakításnak. Olyan időben indul meg ez a széles tömegeket aktivizáló kezdeményezés, amikor szinte a semmiből és semmivel ugyan, de a szovjet övezetben már a tanítás is megindul. Az akkori viszonyokra jellemző néhány adat megmutatja a hallatlan erőfeszítéseket is. Az iskolák 1/4-e használhatatlan; nincs butorzat és felszerelés. A pedagógusok 72 %-a, Thüringiában 90 %-a náci párttag volt. Se ruha, se élelem, se fűtés, és mégis 2,35 millió gyermek kezdi meg a tanulást. Míg egyfelől a mindennap és az új élet gondja je-

lengtkezik, a másik oldalon gigászi erőfeszítések történnek a demokratikus iskolareform megvalósítására.

Az 1946 júniusában jóváhagyott és az iskolák demokratizálását biztosító alaptörvény leglényegesebb pontjai: /3/

- a/ Az oktatás és nevelés megtisztítása minden fasiszta, militarista és más reakciós befolyástól.
- b/ A vagyonosok művelődési privilégiumának felszámolása. A nép gyermekei, elsősorban a munkások és parasztok gyermekei lehetőséget kapnak, hogy látogathassák az összes oktatási intézményeket, beleértve az egyetemeket is. Fel kell számolni a polgári dualizmuson nyugvó iskolai szervezetet és iskolai strukturát.
- c/ Meg kell valósítani az oktatásügy világivá és egységessé tételét, valamint államosítását. Biztosítani kell az oktatás tudományosságát, a művelődési lehetőségek egyenlőségét.
- d/ Minden náci tanító eltávolítása az iskolai szolgálatból. Munkások és demokratikus értelmiségiek megnyerése az oktatás számára.

Ez az oktatás demokratizálását biztosító törvény strukturálisan megváltoztatta az egykori weimari és hitleri Németország oktatási rendszerét és alapjává vált a szervezeten felépített iskolarendszer későbbi formáinak.

Az 1946-os oktatási törvény alapján az alábbi iskolatípusok jöttek létre:

- a/ Óvoda /Kindergarten/ a 3-6 éves koru gyermekek számára.
- b/ Általános iskola /Grundschule/ a 6. életévtől kezdődően. Az iskola 4+4=8 osztályos szervezésű. Az általános iskola különösen didéken jelentett nagy problémát. 4114 vidéki egyosztályos /egytanítós/ iskola működött. Ez 1949-re 668-ra, 1952-re 164-re redukálódott. Az egytanítós iskolák helyébe fokozatosan központi iskolák /Zentralschulen/ léptek. Ez utóbbiak számára egy év alatt /1946-tól 1947-ig/ 2311-ről 2886-ra, tehát mintegy 25 %-kal megemelkedett.
- c/ Középiskola /Oberschule/. A 8 osztályos általános iskolához kapcsolódó 4 éves középiskola vagy a szakmai képzés /Berufsausbildung/. Mindkettő érettségit adott. Ugyancsak nyitva állt a lehetőség munkás-parasztfiatalok számára, hogy az egyetemi-főiskolai tanulmányokhoz szükséges szakérettségit megszerezzék /Arbeiter-und Bauern-Fakultät oder Fachschule/.
- d/ Gyógypedagógiai iskola /Sonderschule/. Az állam rendkívüli gondosságát jelentették a háborus sérültek, vakok, süketek, testi fogyatékosok számára beindított gyógypedagógiai iskolák.

e/ Iparitanuló-iskola /Berufsschule/. A szakmai képzés számára 18 éves korig, vagy a tanoncidő végéig kötelező iskolákat hoztak létre.

f/ Üzemi iparitanuló-iskola /Berufsschule im Betrieb/. Az üzemi iparitanulók részére elméleti és gyakorlati oktatást szerveztek iskolai keretben, a továbbjutás lehetőségével. /Érettségivel a szakiskolák, főiskolák felé!/.

2. A demokratikus iskolareform továbbfejlesztése /1946-1949/

A demokratikus iskolák létrehozásával a fejlődés második szakaszát az oktatás tartalmi mélységének keresése jellemezte. Az évek egymásutánjában nagyon sokat jelentett az a 4 pedagógus kongresszus, amely a szocialista iskola fundamentumának lerakásában buzgolkodott. Ezek a kongresszuskok tájékoztatták a pedagógusokat a soronlévő feladatokról, a megoldás menetéről. Az első kongresszus 1946 augusztusában, a második 1947 szeptemberében, a harmadik 1948 júliusában hozott olyan határozatokat, amelyek nyomán a negyedik kongresszus 1949 augusztusára lezárhatta az iskolák fejlődésének, az újabb előrelépéshez szükséges kiérlelt tapasztalatok összegezését. "A polgári demokratikus forradalom követelései beteljesedtek. Amit a nagy pedagógusok: Komensky, Pestalozzi, Diesterweg és Wander a legmerészebb gondolataikban kifejeztek, a német demokratikus iskolák formájában valóság lett". /4/

A fejlődés II. szakaszának történelmi ténye - amely egyben meghatározójává is válik az iskolaügy további alakulásának, az 1949. október 7-én ünnepélyesen proklamált Alkotmány. Létrejött Németország történelmében az első munkás-paraszt állam: a Német Demokratikus Köztársaság. Az új demokratikus alkotmány mindenki számára biztosítja a testi, szellemi, erkölcsi felemelkedést. A képzésfolyamat pedig függetlenné válik a családok szociális és gazdasági helyzetétől. A tanulás, kultúrfelemelkedés új feladatokat ró az oktatás irányítóira: a lehetőségek formába öntését.

3. Az "átmenet" korszaka /1950-1959/

A Párt III.Kongresszusa 1950-ben elfogadta a tanítás tudományos nivójának emelésére hozott javaslatokat. Rendkívüli méltánylást kapott a javaslat bevezetőjében az antifasiszta-demokratikus iskola megteremtésére tett erőfeszítés. A szocialista társadalom megteremtése azonban ennek az iskolának szocialista átalakítását, a benne tanuló ifju nemzedék szocialista nevelését igényelte. Ezt az igényt csak uj, szocialista szellemű oktatáspolitikával lehetett megvalósítani. A kongresszus ezért javasolta a továbbiakban a 10 osztályos iskolarendszer kiformálását és bevezetését. /1951-ben már 100 ilyen tizosztályos iskolát nyitottak megfelelő tapasztalatok gyűjtése céljából./ A kongresszus javaslatára a Népoktatási Minisztérium 1950 elején a következő didaktikai elveket érvényesítő rende-

tet adott ki a Képzésnívó emelésére és vele összefüggésben az aktív tudományos ismeretek fokozására.

1. A haladó tudományos ismeretek összekapcsolása a tanuló oktatásával és nevelésével.
2. Az elmélet és gyakorlat szintézisének megteremtése.
3. Absztrahálás és általánosítás nagyobb mérvű érvényesítése az oktatás folyamatában.
4. A pedagógus irányító szerepe a tanulók alkotó jellegű munkáiban.
5. A személyiségfejlesztés hatékonyabb eszközei és módszerei.

1951/52-ben a fenti elveket érvényesítő tantervek és tankönyvek jelzik a további haladást a szocialista iskola felé, míg 1952 júliusában a II. Pártkongresszus végleges megfogalmazásban jelöli ki az általánosan képző iskolának, a jövő iskolájának feladatát: "Az iskola azt a feladatot kapja, hogy az ifjúságot olyan mindenoldalu személyiséggé nevelje, aki képes és kész lesz a szocializmus felépítésére és a dolgozók vívmányainak a végsőkéig való védelmezésére."/1/

Kétségtelen, hogy a szocialista iskola megteremtése felé vezető uton sikerek születtek, de ennek az átmeneti korszaknak gyengéi is voltak. A tapasztalatok azt mutatták, hogy a "politechnikai oktatásnak, az oktatás és termelés összekapcsolásának nem szenteltek kellő figyelmet. Így

ebben az átmeneti időszakban a csak elméleti fejtegetések nyomában nem születtek jogszabályok".^{/5/} Bár 1956-ban az V. Pedagógus Kongresszus megvitatta a szocializmus építésének iskolaproblémáit, iskolatörvény, a tizosztályos általánosan képző politechnikai iskola bevezetését körvonalazó törvény csak 1959-ben látott napvilágot. Ezzel lezáródott az NDK szocialista iskolájáért vívott hosszú harc harmadik szakasza. Ebben a közdelemben megszületett a kommunizmus szellemében fogant első német szocialista iskola.

II. A mai egységes szocialista iskolarendszer szervezeti felépítése /1965. február 25./

Az 1959-es oktatási törvény kialakította az új tizosztályos iskola nyers formáját, amelyet azonban tovább kellett csiszolni, alakítani az élethez, a szocialista társadalom igényei szerint. 1959-1964 között számos tökéletesítő tanterv jelent meg /Präzisierte Lehrpläne/, amelyek mind-mind a szocialista fejlődéshez, a technikai forradalom támasztotta követelményekhez kívánták igazítani az oktató-nevelő munkát, míg végül 1965. február 25-én megjelent a mai egységes szocialista iskolarendszerről szóló törvény. Bevezetésének indokait sűrítve, azt a következő mondatok fejezik ki leghívebben: "A tudomány és a technikai forradalom követelményei, a szocializmus

gazdasági törvényeinek tudatos alkalmazása és a szocialista társadalom, a szocialista demokrácia és kultúra kialakítása határozzák meg a képzés új vonásait korunkban."/6/ A gépesítés és automatizálás gyors fejlődése, a modern kémiai eljárások alkalmazása, az elektrotechnika fejlődése és a magenergia kiaknázása megváltoztatják a termelési folyamatokat és a munka jellegét. A bonyolult gépek, mérő- és irányító berendezések magasabb általános és szakmai műveltséget igényelnek. E feladatok teljesítését szolgálja a tizosztályos általánosan képző politechnikai iskola minden gyermek számára. Az egységes szocialista oktatási rendszer alapvető alkotórésze: /7/

- a/ az iskola előtti nevelés intézményei;
- b/ a tizosztályos általánosan képző politechnikai iskola;
- c/ a szakmai képzés intézményei;
- d/ a főiskolára előkészítő intézmények;
- e/ mérnök- és szakiskolák;
- f/ a dolgozók intézményei;
- g/ kiegészítő iskolák.

Az új oktatási rendszer legfőbb jellemzői:

- a/ megszünteti a "zsákutcákat"; "zöldfény" mindenki számára az egyetemig;
- b/ a 10 osztályos általánosan képző politechnikai iskola elvégzése kötelező;

- c/ az iskolai kötelezettség a 7.évtől kezdődik;
- d/ a 10 osztályos általánosan képző politechnikai iskolai képzés az iparitanuló-iskola intézményeiben vagy a dolgozók ki- és továbbképző intézményeiben is befejeződhet;
- e/ az oktatás díjtalan.

1. Az új iskolatörvényben meghatározott intézmények

- a/ Bölcsőde /Kinderkrippe/ a születés 1. hetétől a 3. életévig.
- b/ Óvoda /Kindergarten/ 3 éves kortól az iskolai kötelezettség megkezdéséig.
- c/ Tízosztályos általánosan képző politechnikai iskola /Allgemeinbildende polytechnische Oberschule mit 10 Kl./ az egységes szocialista oktatási rendszer alapvető típusa. Ez a típusú iskola egységes, modern általános és szakmai képzést biztosít mindenki számára. Benne az oktatás és az élet szorosan kapcsolódik a munkával, a szocialista építés gyakorlatával.

Háromtagozatu iskola:

alsótagozat 1-3. osztállyal

középtagozat 4-6.osztállyal

felső tagozat 7-10.osztállyal.

Az alsó tagozat /Unterstufe/ feladata az alapkészségek kialakítása és megerősítése. Elsőrendű cél, hogy a tanulók szerezzék meg első ismereteiket és felismeréseiket a természetről, a munkáról és a szocialista társadalomról. Ehhez: hazaszeretet - munkaszeretet.

A középtagozatban /Mittelstufe/ megkezdődik a természettudományos, a társadalomtudományi és idegennyelvi szakoktatás. Lényegében itt kezdődik el a tudományos oktatás, a technika és kultúra behatóbb megismerése. Ehhez: nagyobb társadalmi aktivitás; a termelőmunkába való bevonás. Intenzív pionir-élet. Közösségi életforma: osztály és iskolaközösség.

A felső tagozatban /Oberstufe/ befejeződik a politechnikai oktatás. Ez teremti meg az alapot a gyakorlati tevékenységhez és a felelősségteljes pályaválasztáshoz. Ez a tagozat szorosan halad az elméleti és gyakorlati képzésben. Benne elmélyülnek a tudományosan megalapozott ismeretek. Valóban az általános és szakmai műveltség integráltsága jellemzi a tagozat munkáját.

A tizosztályos iskolában folyó szakmai képzésre épül az egyéves lineárisan bővülő szakmunkásképzés. Ezért ennek az iskolatípusnak vannak speciális tagozatai:

a/ technikai,	d/ művészeti,
b/ természettudományos,	e/ sport,
c/ nyelvi,	

ágazatai.

A szakmai képzés I. szakasza a 10. osztályban történik, a II. szakasz termelési feltételek között.

Azok számára, akik egyetemre, főiskolára készülnek, a továbbtanulás 2 utja nyílik meg. Az egyik: átlépnek a következő iskolatípusba, a tovább bővített általános politechnikai felső iskolába.

- d/ Bővített általános politechnikai felső iskola /Erweiterte politechnische Oberschule/ 2 évfolyamos. Az ide pályázni kívánóknak felvételi vizsgát kell tenniük. Ez az iskola főiskola-jellegű intézmény, amely főiskolai formák között és főiskolai módszerekkel dolgozik. /Szeminárium, előadások, konzultáció stb./

A másik ut:

- e/ Különleges szakmai iskolában /Spez. Berufsschule/ 3 év alatt a szakmai képesítéssel együtt érettségit lehet szerezni.
- f/ Üzemi felső iskola /Betriebsoberschule/ vagy esti felső iskola /Abendschule/ ad azoknak általános műveltséget, akik a 10. osztály után a termelőmunkába lépnek. Az itt szerzett érettségi minden felsőoktatási intézménybe felvételre jogosít.

Azon munkás-parasztfiatalok részére, akik koraiknál fogva és a régi rendszerű oktatás alacsonyabb kategóriájából kerültek a termelésbe, szintén fennáll a lehetőség szakérettségi megszerzésére az egyetemek mellett működő munkás-parasztfakultáson /Arbeiter- und Bauernfakultät/.

2. A tizosztályos iskola óraterve

Az alább következő ideiglenes óratervek jól érzékeltetik a képzésre fordított időegységeket, másrészt az egyes tantárgyak tantervi súlyát a képzés egészében. Minthogy a 10, illetve 12 osztályos képzés fokozatosan valósul meg, a tantervek és óratervek is lépcsőzetesen kerülnek bevezetésre.

A tizosztályos általánosan képző politechnikai
felsőiskola óraterve
1968/69. tanévtől

Tantárgy	O s z t á l y										
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	
	I. félév	II. félév									
Német	11	10	12 ^x	13 ^x	14 ^x	7	6	5	5	6	4
Orosz	-	-	-	-	-	6	5	3	3	3	3
Matematika	5	5	6	6	6	6	6	6	5	5	5
Fizika	-	-	-	-	-	3	3	2	3	3	4
Csillagászat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Kémia	-	-	-	-	-	-	-	2	3	3	4
Biológia	-	-	-	-	-	3 ^x	2 ^x	1	2	2	2
Földrajz	-	-	-	-	-	2	2	2	2	2	1
Gyakorlati foglalkozás	I	1	1	1	2	2	2	-	-	-	-
Iskolakerti munka	-	1	20 ^{xx}	30 ^{xx}	30 ^{xx}	30 ^{xx}	12 ^{xx}	-	-	-	-
Politechnikai o.	-	-	-	-	-	-	-	4	4	5	5
Ebből:											
Bevezetés a szoc. termelésbe	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	2
Termelőmunka	-	-	-	-	-	-	-	2	2	3	3
Műszaki rajz	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
Történelem	-	-	-	-	-	1	2	2	2	2	2
Állampolg. ism.	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	2
Rajz	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Zene	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Sportoktatás	2	2	2	3	3	3	3	2	2	2	2
Kézimunka	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Heti óraszám	21	21	23	26	28	32	33	32	34	35	36
Id. nyelv. fak.	-	-	-	-	-	-	-	3	3	3	2
Kézimunka fak.	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Összesen	21	21	23	26	28	33	34	35	37	38	38

x Beleértve az isk. gyak. kerti oktatást az 5. osztályban 30 óra

xx Évi óraszám

Lehrplan der zehnklassigen allgemeinbildenden polytechnischen Oberschule, Ministerium für Volksbildung DDR.

Fordította: Koczka János.

Ó R A T E R V *

a 12 osztályos ált.képző politechnikai
felső iskola ált.tagozata számára /A-Zweig/

Tárgyak	9.o	10.o.	11.o.	12.o.
Német nyelv	4	4	4	4
Russisch /orosz/	5	3	3	3
2. idegen nyelv	5	4	4	4
3. idegen nyelv	-	4	5	5
Matematika	3	3	3	3
Fizika	2	2	2	1
Kémia	2	2	2	1
Biológia	1	1	1	2
Földrajz	2	1	1	-
Csillagászat	-	-	-	1
Műszaki rajz	1	1	-	-
Bev. a szoc. termelésbe	4	4	4	4
Történelem	2	2	2	3
Állampolgári ism.	1	1	1	1
Rajz	1	1	1	1
Zene	1	1	1	1
Testnevelés	2	2	2	2
Összesen	36	36	36	36

A tanulóka 10 osztályos ált.képző iskola 8.osztálya után
léphetnek át ebbe az iskolatípusba, amely a 12-ik oszt
után érettségit ad.-

* Lehrplan der zwölfklassigen allgemeinbildenden polytech-
nischen Oberschule /erweiterte Oberschule/Herausg. Mini-
sterium für Volksbildung DDR.1961.Std/1.

Ó R A T E R V *

a 12 osztályos ált.képző politechnikai
felső iskola term.tud.tagozata számára

/ B/Zweig/

Tárgy	9.	10.o.	11.o.	12.o
Német nyelv	4	4	4	4
Orosz nyelv	3	3	3	3
2.idegen nyelv	3	3	3	3
Matematika	5	5	5	4
Fizika	3	3	3	3
Kémia	2	3	3	3
Biológia	2	2	3	2
Földrajz	2	1	1	1
Csillagászat	-	-	-	1
Műszaki rajz	1	1	-	-
Bev. a szoc. termelésbe	4	4	4	4
Történelem	2	2	2	3
Állampolgári ism.	1	1	1	1
Rajz	1	1	1	1
Zene	1	1	1	1
Testnevelés	2	2	2	2
Összesen	36	36	36	36

A tanulók a 10 osztályos ált.képző iskola 8.osztálya után
léphetnek át ebbe az iskolatípusba, amely a 12.oszt.
után érettségit ad.-

* Lehrplan der zwölfklassigen allgemeinbildenden polytech-
nischen Oberschule /erweiterte Oberschule/Herausg. Mini-
sterium für Volksbildung DDR.1961.Std/2.

Fordította:Koczka János.

Ó R A T E R V*

a 12 osztályos ált.képző poli-
technikai felső iskola nyelvi
tagozata számára / C-Zweig/

Tárgy	9.o.	10.o.	11.o.	12.o.
Német nyelv	5	4	3	4
Orosz nyelv	3	3	3	3
2. idegen nyelv	6	4	4	4
3. idegen nyelv	-	6	6	7
Matematika	3	3	3	3
Fizika	2	2	2	1
Kémia	2	1	2	1
Biológia	2	1	1	-
Földrajz	2	1	1	-
Csillagászat	-	-	-	1
Műszaki rajz	1	1	-	-
Bev. a szoc. termelésbe	3	3	4	4
Történelem	2	2	2	3
Állampolgári ism.	1	1	1	1
Rajz	1	1	1	1
Zene	1	1	1	1
Testnevelés	2	2	2	2
Összesen	36	36	36	36

A tanulók a 10 osztályos ált.képző iskola 8.osztálya után
léphetnek át ebbe az iskolatípusba, amely a 12.oszt.
után érettségit ad.-

* Lehrplan der zwölfklassigen allgemeinbildenden polytech-
nischen Oberschule /erweiterte Oberschule/Herausg. Mini-
sterium für Volksbildung DDR.1961.Std/3.

Fordította:Koczka János.

3. Az oktatás tartalmi kérdései

Az alsótagozati oktatás tartalmi vizsgálata nem képezi vizsgálódásunk tárgyát. A középtagozat szakrendszer szerinti munkája, majd a felsőtagozati mélyebb tartalmi "merítés" a korábbi iskolarendszerek középfoku oktatási nivójával való összevetésre csábítanak.

- a/ Az anyanyelvi oktatás keretében a nyelvtan és helyesírás összefüggő rendszerben való tanítása, a nyelvi kifejezőképesség fejlesztése a döntő kíváncsiság. Ismerjék meg az irodalomból a jelen és múlt humanista műveit és a szocialista realizmus mestereit.
- b/ A társadalomtudományi ismeretek kapcsán meg kell ismerniök a tanulóknak a társadalom fejlődésének törvényszerűségeit. Politikai, történelmi alaptudást kell szerezniük.
- c/ A politechnikai oktatás ismertesse meg velük a szocialista termelés tudományos alapjait. Technikai, technológiai, gazdasági ismereteket kell elsajátítaniuk. Ide tartozik a tájékoztatás is a népgazdaság legfontosabb szakágairól.
- d/ A matematikai ismeretek rendkívüli szerepet kapnak. Alapvető a számtani szabályok, megoldási eljárások ismerete, gyakorlása. A matematikai összefüggések, logikus bizonyítási eljárások, a matematikai gondolkodás fejlesztése kapnak itt nagy hangsúlyt. A matematikai módszer alkalmazása a szakmai kiképzésben.
- e/ Természettudományos ismeretek. A természet törvényszerűségeinek, hatásainak felismerése. Elméletileg megalapozott, tudományos kísérletek megfigyelése, a jelenségek magyarázata, értékelése.

A természet jelenségeinek átvitele a társadalmi fejlődés viszonylataira. Általánosítás. Élő és élettelen világ.

- f/ Az ipari és iskolakert-oktatás folyamatában egyszerű műszaki, agrobiológiai és gazdasági ismeretekkel szükséges a tanulókat megismertetni. Nagyon fontos a műszaki-technológiai tények matematikai és természettudományi elfogadtatása. Fontos: alapvető munkakészségek elsajátítása.
- g/ Az orosz nyelvi oktatás arra törekedjék, hogy a tanulók aktív nyelvtudásra tegyenek szert. Ki kell alakítani az írás-olvasás, az egyszerű beszéd készségét.
- h/ A művészeti tárgyak oktatása nyomán arra kell törekedni, hogy az énekben, zenében, rajzolásban, festésben, modellezésben a jártasságok, készségek tökéletesedjenek. Gazdag érzelem- és képzeletvilág bontakozzék ki a tanuló életében.
- i/ A sportoktatás az egészséges emberi életet szolgálja; neveljen szilárd akaratra, munkára, harcra.

A tantervi elemzés szembetűnő vonása: az általános és szakmai képzéselemek arányos volta, harmónikus ötvözete. A humaniórák a szocialista embereszmény kialakításához, a természettudományos ismeretek a technika, technológia, egyáltalán a politechnikai nevelés szilárd bázisaivá válnak. Az egész oktatási koncepció "ujjszerűsége abban van, hogy

tisztázza a modern szocialista általános képzés alapvető jelentőségét és lényegét, összefüggésben a magas színvonalu speciális képzés szükségességének felismerésével.

Ujszerűsége abban van, hogy összeegyezteti azokat a feladatokat, amelyek egyrészt a technikai forradalom követelményeiből, másrészt a sokoldaluan képzett szocialista ember nevelésének alapvető célkitűzéseiből fakadnak."/9/

4. Politechnikai képzés és nevelés

A Német Szocialista Egységpárt VII. kongresszusa rendkívül tömören fogalmazta meg a szocializmus további építésének feladatait az NDK-ban. A kongresszus mély elemzése nyomán született határozatokból nagyon pregnánsan domborodtak ki azok a felismerések, amelyek egybehangzóan körvonalazták a politechnikai képzés és nevelés fontosságát, összhangját. a népgazdaság fejlődésével. "Ennek a felismerésnek következményeként jelent meg 1966. március 24-én a Minisztertanács határozata, amely megteremtette a szakmára előkészítő politechnikai oktatás további fejlesztésének lehetőségeit. Oktatási formába öntötte a kongresszus által meghatározott azon kívánalmakat, amelyek a tudományos technikai alapképzés szerint a tanulókat a későbbi hivatásukra előkészítik. Megjelölte azokat a fontos területeket, amelyeken ez a hivatásra való felkészítés a politechnikai oktatás funkcióját betöltve korszerű képzést ad: a technológia, géptan, elektrotechnika, elektronika,

gazdasági szakismeret, valamint az építőipar területén."/10/

A politechnikai oktatás jelenlegi helyzetének beható elemzése felszínre hozta az általános és szakképzés egyidejű elsajátításában mutatkozó problémákat - mert ez volt a korábbi koncepció - valamint az iskolák felszereltségének hiányosságait és nem utolsósorban a szaktanári ellátás gondjait. Emellett megmutatkoztak azok a nehézségek is, amelyek az üzemek vonalán alakultak ki. Bár a mezőgazdaságban jobbak voltak az eredmények a politechnikai oktatás területén, mégis sürgető szakmai és társadalmi igényné vált az egész politechnikai oktatás rendszerének felülvizsgálata. Természetesen a kérdést más tényezők is motiválták. Az általános tudományos és technikai fejlődés mellett a túlzottan specializált képzés nem kielégítő tapasztalatai is mindinkább arra mutattak, hogy célszerűbb lenne a konkrét szakra való képzés helyett az általános technikai tudás és elemi gyakorlati készségek kialakítására törekedni. Ezek a megfontolások sugalmazták a meglevő tantervek átdolgozását, korszerűsítését és új szempontu átformálását.

Az új tanterv/11/ bevezetése a 7-10. osztályig komplex módon egyszerre történt 1968. szeptember 1-én, míg a 11-12. osztályok tantervének kidolgozására és bevezetésére 1969 után kerül sor. Az új iskolarendszer politechnikai karakterét a párhuzamosan haladó elméleti és gyakorlati oktatás-nevelés determinálja. Ez - mint a ké-

sőbb következő táblázat is mutatja - az 1-6. osztályokig kézügyességi és iskolakertészeti órákon történik, majd a 7-10. osztályokban a már differenciált tanterv kerül bevezetésre.

Óraterávialeg^{/11/} a politechnikai oktatás a 7-8. osztályokban egységesen heti 4 órában történik. Ebből a "Bevezetés a szocialista termelésbe" c tárgykör keretén belül a "Technológia és géptan" tanítására 1 óra, a "Műszaki rajz" oktatására 1 óra fordítandó. A "Tanulók termelőmunkájára a tanterv 2 órát ír elő.

a 9-10. osztályokban az a lényeges változás az oktatási szerkezet felépítésében, hogy az általános politechnikai képzést a szakmára előkészítő politechnikai képzés váltja fel. Ez a profilváltozás azt jelenti, hogy azonos elméleti oktatás mellett differenciáltabb termelési gyakorlattal igyekeznek biztosítani az alapvető készségek kifejlesztését. Ennek megvalósítása 2 irányban történik: ipari és gazdasági vonatkozásban. Az ipari vonalon belül vagylagosan három lehetőség kínálkozik a szakmai felkészítésre: gépgyártás, elektrotechnika és építőipar. Ujabb módosítással lehetőség van a kémia és textilipar területén is az oktatás kiszélesítésére. A differenciáltság azonban - ezt hangsúlyoznunk kell - csak a termelőmunkát érinti.

A politechnikai nevelés és oktatás koncepcióját a következő táblázat mutatja.

A tanterv bev. ideje:
1968. szept. 1. -
ill. 1969. szept. 1.

Politechnikai nevelés és oktatás
a tizosztályos általános szakmára előkészítő politechnikai
felső⁺, később kibővített felsőiskolában⁺⁺

Osztály		Elméleti oktatás	Gyakorlati oktatás
Alsó tagozat 1. 2. 3.	4. 5. 6.	a/ Kézügyességei /Werkunterricht/	a/ Kézügyességi /Werkunterricht/
		b/ Iskolakertészeti /Schulgartenarbeit/	b/ Iskolakertészeti /Schulgartenarbeit/
		Bevezetés a szocialista termelésbe /Einführung in die soz. Produktion/ Bev. a termelési ágazatokba Fémgyártás Elektrotechnika Építészeti Kémiaiipar Mezőgazd. Textilipar	Mezőgazd. ágazat Mezőgazd. tanf. Ipari ágazat Fémgyártási tanf. Elektrotechnikai tanf. Építészeti tanf. Kémiaiipari tanf. Textilipari tanf.
Felső tagozat 7. 8. 9. 10.	Kibőv. felsőisk. 11. 12.	A politechnikai nevelés és oktatás új tantervének bevezetésére a 11. és 12. osztályokba 1969. szept. 1. után kerül sor! - Tervezett ágazati tanfolyam: elektrotechnia vagy elektromos szerszámgép	

+ Oberschule = Megfelel a magyarországi 8 osztályos általános iskola + 2 osztály
++ Erweiterte Oberschule = Megfelel a magyarországi 8 osztályos általános iskola + 4 középiskolai osztálynak.

A táblázatot összeállította: Koczka János

5. A tartalmi fejlesztés új vonásai

A tanterv karakterét vizsgálva a következő új vonásokat fedezhetjük fel:

- a/ Megőrzi az előző politechnikai tanterv jó, pozitív, a szocialista társadalmi rend igényeit támogató értékeit.
- b/ Hasznos következtetéseket von le a tudomány és technika fejlődésének azon tendenciáiból, amelyek az általános képzés jellegére mutatnak.
- c/ Fejleszti a műszaki gondolkodást.
- d/ Lehetőséget biztosít a termelőmunkában való nagyobb részvétel folytán az önálló, alkotó jellegű és felelősségteljes munkára.
- e/ Az általános alaptudás és szakma ismereteit koncentráltan adja.
- f/ Megteremti az átmenet lehetőségét az egységes kétéves felsőiskolára.
- g/ Tendenciáiban a szakmákra való előkészítésre, pályairányításra mélyebben mutat.
- h/ A politechnikai képzés nevelő hatását fokozzák a tantervben azok a törekvések, amelyek a szocialista emberré formálás, a politikai-ideológiai nevelés, a világnézeti és jellemalakítás anyagával nemesveretűvé teszik az egész céltudatos tantervi felépítést.

A tantervi mélységeket keresve az óratervben szereplő Politechnikai oktatás c. tárgy bontását érdemes még kiemelnünk. Ebben is mindenekelőtt a "Bevezetés a szocialista termelésbe" című rész-tárgyat. Bebizonyosodott ugyanis, hogy gyakran a tantervi összetettség folytán a komplex-tárgy részterületei elhanyagolódnak. Itt előrelépni először a tanári munka jobb átgondolásával, a szélesebb iskolai és üzemi kooperációval lehetséges. A politechnikai óra megszervezése, felépítése, ökonomikus átgondoltsága, a "mit-miért-hogyan" megfontolása jelentik a minőségre irányuló törekvéseket. Az idevágó utasítás lényege: a "tulzottan elméletieskedő, agyonpedagógizált órákat a matematika és természettudományos összefüggések megláttatásán túl váltsa fel a gyakorlatiasságra való törekvés. A technikai folyamatok felismerése, a funkcionális alapelvek felfogása, a politechnikai gondolkodás itt a legfőbb elv. A politechnikai nevelés gondolatkomplexumába tartozik az is, hogy olyan kategóriákban is gondolkodjunk és gondolkodtassunk az órán, mint az önköltség, az ár, a szocialista bérezés elvei, a nemzeti jövedelem, az életszinvonal. Természetesen ezeket a kérdéseket szoros relációban kell vizsgálni a munkás és üzem termelési eredményei, teljesítményei és a népgazdasági igények vonatkozásában.

A "Műszaki rajz" tantárgy célkitűzése szorosan kapcsolódik a technikai gondolkodás, sőt technikai nyelvi kifejezés fejlesztéséhez. Azt a képességet kell itt a

tanulóknak kifejleszteni, amely a térgondolkodás, tér-elképzelés segítségével alkalmassá teszi őket saját elgondolásaik műszaki rajzok formájában való kifejezésére.

"A tanulók termelőmunkája" termelőmunkája központi része az egész tantervi felépítésnek. Gyakori észrevétel ezen a területen, hogy a tanulók nagy része kimerítő ismeretekkel rendelkezik a nyersanyagot megmunkáló eszközökről, szerszámokról, gépekről és készülékekről, de keveset tudnak azok mozgásáról és a mozgások fizikai törvényszerűségeiről. A jövőben a fejlődés vonalát a termelőmunkában is megfigyeltetés, a gondolkodtatás, a fizika törvényeinek munkaeffektusokban jelentkező hatásán kell észrevétetni. A technológiai működést a tanuló ne munkautasításokból ismerje meg, hanem a saját gondolkodása eredményeként, a "felfedezéssel tanulás" módszerével.

6. Jelenlegi problémák és fejlődési tendenciák az NDK oktatásában

a/ Fejleszteni kell az egésznapos iskolát. Ez megfelel az ifjúság oktatása és nevelése magasabb igényeinek: szabadidő-felhasználás, alkotó öntevékenység vágya.

b/ Az iskolai és iskolán kívüli oktatást és nevelést szervesen kell összekapcsolni.

c/ Az egésznapos nevelés keretében lehetővé kell tenni, hogy az ifjúság jobban tudjon érdeklődni és hajlamai szerint a matematikában, természettudományokban, technikában elmélyedni.

- d/ Szükséges a közösségi nevelés érdekében a nyári táborok jobb szervezése, kiterjesztése.
- e/ Szorgalmazni kell speciális iskolák létesítését, hogy az átlagon felüli képességek fejlődése egyenesvonaluan biztosított legyen. Célja e törekvésnek a tudomány, gazdaság, sport területén az utánpótlás biztosítása. /A zenei tehetségek speciális iskolái továbbra is konzervatóriumok stb./

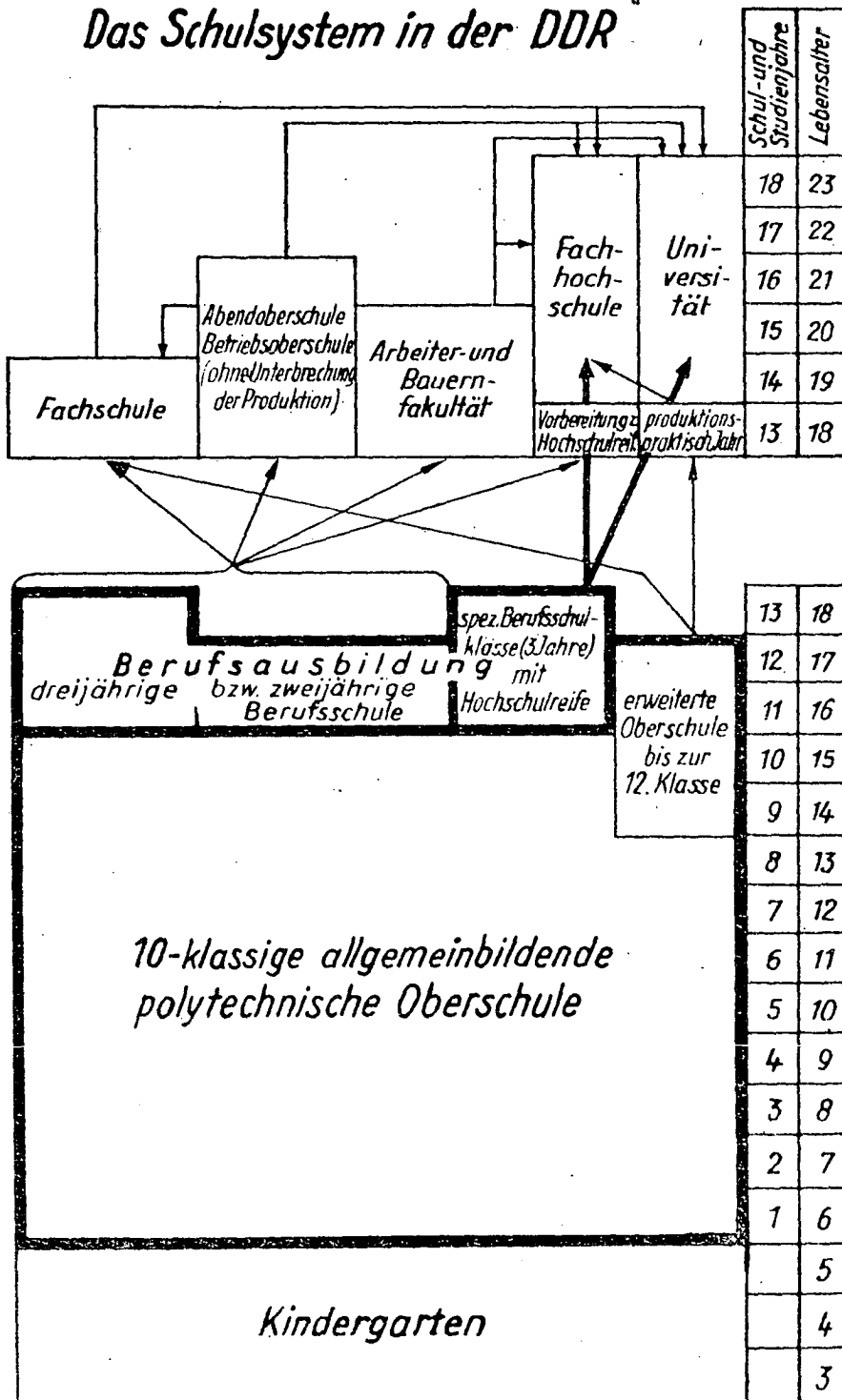
További problémát jelentenek elsősorban elméleti pedagógiai sikon az alábbi kérdések:^{/12/}

- a/ A tanítás és tanulás folyamatának céltudatos programozása. Elsősorban kell itt a matematika, idegen nyelvi és természettudományos tárgyakra gondolni. Ebben a vonatkozásban az alsó tagozatra is gondolni kell.
- b/ A pedagógia tudományának ki kell dolgozni az oktatási és nevelési folyamat alakítása, irányítása és szervezése tudományos alapelveit.
- c/ Ki kell dolgozni a pedagógiai kutatás távlati terveit. Biztosítani kell az alapkutatás és alkalmazott kutatás helyes arányait.
- d/ A pedagógia tudományának ki kell dolgoznia elsősorban az általános műveltség, a szakmai alapképzés és a speciális képzés tartalmát és jellegét.

e/ Az oktatás ésszerűbb és intenzívebb alakításának a vizsgálatát is el kell végezni. Ki kell dolgozni az oktatási és nevelési folyamat tervezése és irányítása számára legcélszerűbb formákat és módszereket.

f/ A pedagógia tudományának növekvő mértékben kell felhasználnia az exakt matematikai, kibernetikai, fiziológiai, szociológiai, gazdasági és más ismereteket, valamint munkamódszereket.

Das Schulsystem in der DDR

+ Die Schule in der Deutschen Demokratischen Republik, Volk und Wissen, Berlin, 1968. 51.p. F.

Az egyes iskolatípusok német nyelvű

megnevezése

1. Kindergarten	= Óvoda
2. Volksschule	= Népiskola /Az egykori 6.oszt.isk./
3. Grundschule	= Ált.iskola /A régi 8.oszt. isk.
4. Allgemeinbildende po-
litechnische Ober-
schule mit 10 Kl.	Tizosztályos általánosan képző
politechnikai felsőiskola
Unterstufe	= alsótagozat
Mittelstufe	= középtagozat
Oberstufe	= felső tagozat
5. Erweiterte Oberschule	= Bővitett felsőiskola /11-12.oszt./
6. Berufsschule	= Iparitanuló-iskola
7. Spez.Berufsschule	= Különleges iparitanuló-iskola
8. Fachschule	= Szakiskola
9. Abendschule	= Esti iskola /Dolg.isk./
10. Betriebsschule	= Üzemi iskola
mit Arbitur	érettségivel
11. Sonderschule	= Gyógypedagógiai iskola
12. Lehrerbildungsanstalt	= Tanítóképző Intézet
13. Hochschule	= Főiskola
14. Universität	= Egyetem

Irodalomjegyzék

1. Günther, K.H.: Die Schule in der Deutschen Demokratischen Republik. /Iskolák a Német Demokratikus Köztársaságban. /Volk und Wissen, Volkseigener Verlag, Berlin, 1959.1-228.p./
2. Törvény az oktatásügy szocialista fejlesztéséről a Német Demokratikus Köztársaságban. /Gesetz über die sozialistische Entwicklung des Schulwesens in der Deutschen Demokratischen Republik./ Deutsche Lehrerzeitung, 1959. No. 50. 7-8.p.
3. Dr.Rosenkranz, W.: Die Schule gehört dem Volk. /Az iskola a népé./ ¹⁷⁹Verlag Zeit im Bild, Dresden 1966. 1-64.p.
- 4.Gönther-Hofmann: Geschichte der Erziehung. /A nevelés története./ Volk und Wissen Verlag, Berlin, 1967. 1-726.p.
- 5.Günther, K.H.: A Német Demokratikus Köztársaság Közoktatásügye. A közoktatásügy Európa szocialista országaiban. Szerk.: Ábent Ferenc. Kiadta az Orsz.Ped.Int., Bpest, 1965. Tankönyvkiadó, 1-552.p.
6. Horváth Ferenc: Új iskolatörvény az NDK-ban, Munka és Iskola, 1965. No 5. 1-4.p.

7. Az egységes szocialista oktatási rendszerről szóló törvény. /Gesetz über das einheitliche sozialistische Bildungssystem/ Deutsche Lehrerzeitung, 1965. No 9. 1-31.p.
8. Pásztor József: Az NDK új közoktatási törvénye. Magyar Pedagógia, 1966. 97-104.p.
9. Abusch, A.: Fontos lépés a szocialista művelt nemzet felé. /Ein wichtiger Schritt zur sozialistischen gebildeten Nation./ Pädagogik. 1964. No 6. 490-493.p.
10. Koczka János: Új utak az NDK politechnikai oktatásában. Munka és Iskola, 1968. No 4. 1-6.p.
11. Koczka János: A középiskolai politechnikai képzés és pályára előkészítés tantervei. Nemzetközi Oktatásügy, No 6. kiadvány. Szerkeszti: dr.Arató Ferenc. Kiadta az Orsz.Ped. Könyvtár, Bpest, 1968. 1-81.p.
12. Kaiser, H.: Heute Vorlauf - für morgen schaffen. /Ma előremegyünk - holnap megcsináljuk./ Politechnische Bildung und Erziehung, 1967. No 8/9. 313-322.p.

III.

T Ő K É S O R S Z Á G O K

/ Kismonográfiák/

NAGY-BRITANNIA és ÉSZAK ÍRORSZÁG

EGYESÜLT KIRÁLYSÁG

United Kingdom of Great Britain and
Northern Ireland

Terület: 243 415 km²

Lakosság: 53 301 000 fő

Államforma: Parlamentáris királyság; a brit Nemzetközös-
ség tagja

Népek: angol, walesi, skót, ír.

Hivatalos nyelv: angol.

I. Az oktatás történeti fejlődése

Anglia meglehetősen szövevényes oktatásrendszerét követni szinte reménytelen kísérlet volna a történelmi háttér paralel futó jelenségeinek vizsgálata nélkül. Így válik szükségessé már a XII-XIII. sz. bontakozó iskolázását az egyház fejlődésével együtt nyomon követni. Ezek a korai iskolák még szórványosak; kolostorokhoz kapcsolódó latin iskolák, amelyekben általában az egyház képezi a maga papi utánpótlását. A nagyobb települések püspöki székhelyein létrehozott dóm-iskolákban már világi hatalmasságok gyermekeinek klasszikus nevelését is vállalták.

A reformáció oldja fel később az iskolázás merev konturjait, erősen lehatárolt voltát, amikor laikus elemek elenyítésével községek, világi szervezetek kezdik mind nagyobb mértékben átvenni az iskolákat. Ennek következtében számos iskola nyit kaput különösen a reneszánsz kultúra terjesztésére. Az efféle törekvések természetesen még nem egységesen irányítottak, és még hosszú évszázadok telnek el, amíg az iskoláztatás gondolata közösségi igény formájában jelentkezik Angliában.

Nem véletlen jelenség, sőt nagyon is jellegzetes gazdaságtörténeti korszak determinálja az iskolák későbbi fejlődését. A XVIII. sz. második felében megkezdődő és a XIX.sz. első 50 évében kiteljesedő ipari forradalom, amely a kézműipari manufaktúrák fokozatos megszüntetésével hatalmas technikai, gazdasági, társadalmi változásokat teremt, egyszerre válik az iskolák fejlődésének pozitív és negatív irányba ható tényezőjévé. A nagy gyárakban alkalmazott gépi rendszer kiszolgálása iskolázott munkásokat kíván, s a munka illetéknéppen való nagymérvű társadalmisítása mind több iskola létrehozását sürgeti. Ugyanakkor visszahuzó erőként mutatkozik a nagyvárosokba beáramló szegényparasztiok gyermekeinek, mint olcsó gyermekmunkaerőknek törvényes alkalmazása, azaz azoknak az iskolától való elvonása. A nagyarányú kapitalizálódás hatására most már tömegesen hoznak létre iskolákat. Th.Arnold^{1/} 1828-1842 között/ ezen iskolákat már reformtörekvésekkel ki-

vánja stabilizálni. A reform az iskolák tartalmi munkáját a következő főbb gondolatok jegyében határozza meg: szellem és testkultúra; nemzeti öntudat; a tanulók közösségi szellemű nevelése; igazságra és becsületre nevelés; a fiatalabbak irányítása az idősebbek által. Az iskola oktató-nevelői munkájának célkitűzése nem kevesebb, mint a "christian gentleman" kinevelése.

Bár ezek a kitűzött célok még nem az általános és mindenkire kiterjedő oktatást célozzák, mégis jelentős lépésnek kell ezeket tekinteni a fejlődés útján. Az újonnan alapított iskolák tanerőinek képzésére 1846-ban tanítóképzőt /College of Preceptors/ nyitnak Londonban, míg 1857/58-ban Oxford és Cambridge egyetemlein bevezetik a helyi vizsgákat /local examinations/, és ezek a tények az angol oktatásügy fejlődésének fontos momentumaivá válnak. Ettől kezdve Oxford-és Cambridge-ben iskolahatóságok működnek, amelyek királyi bizottsággal az élükön vizsgálják az ország oktatásügyét.

Az első oktatási törvény^{12/} /1870/

Anglia oktatási törvénye /Elementary Education Act/ hosszú megelőző vizsgálatok eredményeként 1870. február 17-én jelenik meg. Ez Angliában az első oktatási törvény, mely minden gyermek számára biztosítja az oktatás lehetőségét. Kötelezi a községeket népiskolák és iskolatanácsok /School Boards/ felállítására, illetve megalakítására.

Mintegy szélesítése a törvénynek, továbbá mélységben való bővítése az általános iskolakötelezettség bevezetése 1876-ban. A koronát az egész népoktatási törvényre mégis az 1891-ben hozott ama rendelkezés teszi fel, amely az országban az ingyenes népoktatás biztosításáról intézkedik.

Igen lényeges megemlítenünk, hogy Wales 1889/90-ben külön iskolatörvényt kap /Welsh Intermediate Education/. Skóciában az első iskolatörvény 1696-ban lát napvilágot. De mindhárom államot megelőzi oktatási szempontból Irország, amelynek már a középkorban is kiváló iskolái voltak, és az 1773-ban alapított Protestáns Iskola pedig a későbbi angol iskolák modelljének is tekinthető.

A második oktatási törvény^{/2/} /1902/

Az Oxford-i Egyetem javaslatára 1893-ban egy királyi bizottság elkezdí a magasabb iskolázás kérdéseinek vizsgálatát, és szükségesnek tartja egy ésszerűbb szervezés bevezetését. Ennek a vizsgálatnak logikus következményeként jelentkezik az alsó és középfoku oktatás koordinálása /1899/. Ez az u.n. második iskolatörvény /Board of Education Act/ a korábbi grófsági iskola-tanácsok hatáskörét jelentékenyen korlátozza, és az alsó és felsőbb oktatás számára központi hatóságot hoz létre. /1903. márc. 24.//

A harmadik oktatási törvény^{/3/} /1918/

Ez a törvény, - amelyet az akkori oktatási miniszterről Fisher-törvénynek is neveznek - véglegesen rendezi a helyi oktatási szervek hatáskörét, a magán- és egyházi iskolák viszonyát és szervezetét.

Ebben az időben, az angol oktatásra jellemző és már korábban, az 1860-as években megindult hármas tagozódás véglegesen kialakul:

a/ primary = elementary education /alsó foku/,

b/ secondary = superior education /felsőbb középfoku/ és

c/ higher = university education /felsőfoku - egyetemi/ oktatásra.

A népiskolákat vagy mint állami iskolákat /Board Schools/, vagy mint magán, esetleg államilag elismert egyházi iskolákat /Voluntary = denominational Schools/ emlegetik. Az egyházközségek az iskolafenntartás költségeit maguk viselik. Ezen iskolák munkájában a "3R" dominál: Reading, wRiting, aRithmetic /azaz: olvasás, írás, számolás/, amely tárgyak mellett még történelmet, földrajzot, természetrajzot, éneket, rajzot és kézimunkát tanítanak. A torna alig játszik szerepet a tantárgyak között, de különleges helyet kap a tantervben a korai játék és sport.

A tanulók a tankötelezettség bevezetése óta 5-től 11 éves korig látogatják az iskolát, és vizsga alapján lépnek a következő osztályba. A fiuk-lányok egy fedél

alatt, u.n. "dual school"-ban, de külön osztályban tanulnak.

A közép- vagy magasabb iskolák /Grammar Schools, Public Schools/ igen változatos képet mutatnak. Ezek lehetnek: internatus, externatus, fizető, alapítványi és magán-iskolák. 1861-től fokozatosan épülnek ki Anglia következő leghíresebb iskolái: Eton /College, Harrow School, Rugby School, Winchester College, Westminster School, Charterhouse School, Shrewsbury School, St. Paul's School, Merchant Taylor's School, amely iskolák tradicionális berendezkedése és légköre az angol oktatás történetében hamarosan fogalomká válnak.

II. Az oktatás jelenleg szervezettsége /4/

Az angol oktatás fejlődése ma igen válságos szakaszba jutott. Ezt a válságot megérteni, vizsgálni csak az általános és mindenkire kiterjedő egységes oktatásért vívott harc közepette és abban a társadalmi mozgásban kell szemügyre vennünk, amelyben a konzervatív párt /Conservative Party/ a humán iskolák elsőbbségeért, a munkáspárt /Labour Party/ pedig a "comprehensive" iskolák létrehozásáért vív.

A II. világháború után - mint minden országban - Angliában is sürgető igényként jelentkezett az iskolák átszervezésének problémája. Az általános haladás új kívánal-

mai, a tudományos gyors fejlődése új irányt szabnak a közoktatásnak is. A régi iskolatípusok már kevésbé felelnek meg rendeltetésüknek.

A fejlődés szétfeszíti az oktatás eddigi kereteit és az angol közvélemény mind sürgetőbben lép fel az oktatás átszervezése érdekében. Az 1944. évi angliai iktatási törvény /Educational Act⁵/ mindenki számára kötelezővé tette a középfoku képzést, az iskolaköteles kort - amelyet az 1870-ben hozott iskolatörvény 15 évben rögzített - , azzal a határozott szándékkal erősítette meg, hogy ezt a korhatárt a legközelebbi jövőben 16 évre kell felemelni. Ugyanakkor éles határt vont az elemi és középfoku képzés között a 11 éves korban bevezetett szelektáló vizsga megteremtésével.

Az angol alsó foku oktatás lényegében a kisgyermek 5 éves korában kezdődik, amikor az óvodából /Nursery school/ a tulajdonképpeni elemi iskolát megelőző és azt előkészítő u.n. infant school-ba kerül. Itt 2 osztályt végez, és elért eredményei alapján lép az elemi iskola /primary school/ első osztályába. 11 éves korában a tanuló a sokat vitatott záró- és kiválasztó vizsgával /eleven-plus-examination^{*}/ sikeres letétele után mehet tovább a középiskolába.

^{*} Eltörlése most van folyamatban.

A választható középiskolák az alábbiak szerint tagozódnak:

a/ Secondary Grammar School /6//gimnázium/, amely 7 osztályból áll. A tanulók 50 %-a csak az alsó tagozatot végzi el, azaz 5 osztályt és megszerzi az érettségi első fokozatát, a G.C.E."O"-Level-t /General Certificate of Education, Ordinary Level/. Ezzel a végzettséggel a tanulók pedagógiai kollégiumba mehetnek, ipari vagy kereskedelmi szakiskolát látogathatnak.

A gimnázium felső tagozata alapvetően a felső oktatásra készít elő és 2 osztályból áll. A 7. év végén a tanulók az érettségi második fokozatát, a G.C.E."A"-Level-t /General Certificate of Education, Advanced Level/ szerzik meg.

Óraterve a következő:

Táblázat a Deutsches Pädagogisches Zentralinstitut-Berlin
Schulentwicklung und Schulreformen in einigen kapitalistischen
Ländern Europas" c. művéből való. - Berlin, Volk und Wissen, 1962. -

Ó R A T E R V

a Grammar School számára /vegyes isk./

Tantárgyak	I.évf. /12. év/	II.évf.			III.évf.			IV.évf.		
		/13.év/			/14.év/			/15.év/		
		A	B	C	A	B	C	A	B	C
Hittan	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Angol nyelv	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Történelem	3	3	3	2	2	3	3	3	3	3
Földrajz	3	2	2	2	3	3	3	3 ^v	3	3
Francia nyelv	5	5	5	5	5	5	5	4	5	-
Latin nyelv	2	4	4	4	4	-	-	4	-	-
Spanyol nyelv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Matematika	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Általános										
term. tudományok	3	-	-	3	-	-	4	-	-	4
Biológia v. fizika	-	2	2	-	3	3	-	3	3	-
Kémia	-	2	2	-	3	3	-	3	-	-
rajz és					vagy			v.		
művészettört.	2	2	2	2	3	3	2	3	3	2
		vagy						v.		
Ézimunka/férfi/fa	2	2	2	2	-	3	3	-	3	3
Ézimunka/női/varr.										
zene	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1
gimnasztika	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
sport	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2
szás	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-
Összesen	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35

elmagyarázat: Az "A-B-C" jelzések un. nívóosztályokat jelentenek.

fordította: Koczka János

Ó R A T E R V *

/folyt./

a Grammar School V.évf.számára

16. év

Előkészítő a közép-érettségire /"O"-Level/

Tantárgyak	Nívó-osztályok		
	A	B	C
Hittan	1	1	1
Angol nyelv	5	5	6
Francia ny.a/ B és C nívóoszt.vagy Tört.	5	5	5
Matematika	5	5	5
Biológia - Fizika	4	4	-
Kémia/Rajz és Műv.tört./Történelem	4	4	-
Ált.term.tud./Rajz és Műv.tört.	-	-	4
Földrajz/Tört./Kézim.fa vagy varrás	4	4	-
Latin/Földrajz/Bibliaismeret	4	4	4
Kézimunka fa vagy női:varrás	-	-	4
Gimnasztika	1	1	1
Sport	2	2	2
Napi események	-	-	1
Zene	-	-	1
Bibliaismeret/Földrajz /kiegészítő!/ =====	-	-	1
Összesen	35	35	35

*A fenti óraterv a Deutsches Päd.Zentralinstitut-Berlin /NDK/
"Schulentwicklung und Schulreformen in einigen kapitalistis-
tischen Ländern Europas c. művéből való.-Volk u.Wissen,1962.
Fordította:Koczka János.

Ó R A T E R V

/folyt./

a Grammar School VI.alsó évf.számára

Szellemtud.-i tagozat

/17. év/

Tárgy v. tárgycso.	Óraszám
Angol nyelv	7
Történelem/Zene	7 5
Földrajz/Francia ny./Rajz és Műv.történet	7
Bibliaismeret/Latin ny.	6 7
Hittan	1
Zene/Műv.szemlélet	1
Term.tudományok	1
Közgazdasági ismeretek	1
Modern problémák	1
Testnevelés	3
Összesen	33-tól 36-ig

VI.felső évf.

Szelletudományi tagozat

/ 18. év /

Angol nyelv	7
Történelem/Rajz és Művészettörténet	7
Földrajz/Francia nyelv	7
Bibliaismeret/Latin nyelv	6
/Fentiekből 3 tárgy az érettségire választandó! "A-Level"	
Hittan	1
Zene/Műv.szemlélet	1
Modern problémák	1
Természettud.ismeretek	2
Testnevelés	3
Összesen	28-tól 29-ig

Ó R A T E R V *

/folyt./

a Grammar School VI.alsó évf.számára

Term.tud.tagozat

/17.év/

Tárgy v. tárgycso.	Óraszám
Matematika/Biológia	7
Matematika /további/Rajz és Művészettörténet	5 2
Fizika	7
Kémia	7
Hittan	1
Modern Problémák	1
Zene/Műv.szemlélet	1
Angol nyelv	2
Közgazdasági ismeretek	1
Testnevelés	3
Összesen	32-től 35-ig

VI.felső évf.
Term.tud.tagozat számára
/18.év/

Matematika/Biológia	7
Matematika /további/	5
Geológia/Fizika	7
Kémia/Földrajz	7
/Fentiekből 3 tárgy az érettségire választható! "A-Level"	
Hittan	1
Modern problémák	1
Zene/Műv.szemlélet	1
Angol nyelv	2
Német nyelv	1
Testnevelés	3
Összesen	28-től 30-ig

b/ Secondary Technical School /7/ /szakközépiskola/

Ugyancsak 7 osztályos. Funkciója szerint nem kifejezetten szakképzést, hanem szakmai jellegű általános képzést ad. Felsőfoku ipari és kereskedelmi tanulmányokra készít elő. Vizsgarendszerében, végzettségben a gimnáziumot követi.

c/ Secondary Modern School. Gyakorlati jellegű, a nálunk is ismert egykori polgári iskolára emlékeztet. Egyszerűsített tantervével a szerényebb képességű, nem tudományos pályára készülők iskolája. Szorgalmi ideje 4 év. Bizonyos feltételek mellett /1-2 év meghosszabbítással/ a tehetségszebb tanulók az érettségi első fokozatát /"O"ü Level/ itt is megszerezhetik.

d/ Technical School. /A gyakorlati pályák, szakmák iránti érdeklődők iskolája. Igen népszerű intézmény. Szorgalmi ideje 5 év.

/Mivel a szakmunkásképzés a Technical College-ok feladata és ez már a szakképzéshez tartozik, erről az iskolatípusról a későbbiek folyamán lesz szó./

A középiskolák fejlődésének történetében igen nagy jelentőségű az 1965. július 12-i rendelet, amely a régen áhított és az egész ifjúság egységes képzését célzó általános középiskolát /comprehensive school/ kívánja bevezetni, illetve a régieket az új célnak megfelelően átszervezni.

A hivatkozott rendelet^{/4/} azonban a középfoku képzés módja tekintetében nem döntött központi szervezésről, hanem az átszervezés feladatát és mikéntjét a helyi tanügyi hatóságokra bízta. Így érthető ezek után, hogy sok helyi vezető szubjektivitása azokat a tradicionális és "grammar school"-okat /gimnáziumokat/ kívánja továbbra is fenntartani, amelyek korábban is a középiskolába iratkozott tanulóknak mintegy 85 %-át a középosztályból származó gyermekek köréből verbuválta. A fennmaradó 15 % azokból a közép- és munkásosztályból származó tehetséges, és tandíjmentes gyermekekből tevődött össze, akik a szelekciós vizsgát sikerrel állták ki. Nem véletlen tehát, sőt a fentiekből nagyon is érthető, hogy a munkáspárt gyakorlatilag éppen ez ellen a társadalmi tagozódást szentesítő középiskolai rendszer ellen emelte fel szavát, de ugyanakkor következetes harcot is folytatott az egységes iskola megteremtéséért. Erőteljes sajtóhangok^{*} követelik az 1944. évi reform szellemében a középiskolák hármas rendjének - és ebben már a szakoktatásnak is - újjászervezését, vele együtt az elemi oktatást lezáró 11 évesek vizsgájának, a már említett "eleven-plus" vizsgák eltörlését.

A politikai pártok éles polémiái nyomában mind határozottabban fogalmazódott meg a kívánság a képesség szerinti felemelkedést biztosító egységes középfoku képzés, a "comprehensive school" megteremtéséért. Érdekes és így

* A londoni Times, a Daily Telegraph, a Manchester Guardian 1958. dec. 4-i cikkei

érdemes megemlíteni, hogy a háboru után Európa jó néhány országában, éppen az erőteljes demokratizálódási folyamat következményeként, olyan oktatási koncepciók születtek - talán elég itt a svédekre hivatkozni -, amelyek a mindenkire kiterjedő egységes oktatás megvalósítása gondolatának jegyében fogamzottak. Éppen ezért annyira feltűnő az angol konzervativizmus oktatáspolitikai merevsége, amelynek osztálytársadalmi tendenciái pillanatig sem lehetnek kétségesek. A polgári társadalom átörökítésének szándéka nagyon is világos a grammar-school-ok hegemoniájának fenntartásában. Strukturálisan és kezdettől fogva ez az iskola volt hivatva az angol társadalom osztálytagozódását fenntartani és erősíteni.

A háboru után az oktatás újjászervezésének megoldásában a minisztérium jelentősen a Spens Bizottság 1939-ben közzétett és a középfoku képzésről hozott jelentésére támaszkodott. Ez a jelentés a középiskolai tanulókat három fő kategóriába kívánja besorolni: az akadémiailag tehetségesek, műszakilag tehetségesek és középszerűek vagy azon aluliak csoportjába. Ezt a kategorizálást, illetve kiválasztást a neveléslélektani szakemberek véleménye még csak jobban aláhuzta, akik aztán a különféle, tulnyomórészt öröklődő gyermeki adottságonak teszt-vizsgálatok útján való pontos mérésére a 11 éves korban hitet tettek. A legtöbb tanügyi hatóság a háromféle kategóriát az alábbi három típusu intézménybe kívánja beiskolázni:

a grammar school-ba /gimnázium/;

a technical school-ba /műszaki középiskola/;

a modern schoolba /a nálunk korábban ismert polgári iskola/.

Ez utóbbit a kisebb képességű, inkább gyakorlati érzékű, a valóságban azonban a munkásosztály gyermekei számára gondolják a továbbiakban is fenntartani. Az említetteken kívül nagy számban maradtak "public school"-ok, az előkelő elit iskolái, és még ennél is több független magán-középiskolák: a gazdag polgárság gyermekei számára.

Az utóbbi évek tapasztalatai - a teszt sok ismert hátránya miatt - megingatták a szakemberek tesztbe vetett hitét még Angliában is. A teszttel felmért adottságok labilitását csak fokozta a környezeti hatások semmibevevése, majd az a hibás törekvés, amely eltorzítva az elemi iskolai oktatás egész tanmenetét, egyedül a gyors számolási készség, a nyelvtan és helyesírás súlykolását tette meg az elemi iskola utolsó 2 éve központi feladatátul.

Bizonyos, hogy a 11 éves korban bekövetkező szelekálás rendkívül heves polémiákat provokált a 60-as évek elején. Az sen kétséges, hogy ezek az egyre élesedő viták nagymértékben járultak hozzá az angol munkáspárt küzdelméhez az egységes középfoku képzés bevezetésének sikeréért olyannyira, hogy az angol parlament 1965 januárjában lezajlott oktatásügyi vitája már elismerte a kérdés felvetésének jogosságát.

Azóta mind több helyen, bár egyelőre csak kísérletképpen és részlegesen, bevezették az egységes képzést megvalósító u.n. "comprehensive school"-okat. Az egységes képzés megoldásának eddig 3 fő formája alakult ki:^{/8/}

a/ a teljesen általánosított /full-comprehensive/;

b/ a kétszakaszos /two-tier/ és

c/ az iskola-telep /campus/

rendszere.

a/ A "teljesen általánosított" oktatási rendszer az a legideálisabbnak vélt iskola, amelyben a tanulók nemre és képességre való tekintet nélkül együtt tanulnak egyetlen épületben. Sokak véleménye szerint ez az iskolatípus felel meg leginkább az angol átlagember igényének, amikor az "általánosan képző iskolára" /comprehensive school-ra/ gondol.

Ennek az iskolatípusnak teljes bevezetését a konzervatívok azzal az ál-aggályoskodással torpedózzák ma is, hogy a megvalósítás fenti kritériumai mellett mammut-iskolák jönnek létre; hogy ez az oktatási forma nem képes fejleszteni még a legtehetségesebb gyermekek képességeit sem; hogy a koedukció lefékezi a tanulókat; hogy társadalomilag sokkal inkább szelektálnak, mint a kimondott szelektáló iskolák. A legfontosabbnak vélt érvükkel azt próbálták bizonyítani, hogy a 11-től 19 éves korig terjedő életkor igen hosszú időtartam ahhoz, hogy azt a tanuló egyetlen iskolában töltsse. A gyermekkortól a serdülő koron át

egészen a felnőtt korig annyira kívánatos új légkört, új környezetet és nevelői hatásokat ugyanazon iskolában, ugyanazon nevelőkkel nem lehet biztosítani.

A valóságban azonban nem ezek az érvek voltak eddig sem a fejlődés, az általánosan képző iskola megvalósításának keréktörői országszerte Angliában.

b/ A " kétszakaszos " /two-tier/ oktatási módszert eddig sok helyen áthidaló megoldásként alkalmazzák. Ahol az iskola befogadó képessége kicsi, ott 2 iskolaépületben helyezik el az egységes középiskolát. A tanuló az elemi iskolából szelektáló vizsga nélkül kerül a Junior High School-ba /a középiskola alsó tagozata/, tehát 11-14 éves koráig. Innen később, 14-19 éves koráig a Senior High School-ban /a középiskola felső tagozata/ folytatja a tanulmányait.

c/ Az " iskola-telep " /campus/ kompromisszumos megoldásként jelentkezik az egységes általános középiskola képzési formák között. Ez a megoldás különböző típusú iskolákat: grammar school-t, technocal school-t, és modern school-t, fiú- és leányközépiskolákat helyez vegyesen egyazon területre. Ez azt jelenti, hogy a létesítményeket közösen használják, de mindegyik iskolatípus megőrzi szeparált jellegét. Ezeknél az iskolatelepeknél máris az a jelenség, hogy az általános iskola felé való haladás gyorsulásában ezek az egy telephelyen lévő iskolák fokozatosan egybeolvadnak.

A jelenlegi egységes iskolák értékelése

Az angliai középfoku oktatás mai helyzetét a rendkívüli változatosság jellemzi, és ujjaszervezésének lassu tempója, nehézkessége is arra vezethető vissza, hogy az átszervezést nem központilag irányítják, hanem a helyi tanügyi hatóságokra bizza a kormányrendelet.

Bár a kísérleti jelleggel bevezetett egységes középiskola nem mindenben váltotta be eddig sem a hozzáfűzött reményeket, néhány haladó vonását mégis feltétlen pozitívként kell értékelni. A 11 évesek teszt-vizsgálatának^{9/} eltörlését - az elemi iskolából való átlépésnél a középiskolába - mindenképpen úgy tekinthetjük, mint a burzsoá pedagógia tudományellenes nézeteinek radikális kritikai gesztusát. Maga az a körülmény, hogy a 11 éves korban, ebben a nagyon fiatal korban csalhatatlannak vélt teszt-vizsgálatokkal A-B-C-D-E-F kategóriákba sorolták a gyermekeket és ezáltal az "eleve elrendelés" hamis törvénye alapján - a D-E-F kategóriákat, mint kevésbé tehetségeseket - szinte kizárták a szellemi fejlődés további lehetőségeiből, nos, ez már társadalmi ítélet is. Ugy vélhető, hogy a biológia és fejlődéslélektan törvényeivel rég megdöntött, a szocialista pedagógus tételeivel pedig ugyancsak régen megcáfolt illuzórikus tehetségelmélet még akkor sem lehet elfogadható, ha kilátásba helyezi a tanulók esetleges ké-

sőbbi, az egyik csoportból a másikba történő sima átlépésének lehetőségét. Nem fogadható el az az elmélet, miszerint csak az egyforma képességek, az egyazon színvonalon álló tanulók fejlődése lehet egyenes vonalú. A szocialista pedagógia meggyőződése és optimizmusa sokkal inkább vallja, hogy a környezet, a tanulótársak, a társadalom segítő-formáló ereje és szerepe nagy jelentőségű az egyéniség kibontásában, a szellemi erők fejlesztésében. A szelektáló vizsga eltörlése a comprehensive school előtt - amely vizsga kétségtelenül és elsősorban a nehezebb szociális helyzetben élő munkástanulókat sújtotta -, ezért igen jelentős társadalmi vívmány. Pedagógiai értéke pedig a már említetteken kívül abban is megmutatkozik, hogy a korábban "reménytelennek" ítélt tanulóknak szárnyakat adhat és maximális erőfeszítésre bizdithatja őket további fejlődésük szakaszaiban.

III. Középfoku műszaki tanintézetek^{/10/}

An angol műszaki oktatás mai legjellegzetesebb ismértve, hogy nem egységes. Rendkívül tarka képet mutat. A régi képzési formák mellett ma már a legmodernebbek is megtalálhatók egy-egy új intézmény létrejöttével. Óriási módon megnőtt az érdeklődés a technika, a műszaki tudományok irányába, másrészt évről-évre szaporodnak az igények, ame-

lyek egyre több szakmailag és technológiailag jól képzett embert várnak az iparba. A szakmai továbbképző tanfolyamok mindenki számára nyitva állnak és abban mindenki olyan mértékű előhaladást tanusít, amilyen tehetsége, szorgalma és ideje megenged számára. A különböző szakmai továbbképző intézetek jelentőségét kiemeli az a körülmény, hogy a 11 éves korban történő, már említett szelekció után a tanulóknak csak mintegy 10 %-a került és kerül még ma is a középfoku szakmai intézetekbe. Az ipari, mezőgazdasági élet egyéb nagy százaléku szükségletét különböző továbbképző intézetek /Further Education/ látják el. Ezen intézetek heterogén voltára mi sem jellemzőbb, minthogy sokszor egy és ugyanazon intézetben tanul a 15 éves ipari tanuló és az aspiráns. Az azonos elnevezésű intézetek egyikében középfoku, a másokban felsőfoku műszaki képzés folyik. Ezekhez csatlakoznak a nagyszámu és jelentős feladatot teljesítő regionális és körzeti college-ok /műszaki intézetek/, amelyekben műszaki középkáderek és minősített mesterek képzése folyik. A college-ok újra másik fajtáját azok az intézetek képezik, amelyekben technikusok, vezető műszaki káderek kiképzése történik.

A tanulók nagyságrendjét az alábbi szám adatok jelzik. 1967-ben minden 16 éves fiatal közül 11, minden 17 éves közül 3, minden 18 éves közül 2 járt nappali tagozatra. A 16 évesek érdeklődésének felmérése él megállapítást nyert, hogy kb. fele-fele arányban orientálódtak hu-

mán és műszaki tagozatu középiskolák felé. Az esti tagozati tanfolyamok hallgatóinak száma az elmúlt évben megközelítette a 2 milliót.

A szakoktatás fejlődése

A műszaki szakoktatás története a múlt század 50-es éveiben kezdődik. 1857-ben új oktatásügyi minisztérium veszi kézbe a szakoktatás problémáit és 1859-től már számos állami támogatást élvező tanintézet működik. 1880-tól országsszerte természettudományos iskolák, műszaki tanintézetek, műegyetemek lesznek a szakoktatás szilárd bázisai. /11/

A II. világháború befejezése után két fontos kormánydokumentum, a Fehér Könyvek /White Papers/ foglalkoznak Anglia szakoktatási kérdéseivel. Mэфöldkövet jelent a szakoktatásfejlesztését célzó, illetőleg a művelődésügyi miniszternek a fenti dokumentumra támaszkodó és a parlament elé terjesztett javaslata. Ez a javaslat behatóan elemzi az orvoslásra váró hiányosságokat és konkrét elgondolásokat közöl a betanított munkások, mesterek és technikusok részére felállított tanfolyamok átszervezésére. Egyik fő érdeme az iskolai és műszaki kollégiumi oktatás közötti lehető legnagyobb folytonosság megteremtésére irányuló törekvés, ugyancsak a hallgatók képzése kiszélesítésének szorgalmazása. Az átszervezési tervzet először mondja ki kor-

mányszintről az ipar szakember-szükségletéhez való alkalmazkodás fontosságát, illetve a szakemberképzés megfontolt tervezését.

Műszaki kollégiumok és tanfolyamok

Angliában a szigorubb értelemben vett szakképzés - a szakközépiskolák általános irányu munkájától megkülönböztetendően - a legkülönbözőbb Technical College-ekben folyik. Jelenleg a következő szervezésű műszaki intézmények működnek:

- a/ 25 területi /regionális/ college, amelyek felsőoktatási fokozat eléréséig vezetik el a hallgatókat;
- b/ 5 országos szinten szervezett college, speciális technológiák oktatására;
- c/ 38 földművelésügyi főiskola /farm institute/;
- d/ 5 mezőgazdasági college;
- e/ 157 művészeti tanintézet /ezek közül 40 intézet a főiskolai fokozat eléréséhez szükséges tanfolyamok szervezési jogával is rendelkezik/;
- f/ 500 egyéb tanintézet 120 ezer nappali,
564 ezer részleges tanulmányi,
678 ezer csak esti hallgatóval;
- g/ 7-8 ezer különböző esti tagozati oktatási intézmény/11/.

Tanulmányi színvonal tekintetében a műszaki college-ek 2 csoportba sorolhatók: kezdő és haladó fokokra. Szorgalmi idő szempontjából, illetve a látogatás módját illetően 4 csoportról beszélhetünk. Ezek:

- 1/ Teljes tanulmányi idejük /nappali tagozatu iskolák/,
- 2/ A gyakorlati termelőmunkával párhuzamosan működők, un. "szendvics" tanfolyamok,
- 3/ Részleges tanulmányi idővel működő nappali és esti tagozati iskolák.

Az általánosan képző középiskola, illetve szakközépiskola és szakmai továbbképző tanfolyamok közötti átmenet feltétele elvileg a középiskola 5 osztályba, tehát az érettségi első foka, a már ismétetett "O"-Level érettségi megszerzése. Ma már a legtöbb szakmai megkívánja ezt a végzettséget, sőt az olyan speciális tanfolyamok, mint a villamos-műszerész, távközlési és repülőműszaki képzés már az érettségi második fokozatát, az "A"-Level fokozatot is előírja. Természetesen az a tanuló sincs kizárva a szakmai továbbképzésből, aki szociális vagy egyéb okokból nem jut el a középiskolába, hanem 11 éves kora után az elemi iskolában marad. Ezek száma azonban elenyészően csekély és különböző közbeeső tanfolyamok elvégzésére kötelezik őket aszerint, hogy a szakmában betanított munkás, mester vagy technikusként kíván-e elhelyezkedni.

A különböző szakmák ágazati tanfolyamai, azok sokfélesége tulságosan bonyolulttá tenné ismertetésüket.

Ezért célszerűbbnek, áttekinthetőbbnek látszik, ha a tanuló adott korához viszonyítjuk a lehetőségeket.

1. Az a tanuló, aki 15 éves korában hagyja el a mindennapos iskolát, majd munkaviszonyba lép és alkalmazójától a tanuláshoz munkakedvezményt kap, a következő szakmai tanfolyamokat látogathatja: /12/

a/ Betanított munkás tanfolyam, amely nem teljes heti óraszámmal dolgozik. A kiképzés időtartama a szakma kivánalmai szerint nagyon változó. Mivel a statisztika szerint a fiuknak kb. csak 34 %-a, a lányoknak kb. 7 %-a lép be tanoncnak vagy ipari tanulónak, a tanfolyami képzésnek ez a formája nagyon népszerű. A képzés időtartama is viszonylag rövid, mert csak bizonyos munkafázisokra, gépekre vagy gépcsoportokon végzendő munkákra készít fel.

b/ Mestertanfolyam, amelyre azok iratkozhatnak be, akik a középiskola 5 évét és 1 év műszaki tanfolyamot, vagy az 5. évet valamely műszaki college-ban végezték. Itt külön figyelembe kell venni, hogy a mesterképzés 3 igényt kíván kielégíteni: az ipari tanulók képzéséhez szükséges alapismeretek nyújtását; az üzemi gyakorlat irányításához megkívánt készségek megszerzését; a betanított

munkások kiképzéséhez szükséges ismeretek elsajátítását. A kiképzés ideje 2 év.

Figyelemreméltó ebben a kiképzési formában a következő. Ha úgy látszik a hallgató fejlődésében, hogy adottságai folytán a technikus pályára lesz alkalmas, akkor

- 1 év után a technikus tanfolyam első évére léphet át;
- 2 év után a technikus tanfolyam második évére léphet át;
- 2 éves Állami Bizonyítványt nyújtó tanfolyam első évén folytathatja tanulmányait;
- 2 éves Állami Diplomát nyújtó tanfolyam első évéhez kapcsolódhat.

2. Az a tanuló, aki 16 éves korában hagyja el a mindennapos iskolát, vagy a 15 és 16 éves kora közötti évet műszaki college-ben teljes heti óraszámú általános tanfolyamon töltötte és napi munkaidőkedvezményt kap munkaadójától, az alábbi tanfolyamokat látogathatja:

- a/ Betanított munkás tanfolyam, amely nem teljes heti órászámmal működik. Kiképzési ideje az elsajátítandó munkafolyamat megismerésétől függ, de rövidebb a fenténél.
- b/ Mestertanfolyam 1 év szorgalmi, illetve kiképzési idővel. /Tartalmában, mint fent./

- c/ Technikus tanfolyam 3 éves szorgalmi idővel. A technikus magasabb tudományos és műszaki ismereteket igényel, mint a mester és kevesebbet, mint a technológus. A technikus gépeket, felszereléseket tervez a technológus irányítása mellett; ellenőrzi azok felállítását; karbantartását. További tevékenységében kipróbálja az új konstrukciókat; felügyel és ellenőriz. /Angliában csak az utóbbi időben fogadták el ezt a kategóriát a szakosítás növekedésével./ Képzésük - mint a mestereknél - egyszerűbb tanfolyammal már nem oldható meg. A technikusképző tanfolyamok Nemzeti Iparigazolványt /National Certificate/, illetve Nemzeti Diplomát /National Diploma/ adnak. 18-19 éves korban e két végzettség bármelyikével felsőfoku szaktanfolyamokra lehet jelentkezni, és 2 éves tanulmányok árán a hallgató Felsőfoku Nemzeti Iparigazolványt /Higher National Certificate/, illetve 3 év után Felsőfoku Nemzeti Diploma /Higher National Diploma/ birtokába juthat.
- d/ Általános tanfolyamot is biztosít a legújabb szakosítási törvény a 16 évesek számára. A tanfolyam nem teljes heti óraszámmal, vagy ún. összesített munkaidőkedvezményes szervezésben létesülhet. Minimális óraszám 220. Továbbjutási lehetőségek a végzettség után:

- a technikus tanfolyam második évére;
- Állami Bizonyítványt nyújtó tanfolyam első évére /2 éves/;
- Állami Diplomát adományozó tanfolyam első évére /2éves/.

e/ Állami Bizonyítványt nyújtó tanfolyamot engedélyez a törvény a tanuló részére, ha az illető 4 érdemjegyes "O"-Level-érettségi vizsgával rendelkezik. Szorgalmi ideje 2 év és a második érettségivel, az "A"-Level-érettségivel azonos értékű végzettséget ad. Felsőfoku műszaki továbbtanulásra jogosít.

f/ Állami Diploma megszerzésére jogosító tanfolyam, sok működik Angliában. Pályázati feltétel: elsőfoku /"O"-Level/ érettségi. A 2 éves tanulmányok elvégzése műszaki egyetemi tanulmányok folytatására jogosít.

3. Az a tanuló, aki 18 éves korban hagyja el az iskolát és magasabb érettségivel, tehát "A"-Level-vizsgával rendelkezik, rendszerint magasabb állami diplomát, kvalifikáltabb szakmai, képesítést kíván szerezni. Ezek számára nyitva áll az út töretlenül a műszaki főiskolák és egyetemek felé.

A hallgatók kiválasztása

Nagy gondot igényel a hallgatók kiválasztása az egyes tanfolyamokra. A képességeknek megfelelő szelekció eleve segíti a vizsgák sikeres letételét, és meggátolja a lemorzsolódást. Nem jelent problémát a kiválasztás a betanított munkások esetében, mert ez a forma mindenki részére adott. Nagyobb mérlegelést csak a mester- és technikustanfolyamokra történő válogatás kíván.

Komoly értéke az egész továbbképző tanfolyamrendszernek a rendkívül rugalmas, áteresztő, illetve áthelyezést biztosító lehetősége. A tehetségesebb, a nagyobb elméleti felkészültséggel rendelkezők pl. már a mesterképző első éve után átmehetnek a technikusképzőbe, ami feltétlenül ennek a képzési rendszernek elaszticitása mellett szól. /Amint láttuk, ez a lehetőség más tanfolyamok esetében is fennforog./

Jelenlegi problémák és fejlődési tendenciák

Az angol oktatás mai problémáit, azok megoldását leghebbebb az un. Plowden-jelentés^{/13/} tükrözi, amely a 3 és félévig tartó vizsgálat észrevételeit mintegy 600 oldalon fejtegeti. Noha a jelentés döntően az elemi foku oktatás gondjait feszegeti, előremutató vonásai jelentékenyen be-

folyásolják a középfoku oktatás jövőjét is. Legfőbb és megvalósításra javasolt állásfoglalásai a következők:

1. Az első iskolát, a jelenlegi elemi iskola óvodai tagozatát /Infant School/ 2 évről 3 évre kell bővíteni az elemi ismeretek /olvasás, számolás/ jobb elsajátítása végett. Így a tanulók az 5. évtől 8 éves korig maradnak az infant school-ban és azután kerülnek a következő szakaszba. Ezután egy 4 éves szakasz következik, az ún. közép fokon, ami a jelenlegi alsó tagozatnak /junior school/ felel meg.
2. A középiskolába való átmenet a 11 éves kor helyett így a 12 éves korban történik, ami lerövidíti a középfoku oktatást.
3. Az eddigi, a középiskolába átirányító 11 éves kori tesztet meg kell szüntetni, de a tanulót elkísérik a középiskolába a róla korábban készített intelligencia tesztek, teljesítmény tesztjei és - ahol erre szükség van -, a diagnosztikai tesztek is.
4. A tanulóról jellemrajzot kell készíteni és a középiskolának továbbadni.
5. A tanulók képesség szerinti csoportba történő beosztását fokozatosan meg kell szüntetni.

A Plowden jelentés a javaslatokat 1979-re kívánja megvalósítani.

Az angol oktatás válságainak igazi okát B.Simon: The Common Secondary School /Az egységes középiskola/ c. munkája^{/14/} tárja eléink a maga meztelen valóságában. Nemcsak azt igyekszik a szerző bizonyítani, hogy a jelenlegi angol iskola nem felel meg az oktatási feladatoknak, hanem a statisztika segítségével a nagyfoku érdektelenséget is igazolni kívánja. A statisztika állítása szerint az angol gyermekek 87 %-a 14-15 éves koráig tanul és csak 10,7 %-a folytatja tanulmányait a középiskolákban, illetve 16-17 éves korig. Így válik érthetővé, hogy az általános műveltség elsajátítása csak részben sikerül. /Megjegyzés: A Szovjetunióban a 17-18 éves korú tanulók számaránya Angliához viszonyítva nyolcszoros; az USA-ban nagyrésze 16 éves korig tanul; Lengyelországban a tanulók jelentékeny része 16 éves kora után is tanul./

Simon az oktatás átszervezésére az alábbi javaslatokat teszi:

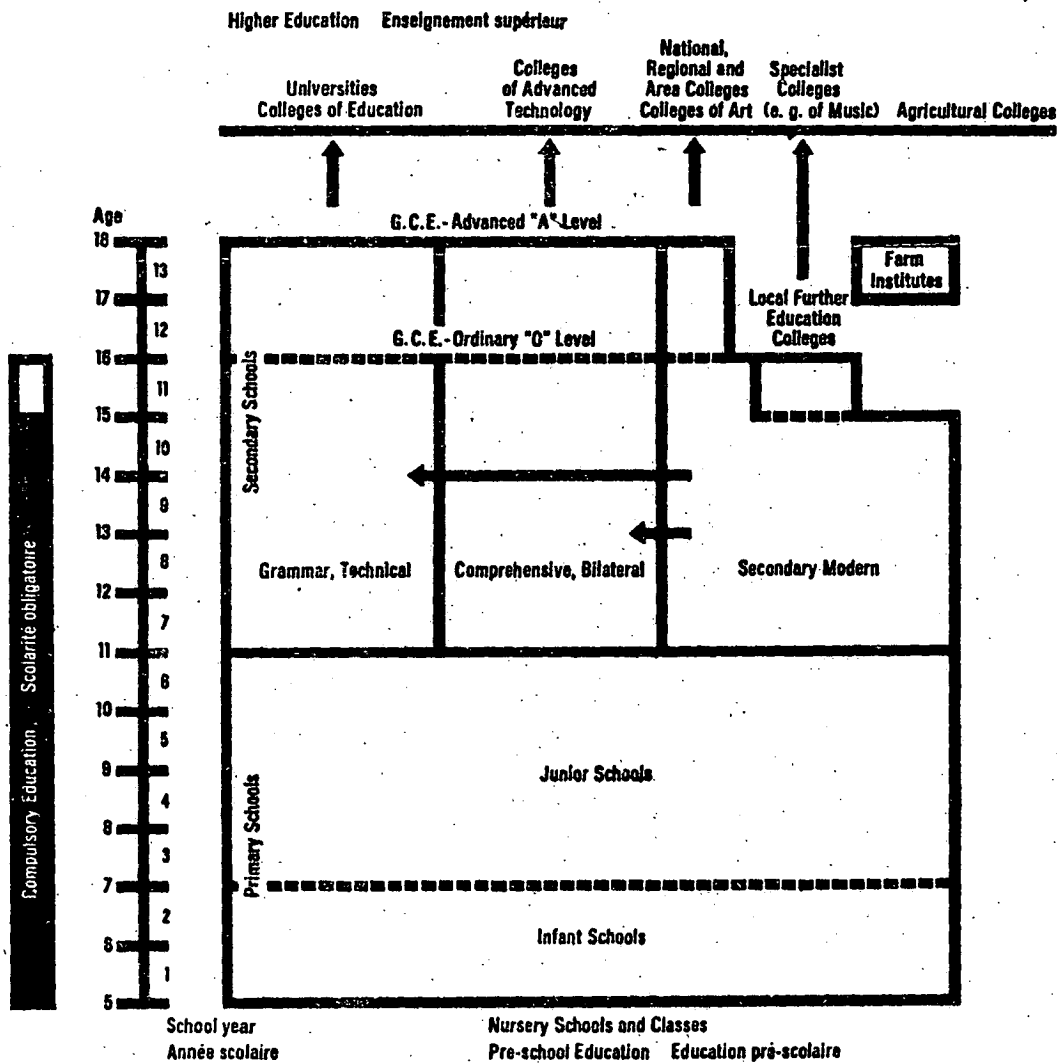
1. Minthogy a tesztvizsgálatok legantidemokratikusabb eljárások - meg kell szüntetni azokat. A tesztvizsgálatok nagyon sok családtól veszik el a gyermekük jövőjébe vetett hitet.
2. Az egész iskolarendszert új alapokra kell helyezni a humanitásnak és a társadalmi szükségletnek megfelelően.

3. "Szélesre kell tárni a kapukat mindazok előtt, akik középiskolai végzettséget akarnak szerezni. Hatályon kívül kell helyezni a kiválasztásos teszt-módszereket és ezzel együtt az iskola három tipusos strukturáját; meg kell szervezni a teljes, egységes, rendszeres középfoku oktatást. /Comprehensive School/!

Összegezve elmondhatjuk, hogy a comprehensive school-nak lassan valóságos irodalma alakul ki Angliában, mintegy ellenpólusaként a kiválasztásos iskolatípusoknak. Ami pedig ezt legnagyobb mértékben támogatja, az a pedocentrikus elv, amely a nevelési folyamatnál a gyermek szükségleteiből, érdeklődéséből, hajlamaiból indul ki. A pedo-centristák ama törekvéseinek kell itt érvényt szerezni tehát, amely az oktatást úgy tervezi meg, hogy az a gyermek személyiségét saját szükségletei szerint fejlessze.

Irod.:

Aus: School systems, a guide, Council for cultural co-operation, Strasbourg 1965.

Anglia és Velsz

T á j é k o z t a t ó
a szervezeti diagramhoz⁺

Primary School	Elemi iskola /1-6.oszt./
Infant School	Általános isk.-i alsó tagozat /1-2.oszt./
Junior School	Általános isk.-i felső tagozat /3-6.oszt./
Secondary School	Középiskola
Grammar School	Gimnázium / humán /
Technical School	Szakközépiskola
Secondary Modern School	"Modern" középiskola /volt polgári iskola/
Bilateral School	Kétféle típusú középisk. egy vezetés alatt
Comprehensive School	Általános egységes tantervű középiskola
G.C.E., O-level /General Certificate of Education at Ordinary Level/	Elsőfokú /közép/ érettségi bizonyítvány
G.C.E., A-level /General Certificate of Education at Advanced Level/	Másodfokú /felső/ érettségi bizonyítvány

M e g j e g y z é s e k

A tanköteles kort 1970/71-ig a 16-ik életév befejezéséig fogják kiterjeszteni. /11 tanév/ A brit Oktatásügyi Minisztérium 1965 júniusában kiadott körlevele tervbe vette a vertikális tagozódású középfokú oktatás lépcsőzetesen történő átalakítását. 1967-től megkezdődött Anglia és Velsz jelentős területein az általános, egységes tantervű középiskolára /comprehensive school-ra/ való áttérés. Az egységes tantervű, horizontális tagozódású középiskolában a tanítás egy része szakosított tagozatokon, sokoldalú tantárgyválasztási lehetőségek alapján történik. Az óratervek minden tanuló egyéni igényeihez, szükségleteihez igazodnak. Azon tanulók számára, akik az elsőfokú /közép/ érettségi bizonyítványt, az un. G.C.E., O-level-t nem szerzik meg, 1965 óta fennáll a lehetőség egy általános középiskolai végzettséget igazoló bizonyítvány, a "Certificate of Secondary Education /C.S.E./ megszerzésére.

⁺ Magdeburg, H.: Gesamtschule - Modell für die Schule von morgen?
Weinheim u. Berlin, 1967. - 71.p./

Irodalomjegyzék

1. Willmann, O.: *Englisches Schulwesen. Lexikon der Pädagogik II.* Herder Verlagsbuchhandlung, Freiburg, 1921. 498-501.p.
2. Maclure, J.S.: *Educational Documents England and Wales 1816-1963.* Ed. London-Champman and Hall, 1965. 307.p.
3. Dent, H.C.: *England. = Die Schulen in Westeuropa.* Szerk. Hylla, E.-Wrinkle, W.L.-Im Christian Verlag, Bad Nauheim, 1953. 195-240.p.
4. Peterson, A.D.C.: *Az angliai és walesi középfokú oktatás átszervezése. /Secondary Reorganization in England and Wales/ Comparative Education,* 1965. No 3. 161-169.p.
5. Taylor, G. - Sanders, J.B.: *The New Law of Education* 6.Ed. London, Butterwords, 1965. XXI. 629.p.
6. Lapsinszkaja, V.P. - Aranszkij, V.SZ.: *Az általános műveltség tartalma az angol iskolákban II. /Szoderzsanyije obscevo obrazovanyija v skolah Anglii./ Szovjetszkaja Pedagogika,* 1958. No 6. 120-133.p.
7. Lapsinszkaja, V.P. - Aranszkij, V.SZ.: *Az általános műveltség tartalma az angol iskolákban I. /Szoderzsanyije obscevo obrazovanyija v skolah Anglii./ Szovjetszkaja Pedagogika,* 1958. No 5. 112-116.p.

8. Az angol középfoku oktatás átszervezése. /The Organisation of Secondary Education./ The Times Educational Supplement, 1965. No. 2. 617. 124-125.p.
9. Szalimova, K.: Mit láttunk az angol iskolákban. /Sto mi vigyeli v anglijszkoj skole./ Narodnoje Obrazoványije, 1958. No 4. 85-90.p.
10. Koczka János: Anglia középfoku szakoktatása. Középfoku Szakiskola, 1968. No 2. 16-18.p.
11. A közép- és felsőfoku műszaki tanintézetek Angliában. /The Technical Colleges./ Departement of Education and Science, 1966. No 2. 1-4.p.
12. Jobb lehetőséget a műszaki képzéshez. /Better Opportunities in Technical Education/ London, 1961. HMSO, 23.p.
13. A gyermekek és elemi iskoláik - Plowden-jelentés. /Plowden Report on Primary Schools./ The Times Educational Supplement, 1967. No. 2695. 97-100.p.
14. Simon, B.: The Common Secondary Schools. /Az egységes középiskolák/ London, 1965.

AUSZTRIA - Osztrák Köztársaság

Republik Österreich

Terület: 83 849 km²

Lakosság: 7 171 000 fő

Államforma: Szövetségi köztársaság

Népek: osztrák 98 %

egyéb 2 % /horvát, szlovén, magyar/

Hivatalos nyelv: német

A világ népei, országai oktatásügyének tanulmányozása rendkívül gazdag lehetőségeit kínálja az összehasonlításnak, tapasztalatok összegyűjtésének, majd bizonyos konzekvenciák levonása árán ilyen-olyan tanulságok leszűrésének, amelyek a továbbiakban hasznosnak ígérkező következtetésekhez vezethetnek a hazai oktatásviszonyok elemzése során. Ez a feltételezés többé-kevésbé igaz lehet minden országra vonatkoztatva. Ausztria oktatási helyzetének vizsgálata azonban nemcsak az új iránti érdeklődésünket kelti fel; többet kell itt látnunk ebben az esetben. Jobban kell itt érzékelnünk a 400 éves együttélésre visszatekintve azokat a történelmi momentumokat, amelyek még az Osztrák-Magyar Monarchia idejére mutatnak vissza és a

perszonálunióban való együttélés oktatáspolitikájának közös talaján sarjadtak. Az első Ratio Educationis /1777/ - amelyet az osztrákok sajátosan 1774-re antdatálnak - majd a második Ratio Educationis /1806/ egyformán közösen hatnak oktatásunk bontakozására, de hivatkozhatnánk az 1848-49-es magyar szabadságharc nyomán született Eötvös-tervezetre, amelynek gyümölcsei csak az 1868. XXXVIII.tc.-ben realizálódtak, vagy a közbeeső hirhedett Bach-korszakra is, az 1858-ban megjelent Thun-féle középiskolai közös szabályzatra. A XVIII-XIX. sz.-i elmaradott magyar oktatási viszonyok, az Ady által is megénekelt "magyar ugar" társadalmi háttere azokra az dualisztikus viszonyokra kiáltanak, amelyeknek csak egyik ága volt a belső földesuri elnyomásból eredő lemaradás, mert a másik ága - és ez volt a súlyosabb - Bécsig vezetett.

I. Az oktatás történeti fejlődése

1. A mult iskoláinak kialakulása

Az oktatás kezdeti korszakát a VII.sz.-ban kell keresnünk, és az első iskolák megjelenése itt is a kereszténység fellépésével kezdődik. Az első szerzetesi iskolák a hétszázas évek derekán nyílnak Salzburgban; 750-ben St. Pöltenben; 777-ben Kremsmünster-ben, 785-ben Michelbeuernben

működnek papi iskolák. A ma is létező hírek Melk-i apát-ság iskolába 976-ban kezdte meg működését. A XIII. sz.-ig kb. az egész Ausztriát behálózták már a rendi iskolák, amelyek legnagyobb részében szerzetesnevelés folyt és csak egy kisebb hányada foglalkozott világi neveléssel. Az ilyen egyházi rendhez tartozó schola exterior-ban természetesen még csak a kiváltságosak gyermekei tanulhattak. A későbbi időkben a polgárság mindinkább sürgette közésgyi iskolák felállítását is. Ezek közül a leghíresebb az 1237-ben létesített St. Stephan városi iskola^{/1/} volt Bécsben, amelynek "iskolamesterét" maga II. Frigyes nevezte ki.

Az elkövetkező századok most már szépen kifejlődött iskolázását, amelyet változatlanul a papság irányított, a XVI.sz.-i pestis, éhség, törökveszély nagymértékben visszavetette. De a korábbi katolikus papság által gyakorolt igen rős befolyást az oktatásra jelentékenyen lefékezte a reformáció előretörése, majd az ellenreformáció harcai. Sok helyen, így olyan városokban, mint Bécs, Linz, Graz, Klagenfurt, Laibach, Krems, Horn, Felsberg, Steyer, Joachinstal stb. a katolikus iskolákkal versenyképes protestáns, latin iskolák jöttek létre.

Az első kimondottan felsőbb oktatást nyújtó középiskolát a jezsuiták nyitották 1553-ban Bécsben. Az ellenreformációban megedződött klérus a XVII.sz. második felében már nagyobb körültekintéssel és most már a jezsuiták mellett a piarista tanítórend kezébe adja az ifjúság nevelésének szervezését, amely a nevelés mellett már a tudo-

mány elemeit is tanítja... A különböző egyházi rendek növekvő befolyása, erősödése magyarázza az egyház mindmáig rendkívül hatékony belenyulását az oktatás ügyébe Ausztriában.

Az iskolák valamilyen szervezeti rendjének kialakítására csak Mária Terézia uralkodása idején kerül sor és még akkor is, és még mindig az egyház részéről.

J.I.Felbiger apát 1774-ben nyújt be egy tervezetet az uralkodónak az oktatás végleges szabályozására a következő címmel: "Általános iskolai rend a német normál, a felsőbb és trivial-iskolák számára." /1/

A tervezet javasolja - és ez a javaslat egyházi volta mellett is igen pozitív vonás -, hogy minden városban, "piachelyen" az egyházközségekkel rendelkező falvakban trivial-iskolákat létesítsenek. Ez a javaslat lényegében sugalmazó volt és nyomában valóban megjelent az első Ratio Educationis.

Az első Ratio Educationis rendelkezése szerinti trivial-iskolákban a következő tantárgyak szerepeltek: a latin nyelv alapjai, írásbeli feladatok, rajzolás, földrajz, háztartási ismeretek, mezőgazdaságtan, hazai történelem.

A rendelet azt is kimondja, hogy a tartományi székhelyeken 4 osztályos normáliskolákat kell felállítani. Intézkedik továbbá a tankötelezettségről is. Az oktatás 6 éves korban kezdődik és 6-7 éven át tart.

Külön szervezték a leányiskolákat. Ezekben a rendes tantárgyakon kívül napi 1 órában női kézimunkával /varrás-kötés-fonás/ foglalkoztak.

A második Ratio Educationis /1806/ vezeti be az oktatási kényszert. II. József hozza meg a német iskolák "alkotmányát" /Die Verfassung der deutschen Schulen/. Ugyancsak ekkor jelennek meg az első 3 osztályos reáliskolák, egyelőre a népiskolához kapcsolva.

A már fentebb említett és a jezsuiták által létrehozott gimnáziumok 1848-ig jezsuita-gimnáziumok formájában működtek. Ezekben a "felsőbb iskolákban" 3 4 grammatikai és 2 humán osztály működött. A 2-3 éves filozófiai studiumot a gimnáziumi tanulmányoktól teljesen elválasztották és vagy mint liceumot szervezték meg, vagy mint filozófiai fakultást az egyetemhez kapcsolták. Egyébként a gimnáziumok fejlődésére a következő néhány adat jellemző. 1847-ben Ausztriában 84 gimnázium működött, ebből már állami volt 47. Ezekben 21712 tanuló tanult. A külön filozófiai kurzusokon 4772 hallgató vett részt.

A korábbi 3 osztályos reáliskolák 1848-ban teljesen kiépültek, és kiteljesedett funkciójuk is. Elsőrendű feladatuknak tekintették, hogy jól képzett szakembereket adjanak a kereskedelem, kézműipar, gyárak, kisipar, mezőgazdasági élet, erdészet, az alacsonyabb állami hivatalok számára, tehát minden olyan helyre, ahová felsőfoku végzettség nem szükséges.

Három jelentős eseménye még az 1848-as évnek:

- a/ megjelenik a gimnáziumok és reáliskolák szervezeti szabályzata;
- b/ az addigi legfelsőbb oktatási irányítást gyakorló Udvari Tanulmányi Bizottság átalakul Nyilvános Oktatási Minisztériummá;
- c/ a tankötelezettséget 8 évre emelik. /2/

Azokat az alapvető okmányokat, amelyek 1849-re stabilizálták a középiskolák helyzetét, Fr.Exner, H.Bonitz, L.Thun teremtték meg. Az első: A nyilvános oktatás alapvonásainak tervezete Ausztriában /Entwurf der Grundzüge des öffentlichen Unterrichtswesen in Österreich/. A második: A gimnáziumok és reáliskolák szervezetének tervezete Ausztriában /Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Österreich/ voltak. Az említett két tervezet véglegesen körvonalazta a középiskolák funkcióját, oktatásrendjét és helyét a közoktatásban. Ezen okmányok szerint a gimnázium célja:

- a/ a magasabb képzés biztosítása;
- b/ az egyetemi tanulmányokra való felkészítés.

A tervezet meghatározza a magasabb képzés fogalmát. Megvalósítása útját pedig a régi nyelvek és irodalmon keresztül véli elérhetőnek. Másik fő jellemzője, hogy megoldja a tantárgyak egymásraépülésének problémáit. Bizvást elmondhatjuk, hogy a hivatkozott két "Entwurf" a később, az 1909. március 20-i módosításokkal együtt az addig már

60 éve bevált alapokat erősíti csekély módosításokkal és korszerűsítéssel az egyes tantárgyakban. Az időközben fejlődött 3 osztályos, majd 1904-től 4 osztályosra alakult polgári iskolával együtt, valamint az 1908-tól 8 osztályra bővült reálgimnázium és reform-reálgimnáziummal karöltve kialakultak azok a felsőbb oktatási formák, amelyek az I. világháború idején szilárdakká váltak és lényegtelen változtatásokkal átmentették kialakult formájukat a 30-as évekre is. Az Anschluss és hitleri megszállás teljesen összekuszálta az oktatási formákat Ausztriában. Csak az 1945-ben bekövetkezett politikai változások indították el azt a folyamatot, amelynek végső eredményeként a mai iskola-rendszer kikristályosodhatott.

II. Az oktatás helyzete ma

A középiskolák mai helyzetének elemzése nem nélkülözheti az alsófokú oktatás változatos áttekintését, a közbeeső állomások megerősödésének vizsgálatát, vagyis annak a bázisnak felmérését, amelyen az "átmenet" megvalósul vagy esetleg el is bukhat.

Az általánosan képző iskola felépítése és szelleme az 1869-es oktatási törvény, majd az 1883-as szélesebb megfogalmazás után, valamint az 1927-ben hozott polgári

iskolai törvények ellenére sem változott sokat. Így az osztrák oktatás a maga felépítettségében ma is - dacára az időközben kétségtelenül megmutatkozó haladó jelenségeknek - dualisztikus oktatásrendszer maradt. A relative progresszív vonásai ellenére is annak az uralkodó társadalmi rendnek szolgálja érdekeit, amelynek jellegét a kapitalista termelési viszonyok határozzák meg.

Az 1962-es, tehát a mai oktatás szervezést megteremtő törvénynek vannak kétségtelenül konstruktív elképzelései, amelyek a maguk idején nagyon haladók voltak, de ma már ezek nyugodtan anakronizmusnak tekinthetők. Miről van itt szó?

Az első világháború befejezését követő időkben, amikor a Habsburg-dunai monarchia összeomlik, a bécsi kormányt, élén R. Rennerrel a szociáldemokraták veszik át. Az 1919-es megújulási törekvések jegyében azonnal javaslat születik egy új oktatási rendszer és egy új tanulóképzés megvalósítására. Elképzeléseik az általánosan képző, differenciált egységes iskoláról, a 4 osztályos népiskolára épített felső tagozatról, a középiskolák továbbfejlesztéséről - , nos, ezek valóban modern elképzelések voltak a maguk idején még akkor is, ha a tanulóifjúság szociális elkülönülését szolgálták. Ezen gondolatok átmentése még az 1962-es törvényben is valóságos vérfrissítést jelentett, de éppen a jószándék szüli a tévedést: "... ha az iskola nem tud hozzáidomulni a társadalom életéhez, a gazdasági és technikai újításokhoz, a kulturális fejlődéshez a gyors változások idején, akkor fennáll az a veszély,

5
hogy az iskola nem tölti be rendeltetését."/3/ Ez a veszély pedig ma valóban fennáll!

Ezek után vizsgáljuk meg az 1962. július 25-én kiadott oktatási törvény alapvető célkitűzéseit /Bundesgesetz von 25. Juli 1962 über die Schulorganisation/.

A törvény az iskola feladatait a következőkben határozza meg: "Az osztrák iskola feladata, hogy közreműködjék az ifjúság hajlamainak kifejlesztésében az erkölcsi, vallásos és szociális értékek, az igaz, jó és szép terén az ifjúság fejlettségi fokának és műveltségének megfelelő oktatás útján. Az iskola feladata, hogy az ifjúságot az élethez és jövőbeli hivatásához megkívánt tudással és képességgel felvértezze és a műveltség további önálló megszerzésére nevelje. Az ifjakat a társadalom egészséges, munkára képes és felelősségtudó tagjaivá és a demokratikus, szövetségi államokból álló Osztrák Köztársaság polgáraivá kell nevelni. Legyenek képesek az önálló gondolkodásra, a szocialista megértésre, mások politikai és világnézeti elfogása megbecsülésére és arra, hogy hozzájáruljanak Ausztria, Európa és az egész világ gazdasági és kulturális életéhez, a szabadság és a béke szolgálatában az emberiség közös feladatainak végrehajtásához."

Az iskola ilyen funkciójának meghatározása érdekes és szembeszökő számunkra, a különösen a "vallásos értékek" megőrzésének, kötelezővé tétele", a mindenütt elrendelt hitoktatás útján. Pozitív viszont benne az önállóságra, a szabadság, béke és szociális megértésre nevelés szándéka,

az emberiség közös feladatainak megoldására való serkentés. /4/

A törvény az oktatás következő szervezeti felépítését mutatja.

A. Kötelező oktatás

a/ Népiskola, amely 6 éves korban kezdődik és 15 éves korig tart; 4+4, illetve 1966/67-től a 9. osztállyal bővül és 4+4+1=9-es formációjával új típusú népiskolává válik.

Ó R A T E R V⁺

a korábbi 8. osztályos nép-
iskola számára

Tantárgy	O s z t á l y o k							
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Természetismeret	3	3	3/4	4/5	4/5	5/6	5/6	5/6
Német nyelv, olvasás	6/7	7/8	7/8	7/8	6/7	5/6	5/6	5/6
Számítan és mértan	4	4	4	4/5	5	5	5	5
Zenei nevelés	1/2	1/2	1/2	1/2	1	1	1	1
Képzőműv.nev.	1/2	1/2	2/3 ^x	2/3 ^x	2	2	2	2
Írás	-	-	1	1	1	1	1	1
Kézimunka /fiu	-	-	-	-	2	2	2	2
Kézimunka/leány	-	1/2	3	3	3/4	3/4	2/3	2/3
Háztartástan	-	-	-	-	-	-	2 ^x	2 ^x
Torna	2/3	2/3	2/3	2/3	3 ^x	3 ^x	3 ^x	3 ^x
Hittan	2	2	2	2	2	2	2	2
Összóraszám	20	22/23	24/26	26/28	27/29	27/29	27/29	27/29

^x A képzőművészeti nevelés heti óraszám a lányoknál 1 vagy 2

⁺ Lang, L.: Schule in Land und Stadt, Österreichisches Bundesverlag, Wien, 1966.
Háztartástan fiuknak nincsen.

Torna a leányoknál a 4-8.osztályban 2 vagy 3 óra.

Fordította:Koczka János.

b/ Az osztrák népiskola kilencedik éve: Politechnikai Évfolyam^{/5/}

Mindjárt előljáróban hangsúlyozni kell: nem a gyakorlati foglalkozás tantárgyai bevezetéséről van szó, hanem a kilenc évre kibővített kötelező népoktatás új koncepciójáról. Itt most a felső tagozat nyert bővülést, mégpedig egy új tanévvel. A kilencedik iskolaév szervezésének gondolata az 1962-es oktatási törvényben nyert sajátos megfogalmazást. "Hid és átmenet - mondja a törvény -, az egyik iskolatípusból a másikba, amely messzemenően számol az iskolaszervezés áteresztő alapelveivel". Átmenet kíván lenni az iskolai életből a választott pályán át a mindennapi életbe. Még világosabban fogalmazva: segíteni kíván a tanulóknak a még mindig eléggé zárt családi életből - az iskola nyíladozó világán át - egyengetni az utat afelé a választott pálya felé, amelynek szintjét egy magas fokon iparosított társadalom mai igényei szabják meg az egyén számára.

Másodlagos, de nem kevésbé fontos szándéka az iskolatörvénynek megrázkódtatás nélkül biztosítani az átmenetet egyik iskolatípusból a másikba, előkészíteni a tanulót egy új élet - és munkastílusra.

Kiemelt hangsúly esik itt az évfolyam feladatára: szervezett oktatási formák között előkészíteni

a tanulót - a már eddig vázolt szándék mellett - a pályaválasztásra. Rendkívül fontos feladatának tekintti a speciális évfolyam, hogy megismertesse a különböző foglalkozásokat, szakmákat. Eközben pályaaorientációt kíván nyújtani, és egy sajátos légkör megteremtésével a gyakorlati munkát akarja életközelségbe hozni a tanulóhoz. Mindezeket pedig azon alapismeretek körében, amelyeket a tanulók a 8 év alatt a népiskolában szereztek. Ezeknek az ismereteknek immáron itt nem a lényegi bővítése a további feladat, hanem azok praktikus átfo-gása és megerősítése.

A törvény előírja, hogy azok a tanulók, akik nem kerülnek középiskolákba, akik semmiféle más oktatási formához sem kapcsolódnak, - és így az általános iskola /népiskola/ 8.osztályának befejezése után megragadnak, vagy a polgári iskola 4.osztályát bukás-kimaradás miatt nem végzik el -, kötelesek a 9.osztályba, az ugynevezett Politechnikai Évfolyamra beiratkozni.

Néhány statisztikai adat a kilencedik évfolyamra beiskolázható tanulókról^{/6/}:

A kísérleti évek felmérései eddig azt mutatják, hogy a nyolcadik osztály elvégzése után egy-egy osztálynak mintegy 30 %-a kerül továbbvivő iskolatípusokba, míg a tanulók 70 %-a közvetlenül választ pályát. El kell fogadnunk továbbá azt a fel-tételezést is, hogy egy-egy évfolyamnak mintegy

25 %-a - amely a kötelező oktatás keretében nem éri el a népiskola legfelső osztályát vagy a polgári iskola iskolakötelezettségében marad. Ezekhez a megfontolásokhoz tartozik az a fő tétel is: minél differenciáltabb az oktatás egy meghatározott regionális körben, annál kevesebb azon tanulók száma, akik a Politechnikai Évfolyamot látogathatják, hiszen egy tekintélyes hányada a tanulóknak éppen továbbvivő iskolába kerül. A kevésbé differenciált oktatás viszont annál inkább biztosíthatja a Politechnikai Évfolyam létrehozását. Ez persze csak relative fogadható el, mivel az ilyen regionális körök a legtöbbször tanulószegények.

Szervezetileg a kilencedik iskolaév - mint Politechnikai Évfolyam - a népiskolához /Volksschule/, a polgári iskolához /Hauptschule/, a gyógypedagógiai iskolához /Sonderschule/, vagy az iparitanuló iskolához /Berufsschule/kapcsolódik, de önállóan is működhet. A félreértések elkerülése végett azonban szükséges aláhuzni, hogy a jövőben az általánosan képző kötelező oktatás fogalomkörébe a népiskola, a polgári iskola, a gyógypedagógiai iskola és végül a Politechnikai Évfolyam tartoznak. Az új iskolatípus egyik felsorolt iskolának sem veszi fel jellegét, mert sajátos feladata, mert különleges célkitűzésű iskola a maga saját pedagógusaival. Az elmondottakból következik, hogy

az új iskola pedagógusai nem lehetnek népiskolai vagy polgári iskolai nevelők sem, hiszen a speciális tantervi feladatok megfelelő, majdan az új iskola teljes kibontakozása után, újonnan képzendő nevelőket igényelnek. Ennek megvalósítása természetesen a pedagógusképzés feladata lesz.

A heti óraszám a 30-32 órát nem haladhatja meg, és a három terület: 1. személyiségképzés, 2. az alapismeretek elmélyítése és 3. pályaaorientáció-pályaismeret megközelítőleg arányosan kapnak óraszámokat.

Ó R A T E R V*

a Politechnikai Évfolyam /9.év/
számára

Kötelező tárgyak	Heti óraszám	
	fiu/leány	
Társad.ism. és etika	2	
Testnevelés	3	
Német nyelv	4	
Matematika	4	
Társad.tud.ism.-Gazd.ism. Kortörténet	2	
A modern gazd.term.tud.alapjai	3	
Szakmai ismeretek	4/3	
Műszaki rajz	2	
Egészségtan	1	
Háztartástan	-/3	
Fiu kézimunka	4/-	
Leány kézimunka	-/2	
Együttes heti óraszám	32/32	Harminckettő

Szabadon választható tárgyak

Gyorsírás	2
Gépirás	2
Idegen nyelv	3
Ének	2
Hangszeres zene	2

* Lang, L.: Das neunte Schuljahr. Pädagogisches Problem des österreichischen Schulgesetzwerkes 1962. Öst. Bundesverlag, Wien, 966.140.p.
Fordította: Koczka János.

A Tantervi felépítés szempontjából Politechnikai Évfolyam a tanítandó tárgyak három csoportját egyesíti. A személyiségképzés tantárgyait - mint amilyen többek között az élettan, testnevelés, zene - a Tanterv igen lényegesnek tartja. A második csoportba az alapismeretek megerősítése, különösképpen az anyanyelv és matematika tartoznak. A kilencedik évfolyamon a tanulóknak a nyelvtannal lényegesebb tennivalójuk nincs. Itt inkább a helyesírási készség megerősítése a feladat. A matematikát illetőleg sem gondol a Tanterv a számtantanítás valamiféle új módszerére, vagy esetlegesen más plusz anyagra. Sokkal inkább a funkcionális gondolkodást, az élettől igényelt praktikus számolásban való megerősítést látja megvalósítandónak. Kiemeli viszont a szakrajz fontosságát. Az oktatási törvény nyomatékosan felhívja a figyelmet olyan tantárgyak alapos kidolgozására, mint amilyen a társadalmi ismeretek, gazdaságtan, egészségtan, a modern gazdálkodás természettudományos alapjai, háztartástan /leányoknak/, valamint a fiu- és leány kézimunka. Külön fejezetben szól az egész évfolyam profilját meghatározó szakmaismeret /pályaismeret/ anyagának kidolgozásáról.

c/ Polgári iskola /Hauptschule/

A korábbi Bürgerschule-ból fejlődött ki, amelyet a jelen törvény éppen azért, mert az egyéb középiskola alsó tagozatával azonos tantervi felépítésűvé tette, un. Hauptschule rangjára emelte. Rendeltetése szerint azt a célt tűzi ki, hogy a 11 éves korban kötelezően választható középiskola felé "átmenetet" teremtsen, mert ennek elvégzése után a tanuló a választott középiskola felső tagozatára kerülhet felvételi vizsga nélkül. A 4 osztályos iskola egyrészt tehát bizonyos mértékű befejezettségével ipari, kereskedői pályák felé irányít, másrészt lehetővé teszi a továbbtanulást. Érdekessége ennek az iskolatípusnak, hogy már nem jelent "zsákutcát", mint elődje a Bürgerschule, mert a Hauptschule-nak 2 tagozata van: az elsőbe /Klassenzug I./ a tehetségesebbek, a jobb képességek kerülnek - és itt van az "átersztőképesség" kulcsa -, a második tagozatba /Klassenzug II./ a gyengébb, kisebb képességű tanulók folytathatják tanulmányaikat. A népiskolából történő átlépésnél a Hauptschule-ba - éppugy mint a középiskolák bármely típusába - nincs felvételi vizsga, de a népiskolából való kiválás alkalmakor a tanuló jellemzést visz magával. Óratervét,

amely csekély különbséggel azonos a gimnáziumok
alsó tagozati óratervével, az alábbi táblázat
mutatja.

Ó R A T E R V ⁺

a polgári iskolák /Hauptschule/
számára

Kötelező tárgyak	O s z t á l y o k							
	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.
	Első változat				Második változat			
Német nyelv	5	5	4	4	6	5	5	-
Élő idegen nyelv	5	4	3	3	-	-	-	-
Tört. és társ.ism.	1	2	2	2	1	2	2	2
Földr.és gazd.ism.	2	2	2	2	2	2	2	2
Matematika	5	4	4	4	6	5	4	4
Mértani rajz	-	1	2 ^x	2 ^x	-	1	2 ^x	2 ^x
Természetrajz	2	2	2	2	2	2	2	2
Fizika és kémia	-	2	3	3	-	2	3	3
Zenei nevelés	2	1	1	1	2	2	1	1
Képzőműv.- írás	2	2	2	2	3	2	2	2
Kézimunka/fiu	2	2	2	2	3	3	3	3
Kézimunka/leány	-	-	2/3	2/3	3	3	3	3
Háztartástan/leány	-	-	2	2	-	-	2	2
Gyorsírás	-	-	-	2	-	-	-	2
Torna	3	3	3 ^x	3 ^x	3	3	3	3
Hittan	2	2	2	2	2	2	2	2
<u>Összóraszám</u>	<u>31</u>	<u>32</u>	<u>32</u>	<u>34</u>	<u>30</u>	<u>31</u>	<u>31</u>	<u>33</u>
<u>Fakultatív tárgyak</u>								
Latin	-	-	5	5	-	-	-	-
Élő idegen nyelv	3	3	3	3	5	3	2	2
Gépirás	-	-	-	2	-	-	-	2
Karének	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2
Hangszeres zene	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2

^xMértani rajz lányoknak csak a 2.osztályban

Torna lányoknál a 3. és 4. osztályokban 3 vagy 4 óra

⁺Lang, L.: Schule in Land und Stadt. Herausg.: Österreichisches Bundesverlag für Unterricht, Wien, 1966.

d/ Gyógypedagógiai iskolák /Sonderschule/

Az iskola célja, hogy a fogyatékos gyermekeknek speciális tanítási módszerével népiskolai vagy polgári iskolai képzést nyújtson és ezzel lehetővé tegye számunkra a társadalomban való elhelyezkedést, illetve beilleszkedést.

B. Általánosan képző középiskolák /Allgemeinbildende höhere Schulen/

A népiskola 4.osztályából kilépő tanuló számára a következőkben az alábbi továbbtanulási lehetőségek kínálkoznak. /7/

a/ Gimnázium /gymnasium/

Három típusa ismert:

humán tagozat, az 5.osztálytól kezdve latin és egy idegen nyelvvel /+görög/;

modern tagozat, élő nyelvek gimnáziuma első és második idegen nyelvvel /a latin itt is kötelező/;

realisztikus tagozat, amelyben a latinon kívül egy idegen nyelvet és ábrázoló mértant is tanulnak.

A gimnáziumok általában 4 évesek; legújabbán az 5. évvel kísérleteznek a műszaki felsőoktatásra való előkészítés céljából. Érettségit adnak.

b/ Reálgimnázium /Realgymnasium/

Csak a felső tagozata különbözik az előzőtől. Két tagozatra bomlik:

Természettudományos tagozatain a latin nyelv és ábrázoló geometria mellett nagyobb óraszámban tanulják a biológiát, kémiát és fizikát;

Matematikai tagozatán 2 idegen élő nyelv mellett ábrázoló geometriát oktatnak. A műszaki felső-oktatás felé irányít.

c/ Leány-reálgimnázium /Wirtschaftskundliches Realgymnasium/

Gazdasági irányú középiskola, amelyben a leányok 2 élő idegen nyelvet, vagy a latin mellett valamilyen különleges női foglalkozásra készülnek fel.

d/ Zenepedagógiai reálgimnázium /Das musisch-pädagogische Realgymnasium/

Speciális középiskola, amelyet az új oktatási törvény hozott létre.

d/ Dolgozók gimnáziuma /Gymnasium für Beruftstätige/

Dolgozók reálgimnáziuma /Realgymnasium für Berufstätige/

Mindkét típus már munkaviszonyban álló, és a 18. életévet betöltötték számára létesült. A dolgozók 10 félévből álló esti kurzuson juthatnak el az érettségig.

A gimnáziumok felső tagozatának óratervét a következő táblázat mutatja.

Ó R A T E R V *
a gimnázium felső tagozata
számára

Tárgy	1.	2.	3.	4.
		o s z t á l y		
Német nyelv	5	4	4	4
1. idegen nyelv	5	4	3	3
Latin nyelv	-	-	5	5
2. élő idegen nyelv	-	-	-	-
Görög nyelv	-	-	-	-
Tört. és társad. ism.	-	2	2	2
Földr. és gazd. ism.	2	2	2	2
Matematika	4	4	3	3
Ábrázoló geometria	-	-	-	-
Természetrajz	2	2	2	1
Kémia	-	-	-	2
Fizika	-	2	2	2
Zenei nevelés	2	2	2	1
Képzőműv. nevelés	2	2	2	2
Kézim., gyak. fogl.	-	2	-	1
Testnevelés	4	4	4	3
Hittan	2	2	2	2
Összesen	28	32	33	33
<u>Fakultatív tárgyak:</u>				
Horvát nyelv	3	3	3	3
Szlovák nyelv	3	3	3	3
Gyorsírás	-	-	-	2
Kézimunka /lányoknak/	2	-	2	-
Gyakorlati fogl. fiuk	2	-	2	-
<u>Nem kötelező gyakorlat</u>				
Karének	2	2	2	2
Hangszeres zene	2	2	2	2

A reálgimnáziumban nem tanulnak latint. A matematika heti óraszám a 3. és 4. osztályban is 4, a természetrajzé a 4. osztályban is 2, a fizikáé a 4. osztályban 3, gyak. fogl. a 3. osztályban is heti 2 óra.-

* Nemzetközi Oktatásügy No 1. az Orsz. Ped. Könyvtár kiadása. Budapest, 1967. 152.p.

C. Szakoktatás /8/

A szakoktatás ugyancsak, 3 szinten történik:

1. Ipari tanulóiskolák /Berufsbildende Pflichtschulen/
2. Középfoku szakiskolák /Berufsbildende mittlere Schulen/
3. Szakközépiskolák /Berufsbildende höhere Schulen/

1/a. Ipari és kereskedelmi szakiskolák /Gewerbliche und kaufmännische Berufsschulen/

Ipari és kereskedelmi tanoncok iskolája, amelyben heti 1 napon át történő foglalkozáson /évi 8 hét kötelező/ elméletet tanulnak az ide jelentkezők.

1/b. Háztartási szakiskolák /Hauswirtschaftliche Berufsschulen/

A kötelező 8 osztályos iskolára épül leányok számára, akik már továbbvivő iskolába nem kívánnak menni, praktikus háztartási ismereteket sajátítanak el.

2. Középfoku szakiskolák /Berufsbildende mittlere Schulen/

A kötelező 8 osztályos iskolára épülnek. Szorgalmi ideje 1-2 év. Mindennapos oktatás keretében valamely kereskedelmi, ipari, kézműipari, iparművészeti pályára készítenek fel az általános közismereti tárgyak ismétlő, elmélyítő lehetőségeivel. Továbbtanulásra nem jogosítanak. Tipusai

a következők:

a/ Ipari, műszaki és képzőművészeti szakiskolák

Szakmára készítenek fel. Az iskolában történő elméleti oktatás mellett kötelező műhelygyakorlatot végeznek a tanulók. Szorgalmi idő az egyes szakmák szerint 2-4 év.

Ide kapcsolódik:

a mesterképző iskola;

a szakmunkásképző iskola;

a speciális gyári csoportvezetők iskolája.

b/ Kereskedelmi iskola /Handelsschule/

Kereskedelmi szakiskola 3 éves szorgalmi idővel.

A közgazdaság kereskedelmi ágazataiban nyújt szakismereteket.

c/ Női gazdasági szakiskolák /Fachschulen für wirtschaftliche Frauenberufe/

Ez lehet 1 és 2 éves /Ein-zwei jährige Haushalt-
ungsschule/

Van 3 éves változata is gazdasági foglalkozásokra

/Dreijährige Fachschule für wirtschaftliche
Frauenberufe/

d/ Szociális munkára képesítő szakiskolák /Fachschulen für Sozialarbeit/

Speciális iskola azok számára, akik szociális gondozói, felügyelői munkára készülnek.

3. Szakközépiskolák /Berufsbildende höhere Schulen/

A kötelező 8 osztályos iskolára épülnek. A felvételi vizsga kötelező. Szorgalmi idejük 5 év; érettségit ad, amely azonban csak azonos profilu továbbtanulásra jogosít. Típusai:

a/ Műszaki és ipari középiskolák /Höhere technische und gewerbliche Lehranstalten/

Kéttagozatu iskola. Alsó tagozata 2, felső tagozata 3 osztályból áll. Magasabb szakmai képzést ad egy élő idegen nyelv oktatásával. Elméleti és gyakorlati órái szakmai továbbtanulásra jogosítanak.

b/ Kereskedelmi akadémia /Handelsakademie/

Két idegen nyelv és magasabb szakmai ismeretek jelzik legfőbb értékét. Szakiránya szerint ehhez magasabb matematikai és természettudományi elméleti és gyakorlati képzés is csatlakozik.

c/ Közgazdasági leányközépiskola /Höhere Lehranstalt für wirtschaftliche Frauenberufe/

Tartalmi oktatását elsősorban társadalmi, gazdasági, művészeti, matematikai és természettudományi ismeretek jellemzik. 2 élő idegen nyelvet oktat. Elméleti oktatását gazdag praktikum egészíti ki.

III. Az általános és szakoktatás tartalmi problémái és tendenciái

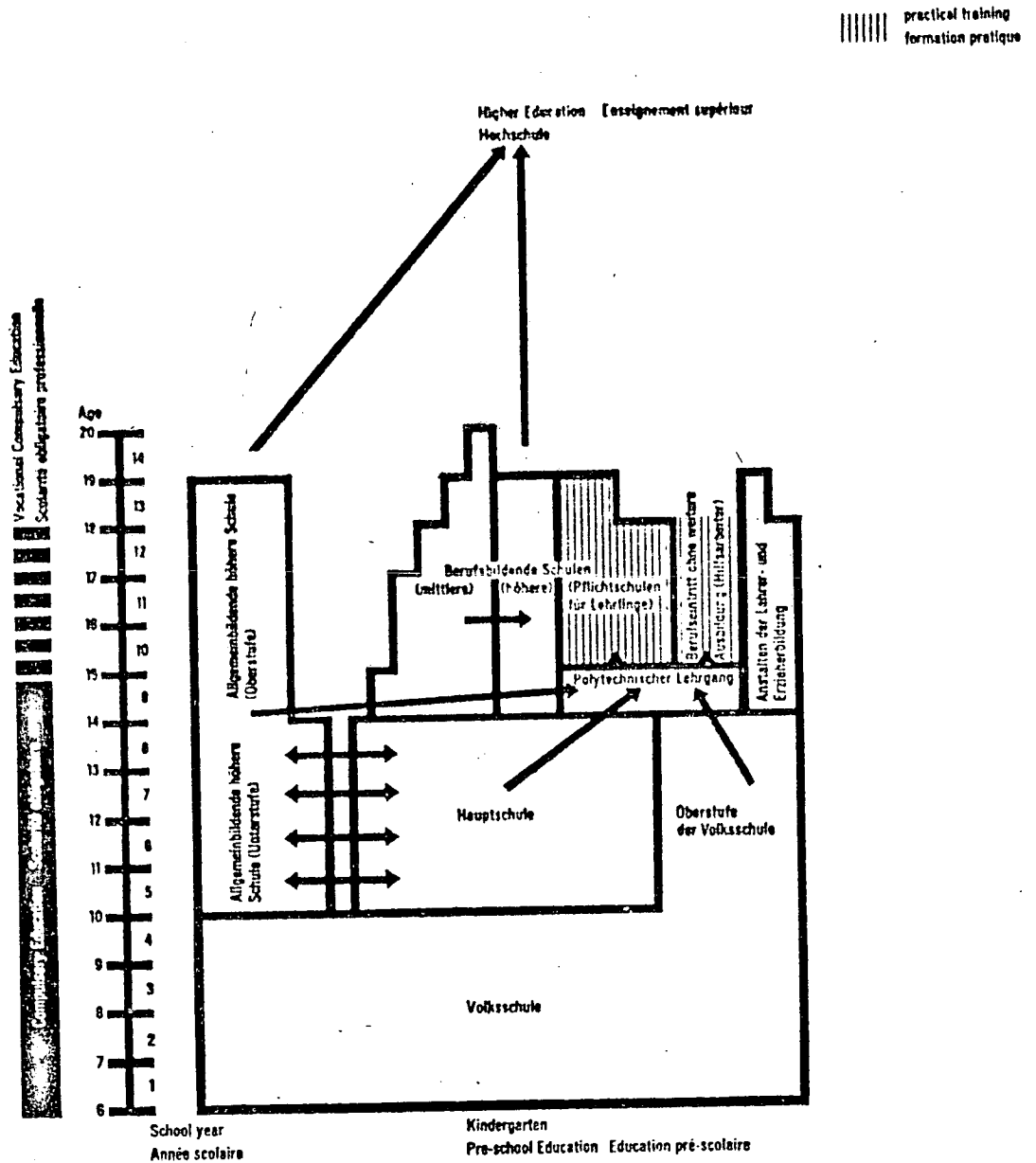
Az 1962-es oktatási törvény kétségtelenül sok tekintetben feloldotta a korábbi, 100 éve elmeredett oktatási rendszert. Feltétlen érdeme a fokozott természettudományos érdeklődés, az intenzív nyelvtanítás, a kötelező oktatás bővítése; ujszerű megoldást választ a politechnikai évfolyam bevezetésével a pályairányítás - pályaaorientáció problémájának megoldására. Mégis a nyitott kérdések tömege maradt meg megoldatlan problémaként. Az egyik legdöntőbb hiányossága a koncepciónak, hogy nem sikerült megoldania, illetve eltüntetnie a régi vertikális tagozódását az oktatás felépítésének. A középfoku oktatás változatlanul "kiválasztó", "elsáncoló" jellegű maradt és nem az általános képzés szolgálatában áll. A Politechnikai Évfolyam szerepét a mi társadalmunk másként ítéli meg. A törvényben szereplő megoldás így inkább szociális szegmentje a kérdésnek, mint igazán politechnikai értelmű. Ami benne mégis előremutató, az a pályairányítás jobb megoldására való törekvés.

A tantervi felépítés lényeges hibája a humán és természettudományos tárgyak aránytalansága, ami minden bizonnyal a humán műveltség kétféle aspektusból történő magyarázatából ered. Számunkra a humán műveltséget nem a latin és görög nyelv tantárgyi volta, hanem a humán szellem, a művészet, irodalom és filozófia ilyen mélységei jelentik.

Végül strukturális hibája a reformnak, hogy az egyes típusok lehatároltságaival /népiskola - polgári iskola - gimnázium/ arisztokratikus zártságot jelent és "elkülönülést". Kissé látványos feloldó gesztusával, amikor a polgári iskola 1. és 2.osztályából "átléptet" a gimnázium 2., illetve 3. osztályába, még mindig csak féluton jár a zsákutcábmegszüntetésében. És amikor a gimnázium 3.osztályába bevezeti a latin nyelvet, lényegében lezárja a sorompót, és ezzel a gimnázium változatlanul csak az egyetemre készülők iskolája marad. A mindenki iskolája felé vezető uton ez a legnagyobb buktató.

Austria Autriche

Table 1

* School System a Guide. Council for Cultural Co-Operative, Strasbourg, 1965. 29.p.

Az egyes iskolatípusok német nyelvű

megnevezése

1. Kindergarten	= Óvoda
2. Volksschule	= Népiskola
Unterstufe	= "- Alsó Tagozat /4 oszt./
Oberstufe	= "- Felső Tagozat /4.oszt./
Polytechnischer Lehrgang	= "- Politechnikai Évf./9.oszt./
3. Hauptschule	= Polgári Iskola
4. Gymnasium	= Gimnázium
5. Realgymnasium	= Reálgimnázium
6. Wirtschaftskundliches Realgymnasium	= Leány-reálgimnázium
7. Musisch-Pädagogisches Realgymnasium	= Zenepedagógiai reálgimn.
8. Gymnasium für Berufs- Tätige	= Dolgozók Gimnáziuma
9. Berufsbildende Schulen	= Szakközépiskolák
mittlere	= "- közép/isk./
höhere	= "- felsőbb /isk./
10. Pflichtschulen für Lehrlinge	= Iparitanuló-Iskolák
11. Hochschule	= Főiskola
12. Universität	= Egyetem

Irodalomjegyzék

1. Giese, H.: Schulwesen in Österreich. Lexikon der Pädagogik III. Band. 1019-1046.p. Herausgegeben von Roloff, E.M.-Verlag Herder, Freiburg im Breisgau, 1921.-
2. Gieger, Udo: Über die gegenwärtige Entwicklung des Schulwesens in Österreich - Fortschrittliche Bestrebungen und Widerstände.- Aus dem Band "der Schulentwicklung und Schulreformen in einigen kapitalistischen Ländern Europas".-Herausgeber: Deutsches Pädagogisches Zentralinstitut, Berlin, Volk und Wissen, 1962. 209-249.p.-
3. Neugebauer, M.: Vor neuen Schulgesetzen.= Erziehung und Unterricht, 1962. No 5. 252-263.p.-
4. Pásztor J.: Az új osztrák iskolatörvények és Ausztria nevelés és oktatásügye.= Magyar Pedagógia, 1963. No 2. 199-208.p.-
5. Koczka J.: Az osztrák népoktatás 9. éve: Politechnikai Évfolyam.= Munka és Iskola, 1968. No 2. 14-18.-p.
6. Lang, L.: Das neunte Schuljahr - Die neue Lehrerbildung - Schule in Land und Stadt.- Pädagogische Probleme des österreichischen Schulgesetzwerkes 1962. Österreichischer Bundesverlag für Unterricht, Wissenschaft und Kunst, Wien, 1966.-110-120.p.
7. Harsányi Z.: Az új osztrák tanügyi reform.= Köznevelés, 1963. No 10. 313-315.p.-
8. School System. A Guide. /Education in Europa. Section II. General and Technical Education, No 5. Council for Cultural Co-operation of the Council of Europe, Strasbourg, 1965. 21-28.p.-

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

/United States of America - USA/

Terület: 9 363 035 km²

Lakosság: 194 583 000 fő /1965//

Államforma: szövetségi köztársaság, amely 50 tagállamból és 1 szövetségi kerületből áll.

Hivatalos nyelv: angol

Az Észak-Amerikai Egyesült Államok oktatásügye, iskolafejlődése nem tekinthet vissza olyan multra, mint az európai. Kiformálódásának, létrejöttének gyökerei nem nyulnak vissza a kereszténység első századaiba, hiszen oktatástörténete Amerika felfedezésével kezdődik, mégis az oktatásfejlődés legsajátosabb útja ez és a legnagyobb mértékben excentrikus, amelyhez Európa egyetlen országának iskolarendszere sem hasonlítható. Az európai pedagógiához szokott szem, egyáltalán az európai látásmód gyakran megtorpan azon a már-már anarchikus vonásokról árulkodó kuriózitások előtt, amelyek sutba dobják a hagyományos iskolafejlődés nyomán kialakult európai iskolaszervezés formáit, de pedagógiáját is. Az óvilág iskoláinak fegyelmezett, szigorú zártsága - és gyakran arisztokratikus merevsége - sajátos oldódást kap az amerikai iskolák életében. Új világ - új formák - új pedagógia a jellemzőek az egész amerikai oktatásra.

A szabadságnak tűnő oktatási koncepció szabadossága, a lazábbnak vélhető oktatási keretek oldottságában is felismerhető szilárd struktúra rendkívül érdekes és tanulmányozásuk feltehetően hasznosak is számunkra. A szabadságról, humánról, az életigenlésről vallott nézeteik, továbbá morális nézőpontjaik ugyanazon kategóriák tükröződése tanterveikből, mint a szocialista országok oktatáskonceptiójának elgondolásai. Mégis deformálódnak ezek a nagyszerű eszmék az amerikai életforma torzító tükreben és a jövőbeni amerikai generáció pedagógiai pragmatikájában is. Tanulmányozásuk, összehasonlításuk az európai oktatási szerkezetekkel nem egy ponton és nem kevés kérdésben mehökkentő, hovatovább elgondolkodtató.

I. Az oktatás történeti fejlődése

Az első amerikai iskolák egymástól független telephelyeken fejlődtek közvetlenül Kolumbus második útja /1493/ után. A kezdetleges, rendszerint nagyobb utkereszteződéseken durván összeácsolt "blockházak" jelentették az iskolát azoknak a szerzeteseknek vezetésével, akik az első telepekkel érkeztek az új haza földjére.

1. A kolonizáció ideje^{/1/} /Colonial Period, 1607-1776/

A legrégebbi gyökerei az amerikai iskoláknak Európában vannak, tulnyomóan Angliában, hiszen a legtöbb telepes, merész hajós, vállalkozó kereskedő innen indult el sze-

rencsét próbálni. De igen sok volt a holland, spanyol, német is, akik a letelepedés után a saját anyaországuk valamiféle "iskolaféleségét" próbálták létrehozni. Ez idő tájt a 3 éves gyermektől a férjhezmenendőig mindenkinek az iskola jelentette a második otthont. Ebben a kezdetleges iskolában írni-olvasni, számolni tanultak, legfőképpen bibliát olvasni, ahogyan azt a későbbi reformátorok kívánták. Osztályrendszer természetesen nem volt. Egyetlen szellemi hajtóerő: a kálvinizmus.

Később kevés felsőbb iskola is kialakult angol mintára. Ezek un. latin grammar school-ok /a későbbi gimnáziumok/ voltak, amelyek azonban csak formális képzést nyújtottak és ezeket is a 18.sz. II. felében kiszorították az akadémiák /academies/. Új iskolák: Új-Spanyolországban: 1516; Floridában és Új-Mexikóban: 1600; Newtown-ban: 1640; New-Orleans-ban: 1772.

2. A forradalmi átalakulás kora /1776-1820/

Jellemző volt a kor iskoláira, fejlődésük nehéz körülményeire, hogy azok léte vagy nemléte a mindig vándorló, alig helyhez kötött telepesektől, azok nehéz életkörülményeitől függött. A csaknem mindig mozgásban lévő telepek ott telepedtek le, ahol éppen megtűrték őket. A viszonylag terméketlen földeken a létért folytatott harc kimenetelét döntötte el az iskola sorsát is.

Az amerikai oktatásnak az észak-amerikai forradalmi háború adott lendületet /1776-1783/, the War Indepe-

dence, majd az 1787-es Függetlenségi Nyilatkozat. A szabadságharc befejezése után még sokáig a talpraállás miatt késlekedett az iskolai élet kibontakozása. Mégis akadnak olyan nagyszerű kezdeményezők e nehéz időkben is, akik "egy jó, praktikus, alkalmazható képzés hirdetőivé válnak, mint W. James, aki a "cash value" - elképzelés hirnöke. Ennek a gyakorlati szemléletnek lényege: kézművességre- iparra-kereskedelemre-közlekedésre tanítani és nevelni. És ebben az átmeneti időben ennek az iskolázásnak lesz a szervezeti formája a már említett "academy". A gyakorlati, a valóságos életre való nevelés gondolatát viszik tovább később Jefferson, a nagy politikai vezér, majd Madison és Lincoln, akik "a jó képzés alapját" a polgári szabadságra való előkészítésben látták.

Egyidőben a függetlenségi harcokkal Európából is áramlottak az új pedagógiai nézetek s törekvések, amelyek az oktatás ügyének sok önkéntes barátot szereztek. New-York-ban, Philadelphiában, Baltimoreban és Washington-ban szabad "iskolatársaságok" /Short societies/ jönnek létre, amelyek az oktatás fellendítéséért igen sokat tesznek. F. Lancaster, angol tanító /1778-1838/ új oktatási rendszert alkot, amelyet róla Lancastrian System-nek neveznek el. Elképzelései alapján bevezetik a "monitorial school"-t, amelyekben öregebb tanulók, mint tanítók /monitor/ dolgoztak. Ez a rendszer annyira bevált, hogy az iskolázásnak ez a módja 3 évtizedig uralkodott.

3. Az építés korszaka /1820-1860/ The Architectural Period

A 19.sz. II. harmadát Amerikában az építés korszakának nevezik. Mindinkább erősödő nézete lesz sokaknak, hogy az iparosodás korában csak a nyilvános, ingyenes iskola valósíthatja meg a jövőre irányuló nevelési-oktatási feladatokat. Noha Jefferson 1785-ben elvben keresztülvitte, hogy minden községben iskolának kell lenni, ez az elv nehezen volt realizálható. Igen sok kerületi iskola létesült, ezek zöme azonban a protestáns egyházak befolyása alatt állt még mindig osztatlan szervezésben, tartalmi munkáját illetően és döntően a bibliaolvasás szintjén. Egyre erősebbé válik már azonban a hang, amely követeli az egyházi és állami iskolák különválasztását, illetve az utóbbiak nagyobb mértékű létrehozását. E törekvések egyik kiemelkedő eredménye Massachutts államban 1837-ben az az iskola-reform, amelyet Horace Mann^{2/} /1796-1859/ kultuszminiszter /State Superintendent/ bevezetett. A reform a 8 osztályu porosz iskolát vette modellnek és rendszerezett oktatási elképzelésével igen erős világnézeti konkurrenciát jelentett az egyházi iskoláknak. Politikusok, polgárok, ipari munkások harcolnak az oktatás államosításáért és nem eredménytelenül. Amikor 1850-ben hivatalosan kimondják, hogy az iskolafenntartás és ellenőrzés joga az államé, amikor egyidőben keresztülviszik az iskolafenntartási adó felemlését és az egyházi iskolák állami támogatásának megszün-

tetését, akkor egyszeriben visszafejlődnek a felekezeti iskolák. Lényegében a harc az egyház és az állam között eldőlt, és új korszak kezdődik az oktatás fejlődésében. A protestáns egyházak azonban nehezen viselik a biblia-olvasás kirekesztését az iskolából. /1842-ben ugyanis több államban megszüntetik az iskolai vallásoktatást. Jóval később, 1909-ben vezetik be az egyházak a vasárnapi, templomban történő hitoktatást, amely "vasárnapi iskola" /3/ néven válik ismertté./

4. Az új nevelés útján /1860-1890/

Az amerikai iskolák fejlődésére ez a szakasz döntő jelentőségű volt. Ekkor fejlődött ki a később mindinkább kötelezővé váló középiskola /high school/, amely kiszorította a régi angol eredetű grammar school-okat és a realiskola jellegű academy-t. Végül a high school lett egyenes folytatója az általánosan képző elemi népiskolának /elementary school-nak/. A középiskola valódibb, az élet realitásaihoz igazodó új formája a teljes amerikanizálódás, az Európától elszakadás szinte program szerinti megvalósulását jelentette. A két világ közötti szakadás úgy ment végbe, ahogyan Benjamin Rush írta egy barátjához intézett levelében: "az Európával való szakításnak nemcsak politikai, hanem kulturális területen is be kell következnie. Mialatt az európai oktatási "üzemekben" /iskolákban Palmyra romjairól, Herkulánium maradványairól,

a görög és római nyelv akcentusáról vitatkoznak, addig az amerikai ifjúságnak olyan oktatási anyagokkal kell foglalkoznia, amelyek az életviszonyokat akarják jobbá tenni, az emberi nyomorúságot kívánják enyhíteni, országunkat, népünket akarják felemelni; polgáraink értelmét, hazai és politikai boldogulását óhajtják szolgálni!"^{*/}

A 19.sz. II. felének fenti vázolt törekvései azt kísérelik meg igazolni, hogy az általánosan képző iskolák már több mint 100 évvel ezelőtt megkezdték lerakni az alapokat az általánosan képző "egységes" iskola /Comprehensive School^{/4/}/ felé, amelyért ma Angliában vivnek ádáz politikai harcokat. Arról a küzdelemről van itt szó, amely meg akarja teremteni a "mindenki egységes iskoláját" társadalmi helyzetre, vallásra való tekintet nélkül; arról az iskoláról, amely egységes műveltségi alapot /one-way state system/ biztosít mindenki számára.

Végül ez a korszak hozta létre a szakiskolákat, különösen a mezőgazdasági szakiskolákat és ezzel az állami iskolák széles rendje zárlózott fel a korábbi vallásos és arisztokratikus magán-college-ok vonalába.

5. A két világháborún át napjainkig

A 19.sz. végén elindult az USA a világ első ipari és agrárállamának útján. Ezzel egyenes arányban nőttek a vidék és város oktatási igényei is. A század végén minden

^{*/} Idézet Beard, C.H.: The Raise of American Civilization c. könyvéből; New York, 1927.

államban bevezetik az általános tankötelezettséget. Formailag az iskolák, tartalmilag az oktatás párhuzamosan halad a társadalmi igényekkel. A kézügyesség, a manuális tudás egyenlő értékűvé válik az elméleti tudással. Kerschensteiner gondolatai valósággá váltak a munkaoktatásban. A századfordulón nagy lendületet vesz a pedagógiai kutatás /educational research/ és a gyermekpszichológia /child study/.

II. A középfoku oktatás szervezeti felépítése

Az USA jelenlegi oktatásszervezetének megértéséhez néhány alapidokumentum fellelőzése elengedhetetlenül szükséges, hiszen azok a történeti fejlődést igen jelentősen motiválták, másrészt okadatolásként szolgálnak a mai iskolatípusok kifejlődéséhez.

Mindenneke előtt az 1776-ban kiadott Függetlenségi Nyilatkozat alapvető elvi állásfoglalását kell idézni minden oktatási törekvés kiinduló pontjául és ez a tanulást, a tanuláshoz való jogát az embernek, "a boldogságra törekvés elidegeníthetetlen jogaként"^{4/} - pursuit of happiness - emlegeti.

Államjogilag két oktatási törvény gondoskodik a szervezeti felépítés előkészítéséről:

a// Az 1958. szeptember 2-i Nemzetvédelmi Oktatási Törvény /National Defense Education Act^{/5/}//

célja lényegében az oktatás területén fellelhető egyenetlenségek kiküszöbölése. Megállapítja, hogy a lakosság aránytalanul kis része rendelkezik természettudományos-matematikai műveltséggel, valamint modern nyelvi és technológiai képzettséggel.

A Törvény I. cikkely h. pontja meghatározza a középiskolák típusait. Fontos rendelkezése a Törvénynek, hogy az 1-2 éves főiskolákat /junior college// a középiskolák kategóriájába sorolja.

A Törvény III.cikkelye a bevezetésben hiányolt természettudományos képzés és modern nyelvi oktatás fejlesztésére állami támogatást biztosít.

b// Az 1965. évi Elemi és Középiskolai Törvény /The Elementary and Secondary Education Act of 1965^{/6/}//

célja, hogy megszilárdítsa az oktatás minőségét és lehetőségeit az USA elemi és középiskoláiban.

A Törvény I.cikkelye a túlnyomóan alacsony jövedelmű társadalmi osztályokhoz tartozó családok gyermekeinek útját egyengeti. Pontjai a következők:

a// Külön osztályok létesítése tehetséges tanulók részére.

b/ Speciális osztályok szervezése a testi fogyatékosokban, lelki zavarokban szenvedő
ugyszintén a meg nem felelő társadalmi
környezetből származó gyermekek számára.

c// A végzett tanulók munkába helyezésének
koordinálása.

d/ Speciális program kidolgozása kiváló közép-
iskolások számára.

A Törvény II.cikkelye az iskolai könyvtárak fontos szerepéről az oktatásban és annak bővítéséről intézkedik.

1. Mai iskolatípusok

A Törvény az oktatásszervezet alábbi iskolatípusait határozza meg:

Alsófoku oktatás /7/

a/ Óvodák /Kindergarten/

1856-ban létesítették német mintára. Elnevezésük még ma is német. Fröbel és Pestalozzi-mintára hozták létre. Általában 1-2 évesek és az elemi iskolához kapcsolódnak szervezetileg.

b/ Napközi Otthonok /Nursery Schools/

A 3-4 éves gyermekek részére szervezett intézmény. Nagyjobbára magánkézben vannak.

c/ Elemi iskola /Elementary School/

Felépítése nem egységes. Van 6 és 8 osztályos elemi iskola. A déli államokban előfordult régebben 7, illetve 9 osztályos változat is.

Az elemi iskola feladata a tanuló képességeinek megismerése, fejlesztése; az érdeklődés felkeltése és annak ápolása. A tanulót el kell juttatni arra a fokra, hogy megértsen etikai fogalmakat és azokat állampolgári magatartása normáiként fogja fel.

1963/64-ben a nyilvános iskolákat 40 217 000 tanuló látogatta /az óvodásokkal együtt, mert az amerikai statisztikák a kettőt egy kategóriának tekintik/. Ebből 25 816 000 ment az elemi iskolába, míg 14 400 000 a továbbvivő iskolákba. A néptanítók száma 990 000, a továbbvivő iskolák pedagógusainak száma 668 000 volt. Egy tanulóra tehát 28,4 pedagógus, egy középiskolai tanárra 21,4 tanuló esett.

Az iskoláknak szervezetileg helyi önkormányzatuk van minden államban /district/. A tankerület igazgatási szerve a 3-7 főből álló iskolaszék /board of education/, amely gondoskodik a tanszemélyzet alkalmazásáról, az iskola karbantartásáról és a helyi tanterv elkészítettéséről.

Általános érvényű óraterv vagy tanterv nem létezik. Azokat a tanulók érdeklődése, a szülői kívánsága szerint és a helyi kívánalmaknak meg-

felelően állítják össze. Mégis minden tantervre jellemzően az alábbi tantárgyakat oktatják: olvasás, írás, társadalmi ismeretek, természettudományok, alapjai, történelem, földrajz, egészségápolás a sportbeli tevékenységgel kapcsolatban és biológia. Külön hangsúly esik az anyanyelvi szabad-előadási készség fejlesztésére. Vallásoktatás a nyilvános iskolákban nincs. Ez utóbbi vasárnapi iskola keretében történik. Idegen nyelv. tanulására nincs alkalom.

Megjegyzendő, még, hogy a tantervek /curricula/ csak keret-, maximal-minimal-tantervek, amelyek iskolánként változnak, bővülnek, rövidülnek. Alkalmazásukban a hajlékonyság, a tanulók adottságaihoz, szükségleteihez való alkalmazkodás elve dominál. "Adaptability and flexibility in the use of the curriculum framework permit the customtailoring of the educational program in each subject to meet the needs of the local situation and the needs of individuals."

Ez a felfogás rendkívül pregnánsan determinálja az egész oktatás helyzetét, hovatovább megmagyarázza a struktúra laza építményét is.

Középiskolák^{/8/} /High Schools/ Röviden: HS

A High School lényegében gimnázium, amely 16 éves korig kötelező és egyetlen továbbvivő iskola /secondary school/. Szokásos típusa a Comprehensive School /általános képző iskola/, amely a fiatalokat tekintet nélkül

arra, hogy később milyen pályát választanak és milyen társadalmi állásu szülők gyermekei, egyforma képzésben részesíti. Ennek a középfoku iskolának általában kétféle változata van:

a/ A 6 éves elemi iskolára /Elementary School/ épülő 3 éves Junior High School /alsó tagozat/ és a 3 éves Senior High School /felső tagozat/. Szerkezeti képlete: $6+3+3=12$ év.

b/ A 8 osztályos elemi iskolára /Elementary School/ épülő 2 éves Junior High School /alsó tagozat/ és a 2 éves Senior High School /felső tagozat/. Szerkezeti képlete: $8+2+2=12$ év.

A fenti 2 típus mellett létezik még egy olyan típus is, amelyben a későbbi szakmára való képzés kerül előtérbe: vocational vagy technical school.

Az amerikai középiskola sokkal fiatalabb, mint európai elődei, mégis saját hazájában is mintegy 200 éves múltra tekinthet vissza /academy/. A régi akadémiák feladata sem az volt, hogy az un. "kis-eliteket" eljuttassa a főiskolákra, hanem sokkal inkább az, hogy az élet praktikus munkáira /for the real business of life/ készítsen fel. Az iskolatípus mai célja: hivatáselőképzés - praktikus munkáranevelés-állampolgári nevelés. Emellett természetesen a főiskolára való előképzés is, de ezt a szerepet teljes mértékben a később tárgyalandó college-ok látják el.

1890-ben, a nagy fordulat évében Amerikában általánossá vált a jelszó: "Továbbvivő képzést mindenkinek!" /Secondary education for all!/ Lényegében a kötelező középfoku képzés jelszava hangzott el az agrárforradalom, az iparosodás, a tömegtermelés küszöbén. A kettős amerikai eszmény: a lehetőségek egyenlősége és a polgárjogi egyenlőség erkölcsi bázisán rohamos fejlődésnek indul a középfoku képzés. Jelentősen emelkedik a tanulólétszám. Míg a századfordulón a 15 éveseknek mintegy fele tanul az iskolában, a 30-as években ezek száma 85 %, 1966-ban pedig a 14-17 évesek 90 %-a látogatja a Comprehensive School-t. Gyakorlatilag ez a teljes és kötelező középfoku iskolázás megvalósítását jelenti.

2. A középfoku oktatás tartalmi kérdései

Amint az Elementary School-nál, úgy a középiskola számára sincs egységes óraterv. Itt is elv, hogy a kevés kötelező, valóban alapvető tárgyon túl mindenki jól fel fogott érdeke s érdeklődése szerint választ tantárgyakat. A legfontosabb kötelező tárgyak: anyanyelv, irodalom, társadalomtudomány, állampolgári ismeretek, algebra, geometria, trigonometria, fizika, kémia, biológia és részben aviatika. Idegen nyelv tanulása nem kötelező, ezért ál-

talánosan jellemző, hogy a tanulók nyelvtudása csekély.

Néhány illusztráló adat erre vonatkozóan:

A tanulóknak csak 7,3 %-a tanul spanyolt;
5,6 %-a tanul franciát;
0,8 %-a tanul németet és
0,2 %-a tanul orosz.

Figyelemreméltó azonban, hogy a testnevelési óra keretében autóvezetést oktatnak.

Az iskolák koedukáltak. Egyesül az egészségtan és biológia órákon választják külön a fiukat-leányokat. A leányok háztartási és gyermekgondozási oktatásban is részesülnek.

Rendkívül jellemző az amerikai oktatásra, egyáltalán a felfogásra a szabadon választható tárgyak tekintetében kialakult álláspont: "Az amerikai pedagógia céltalannak tartja, hogy a Comprehensive School minden gyermekének bizonyos "szellemi egytál-ételt" szolgáljon fel, mint ahogyan ez az európai középiskolákban szokásos. Az európaiak arra kényszerítik a tanulókat, hogy a naponként előírt menüt gyűrjék le függetlenül attól, hogy elrontják-e vele a gyomrukat vagy sem. Mi, amerikaiak "à la carte" étkeztetünk." /Idézet Williers, G.: Das Bildungswesen der USA c. könyvéből./

Másik jellemző vonása a HS-nek, hogy a tanulókat tehetségük, érdeklődésük, majd teljesítményük szerint munkacsoportokba osztják. Egy bizonyos kiválasztott szak - vagy munkacsoport még nem jelent végleges döntést az egész

tanulmányi szakaszra. Az év végén mindenki cserélheti a maga studiumát, illetve annak területét.

A csoportok oktatása u.n. "team-oktatás" keretében történik azokon a helyeken, ahol egy-egy osztály létszáma 120-200 fő. "A team-oktatás /team-teaching/ lényegét úgy lehet megfogalmazni, amely az oktatás megszervezésének olyan módja, amely több tanár közös munkával együttesen vállalja a felelősséget a tanulók egy csoportjának a csoport vagy egyéni tanterv egy speciális területen történő oktatásáért." /9/

Szervezése úgy történik, hogy az egy osztályba tartozó tanulókat képességcsoportokba osztják: tehetséges, közepes, lassu tanulók csoportjába. Ez az oktatási forma az anyanyelv, matematika, természettudományok és történelem, esetleg idegen nyelvre vonatkozik.

Az egész oktatómunkát 4 fázis különböző kombinációjában végzik. Ezek:

- a/ nagylétszámú osztályokban folyó oktatás;
- b/ szemináriumok;
- c/ tanuló-laboratóriumok;
- d/ egyéni tanulás.

A tanítás reggel 8 órakor kezdődik és d.u. 3-ig tart és 20 perces "moduluszokra" van beosztva.

Egy-egy csoport részére, minthogy mindenkire kötelezően érvényes tanterv nincs, egyéni munkatervet készítenek. Az alábbi egyéni munkaterv ütnapos munkahétre és 6 tanuló /17 évesek/ részére készült, akik a 11. fokozatot /osztálynak megfelelő kötelék/ látogatják.

N é v	J a c k	F o m	B i l l	M a r y	B e t t y	J a n e
Intended 1 Vocation Period 1 +	Auto- mechanic Auto- mechanics	L a w y e r Latin III	Farmer Agri- culture	Teacher Spanish III	Secretary Book- keeping	Housewife Domestic- Science
Period2	A m e r i c a n H i s t o r y					
Period3	P h y s i c a l T r a i n i n g		Study	Art	Study	
L u n e c h P a u s e						
Period4	Study	Study	B i o l o g y	B i o l o g y	Study	Biology
Period5	D r a m a	A m e r i c a n L i t e r a t u r e				Journalism
Period6	Physics	Physics	Orchestra	P h y s i c a l T r a i n i n g		
Period7	P r i n t - Shop 6	A l g e b r a II	Study	A l g e b r a II	C o m - m e r c i a l M a t h e - m a t i c s	F r e n c h III
A c t i v i t y / C l u b /	A u t o - Club7	F o r u m 8	Baseball team practice	Spanish Club	S t u d e n t Council	School- Paper9
P e r i o d						
M a g y a r á z a t						

M a g y a r á z a t

1-Intended Vocation

2-Lawyer

3-Period

4-Domestic Science

= Választott hivatás

= Jogász

= Tanítási óra; ill. tanulás

= Háztartásban

5-Study

6-Print Shop

7-Auto Club

8-Forum

9-School Paper = Az isk. hisz. szorlatát

= Szabad tanulás a könyvtárban

= Szedő-munka az isk.-i nyomdában

= Autovez. isk. és garázs-műhely

= Vitagyakorlat

A team-teaching, az egyéni tanuláshoz szinte tartozékát jelentik az oktatógépek és programozott oktatás. A logikailag rendezett kérdés-sorozatok, amelyek a tananyag bemutatását szolgálják /logically related sequence of questions that constitute the subject/ jelentősen könnyítik és gyorsítják az egyes csoportok munkáját. A nagyobb számú gondolkodtató válaszokból a helyes felelet megtalálása különösen a szétszórt oktatási területeken könnyítik az anyag bevéését.

A tanulók teljesítményének értékelése szorosan társul a csoport/osztálymunkához, amely értékeléséről a szülők 6 hetenként kapnak tájékoztatást. Az osztályozás latin betűkkel történik. Rendszere a következő:

"A" = kitűnő /superior/. Azok a tanulók kapják, akiknek teljesítménye kiemelkedően jó. Ez egyben ajánlás is a college-ba.

"B" = átlagon belüli /above average/. A B-tanuló jó teljesítményével ugyancsak ajánlást kap a felsőfokú oktatásra előkészítő college-ba.

"C" = átlagos /average/. A közepes eredmény jelzése. Ezen osztályzat esetében a college vagy university a maga hatáskörében dönt a felvételtől.

"D" = átlagon alul /below average/. Ez a minősítés még elegendő a HS-végzettség elnyeréséhez, de nem jelent ajánlást a college felé.

"F" = elégtelen /failure/. Azok a tanulók kapják, akiknek teljesítménye az érettségighez /Graduation/ nem elegendő.

3. Szakoktatás

"A műszaki és szakmai oktatás alapvető célja, hogy az egyént alkalmassá tegye gyakorlati tevékenységgel való foglalkozásra." Ez az oktatás a kiképzendők két csoportjára vonatkozik.

a/ Azokra, akik már aktív munkatevékenységgel foglalkoznak,

b/ Azokra, akik arra igényelnek kiképzést, hogy a mezőgazdaságban, iparban, a szolgáltatások területén, a háztartásban, művészetben, vagy valamilyen specializált területen tevékenykedjenek.

Az első műszaki és szakmai oktatás törvény /National Vocational Education Act of 1917/ 1917-ben jelenik meg és először rendezi a kérdést országosan.

A második szakoktatási törvény 1963-ban lát napvilágot és végelegesen meghatározza a "vocational education" fogalmát, valamint a szakmai képzés és továbbképzés módzatait és formáit.

A szakmai képzés vagy a secondary school sajátos profilu intézetében, vagy külön tanfolyamokon történik. Ennek megfelelően az oktatás lehet egész napos vagy történhet az esti órákban, de munkaszüneti napokon is. A következő

foglalkozási ágakban folyik kiképzés:

a/ Mezőgazdaság /Agricultura/

b/ Áruelosztás és szolgáltatások /Distributiv Education/

Ide tartozik: szállítás, pénzügyi tevékenység,
nagy- és kiskereskedelem.

c/ Háztartás /Home Economics/.

Ide tartozik: táplálkozás, ruházkodás, bevásárlás, egészségápolás, lakás, gyermekgondozás.

d/ Kereskedelmi és egyes ipari tevékenységek /Trades and Industry/.

e/ Betegápolás /Nursing/.

f/ Honvédelemmel kapcsolatos technikai területre való kiképzés /Technical Education/.

A fenti képzési formák lényegében azonosak. Általában középiskolai szinten folyik a szakoktatás az iskola profiljának megfelelően. Ezeken kívül vannak még különböző esti tanfolyamok, amelyek szorgalmi ideje 5-6 hónaptól 1-2 évre terjedhet.

A mezőgazdasági szakiskolában a hallgatók földművelést és állattenyésztést tanulnak. Ehhez kapcsolódik a mezőgazdasági technika, gazdasági vállalati adminisztráció, üzemfenntartási és vezetési ismeretek. A fenti szakismere-
teken kívül 3-4 általánosan képző tárgyat is tanulnak: angol, történelmet, biológiát, matematikát.

A gazdasági szakképzés analógiája alapján dolgoznak a többi szakiskolák is, amelyek a 4 éves tanulmányi idő után olyan végbizonyítványt adnak, amellyel a "college"-ba is beiratkozhatnak azonos jogokkal, mint a humán iskolát végzettek.

4. Colleges

Az amerikai college sajátos helyet foglal el az oktatási rendszerben. A középiskola után azok a tanulók kerülnek ide, akik tovább óhajtanak tanulni. Az oktatási törvény-dacára annak, hogy az idekerülő tanulók már megszerezték a középiskolai végzettséget - ezt az iskolatípust a középiskolák kategóriájába sorolja. Funkciója: felkészíteni az egyetemi tanulmányokra. Amilyen alsó foku egyetemnek is tekintik. Szervezete, helyzete, munkarendje és tartalmi munkája alapján mégis inkább az egyetem felé közelít. Típusai:

a/ Junior College

A középiskola /high school/ befejezése után a képzés 2 évig tart. Tanterve általános jellegű és a Liberal Art College első 2 évének felel meg. Olyan szakmákra készít elő, amelyek többet kívánnak, mint az általános középiskola, de kevesebbet, mint az egyetem. A helyi hatóságok által fenntartott ilyen iskolákat Community College-nak nevezik.

b/ Senior College

Folytatása a "Junior College"-nak azok számára, akik műszaki felső tanulmányokra készülnek. Ez is 2 éves. Végzettségben a nyugateurópai technikai középiskolákkal egyenlő.

c/ Liberal Art Colleges

Szorgalmi ideje 4 év. Tanterve egy általánosan képző, de magasabb szintű humán programot ölel fel. A nevében szereplő "liberal" az ifjává serdült ember gondolkodási szabadságára céloz, míg az "art" szó a plátóni megfogalmazású görög felfogást idézi. Nevezetesen, hogy a matematika mint a mérés "művészete" egy síkon áll a filozófiával és irodalommal. Per analogiam gondolni kell itt a középkori septem artes liberales-re, amely a grammatikát, retorikát és dialektikát mint triviumot, valamint az aritmetikát, geometriát, asztronómiát és zenét mint quadriviumot jelentette az oktatásban.

A renaissance után Európában a "szabad nevelés" súlypontja a régi nyelvek, költők és gondolkodók tanulmányozására, a humaniorákra tolódott át.

Az amerikai college ezt a reneszánsz vonalat kívánja követni a humanisztikus műveltség terjesztésével még akkor, is ha a régi nyelvek részben kimaradtak tantervi célkitűzéseiből.

Tantervében az alábbi tárgyak szerepelnek: angol nyelv, filozófia, matematika, természet- és társadalomtudomány, klasszikus és modern nyelvek. /Az utóbbiak visszaestek!/

Ha összehasonlítjuk ezt az iskolatípust az európai oktatási formákkal, akkor a Liberal Art College a nyugat-európai 9 osztályos középiskola utolsó 3 évének felel meg, csak itt a hallgató nem 19, hanem 22 éves korában hagyja el az intézetet és akkor is az egyetemnek csak az alsó fokozatát végezte el.

Tartalmi munkáját illetően az első év a college-ban olyan meghatározott tárgyak tanulásával telik el, amelyeket a középiskolában nem tanultak meg kellő eredménnyel a hallgatók. Lényegében a középiskolai hiányosságok pótlása történik. Előírt tárgyak: angol nyelv és irodalom, fizika és történelem. A második évben az előzők megerősítése némi kiegészítéssel, míg a 3-4 években szabadon választott tárgyakat tanulnak. A vizsgák azonban, mintegy felszámolva az előző évek lezserségét, szögíru követelményeket szabnak. A végzettség kétféle:

a/ BA /bachelor of arts/

b/ BS /bachelor of science/

5. Kongresszusi törvények a szakoktatás fejlesztésére

1917: A Smith-Hughes törvény. Az első szakoktatási törvény az USA-ban. 7,2 millió dolláros ellátmányt biztosít az államok részére az alábbi rendeltetés szerint: mezőgazdasági képzésre 3 millió dollár, ipari, kereskedelmi, háztartási képzésre 3 millió dollár, pedagógusképzésre 1 millió dollár. A fennmaradó összeg a megvalósítás költségeit fedezi.

1946: A Georges-Barden-féle törvény. Évi 28,5 millió dollárt irányoz elő a fenti kategóriák további támogatására.

1956: A George-Barden törvényben szereplő foglalkozási kategóriákat a halászat i parággal kapcsolatos szakmákkal egészíti ki. Ezekre a szakmákra évi 375 000 dollárt irányoz elő.

További 5 millió dollárt fordít az ápolónők képzésére.

1958: Módosítja a George-Barden törvényt. Magas képzettségű technikusok képzésére évi 15 millió dollárt irányoz elő.

1961: Intézkedéseket tartalmaz a képzettség nélkül dolgozók kiképzésére, illetve az alacsonyabb beosztásúak szakmai átképzésére.

1962: Munkaerőfejlesztési törvény.

1963: Törvény a szakmai képzés és továbbképzés új mód-
zatairól.

6. Jelenlegi problémák és fejlődési tendenciák

Az amerikai oktatásfejlődés kétségtelenül hatalmas utat tett meg, amíg a hajdani telepes iskolákból a mai modern iskoláig eljutott. A különböző vallásos társaságok szeparáló jellegű előkelő intézetei mellett nem volt könnyű harcolni a mindenki iskolájáért, a comprehensive school-ok megvalósításáért. A két legfontosabb tényező, amely törekvésekben hatott: gyakorlati élet és demokrácia-, céltudatosságról bizonykodnak. E két tényező, különösen az utóbbinak politikai tartalmát vizsgálni most letérítene a pedagógiai vizsgálat útjáról. Mégis idekiváncozik annak az Amerikában ma már mind gyakrabban publikált meggyőződésnek a felidézése, hogy a szabadságideálok tulhangsúlyozása az amerikai oktatásban bizonyos szabados oldódás könnyelmű jelszavait teremtette meg: "Make it easy" /Csináldjátok könnyen!/ Ennek a sok veszélyt rejtő jelszónak a pedagógiába való transponálása uralkodó véleménnyé vált mindmáig." A személyes szabadság nemcsak azt a jogot adja meg mindenkinek, hogy annyit tanuljon, amennyit akar, hanem azt is, hogy annyit, amennyihez kedve van" - mondja a hivatalos vélemény. Conant, az USA egyik legtekintélye-

sebb szakembere írja: "Az amerikai nevelésről írni majdnem olyan lélegzetelállító dolog, mint a nemzetközi politikáról írni. A könyv már kinyomtatása előtt elavult volna". - Rickover az American Education a National Failure /Az amerikai nevelés csődje/ c. könyvében azt állítja, hogy az amerikai nevelés olyan rossz, hogy már-már a nemzetvédelmet is veszélybe dönti, és az európai iskolák színvonalától minden bizonnyal messze elmarad. Hogy ezek a vélemények a problémáknak nemcsak felületét érintik, azt igazolja azoknak a kutatócsoportoknak munkája is, amelyek immáron 2 év óta mélyreható tantervi vizsgálódásokat folytatnak a matematika-fizika, biológia-kémia, közgazdaságtan, földrajz, asztronómia, angol és idegen nyelvek területén.

Tul a tantervi vizsgálatokon és tantervi reformtervezetek készítésén, strukturális revízió is folyik az oktatás minden területén.

Indítékok:

- a/ Az elementary és high school megakadályozza a tehetségek időben való kiválasztását,
- b/ A tananyagot túlságosan az átlaghoz mérik, emiatt a legtöbb iskolatípusban a tehetségesebbek unatkoznak,
- c/ A 12 év iskolázása /6-8 elemi iskola + 6 vagy 4 középiskola/, alig nyújt többet, mint az európai 8-10 éves kötelező általános /nép-/iskola.

d/ Lemaradt a matematika és természettudományos oktatás.

e/ Az idegen nyelvek tanítása csekély eredményű.

f/ Meg kell szigorítani a szabadon választható tárgyak területén uralkodó káoszt.

g/ Szigorubb követelményrendszert kell kidolgozni.

A felmérések és az eddigi viták alapján a következő javaslatok születtek:

a/ Az oktatás súlypontját alapvetően át kell helyezni a tudomány strukturájára.

b/ A kész formában nyújtott ismeretek helyett a gondolkodtató, felfedezésszerű tanulást kell az amerikai iskolákban meghonosítani.

c/ Az egyes tárgyak szakrendszerű oktatását korábbi életkorba kell áthozni. Ezzel nem a kötelező 12 éves kötelező oktatást akarják csökkenteni, csupán a rendelkezésre álló oktatási időt intenzívebben, gazdaságosabban kihasználni, hogy a tantervben helyet kaphassanak az analitikus geometria és az analízis alapelemeinek, az atomfizika és a rádióizotópok alapjainak, az antibiotikumoknak, a poliméria, a félvezetők, az asztrofizika, a statisztikának tanulmányozása is.

d/ A tanulók aktivitásának serkentésére több laboratóriumot kell létesíteni. Az egy órára tervezett laboratóriumi foglalkozásokat napokra, sőt hetekre kell kiterjeszteni.

e/ Az iskolai filmvetítések, iskolai televízió ne csak a szemléltetés eszköze legyen, hanem a tudományos látókör szélesítését is szolgálja.

f/ Új oktatási módszereket kell kidolgozni, hogy az iskola ne csak ismeretmennyiséget adjon, hanem tegye képessé a tanulókat az önálló tanulásra, az ismeretek önálló megszerzésére.

g/ Az iskolából minden tevékenységet, ami nem függ össze a tanulással, száműzni kell.

h/ Fel kell hagyni a "life adjustment" /az élethez való alkalmazkodás/ tuzásaival, amelyek bevált tanítási módszereket akarnak pótolni.

Az amerikai oktatás átformálására irányuló vizsgálatok jelenleg is folyamatban vannak. Már eddig is bebizonyosodott a hibák orvoslása felületi kezeléssel nem oldható meg. Csak koncepcionális és strukturális változtatás jelenthet egyedül komplex-megoldást.

THE STRUCTURE OF EDUCATION IN THE UNITED STATES

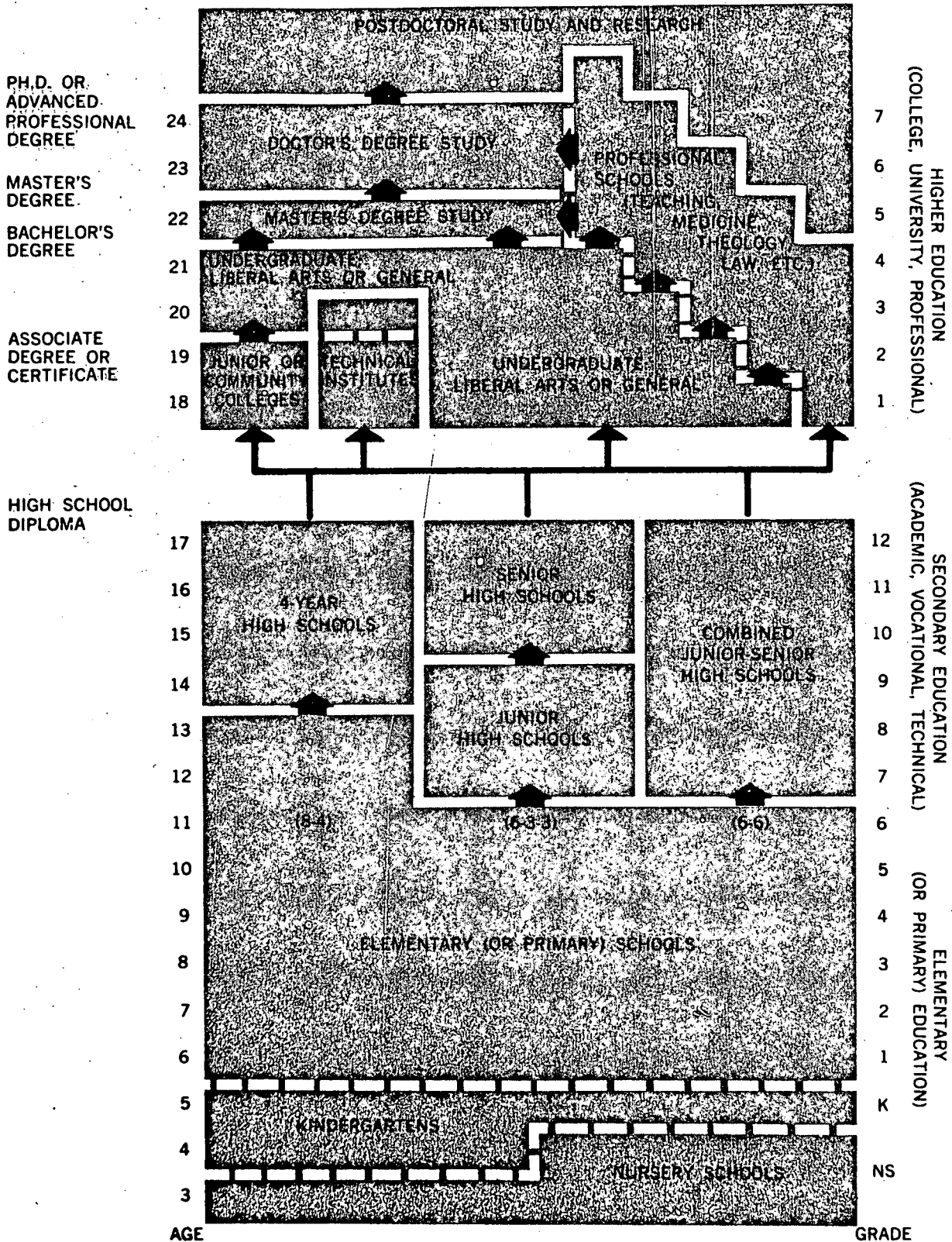

FIGURE 1

*Progress of Public Education in the United States of America 1967/68
 Health Education, a. Welfare. Office of Education. Washington, 1968.
 Gov. Printing Office. 1.p.

Az egyes iskolatípusok angol nyelvű

megnevezése

<u>Primary Education</u>	= Alsó foku oktatás
1. Kindergartens	= Óvodák
2. Nursery Schools	= Napközi Otthonok
3. Elementary Schools	= Elemi Iskolák
<u>Secondary Education</u>	= Középfoku oktatás
4. High Schools	= Középiskolák
5. Junior High School	= Középisk. Alsó Tagozata
6. Senior High School	= Középisk. Felső Tagozata
7. Combined Junior-Senior High School	= Egységes és egyesített középisk.
/Comprehensive School/	= /új típus!/
8. Academic Education	= Főiskolai oktatás
9. Vocational Education	= Szakoktatás
10. Technical Education	= Műszaki oktatás
<u>Higher Education</u>	= Felsőfoku oktatás
11. Junior College or Community College	= Műszaki Kollégium Alsó Tagozata 2 éves /Európában Felsőfoku Technikum/ Előkészít az egyetemre.
12. Senior College	= Műszaki Kollégium Felső Tagozata 2 éves /Európában Felsőfoku Technikum/ Előkészít a Műszaki Egyetemre
13. Undergraduate: Liberal Art College	Az Egyetem Alsó Fokozata /4 éves/ = Előkészít a Tud. egyetemre. Végzettség: Bachelor's Degree /Fokozat/
14. University I.	Egyetem /az Alsó Fokozat után 1 év/ Végzettség: Master's Degree /Tanári fokozat./
15. University II.	= Egyetem /a tanári fokozat után 2 év/ Végzettség: Doctor's Degree /doktor fokozat/
16. Postdoctoral Study and Research	= Tudósképzés - Kutatóképzés /a doktori fokozat után kb. 2-3 év

Irodalomjegyzék

1. Willers, G.: Das Bildungswesen der USA. Ehrenwirth Verlag München, 1965. 229.p.-
2. Hillway, T.: American Education./Historical Perspective 20-62.p./ Houghton Mifflin Company, Boston, 1964. 357.p.-
3. Roloff, E.M.: Nordamerika - Schulwesen. Lexikon der Pädagogik III.Band. 912-932.p. Freiburg im Breisgau, Herder Verlagsbuchhandlung, 1921.-
4. Adam, R.: Az USA oktatási rendszere./Das Schulsystem der USA /=Die Deutsche Schule, 1957.Jg. No 6. 327-344.p.-
5. Az USA 1958. évi Nemzetvédelmi Oktatási Törvénye./ National Defense Education Act of 1958/ Public Law 85-864.- 85th Congress, H.R.13242.Sept., 2.-
6. Az USA 1965. évi Elemi és Középiskolai Törvénye. /A Description and Analysis of the Elementary and Secondary Education Act of 1965 /=American Education 1965.No 4. 14-20.p.-
7. Hartford, E.F.: Education in these United States.-Ed. The Macmillan Company, New York 1964. 576.p.-
8. Ody, H.: The Comprehensive High School.= Pädagogische Rundschau, 1966. 20.Jg. 3.H. 299-303.p.-
9. Lovell, K.: A Team-oktatás. /Team-teaching./=Trends in Education, 1967. No 5. 26-31.p.-
10. Az 1963. évi amerikai szakoktatási törvény./The Vocational Education Act of 1963/ US Department of Health Educ. and Welf.OE.-80034.-1-29.p.-

F R A N C I A O R S Z Á G

// F r a n c e //

Terület: 543 998 km²

Lakosság: 48 943 000 fő

Államforma: köztársaság

Nemzetiségek: francia 86 %

spanyol 450 000

flamand 100 000

német 180 000

baszk 200 000

katalán 300 000

olasz 1 millió

korzikai 270 000

arab 365 000

amerikai
/USA/ 40 000

angol 20 000

lengyel 350 000

orosz 45 000

örmény 30 000

cigány 20 000

magyar 15 000

Hivatalos nyelv: francia.

Európa oktatástörténetében talán sehol, egyetlen nemzetnél sem rajzolódnak ki a szellemtörténet egyes fejezetei, szakaszai olyan élesen, mint Franciaországban. Az egyház századokon át folytatott harca nyomán megerősödött jezsuita iskolarendszer a XVI.sz.-ban éli virágkorát és rendkívül markánsan vési be történetét a francia pedagógiába. Később nemcsak a francia forradalmat átfogó hármas nagy eszmény: Liberté - Égalité - Fraternité végez a feudalista abszolutizmus reakciós erőivel, hanem a már korábban izmosodó polgári ellenzék ideológiája, a felvilágosodás is hatalmas rést üt az egyház erős bástyáin: az iskolában.

Amilyen rohamosan erősödik ez a harc egyház és állam között, olyan mértékben gyengül a klérus monopol helyzete az oktatásban. Új utakon indul el az oktatás fejlődése a XIX.sz.-ban és jelentősen megelőz más nemzeteket a fejlődésben, így hazánkat is. Az a nemzeti megújulás oktatásunk történetében, amely az első magyar iskolatörvénnyel veszi kezdetét, száz évvel marad el a francia oktatás mögött részben a Habsburg-politika következtében, de döntően a magyar oktatási területeknek az egyház által történt szinte abszolút érvényű kisajátítása miatt. A francia iskolák fejlődésének kronológikus áttekintése és összehasonlítása a mieinkkel ebből az aspektusból is hasznosnak ígérkezik.

I. Az oktatás történeti fejlődése

A francia kulturtörténeti vizsgálódások a Karolingokat^{/1/} megelőző időkben fedezik fel az első iskolák nyomait. Már azokban az időkben számos kolostori iskola létezett. A téritők munkája nyomán kialakult szerzetesrendek dóm-iskolái az első letéteményesei az oktatásnak. A kezdő, de mégis jelentős lépéseket - az intézményesítés tekintetében - a legnagyobb Karoling uralkodó: Nagy Károly /768-814/ idejéből regisztrálhatjuk, akinek számos intézkedése siettetette egyes nagy iskolák /Schola Palatina, Alkuin, Erigena, Hrabanus-Naurus stb./ kifejlődését. Rendelete nyomán minden kolostornak és katedrálisnak iskolát kellett állítania.

A IX.sz.-ban Párizsnak magának 3 nagy iskolája van, amelyekkel csak a Chartres-i iskolák versenyezhettek. Érdekessége e kornak, hogy az iskolákat a XII.sz.-beli párizsi "Universitas scholarium et magistrorum" egyesítette. Noha a párizsi egyetem az egész középkoron át a nyugati világ tudományos központja lesz, az Universitas itt nem egyedül egyetemet, hanem egyben a párizsi iskolák egyetemességét is jelenti, "egy corporatiót, amelynek mint a céheknek, megvoltak oklevélben gyökerező kiváltságai: szabad törvénykezési jog, önkormányzat"^{/2/}. A párizsi egyetem egyébként hosszú időn át mintá marad az egész világ számára.

A királyság megerősödése mind több világi beleszólást eredményez az iskolázás, a nyilvános iskolák fejlődése ügyébe. Olyan jelenség ez, amely egy, az egyház kiterelblyesedő hatalmát fokozatosan mérséklő világi akció kezdő lépését jelenti. Hogy ez így van, bizonyítja az a tény, hogy XI. Lajos idejében /1461-1483/ már 18 olyan kollégium működik, amelyben rendszeres tanítás folyik, sőt az egyházi iskolák erősen zárt rendjét feloldandó, externátusok /scholares externi/ felvétele is megtörténik, olyanoké, akik nem laknak az intézetben, hanem csupán a leckeórákon jelennek meg.

További fellazító jelenséggént könyvelhető el a Collége de France megalakulása 1530-ban, vagy még ezt megelőzően az új világ felfedezése, de igen nagymértékben a könyvnyomtatás feltalálása. A XVI.sz. egyébként mint a közszellem átalakulásának, a lelkiismereti szabadság megszerzésének a kora, és mint ilyen, a tanügyi reneszánsznak is utjelzőjévé válik. És hogy erre a megújulásra mekkora szüksége van a francia szellemi életnek - éppen az egyház tevékenységének ellensúlyozására -, arra a fennebb elmondottak szolgálnak igazolásul.

Az időközben nemcsak a francia oktatásfejlődésre és így a szellemi életre, hanem a francia határokon messze túllépő jezsuita rend politikai befolyására is jellemzők az alábbi szám adatok. A rendnek 1710-ben egyedül Franciaországban 612 kollégiuma, 157 pensionatusa, 59 noviciatusa, 340 residenciája, 200 missziója, 24 missziós háza és 24 főiskolája volt. Nem feladata e dolgozatnak a jezsuita rend

politikai szereplésének fejtegetése, a hazánkban is a Habsburg-ház befolyásolásában megmutatkozó és jól ismert "diplomáciai" tevékenységének ismertetése, csupán annak az egyházi hatalomnak illusztratív jellemzése, amely a rend képében és szellemében Franciaországban a közoktatás kibontakozását gátolta, majd az egyház és állam közdelmében az erőviszonyokat meghatározta.

Ugyanakkor objektív tény, hogy a jezsuiták szisztematikus pedagógiai törekvései igen hatékonyan segítették az oktatás fejlődését, egyáltalán magát az oktatás tervezését. A jezsuiták adták ki pl. az első módszeres vezérkönyvet és rendtartást. Rendtartásuk meghatározta az iskolák külső rendjét, életét; módszertani könyvük a tanítás anyagát és a tanításra vonatkozó utasításokat foglalta magába. Alaposságukra, céltudatos törekvéseikre jellemző, hogy ezt a Ratio Studiörum-ot 14 éven át folytatott kísérlet eredményeként 1599-ben vezették be végérvényesen. Sikerét a maga korában, használhatóságának neveléstörténeti jelentőségét ma is igazolja az a körülmény, hogy a Ratio Studiorum századokon át pragmatikája maradt az oktatásnak és fundamentuma a jezsuita intézményeknek.

Az általuk szervezett oktatási intézmények kétfélék voltak: collegia primaria a nagyok részére, amelyben felsőoktatás is volt, és collegia minora, amely utóbbiban csak középiskolai oktatás folyt a kisebbek számára. Elemi foku oktatással nem foglalkoztak.

A XVIII.sz. második fele azonban döntő csapást mér a mind jobban elszaporodó jezsuita iskolákra. Az állam egyre következetesebben szorítja vissza az egyházi iskola-terjeszkedést. Erőteljes sürgető hangok, a felvilágosodás hódító eszméi követelik az iskolák állami irányítását.

Talleyrand tervet készít az oktatás teljes szekularizációjáról /1791.szept.10./. Javaslatának alapgondolata: "Az egyházat teljesen ki kell zárni az oktatásból". Öt elvet vall: /3/

1. A közoktatás mindenkire érvényes /L'instruction doit exister pour tous/.
2. Mindenkinek joga van a közoktatás áldásait terjeszteni. /Chacun a le droit de concourir á rendre les bienfaits de l'instruction publique./
Röviden: A tanszabadság publikálása.
3. A közoktatás legyen egyetemes.
4. Terjedjen ki mindenkire.
5. Vonatkozzék minden korura.

Condorcet, a kiváló matematikus és fizikus javaslata /1792.április 20;/ még radikálisabb. Talleyrand elveinek elfogadásával a közoktatás következő 5 fokozatának megvalósítását indítványozza:

1. Elemi iskolák /École primaires/
2. Felsőbb népiskolák /École secondaires/
3. Középiskolák /Instituts/
4. Lycées /Akkor: főiskolák/
5. Société Nationale des Sciences et des Arts.

/Legfőbb tudományos egyesület, egyben a legfőbb tanügyi hatóság./

Bár a francia forradalom meglehetősen összekuszálta az oktatásügyet, 1793-nak mégis nagyon pozitív ténye volt többek között a jezsuiták elűzése, és valamennyi papi rend felszámolása. A forradalom vihara után többé-kevésbé Talleyrand elvei és Condorcet alapelképzelései nyomán formálódott ki a közoktatás új rendje, bizonyos parafálás, nüánszbeli eltérések eszközzésével, olyannyira, hogy már a napóleoni Université de France létrehozása /1806/ véglegesen betetőzi az oktatási intézkedéseket. Az állam teljes szilárdsággal irányítja az oktatás ügyét.

A restauráció korában /1830/ megkísérli az egyház megegyszer a régi befolyás visszaállítását, ami a júliusu forradalomig a klérus pirrhuszi győzelmét jelentette. Az 1833. júniusi dekrétum kihirdeti a tanítás szabadságát, és az 1845-ben átszervezett "felsőbb iskolatanács" végérvényesen szentesíti az állami oktatás szupremációját.

Időközben az oktatás szélesedését mutatja számos magasabb népiskola és leányiskola létrehozása. A Falloux-törvény⁴ /1850/ bevezeti a reáloktatást és véglegesen kötelezővé teszi a díjtalan népoktatást.

A népoktatás megszilárdulása után, az iskolaszervezet kialakulásának befejeztével a minőségi változásokat az alábbi vázlatos események ábrázolják.

1885: Törvény a 4 osztályos elemi iskolát kiegészítő 3 alsó és 3 felső osztályos humán iskoláról, valamint a 6 osztályos reáltagozatu középiskola felállításáról.

1886: Törvény a 6-12 éves körig kiterjesztett kötelező iskolalátogatásról. Ugyanezen időtől minden község köteles fenntartani népiskolát, az 500 lakoson felüli községek leányiskolát. Meghatározza a törvény a népiskola célját, feladatát. A népoktatásnak hármas célja van: testi, szellemi és erkölcsi /nem vallásos!/ nevelés. Kimondja a továbbiakban, hogy a 12 éves tanuló köteles vizsgát tenni és a továbbjutáshoz bizonyítványt /Certificat d'études élémentaires/ kap. Ugyanez a törvény még az alábbi iskolatípusok életrehívásáról intézkedik:

Felsőbb népiskola

Feladata a korábban szerzett ismeretek ismételése, elmélyítése. Szorgalmi ideje 2-3 év. A záróvizsgán a tanulók Certificat d'études supérieurs-t kapnak.

Kézműves iskolák

A felsőbb népiskolához kapcsolódnak. Technikai szakmai ismereteket tanítanak. /A mai iparitanuló intézetek ősei./

Továbbvivő iskolák

A népiskolákhoz kapcsolódnak. Elméleti és gyakorlati ismereteket oktatnak.

Tanítóképző intézet

A tanulmányi idő 3 év. Az oktatás díjtalan.

Szakoktatás /Écoles nationales professionnelles/

Három fokozata van: alsó, közép és felső.

Az egységes középiskola reformja /1902.május 31./

Az egységes középiskola kialakításáról szóló első törvény rendkívül fontos a francia oktatás történetében. Jelentőségét csak aláhuzza az a tény, hogy mintegy 60-70 esztendővel megelőzte más európai nagy nézetek középiskolai fejlődését, különösképpen az egységes középiskola felé való törekvésben. A törvény olyan iskolatípus megteremtésére törekszik, amelyben "...humán és reáltárgyak egyformán teret kapnak és amelyek - /horribile dictu!/- megóvnak a túl korai specializálódástól." /Szebben ma sem hangozhatnék!//

Legfontosabb típusát a liceumok - internat és externat - képviselik, amelyek lehetnek államiak, de helyi hatóságok /község/ által is fenntarthatók. A tanulók a 6. évig tartó elemi oktatás, majd az azt követő 2 éves előkészítő /Division préparatoire/ után kerülnek be a liceumba, ahol 2 ciklusban 7 év a szorgalmi idő. Ebből az első ciklus 4 éves, míg a második 3 évből áll.

Az első ciklus 2 változatú tagozatra bomlik:

A-tagozat: tulnyomóan humán tárgyakkal /latin és görög/;

B-tagozat: főként francia és modern nyelvekkel, matematika és természettudományos tárgyakkal, amelyek közül a tanulók választhatnak.

Az első ciklus végén a tanulók bizonyítványt kapnak.

A második ciklus a baccalauréat-hoz vezet /érettségi/ és a II. és I. osztályok^{+/} 4 szekcióra oszlanak: A-B-C-D szekciókra. Az utolsó, a filozófiai év már csak A és B szekcióra tagozódik.

Figyelemreméltó, hogy a középiskola 1902-es szervezete - már ami a szilárd vázat, a felépítést illeti - ezen a pilléren nyugszik ma is. A későbbi reformok a koncepción sem az alsó, sem a középfoku oktatásban döntően nem változtattak. A francia közoktatás strukturája a két világháború között legfeljebb finomításokra, a tanköteles kor megváltoztatására, tantervi módosításokra, az 5 napos tanítás bevezetésére és didaktikai problémák megoldására szorítkozott.

+/ Az évfolyamok számozása fordított. Az I.a befejező év.

II. A középfoku oktatás szervezeti felépítése

1. Az 1959. évi tanügyi reform előzményei

A reformot megelőző idők oktatásproblémái "drámai sürítettséget"^{/5/} mutatnak. Ellentmondásai és hiányosságai nemcsak sürgették a megoldásra irányuló kezdeményezéseket, hanem társadalmi alapjaiban ingatták meg az egész iskolarendszert. Az elméleti pályák felé áramlás, illetve felkészülés vágya olyan méretűvé vált, hogy az már-már katasztrofálisnak volt tekinthető a gyakorlat rovására. A középfoku oktatás túltelítettsége egyrészt összeroskadással fenyegette az oktatási rendszert, másrészt a tehetséges és tehetségtelenek közé emelt merev válaszfal egyre mélyítette a társadalmi szakadékot.

Az elemi iskola a korábbi 6. majd 8 osztályával, azt követően a polgári iskola és tanítóképző, vagy akár az iparitanulóképzés, mind-mind zsákutcát jelentettek a továbbtanulni vágyók számára. Az oktatás helyzete teljesen a mi Horthy-korszakunk megfeneklettségéhez hasonlítható. Nyilvánvaló, hogy a leplezetlen kiválasztás és elkülönítés politikai tendenciái további veszélyeket hordtak magukban. A demográfiai forradalom, ami a háboru utáni születések magas számában nyilvánult meg, az emberi és gazdasági fejlődés koordinálásának szüksége, a technikai előretörés mulhatatlanul időszerűvé teszik az oktatás megreformálását. Az Oktatási Minisztérium körlevele a reform ügyében a következőket írja: "Az oktatási reform alapelve egy olyan iskolarendszer

bevezetése, amely megszervezi a gyermekek rendszeres megfigyelését abból a célból, hogy olyan tanulmányok felé irányítsa őket, amelyek biztosítják számukra a teljes kifejlődést, amelyek legjobban megfelelnek saját érdekeiknek és a nemzet követelményeinek."

Fenti célkitűzések megvalósításában a reform az alábbiakat mondja ki: /6/

1. Az iskolázás 6-16 életévig tart. A tankötelezettség tartama 10 év.
2. A kötelező oktatás valamennyi gyermek számára egyenlő feltételeket biztosít.
3. A kötelező oktatásnak 3 szakasza van:
 - a/ Elemi Szakasz /a 6.életévtől 5 éven át tart/.
 - b/ Megfigyelési Szakasz /2 éves/.
 - c/ Befejező Szakasz /2 éves/.

2. A Megfigyelési Szakaszról /Sycle d'observation/ /7/

A Megfigyelési Szakasz a reform leglényegesebb pontja /II.fejezet, 8 cikkely/. Nem külön iskolatípus. A népiskola 5.osztályának befejezése után a tanulóról jellemzés készül, amelyet az igazgató bizonyítvány kíséretében megküld a megyei inspektorhoz. Itt a Megfigyelési Szakaszba történő felvételtől bizottság dönt. A jellemzés a következőket tartalmazza: a gyermek érdeklődése, adottságai, képességei, osztályon belüli és kívüli magatartása, szociális helyzete, a család körülményei és egészségügyi helyzete és

végül a szülők kívánságát a továbbtanulással kapcsolatban. A bizonyítvány a legfontosabb tanulmányi eredményekről tudósít. Mindezeket kiegészítik az anyanyelvből és számtanból írott dolgozatok.

A kétéves Megfigyelési Szakasz trimeszterekből áll. Az első év első harmada az elemi képességek megszilárdításával és az alapvető ismeretek koordinálásával telik el. A második évharmadtól kezdve az oktatás két szekcióban folytatódhat:

a/ klasszikus /section classique/ és

b/ modern /section modern et technique/ változatban. Ez a trimeszter a választás első lehetőségét adja a tanuló számára.

A Rendtartás előírja, hogy az osztályban tanító tanároknak havonta tanácsot kell tartaniuk /Conseil de classe/, a tanulók eredményeinek elbírálására. Emellett az iskolában Irányító Tanács /Conseil d'Orientation/ működik, amelynek véleménye után kerül a gyermek az első trimeszter után a képességeinek megfelelő képzési formába. Ugyanez az Irányító Tanács mond véleményt a Megfigyelési Szakasz első évének eltelte után arról, hogy a kiválasztott képzési forma megfelel-e a gyermek képességeinek. Amennyiben nem, úgy ez változtatható. Minthogy az esetleges átlépés a tanév végén történik, a nyári előkészítőket /enseignement d'adaptation/ szerveznek a zökkenőmentes "átirányítás" biztosítására.

Legfontosabb ténykedését az Irányító Tanács a megfigyelési ciklus végén fejti ki /a 2. év befejeztével/ - ez a 13 éves korban történik/, amikor arról kell döntenie, hogy vajon a gyermek a középiskola hosszú vagy rövid képzési formájában fog-e részesülni, vagy esetleg már nem is tanul tovább, és így számára a kötelező oktatás 2 éves befejező szakasza következik. Amennyiben a szülő nem fogadja el az Irányító Tanács döntését, jogában áll más intézményt választani gyermeke számára, de ott a tanulónak külön felvételi vizsgát /Examen d'amission/ kell tennie.

Különleges szerepe van még az un. "fogadó" és "beillesztő" /classe d'accueil et adaptation"/ osztályoknak. Ezeket a középiskolai 4.osztályokkal párhuzamosan szervezik azok számára, akik vagy nem kerülhettek be a Megfigyelési Szakaszba, vagy betegség és egyéb okból tanulmányaik során lemaradtak. Itt még egyszer lehetőséget kapnak a felzárkózásra, tanulmányaik pótlására és ezzel együttesen középiskolai tanulmányok folytatására. Ezeknek a tanulóknak azonban a továbbjutáshoz felvételi vizsgát kell tenniük.

3. A Megfigyelési Szakasz tartalmi munkája

A Megfigyelési Szakasz egész tartalmi munkája a reform által megfogalmazott célt kívánja szolgálni: "... jusszon el minden gyermek abba az iskolatípusba, amelyben tanulmányait a legeredményesebben folytathatja, hogy a vélet-

lenen alapuló pályaválasztást kiküszöböljék." Nyilvánvaló ezek szerint, hogy az "irányítás és átirányítás" eredményessége a tanuló képességeinek helyes felismerésén áll vagy bukik. A tartalmi munka megtervezése a képzés e szakaszában tehát igényli még az ifjúság szellemi erőtartalmának minél alaposabb feltárását, ugyanakkor gondot kíván viselni, közelebbről, törődni óhajt azokkal is, akik nem kerülnek középiskolába.

A tanuló képességeinek, adottságainak felmérésére 2 fő foglalkozást vezettek be:

- a/ Kísérleti tudományos tevékenységet /Travaux scientifiques expérimentaux/, amely foglalkozás bevezetést kíván adni a tudományos kutatás elemi módszereibe; kedvet akar ébreszteni a tanulóban a kutatómunkára, miközben ilyen irányú képességeit regisztrálja.
- b/ Irányított munka alkalmait /Séances de travail dirigé/ a tanuló alkotó munka közbeni adottságainak, kombinatív készségeinek megfigyelésére. Ez a forma egyébként minden tárgy szerves részét képezi és feladatának tekinti még a tanuló otthoni munkájának megkönnyítését is. Ide sorolható - mint tantárgy - a kézimunka /Travaux manuels éducatifs/ is.

A Megfigyelési Szakasz tárgyait óraarányokban az alábbi óraterv tükrözi.

Ó r a t e r v +

a Megfigyelési Szakasz
részére

Tantárgyak	6. év I. trimeszter	6. év II.-III. trimeszter 5. év	
		Klasszikus sz.	Modern szekció
Matematika	4 h /3+1/	4 h /3+1/	4 h /3+1/
Tud. megfigyelés	1 h 1/2 /1/2+1/	1 h 1/2 /1/2+1/	1 h 1/2 /1/2+1/
Történelem és földr.	2 h 1/2 /2 1/2+o/	2 h 1/2 /2 1/2+o/	2 h 1/2 /2 1/2+o/
Tud.kísérleti munka	1 h /o+1/	- -	1 h /o+1/
Állampolgári ismeretek	1/2 1/2+o/	1/2 /1/2+o/	1/2 /1/2+o/
Francia nyelv	7 h /5+2/	4 h /3+1/	6 h /4+2/
Latin nyelv	- -	5 h /4+1/	- -
Élő idegen nyelv	4 h /3+1/	3 h /2+1/	5 h /4+1/
Rajz	1 h /o+1/	1 h /o+1/	1 h /o+1/
Zenei nevelés	1 h /1+o/	1 h /1+o/	1 h /1+o/
Kézimunka	1 h /o+1/	1 h /o+1/	1 h /o+1/
Testnevelés	2 h /2+o/	2 h /2+o/	2 h /2+o/
Összesen	25 ¹ / ₂ h /17 ¹ / ₂ +8/	25 ¹ / ₂ h /18 ¹ / ₂ +7/	25 ¹ / ₂ h /17 ¹ / ₂ +8/

4. Általános képzettséget nyújtó mai oktatási formák

A francia oktatási rendszer a 6-16 éves korig, tehát 10 éven át tartó képzés idején 3 szakaszból áll. Ezek:

1. Az Elemi Oktatás Szakasa

Öt éves /6-11 éves korban/, amelyképzés elemi iskolában vagy középiskolához kapcsolt elemi iskolai osztályokban történik.

2. A Megfigyelési Szakasz

A legkülönbözőbb intézményekben szerveződhet és két éven át tart a már fennebb vázoltak alapján.

3. Befejező Szakasz

A középfoku oktatásban nem részesülők számára. Az általános képzés kiegészítését, a praktikus életre való előkészítést tartja feladatának.

Jelen vizsgálódásunk tüzetesebben a megfigyelési szakaszra, döntően az azt követő típusokra vonatkozik. A Megfigyelési Szakasz végén a tanulók a következő oktatási formák között választhatnának:

a// Az egyik: a befejező oktatás, amely a különböző szakmákra való előkészítéssel együtt lezárja a tankötelezettség szakaszát. Ennek konkrét megvalósulása fiuk számára /vidéken/ a mezőgazdasági, leányok számára a mezőgazdasági-háztartási irányú oktatás. Ehhez járul az általános képzés megszilárdítása és kiegészítése. Bevezetést kapnak a mezőgazdasági gyakorlati munkába.

b/ A másik formát a tanoncképző központok, megnevezésük szerint "műszaki kollégiumok" nyújtják. Rövidített műszaki képzést, lényegében iparisképzést teljesítenek falun.

c/ A harmadik képzési forma a tulajdonképpeni általánosan képző műszaki kollégium, amely városokban ad iparisképzést és betanított munkás-oktatást. Ez a forma üzemi gyakorlattal is párosul.

d/ A negyedik képzési formát a "műszaki liceumok" adják /18 éves korig tartó/, amelyekben középfoku szakoktatás történik. Ennek két változata van:

- Rövidített műszaki képzés /Enseignement technique court/ a teljes műszaki képzettséget nyújtó iskolák felé; és
- Teljes műszaki képzés /Enseignement technique long/ okleveles technikus végzettség elnyerésére, tekintettel a magasabb műszaki végzettség felé.

e/ Az ötödik képzési forma a klasszikus és a modern liceumok által nyújtott általános képzés. Két változata van:

- Rövidített általános képzés /Enseignement général court/ A nem műszaki vagy csak a kevésbé műszaki jellegű középkadereket igénylő pályákra képez. Magába foglalja a Megfigyelési Szakasz két évét, amelyet egy 3 éves szakasz követ. Intézménye az általános kollégium /Collège d'enseignement général/.

- Teljes általános képzés /Enseignement général long/. Intézményei: klasszikus liceumok,
modern liceumok,
technikumi liceumok.

Felsőfoku, illetve egyetemi felkészítést nyújt. A hosszú képzés érettségit /baccalauréat/ ad, amely két részből áll. Az érettségit - ellentétben más országok rendszerével - nem az anyaiskolában, hanem a felsőoktatási intézményben kell letenni.

Ennek a hosszú képzésnek a szakaszai és tagozatai a következők:

- A - klasszikus szekció - görög, latin és egy élő idegen nyelvvel,
- B - klasszikus szekció - latin és 2 élő idegen nyelvvel,
- C - szekció felemelt óraszámú francia nyelvi oktatással és 2 élő idegen nyelvvel.

A fenti 3 /A-B-C/ szekció szorgalmi ideje 2 év és a már előzetesen abszolvált 2 éves megfigyelési szakaszra épül. Az eddigi un. Enseignement du 1er cycle-re, tehát 4 középiskolai évből áll, majd ismét 2 év következik az alábbi 7 tagozat valamelyikében:

1. tagozat

A-klasszikus szekció görög, latin, egy élő idegen nyelvvel és a tudományos munka felé irányuló általános kiegészítő képzéssel.

2. tagozat

A₁-klasszikus szekció - felemelt óraszámú természet-
tudományos képzéssel.

3. tagozat

B-klasszikus szekció latin, 2 élő idegen nyelvvel
és mélyebb humán irányu általános képzéssel.

4. tagozat

C-klasszikus szekció latin, egy élő idegen nyelvvel
és természettudományos irányu általános képzéssel.

5. tagozat

M-modern szekció kísérleti természettudományos tár-
gyakkal, a biológia, fizika elmélyültebb oktatá-
sával, valamint egy élő idegen nyelvvel.

6. tagozat

M₁-modern szekció alaposabb természettudományos kép-
zéssel, egy élő idegen nyelvvel, valamint alapvető
technikai tárgyakkal.

7. tagozat

Gazdasági szekció gazdaságtani tárgyakkal és két
élő idegen nyelvvel.

A középiskola utolsó éve a befejező

filozófiai év, amelynek már csak öt tagozata van.

Jellemzője, hogy bevezetést ad a filozófiába.

Tagozata:

1. filozófiai szekció;

2. kísérleti természettudományi szekció;

3. matematikai szekció;

4. matematikai és technikai szekció;

5. gazdasági és humán tudományok szekciója.

Összegezve a középiskolai felépítést, annak szerke-
zetét a következő képet mutatja:

5 év elemi iskola = alépitmény

2 év megfigyelési szakasz = kiegészítés

2 év középiskolai I.ciklus

2 év középiskolai II.ciklus = felépitmény

1 év filozófiai /befejező/ év.

a liceumok klasszikus és modern tagozatainak 6-3.o.számára

Tantárgyak	6.		5.		4.				3.	
	s z e k c i ó k									
	K.	M.	K.	M.	K/A	K/B	M.	K/A.	K/B.	M.
h e t i ó r á k										
Francia nyelv	4	6	3 1/2	5 1/2	3 1/2	3 1/2	5 1/2	3 1/2	3 1/2	5 1/2
Latin nyelv	4	-	4 1/2	-	3 1/2	3 1/2	-	3 1/2	3 1/2	-
Görög nyelv	-	-	-	-	3	-	-	3	-	-
Első élő idegen nyelv	3	5	3	5	3	3	3	3	3	3
Második élő id.nyelv	-	-	-	-	-	3	4	-	3	4
Polgári és erkölcsi nevelés	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2
Történelem Földrajz	2 1/2	2 1/2	2 1/2	2 1/2	2 1/2	2 1/2	2 1/2	3	3	3
Matematika	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Tudományos megfigyelés /term.tud./	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1	1	1 1/2
Testnevelés	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Művészeti nev.	1 1/2	1 1/2	1	1	1	1	1	1	1	1
Zenei nev.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kézimunka	1	1	1	1.	1	1	1	1	1	1
Összesen	24	24	23 1/2	23	25 1/2	25 1/2	25	25 1/2	25 1/2	25 1/2

Megjegyzés Az osztályok fordított megjelölésűek. A kezdő osztály a hatodik.-Jelmagyarázat:K=klasszikus tag. *Ministère de l'Éducation Nationale.Annuaire de l'Éducation Nationale 1960.Paris:196p. Fordította:Koczka János. M=modern tagozat

Tantárgyak	2.													1.												
	s z e k c i ó													h e t i ó r á k												
	s													A A/L B C M M/L G A A/L B C M M/L												
	A	A/L	B	C	M	M/L	G	A	A/L	B	C	M	M/L	Teghn.												
Francia nyelv	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Latin nyelv	3	3	3	3	-	-	-	3	3	3	3	-	-	3	3	3	3	3	3	3	-	-	-	-	-	-
Görög nyelv	4	3	-	-	-	-	-	4	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	-	-	-	-	-	-
Első élő id. nyelv	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Második élő id. ny.	-	-	4	/2/	4	/2/	3 1/2	-	-	4	/2/	4	/2/	-	-	4	/2/	4	/2/	4	/2/	4	/2/	4	/2/	4
Történelem	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Földrajz	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2
Matematika	1 1/2	4	1 1/2	4	4	4	4	1 1/2	4	1 1/2	4	1 1/2	4	1 1/2	4	1 1/2	4	1 1/2	4	1 1/2	4	1 1/2	4	1 1/2	4	1 1/2
Term.tudományok	2 1/4	3 1/4	2 1/4	4 1/2	4 1/2	4 1/2	4 1/2	2 3/4	2 1/4	3 1/4	2 1/4	4 1/2	4 1/2	4 1/2	4 1/2	4 1/2	4 1/2	4 1/2	4 1/2	4 1/2	4 1/2	4 1/2	4 1/2	4 1/2	4 1/2	4 1/2
Term.rajz	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bevezetés a gazd.t.b.	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Piackut.-piacterm.	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Testnevelés	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Rajz	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Zene /választható/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/
Kézimunka /választh.	1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/	/1/
Gyorsírás /választh.	-	-	-	-	-	-	/1/	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gépirás /választható/	-	-	-	-	-	-	/1/	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Összesen 26¹/4 28³/4 27³/4 29 28 29 31³/4 27³/4 30¹/4 27³/4 30¹/2 29¹/2 30¹/2 33³/4

Megjegyzés: Ministère de l'Éducation Nationale. Annuaire de l'Éducation Nationale, 1960. Paris, 1960. 67-68.p.
Fordította: Koczka János.

ó r a t e r v ⁺

a liceumok filozófiai /befejező/ éve számára

Tantárgyak	s z e k c i ó k		
	Filozófia	Kísérleti tud.	Matematika
	h e t i ó r á k		
Filozófia	9	5	3
Irodalom	1	/1/	-
Francia nyelv	-	-	-
Latin nyelv	-	-	-
Görög nyelv	-	-	-
Első élő id, nyelv	1 ^{1/2}	1 ^{1/2}	1 ^{1/2}
Második élő id. ny.	/1 ^{1/2} /	/1 ^{1/2} /	/1 ^{1/2} /
Történelem	2	2	2
Földrajz	2	2	2
Matematika	1 ^{1/2}	4	9
Természettud.	2	5	6
Természetrész	2	4	2
Testnevelés	2	2	2
Műv. nevelés	/2/	/2/	/2/
Zenei nev.	/1/	/1/	/1/
Kézimunka	/1/	/1/	/1/

Összesen

23

25^{1/2}

27^{1/2}

* Ministère de l'Éducation Nationale. Annuaire de l'Éducation N.1960.
Fordította: Koczka János.

Paris: 67-69.p.

5. Szakoktatás

A szakmai képzésről az 1959. VI.tc., majd az 1966. dec.3.-i /66-892.sz./ szakmai képzés irányításáról és programjáról szóló törvény rendelkezik. /10/

A törvény a meghatározások és alapelvekben körvonalazott szakmai képzés célját pregnánsan így fejezi ki: "Az a célkitűzése, hogy a fiatalok és a felnőttek különböző kulturális és szakképzettségi szintre történő emelkedését elősegítse, valamint biztosítsa a gazdasági és társadalmi előrehaladást. Az állam, a helyi önkormányzatok, a közületi intézmények, a társulatok, a szakmai, szakszervezeti és a családi vállalkozási szervek, valamint a vállalatok közreműködnek ennek megvalósításában.

A szakmai képzés rendszere a következő: /7/

a/ Szakmai képzés a Befejező Szakaszban

Azok a tanulók kerülnek ide, akik a népiskola 5.osztálya után semmiféle továbbvivő iskolatípusba sem járnak. Itteni szakmai képzésükkel teljesítik iskolakötelezettségüket. Vidéken általában mezőgazdasági, városban valamilyen iparitanulóképzésben vesznek részt. Ez történhet technikai oktatást nyújtó iskolában és az ahhoz tartozó üzemben vagy csak magában az üzemben, ahol a tanuló megfelelő elméleti és gyakorlati oktatásban részesül.

b/ Minősített szakmunkás képzés /professionnales qualifiés/

Három évig tartó képzési forma. Intézményei: technikai kollégiumok, azokkal egyenrangú intézmények, szakmai tanfolyamok, esetleg ipari-tanuló-intézetek.

c/ Technikai alkalmazottak /agent techniques/

A megfigyelési ciklus után 4 éven át tartó képzési forma. Intézetek: technikai liceumok, technikai kollégiumok. A végzett tanulók szakmunkás-bizonyítványt kapnak. A kiválóbbak elérhetik a mesteri fokozatot is.

d/ Technikusok képzése /techniciens généraux/

A képzési idő 5 év. Intézményei: technikai liceumok és a velük azonos jellegű intézmények. Ez a képzési forma biztosítja a nemzetgazdaság középkáder szükségletét. A végzett tanulók az érettségihez hasonló /Brevet de technicien/ bizonyítványt kapnak.

e/ Főtechnikusok képzése /technicien supérieurs/

A képzési idő szakmák szerint változó. Intézményeibe végzett technikusokat, az általános képzést befejezett hallgatókat vesznek fel. A főtechnikai végzettség egyenlő a bakaloreátussal.

A fenti formákon kívül minden szakmai intézet vezet különböző kurzusokat, ahová az általánosan képző intézményekben végzett hallgatók kérik felvételüket, bizonyos választott szakmákban való jártasság megszerzésére.

6. A reform jelenlegi állása és értékelése

A francia oktatási reform hasonló súlyos gondok közepette született, mint amilyen gond Európa más nemzeiteinél is feszít, nevezetesen: a műszaki fejlődés és a gazdasági átalakulás összehangoltságának hiánya. Franciaországban lényegében a reform mellett is megoldatlan kérdés maradt a műszaki és szakmai oktatás beillesztése az általános oktatás rendszerébe. A reform készítői úgy vélték, hogy a korábbi oktatási rendszer differenciáltságának hiánya gátolja a pályaválasztás sikeres megoldását. Helyesen ismerték fel - amint ez nálunk is gyakorlat volt -, hogy az iskolaválasztást is az "elegancia" kritériumai határozták meg^{/11/}, amelyeket hagyományok fűztek bizonyos iskolatípusokhoz. Ez a szelekció nagyon gyakran társadalmi és szociológiai szétváláshoz vezetett."

A francia középfoku oktatásról eddig elmondottak alapján határozottan megállapítható, hogy a reform éppen a legfontosabbnak vélt tétével, a Megfigyelési Szakasz bevezetésével vétett legtöbbet az egységes oktatás ellen. A széttagolás, a kiválasztás - és a kettő együttesen - lényegében a társadalmi szétválás antidemokratikus eszközei lettek. Kétségtelen, hogy a Langevin-Wallon-terv sugalmazására készült reform jó utakon indult el, de vakvágányra futott. A klasszikus latin-görög iskolatípus fenntartása

az egyébként nagyon jó elképzelésű Megfigyelési Szakasz várható eredményeit is dezilluzionálta.

A reform másik nagybuktatója az Irányító Tanács működésével kapcsolatos. A Megfigyelési Szakasz végén az Irányító Tanács dönt a tanuló sorsáról. Ha a szülő - tanuló nem ért egyet a döntéssel, úgy a tanuló csak felvételi vizsgával mehet tovább. Ujra hiányzik a "zöld jelzés" a zavartalan továbbjutáshoz. Tovább: ha a Megfigyelési Szakasz végén a tanuló gyengébb eredményű, csak a collegé-be mehet. A liceum kapui - és így a baccalauréat-hoz vezető ut is - lezáródnak a tanuló előtt. A differenciálásra törekvés, a Megfigyelési Szakasz nagy ellentmondásai így válnak az egységes oktatás tilalomfáivá.

7. A fejlődés további útja - tendenciák

Azok a sajtótámadások, amelyek a reformot, annak látogat-demokratizmusát támadták, arra kényszerítették a közoktatási kormányzatot, hogy foglalkozzék a reform, reformjával annak ellenére, hogy az eredeti elképzelések részbeni végrehajtása csak 1967/68-ban realizálódott. Az 1967. október 12-i minisztériumi körlevél szerint^{13/} "új szempontokat kell az oktatásban érvényre juttatni, és pedig a társadalom és annak működése, valamint a gazdasági és társadalmi realitások közötti kapcsolat létrehozását. Minden osztály

tananyagának relációjában tanulmányozni kell a demográfiai kérdéseket, a társadalmi igényeket, a gazdasági élet és a munka kérdéseit."

Kísérleti jelleggel most azt vizsgálják, hogy az elemi oktatás hagyományos formáját hogyan lehetne felszámolni /cycle élémentaire désenclavé/. Az elképzelés az, hogy egy-egy osztály ne legyen többé zárt pedagógiai egység, hanem az egész elemi oktatási szakasz képezzen egy egészet. A közös óraterv lehetővé tenné a tanulók közös program szerinti foglalkoztatását, illetve a tanulók csoportokba történő beosztását; különböző alacsonyabb vagy magasabb szintű osztályokba, egymásnak fölé és alárendelt csoportokba való osztását.

Másik és az 1967/68. tanév kísérlete, hogy néhány iskolában a "három részre osztott pedagógiával" kísérleteznek^{/13/}. Ennek lényege a következő: a főtantárgyakat reggel tanítják; délután a testnevelés és a művészi nevelés következik. A tanítást 3 egyenlő részre osztják:

1. Főtantárgy 15 óra
2. Testnevelés, ritmika, pihenés 7 és félóra.
3. A "világ felfedezése", erkölcstan, kézimunka és bevezetés a művészetbe a fennmaradó óraszámban.

Másik jelentős kezdeményezés, hogy azokat a tanulókat, akik júniusban nem érettségiznek, azokat televíziósadásokon keresztül készítik fel a vizsgákra.

Az 1959-es reform középiskolai felső tagozatának új formája szintén az 1967/68. tanévben került először bevezetésre. Az idei, 1968/69. tanévben a középiskolai "rövid képzés" /enseignement court/ kerül megvalósításra a reform szellemében, valamint a középiskola felső tagozata "hosszu képzése" /enseignement long/, amely az érettségire készít elő.

Függetlenül az 59-es reform fokozatos bevezetésétől, máris új reformtörekvések vannak kibontakozóban és ez, az u.n. "több értékű képzést nyújtó" /établissement polyvalent//¹⁴/ egységes intézmény terve, amely a tanulót 11 éves korától kezdődően egységes középiskolai képzésben részesítené. Ennek az intézménynek 4 tagozata lenne, ahová a tanulók az elemi iskola után képességeik, adottságaik szerint kerülnének.

A második tagozat ugyancsak a gyengék, de már jobban irányíthatók tagozattípusa lenne.

A harmadik a jóképességűek, reális érdeklődésű tanulók modern tagozatát képeznék.

A negyedik tagozatot a legjobb képességűek számára szerveznék.

Tervezés szerint az első két tagozat az iskolakötelezettségig /16 év/ tartana, míg a két utolsó a középiskola II.szakaszába, a liceumok különböző tagozatába vezetne. Kétségtelen, hogy ez az új képzési forma már nem kifogásolja a demokratikus szélességet, de a különbségtétel, a tár-

sadalmilag hátrányos megkülönböztetés itt is szembeszökő, és pedig a többé-kevésbé elmarasztaló minőségi kategorizálás miatt. Értéke mégis vitathatatlan az előzővel szemben és megvalósítása előrelépést jelentene.

Bár az 1959-es reform alkotói sokszor és szívesen hivatkoznak arra az alapra, amelyet a Francia Kommunista Párt javaslatai jelentenek a demokratikus oktatási reform megvalósításában, mégis meg kell állapítani, hogy maga a reform csak igen keveset valósít meg a Langevin-Wallon Tervezetből. A Langevin-Wallon Tervezetet eredetileg 1943-ban Georges Coigniot szerkesztette. "A francia oktatási politika vázlat" /Esquisse d'une politique française de l'enseignement/ címen. Ezt 1947-ben átdolgozták, 1964-ben tovább finomították és mindmáig ez a tervezet a mindenkire kiterjedő demokratikus, egységes oktatás tervezete.

"A Langevin-Wallon Tervezet^{/15/} történelmi érdekessége, hogy harmónikus, átfogóan megtervezett strukturát állított annak az iskolarendszernek, a helyébe, amely egy antidemokratikus társadalom tagozódását tükrözi". Másik érdeme, hogy ledönti a különböző iskolatípusok közötti válaszfalakat és zökkenő nélküli továbbjutást biztosít mindenkinek számára.

A Tervezet az oktatás szervezetét az előkészítő év /6-7.év/ után a következőképpen építi fel:

a/ az 1-2-3.osztályok = bevezetés az elemi jártasságok elsajátításába.

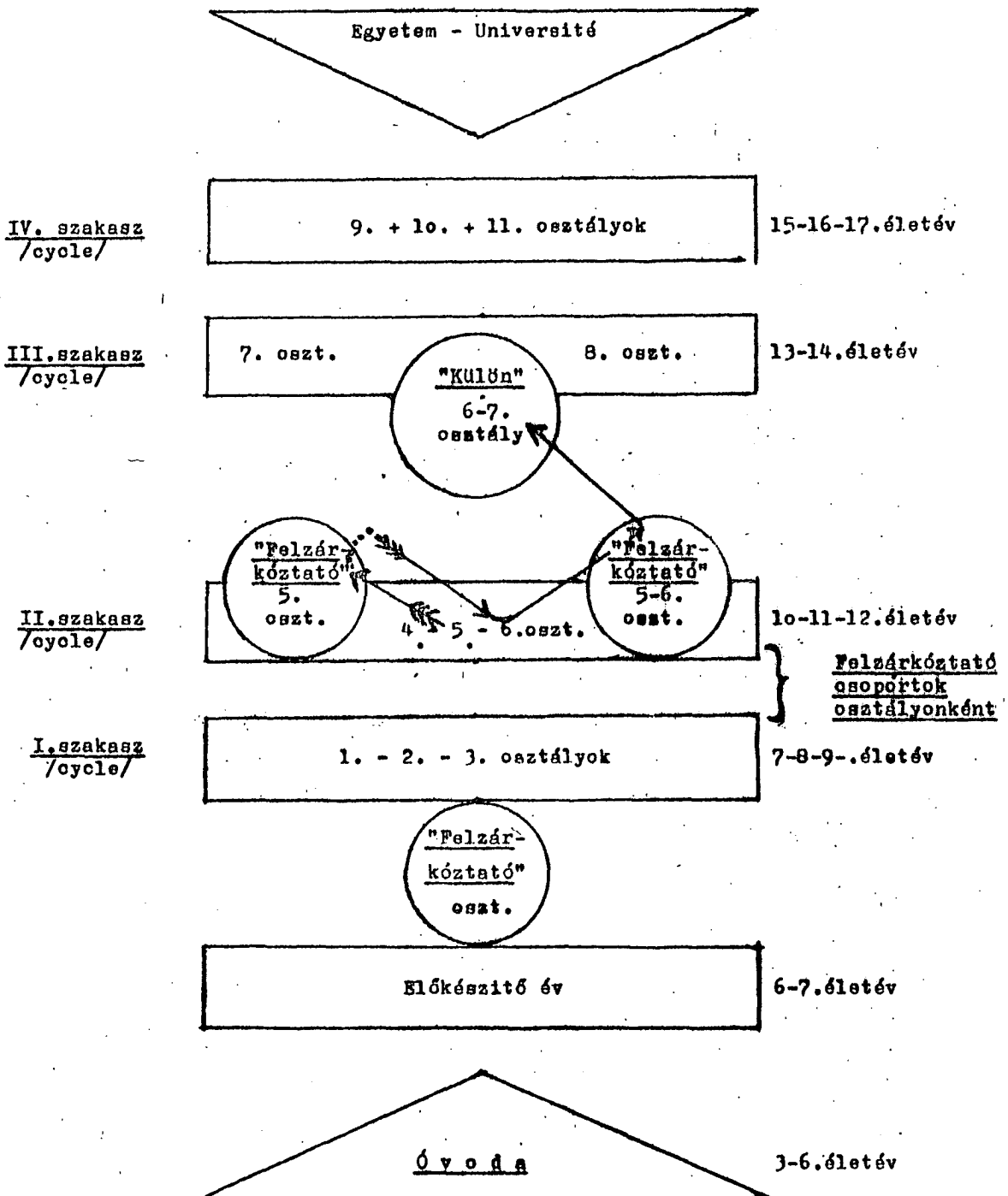
b// a 4-5-6.osztályok = átmenet és megfigyelés.

c/ a 7-8. osztályok = fejlődés; az első orientálódás;

d/ a 9-10-11. osztályok = első differenciálódás:
általános tagozatok, szakmai tagozatok.

Az egységes iskola első /a/ szakasza az 1-3. évet foglalja magában és a gyermek anyanyelvet és matematikát tanul; testi és esztétikai nevelést kap. Ennek az első szakasznak feladata, hogy kifejlessze a gyermek felelősségérzetét, megismertesse vele az erőfeszítés örömét és megfigyelések által előkészítse a tudományos szellem elsajátítására. Ebben a szakaszban "Felzárkóztató osztályt" is lehet szervezni az olyan 7 éves gyermekek számára, akik még nem tudnak olvasni /Lásd. a Tervezet sémáját./

A Francia Kommunista Párt
tervezetéből vett séma *

*Összeállította: Koczka János

A második /b/ szakaszt a részleges szakosodás jellemzi a természet- és társadalomtudomány körében. Az anyanyelvi és matematikai ismeretek megerősítése a fő cél és itt lép be az első modern idegen nyelv.

A harmadik /c/ szakasz a teljes szakosodás ideje és formája. Megjelenik a második idegen nyelv. A tanulók a rendszeres gondolkodás színvonalára emelkednek. E két középső szakasz orientációs jellegű. Itt kell kibontakozni a tanuló képességeinek.

A negyedik /d/ szakaszra a teljes differenciálódás jellemző. A Tervezet 3 tagozatot irányoz elő: elméleti, szakirányú és gyakorlati tagozatokat. A Kommunista Párt ebből csak kétféle típusu tagozatot kíván megvalósítani:

általános és

szakirányú tagozatokat.

Az általános tagozatok érettségi bizonyítványt /baccalauréat/, a szakirányú tagozatok pedig szakképesítést /brevet d'aptitude professionnelle/ adnak.

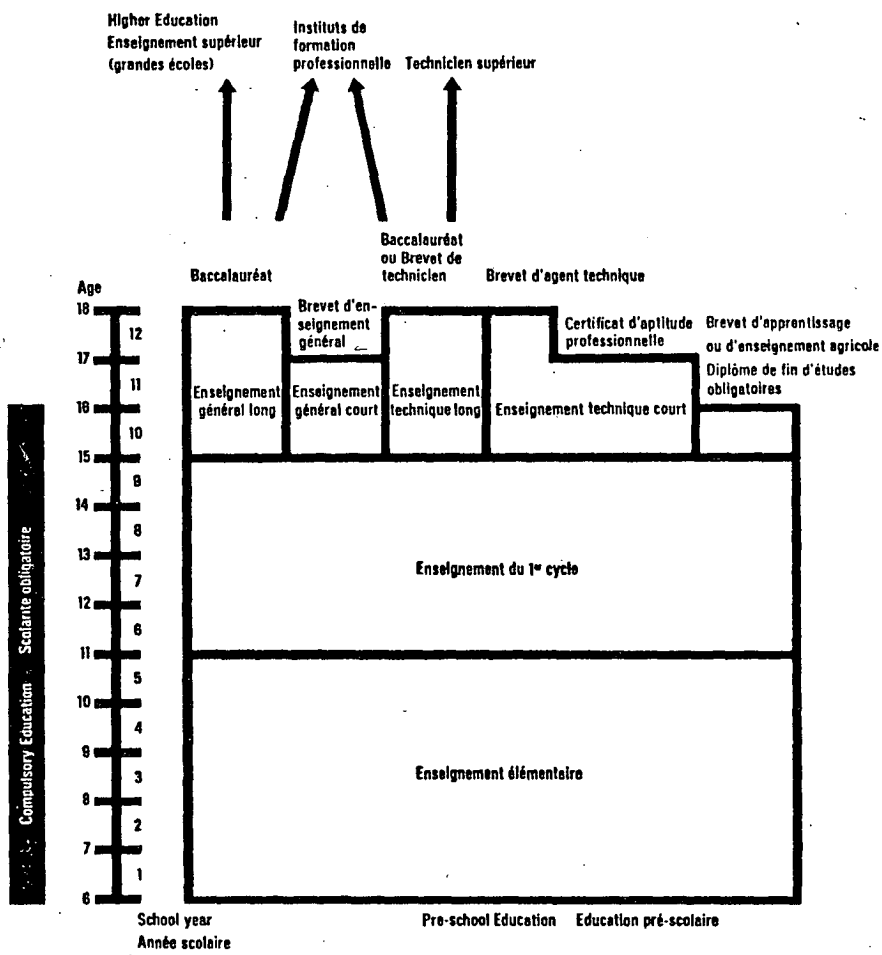
Érdekessége még a Tervezetnek, hogy a 4. osztály után egy 5. Felzárkóztató Osztályt, illetve 5-6. Felzárkóztató Osztályt szervez a hiányosságok pótoltatására. Majd pedig, hogy a Felzárkóztató Osztályok növendékei időben se maradjanak el korábbi társaiktól, un. 6-7. Külön Osztályba kerülnek. Ezek a közbeiktatott lehetőségek a gyengébb tanulók felfejlesztésére és a bukások elkerülésé céljából kerülnek bevezetésre. /Lásd a Tervezet csatolt sémáját, ahol a Felzárkóztatás és Külön Osztályok szemléletesen mutatják a tér- és időbeli formációt./

Ezeket a Felzárkóztató és Átvevő Osztályokat azonban nem szabad összetéveszteni a fogyatékos gyermekek részére szervezett osztályokkal. A célkitűzés az, hogy a Felzárkóztató és Átvevő Osztály valamennyi tanulója mihamarabb visszakerülhessen eredeti közös osztályába.

Összegezve megállapítható, hogy a jelenlegi francia oktatás 1959-es reformja, bár a Langevin-Wallon terv alapján indult el, eredményeit illetően messze elmaradt a célkitűzések megvalósításában. Egyetlen pozitívumában, a Megfigyelési Szakaszban sem sikerült a pályairányítás maradéktalan demokratizmusát biztosítani. A további finomítások, a legújabb reformtörekvés: a polyvalens iskola megteremtése sem jelentik még a Francia Kommunista Párt azon oktatástervezési elképzeléseit, amelyek megnyugtatóan csak a Langevin-Wallon Terv eredeti koncepciójának keresztülvitelében nyerhetnének teljes megvalósulást.

Irodalom:

Aus: School systems, a guide, Council for cultural co-operation, Strasbourg 1965.

Az egyes iskolatípusok francia nyelvű
megnevezése

Education pré-scolaire	= Iskolát Megelőző Nevelés /Óvodai/
Enseignement élémentaire	= Elemi Iskola
Sycle d'observation	= Megfigyelési Szakasz
Enseignement général long	= Teljes Általános Képzés
Enseignement général court	= Rövidített Általános Képzés
Enseignement technique long	= Teljes Műszaki Képzés
Enseignement technique court	= Rövidített Műszaki Képzés
Enseignement du 1 ^{er} cycle	= Középiskolai Szakasz
Enseignement supérieur	= Felsőoktatás
Université	= Egyetem
Instituts de formation professionnelle	= Szakoktatási Intézetek

Végzettségek

Baccalauréat	= Érettségi Bizonyítvány
Baccalauréat technicien	= Műszaki Érettségi Bizonyítvány
Brevet d'enseignement général	= Általános Középisk.-i Bizonyítv.
Brevet de technicien	= Technikusi Oklevél
Brevet d'agent technique	= Technikai Alkalmazotti Oklevél
Certificat d'aptitude professionnelle	= Szakmunkás Bizonyítvány
Brevet d'apprentissage	= Iparitanulói Oklevél
Brevet d'enseignement agricole	Gazdász Oklevél
Diplôme de fin d'études	
obligatoires	= Végbizonyítvány a kötelező tanul- mányok befejezéséről
Technicien supérieur	= Főtechnikus

Irodalomjegyzék

1. Roloff, E. : Französisches Schulwesen - Geschichtliche Entwicklung: Lexikon der Pädagogik II. Band. Ed. Herder Verlagsbuchhandlung, Freiburg im Breisgau, 1921. 34-45.p.
2. Fináczy E.: A francia középiskolák múltja és jelene. Lampel-Wodianer, Budapest, 1890. 265.p.
3. Decaunes, L.: Réformes et projets de réforme de l'enseignement français de la révolution à nos jours /1789-1960/. Publication de l'Institut Pédagogique National, Paris, 1962. 419.p.
4. Ponteil, F.: Histoire de l'enseignement 1789-1965. Paris, Sirey, 1966. 454.p.
5. A francia közoktatásügy reformja. /La réforme de l'enseignement = L'Éducation Nationale, 1959. jan. 8. 31.p.
6. Réforme de l'enseignement Ordonnance du 6 janvier 1959: Prolongation de la scolarité obligatoire Bulletin Officiel de l'Éducation Nationale 8 janvier 1959. 3-12.p.
7. Dr. Ágoston Gy.: A francia oktatásügy reformja = Pedagógiai Szemle, 1963. No 3. 283-291.p.
8. Rouchette, M.-Vacquier, J.: L'enseignement dans le cycle d'observation. Ed. Cahiers de Pédagogie Moderne Collection Bourrelle Librairie Armand Colin, Paris, 1964. 23.p.
9. Male, A.G.: Education in France. Ed. U.S. Department of Health, Education and Welfare, Washington, 1963. 205.p.
10. Törvény a szakmai képzés irányításáról és programjáról. /Loi d'orientation et de programme sur la formation professionnelle/ = Bulletin Officiel de l'Éducation Nationale, 1966. No 47. 2689-2696p

- 11Laurent, P.: Előadás az iskolareformról. /Un exposé/ = L'Éducation Nationale, 1966. No 793. 7-8. 32-34. p.
- 12.A Francia Kommunista Párt javaslatai a demokratikus oktatási reform érdekében. /Propositions pour une réforme démocratique de l'enseignement le Parti Communiste Français = L'École et la Nation, 1947. No 159. 26-34. et 56-132. p.
- 13.Le mouvement éducatif en France pendant l'année 1967.-Rapport présenté a la XXXIe Conférence Internationale de l'Instruction Publique. Ed. Institut Pédagogique National, Paris, 1968. 230. p.
- 14.Dr. Ágoston György: A francia oktatásügy helyzete négy évvel a reform után = Pedagógiai Szemle, 1963. No 9 841-848. p.
- 15.Pieron, H.: - Wallon, H.: A Langevin-Wallon Bizottság terveze az oktatás reformjáról. /Projet de réforme de l'enseignement de la Commission Langevin Wallon. L'Union Française Universitaire. Paris, 1960.

H O L L A N D K I R Á L Y S Á G

/Koninkrijk der Nederlanden/

Terület: 33 540 km²

Lakosság: 11 967 000 fő

Államfoma: parlamentáris királyság

Népek: holland 99 % /ebből friz 11 %/

német

belga

1 %

francia

angol

Hivatalos nyelv: holland

I. Az oktatás történeti fejlődése

A holland oktatásügyet hosszutávra szabályozó ún. "Mammut Törvény" /Mammoetwet/ 1968. augusztus 1-én lépett életbe, és ezzel egy olyan folyamat indult el, amely máris mélyreható változások kialakulását jelzi a holland iskola-rendszerben. Ettől a határköttől visszapillantani a megtett úton, keresni az egyes korok oktatáspolitikáját sugalló törekvések mibenlétét, majd az oktatási koncepciók alakot öltött szervezeti formáit-, rendkívül bonyolult volna a teljesség igényével. E dolgozat keretei mindössze azt teszik lehetővé, hogy csak a nagyobb, az egyes eszmeáramlatok sodrásában

keressünk támpontokat éppen a fejlődés vonalának megmutatása szerény szándékával.

Hollandiában, mint másutt is Európában, a katolikus vallásos ideológia nyomában fedezhető fel először az iskola megjelenése. Félreérthetetlen szándék egyengeti az utat: a vallás terjesztése, a terjesztő papság számának növelése és azon keresztül mindazon szándékok céltudatos megvalósítása, amelyek az egyház befolyásának, hatalmának, a hierarchia kiépítésének törekvéseiben későbbi századok folyamán oly pregnánsan jelentkeztek szerte a világon. Németalföldön a VII.sz.-ig vezetnek vissza nyomok a misszionáriusok alapította első iskoláig. A kereszténység előretörése olyan iskolákat hozott létre, mint a St.Martinról^{/1/} elnevezett híres katedrális-iskola Utrechtben. Itt tanított többek között Bonifácus is. Különösen tevékeny volt iskolalapításban az angolszász Willebrod, a frizek első püspöke. Később, Nagy Károly uralkodása idején /789/ mind több szó esik az iskolázás kiterjesztéséről. Az általános iskolakötelezettséget elrendelő hivatalos intézkedés 813-ban jelenik meg, amely a szülőknek büntetés terhe mellett írja elő gyermekük iskolába járatását. Ez magával hozza az iskolák szaporításának szükségességét is, amiben a korábbi misszionáriusok után a különböző szerzetesrendek szinte versengenek.

A XII.sz.-ban azonban már megjelennek a községi iskolák. A városi polgárság saját iskolákat kíván, amely óhajok, azonban a most már igen erős kolostori iskolák mellett,

nehezen mehetnek teljességbe. 1376-ban Geert Groote^{/2/} megalapítja a "Közös élet testvérisége" közösséget, és ez az egyesülés egészen a 16.sz.-ig eldöntő befolyást gyakorol Hollandia iskolaügyére. Olyan nevek meradtak fenn ezen iskolák tevékenysége nyomán, mint Th.Kempis, Gansfort, R.Agricola, A.Hegius. Ez az egyesülés Groote vezetésével először próbálja meg igazi népiskola alapítását. Harcot hirdet a papság tudatlansága ellen, a nép művelődésének segítéséért.

Ezekben a századokban, végig a középkoron, a tanítás nyelve latin volt. Az oktatás tartalmát a "septem artes liberales", az un. "hét szabad művészet" foglalta magába. Ezt az ismeretanyagot, a "triviales scientide"-t un. "trivialisiskolában", 3 osztályból álló intézményben tanították. Alaptárgyakból állt: 1. grammatika, 2. dialektika, 3. retorika. A Septem artes liberales magasabb ismeretanyagát az un. "quadrivialisiskolában" oktatták. A Quadrivium tárgyai a következők voltak: 1. aritmetika, 2. asztronómia, 3. zene, 4. geometria.

Ez a középkorig érvényben lévő oktatási forma nem egyedül Hollandiára volt jellemző, hiszen a kereszténység terjedése, az azonos vallási tanok terjesztésének szervezeti formái - jelen esetben az iskolák -, csak megjelenésük időrendjében mutattak változásokat Európában. Magyarországon a hajdani szerzetesi iskolák szervezése, oktatásrendje a már országokban már bevált formai és tartalmi megoldások tapasztalatai alapján történtek.

Hollandia oktatása fejlődésében nagyjelentőségű volt 1575-ben a Leyden városában alapított egyetem, amit 1650-ben Groningen, Utrecht, Amsterdam egyetemének alapítása követett. Sok külföldről menekült tudós, mint Descartes, Spinoza, Bayle, itt találtak menedéket és itt tanítottak.

Az általuk alapított privát iskolákból fejlődött ki idővel a holland középiskola magva. /3/

Nemcsak a fennebb említett polgárosodó kereskedővárosok világi iskolákat mind nagyobb mértékben szorgalmazó törekvései, hanem a reformáció, az 1795-ös forradalom, fokozatosan szorították háttérbe a katolikus egyházi befolyását az oktatás ügyére. Az 1784-ben megalakult Közhasznú Egyesület, amely a hollandiai művelődés fejlesztését tűzte működése zászlajára, hamarosan akkora befolyást ér el ezen a területen, hogy segítségevel létrejön az Első Népoktatási Törvény 1801-ben. A törvény most már teljesen az állam kezébe teszi le az oktatás ügyét, és noha a II. Oktatási Törvény /1803-1806/ megengedi az egyházi iskolák mellett magán-iskolák létesítését, azokra is kiterjeszti az állami felügyelet jogának gyakorlását. A XIX.sz. a katolikus és protestáns

egyházak változó harcával telik el az iskoláért, illetve az állami oktatásmonopólium megakadályozásáért. Emellett azonban eredményesen bontakozik ki a középiskola fejlődése. 1815-ben királyi rendelet szabályozza a felsőbb oktatást; 1845-ben pedig már az érettségi bevezetéséről tudósít a krónika.

A középiskolák fejlődését^{/4/} illetően jelentős lépés at 1863-ban, majd 1876-ban megjelent két középiskolai törvény, amelyek a gimnáziumi oktatást a "magasabb oktatáshoz" kapcsolják. Erre utal az is, hogy a református egyház 1880-ban egyetem alapítására kap engedélyt, és ugyanakkor az egyetemhez felzárkóztatva több "szabad gimnázium" is létesül.

Államjogilag az 190-5ös törvény rendezi a gimnáziumok sorsát, amikor elrendeli minden 20 ezer lakosu községben gimnázium létrehozását, valamint azok állami támogatását. Ugyanez a törvény az állami gimnáziumok mellett 13 magán-gimnázium működését is engedélyezi, amelyek "ins promovendi" érettségi jogu intézmények. Az 1917-ben bekövetkező alkotmánymódosítás kapcsán rendeződik a magán és állami iskolák viszonya, amikor is az említettek pénzügyileg is egyenjogúak lettek. A 80 éven át tartó politikai harc az állam és egyházak között véget ér, és az 1920-ban megjelenő oktatási törvény véglegesen rendezi az oktatási intézmények jogi viszonyát. Az iskolák szervezete, rendje, oktatástartalma lényegében 1960-ig, a Kötelező Oktatási Törvény bevezetéséig a korábbi marad.

II. Oktatási Törvények^{/5/}

1. Óvodai Oktatási Törvény /Kleuteronderwijswet/ az iskoláskor előtti oktatásról és az ovónőképzésről. /1955. dec.8./
2. Elemi Iskolai Oktatási Törvény /Lageronderwijswet/ az elemi foku oktatásról, a meghosszabbított elemi oktatásról, a középfoku oktatási szinten levő elemi oktatásról és részzen a hátrányos helyzetben levő gyermekek oktatásáról. /1920. okt. 9./
3. A Tanítóképzés Oktatási Törvénye /Kweekschoolwet/ az Elemi Oktatási Törvényben megnevezett iskola típusok nevelőinek képzéséről. /1952. június 23./
4. Műszaki és Háztartási Oktatási Törvény /Nijverheidsonderwijswet/ a műszaki és háztartástani, ipari intézmények tanárainak képzéséről. /1929. október 4./
5. Középfoku Oktatási Törvény /Middelbaar - Onderwijswet/ az általános elemi iskola utáni oktatás szabályozásáról. /1963. május 2./
6. Felsőoktatási Törvény /Hoger-Onderwijswet/ az egyetemi szintű oktatásról, kivéve a tudományos agrároktatást. /1876. április 28./
7. Tudományos Oktatási Törvény /Wet op het Wetenschappelijk Onderwijs/ 1960.december 21. /Ez a legújabb felsőoktatási törvény./

- 8, "Mammut Törvény" /Mammoetwet/, amely a továbbtanulás összes fajtáit megváltoztatta /kivéve a felsőoktatást!/ 1968. augusztus 1-én lépett hatályba.

III. Az oktatás mai helyzete

A fentebb hivatkozott Mammut-Törvény az 1968/69. tanévvel gyökeresen megváltoztatja az oktatás eddigi formáit. Rendelkezése szerint a mai holland oktatás az alábbi iskolatípusokra tagozódik.

1. Elemi foku oktatás /6/

- a/ Elemi /általános/iskola - Lager Onderwijs/ /L.O/
Hatosztályos iskola, ahová a tanuló a 7. életévében lét az óvoda elhagyása után. /A holland gyermekek 90 %-a jár óvodába./ A tanított tárgyak a következők: olvasás, írás, számtan, holland nyelv, történelem, közlekedés, természetrajz, ének, rajz, testgyakorlás, kötés és varrás a leányok számára. Sok iskolában valamilyen kézműipart is tanítanak. Hittant az iskolákban nem tanítanak. A vallásos nevelés és oktatás az iskola falain kívül történik.

A régi elemi iskola célkitűzése az volt, hogy a lakosság nagy részének megtanítsa az írás, olvasás, számolás elemeit. A mai stilusu elemi iskola nem

törekszik a befejezettség állapotásra, mert tanulók 95 %-a részt vesz az elemi iskola utáni oktatás valamilyen formájában, ezért a későbbi tanulás biztos alapjait kívánja megvetni. Nem enciklopedikus tudást akar adni, hanem sokkal inkább korszerű pszichológiai ismeretekre támaszkodván, az önálló gondolkodásra nevel.

b/ Speciális elemi iskola - Ruitengewoon /B.L.O./

Ezeket a testi, értelmi, szociális hátrányban levő gyermekek számára tervezték. Külön iskolák vannak azok számára, akiknek szülei nem rendelkeznek állandó lakhellyel /pl. folyami hajósok, lakókocsiban lakó szülők gyermekei./

c/ Meghosszabbított elemi oktatás - Voortgezetgewoon Lager Onderwijs - /V.G.L.O./

Az elemi iskola 6. osztályának befejezése után a tovább már nem tanulók számára létesített iskola-típus. Meghosszabbított elemi oktatást adhatnak legalább 2 évfolyamban akár függetlenül, akár az elemi iskola 7-8.osztályaként.

Ó R A T E R V *

az elemi /ált./isk.részére

Lager Onderwijs

Tantárgy	O s z t á l y					
	1.	2.	3.	4.	5.	6.
, Olvasás	4 1/2	4	4	3 3/4	2 3/4	2
Írás	4	3 1/2	2 1/2	2	1	3/4
Számolás	4 1/4	3 3/4	3 3/4	3 3/4	3 1/4	3 1/2
Holland nyelv	4	4	4 1/4	4 1/4	3 3/4	3 3/4
Földrajz	-	-	3/4	3/4	1 1/2	1 1/2
Történelem	-	-	-	3/4	1 1/2	1 1/2
Természetismeret	-	-	3/4	3/4	1 1/4	2
Elemi mértan	-	-	-	-	3/4	3/4
Rajz	1 1/2	1 1/2	1	1	3/4	3/4
Ének	3/4	1 1/2	1 1/4	1 1/4	1	1
Kézimunka	-	3/4	3/4	3/4	3/4	3/4
Testnevelés	1	1	1	1	1	1
Kerfészet	-	-	-	-	3/4	3/4
Heti összes óraszám						
	20	20	20	20	20	20

*Az Óraterv "L'Éducation Dans l'monde" c.II. L'enseignement du premier degré - Unesco, 1960. származik.-941.p.-
Fordította:Koczka János.

2. Középfoku oktatás

A holland középiskolák mai szervezeti formáit az oktatás tartalmi tervezése határozza meg, amely körülmény szoros függvénye az ország földrajzi és gazdasági helyzetének. Rendkívül figyelemreméltó az oktatástervezésben Hollandia világkereskedelmi pozíciója és még a ma is gyarmattartó szerepe. A kettő együtt determinálja az ország igen fejlett ipari-agrár jellegét. Nyilvánvalóan fontos szerepet játszanak ezek a körülmények gazdaságpolitikai szempontból a felnövekvő nemzedékek nevelése, a megfelelő polgári vezető réteg kiművelése aspektusából. Az elmondottak alapján válik érthetővé, hogy a holland középiskolák elsősorban nyelvi iskolák és bennük a környező számszédság miatt három idegen nyelv kötelező: angol, francia és német. Ezekhez társul a gimnáziumban a latin, majd a görög nyelv is.

A középiskolák a 6osztályos alapfoku oktatásra épülnek. Az elemi iskola 6. osztálya után a tanulók egy évre ún. kísérleti osztályba kerülnek, amelynek "brugjaar" a neve. /Brug - hidat jelent./ Itt kezdik el az idegen nyelveket - franciát és angolt - majd különböző teszt-vizsgálatok alapján döntenek el, hogy a tanuló melyik középiskolai típusba kerül.

Alapvető még az új Oktatási Törvény elgondolása szerint, hogy a hangsúly az oktatásban döntően a tanuló érdeklődési körére szik és jobban számol a tanuló képességeivel. A cél, az elgondolás: bizonyos foku horizontális flexi-

bilitás elérése. Az új Törvény a "comprehensive school"-nak egy olyan új típusát valósítja meg, amelyben a középfokú oktatásnak egynél több típusa válik hozzáférhetővé egy igazgató vezetése alatt, úgy, hogy a tanuló egyik oktatási típusból könnyen mehet át a másikba.

Az új Törvény másik vélt előnye, hogy a hangsúlyt az általános képzésre helyezi anélkül, hogy tekintettel lenne bármilyen különleges foglalkozásra. Az általános oktatási fázist elébe teszi a szakképzés minden formájának.

A Törvény a továbbtanulás következő típusait különbözteti meg:

- A/ Egyetemre előkészítő oktatás,
- B/ Általános középfokú oktatás,
- C/ Szakoktatás /hivatásképző iskolák/,
- D/ A közép-fokú oktatás egyéb formái.

A/ EGYETEMRE ELŐKÉSZÍTŐ OKTATÁS^{/8/} Voorbereidend
wetenschappelijk Onderwijs /V.W.O./

Ide mennek azok a tanulók, akik egyetemi tanulmányokat kívánnak folytatni. Az ebbe a típusba tartozó különféle iskolák a következők:

a/ Gimnázium /Klasszikus vagy Grammar School/

A gimnáziumok két tagozatra bonthatók:

- Alpha /klasszikus nyelvekkel/
- Beta /modern nyelvek + matematika + természet-
tudományok/

tagozatra.

b/ Atheneum /Modern gimnázium, Rö. v.: H.B.S./, amely egyetemre és más felsőfokú intézményekbe való belépésre jogosít, illetve készít fel. Felsőbb osztályai szintén A és B tagozatra bomlanak.

A-tagozat: közgazdasági és társadalomtudományi tárgyakra fekteti a súlyt;

B-tagozat: matematikára és természettudományokra oktat.

c/ Lyceum - magába foglalja a Gimnáziumot és Atheneumot úgy, hogy az első év közös. Az alapképzés egységes.

Az összes egyetemre előkészítő oktatási formában /Gimnázium + Atheneum + Lyceum/ 6 éves a képzés. Mindhárom típusban az első év ún. "átmeneti év" közös óratervvvel. Az átmeneti év programja magába foglalja az egyéni tanulási órákat is. /A gimnáziumban latint is lehet tanulni./

A tantárgyi arányokat az alábbi óratervek szemléltetik.

Ó R A T E R V⁹

a Gimnázium, Atheneum és Liceum I.
osztálya /"átmeneti éve"/ számára

Tárgy	Heti óraszám
Holland nyelv	4
Francia nyelv	4
Angol nyelv	3
Történelem	2
Földrajz	2
Matematika	4
Biológia	2
Zene	1
Rajz és kézügyességi tárgyak	3
Testnevelés	3
Önálló tanulmányok	2-4
<hr/> Összesen 30-32 <hr/>	

Megjegyzés

A magániskolákban hittant is taníthatnak. A gimnáziumokban hozzátehető néhány latin óra is vagy az önálló tanulásra, vagy valamely idegen nyelv tanulására fordított időben.-

Fordította:Koczka János.

Ó R A T E R V ⁹

az egyetemre előkészítő isk.
számára
/Globális tervezés/

Tárgyak	Heti óraszámok			
	Gimnázium		Atheneum	
	A	B	A	B
Dán nyelv	18	18	20	20
Latin nyelv	23	-	-	-
Görög nyelv	18	25	-	-
Francia nyelv	10	10	12	12
Német nyelv	7	7	9	9
Angol nyelv	9	9	10	10
Történelem és közigl	15	10	13	10
Földrajz	8	6	8	8
Közg.és jog	-	-	12	-
Állampolgári ism.	-	-	2	2
Matematika	12	20	15	20
Fizika	4	11	4	11
Kémia	2	8	2	8
Biológia	4	6	4	6
Zene	7	7	7	7
Rajz				
Kézügyességi tt.)	2-4	2-4	2-4	2-4
Önálló tanulmányok				
Testnevelés	15	15	15	15
Összesen	168/170	165/167	155/157	157/159

Minimális heti óraszám: 190

Maximális heti óraszám: 204

Fordította: Koczka János.

B/ ÁLTALÁNOS KÖZÉPFOKU OKTATÁS- Algemeen voortgezet onderwijs /A.V.O./

Ennek az oktatási formának is 3 típusa van.

a/ Magasabb általános középfoku oktatás - Hoger algemeen voortgezet onderwijs - /H-A.V.O./

Ezt a fajta oktatást nyújtják az 5-4-3-2 éves iskolák a továbbtanulás szolgálatában és a tanítóképzők, amely utóbbiak a tulajdonképpeni tanítóképzés első fázisára /2 évfolyamos/ készítenek fel.

b/ Középszintű általános középfoku oktatás - Middelbaar algemeen voortgezet onderwijs /M.A.V.O./

Ezt a fajta oktatást a 4 évfolyamos iskolák nyújtják. Alapot ad a szakközépiskolák neveléséhez.

c/ Egyszerű elemi középfoku oktatás - Lager algemeen voortgezet onderwijs - L.A.V.O./

Ezt az oktatási fajtát kapják a tanulók az alapfoku szakoktatási iskolák első 2 osztályában, vagy a külön 2 évfolyamos iskolákban.

C/ SZAKOKTATÁS^{/10-11/} - D/ EGYÉB OKTATÁSI FORMÁK

A harmadik fő típusa az iskoláknak a hivatásképző iskolák típusa. Ezen belül a következő formák vannak:

a/ Technikumok és szakiskolák - Schoolen voor technisch onderwijs /S.V.T.O./

Ezek az iskolák a tanulókat különböző szintű technikai készségekre oktatják.

Nevük: alapfoku /3 éves/ technikumok

középfoku /3+1 éves/ "

műszaki szakiskolák /1 év előkészítő + 4 év/

Technikus végzettséget adnak.

b/ Műszaki és háztartási iskolák - Schoolen voor huishoud en nijverheidsonderwijs./

Ezek az iskolák általános és gyakorlati képzést biztosítanak a különböző fajta házi, gazdasági stb. munkákhoz, valamint a különböző típusú szociális munkákhoz alap-, közép- és felső szinten.

c/ Mezőgazdasági és szakiskolák - Schoolen voor landbouwonderwijs.

A mezőgazdasági és a vele asszociált szakmában adnak alap-, közép- és egyetemi képzést, beleértve a földművelés különböző formáit, mezőgazdasági szakmákat és mezőgazdasági technológiát.

d/ Kereskedő iskolák - Schoolen voor middenstandsonderwijs.

A jövőendő kiskereskezők ebben a típusban kapnak szakmai ismereteket. Arra teszi képessé a tanulókat, hogy azok önállóan folytassák speciális mesterségüket, vezessék üzletüket, vagy akár mint iparosok, kiskereskedelmi /szolgáltatóipari/ alkalmazottak szakmailag helytállhassanak. A képzés itt is alap-, közép- és felsőfoku.

e/ Üzemgazdaságtani és üzemszervezési iskola - Schoolen voor oconomisch en administratief onderwijs.

A tanulókat üzleti pályára, üzemvezetésre készíti fel a már ismert hármas tagozódásban.

f/ Tanítóképzők és főiskolák - Schoolen voor de opleiding van onderwijzend personeel.

A pedagógusképzés intézménye óvonói, tanítói és tanári szinten. Az óvónőképzés 3 éves,

a tanítóképzés 5 éves,

a tanárképzés egyetemi foku.

g/ Szociál-pedagógiai iskolák - Schoolen voor social-pedagogisch onderwijs.

Ifjúsági vezetők, szociális dolgozók, személyzeti főnökök, egészségügyi dolgozók, sportvezetők képzését végző iskola. Három szintű.

h/ Művészképző iskolák - Schoolen voor konstonderwijs.

Különféle művészeti képzést nyújtanak: zene, színművészet, tánc, balatt stb. Képzési idő 3-5-6 év.

A tartalmi munka vonatkozásai - Problémák

A holland oktatási törvény állami tantervet nem ír elő. Az iskolafenntartó az államilag meghatározott óratervet "feltölti" korszerű ismeretanyaggal. Ez természetesen mennyiségileg és minőségileg igen változó, ami egyben olyan fogalmakat, mint tudásszint, tudásnivó, rendkívül illuzóri-

kussá tesz. De jelentősen megnehezíti a felügyelet dolgát is. Az állami /nyilvános/ és magán /felekezeti/ iskolafenntartók, jogi személyek, maguk határozzák meg így nemcsak a fennhatóságuk alá tartozó iskolák szervezetét, életét, hanem a képzés tartalmát is.

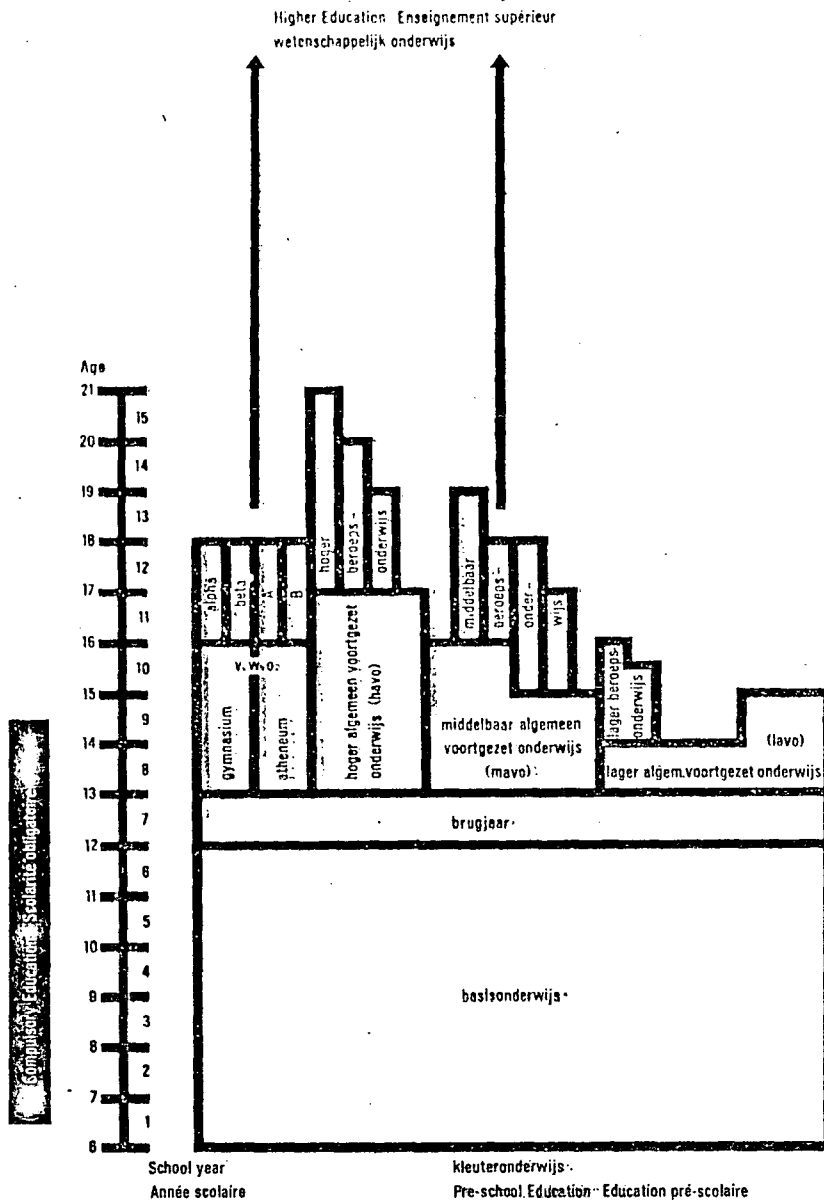
Az elemi foku oktatás anyaga koncentrikus, felépítésű, míg a középfoku iskolák anyaga lineáris. Ez arra a körülményre vezethető vissza, hogy az elemi oktatási törvény több mint 40 éves, míg a középfoku oktatás törvény 1968-as eredetű. Az oktatási szintek összehangolása már eleve igényli a sürgős változtatást. Az elemi és középfoku oktatás tananyagában mutatkozó felépítés-differencia sok "üresjáratot" eredményez; következtetésképpen lefékez; széthuzza a képzés mezejét.

Összegezve elmondhatjuk, hogy az egész holland oktatási rendszerre az "egyenetlenség", a képzésszintek közötti disszonancia a jellemző. Egyfelől az oktatást alapozó munkája 40 éves lemaradással küzd /elemi oktatás/, másfelől a középfoku oktatás teljesen modern felfogású; szélesen differenciált és sokvonásában a legkorszerűbb felfogású /"comprehensive"-elképzelés, nyelvoktatás, természettudományos képzési törekvések/. Feltétlen pozitívuma azonban - és ez más tőkés-országok oktatásrendszerével szemben is érdeme - hogy a hitoktatás az iskola falain kívül marad. Vonzó jelenség, noha ennek a ténynek felismerése a mai, korszerű oktatás sarkalatos elve, hogy nagy gondot fordít a természettudományos oktatás felkarolására.

Netherlands
Pays Bas

New System Nouveau système

H O L L A N D I A

School Systems a Guide. Education in Europa.-Council for Cultural Co-Operation. Strasbourg, 1965. 215.p.

Az egyes iskolatípusok holland nyelvű
megnevezése

1. Kleuteronderwijs = Óvoda /Isk. megelőző kori n.
2. Lager Onderwijs =
/Basisonderwijs/ Elemi Iskola
3. Brugjar = "Hidév" /Átmeneti Év/
4. Buitengewoon /B.L.O./ = Gyógypedagógiai Iskola
5. Voortgezet gewoon Lager
Onderwijs /V.G.L.O./ = Meghosszabbított Elemi Isk.
6. Voorbereidend wetenschappe-
lijk Onderwijs /V.W.O. = Egyetemre Előkészítő Okt.
7. Gymnasium Alpha - Beta = Klasszikus Gimnázium
8. Atheneum = Modern gimnázium
9. Lyceum = Liceum
10. Hoger algemeen voortgezet
Onderwijs /H.A.V.O./ = Magasabb Ált. Középfoku Okt.
11. Middelbaar algemeen voort-
gezet Onderwijs
/M.A.V.O./ = Középszintű Ált. Középfoku Okt.
12. Lager algemeen voortgezet
Onderwijs /L.A.V.O./ = Egyszerű Elemi Középfoku Okt.
13. Schoolen voor technisch
Onderwijs /S.V.T.O./ = Technikumok és Szakiskolák
14. Schoolen voor huishoud en
nijverheidsonderwijs = Műszaki és Háztartási Isk.
15. Schoolen voor landbouwon-
derwijs = Mezőgazdasági Szakisk.
16. Schoolen voor middenstands-
onderwijs = Kereskedő Iskolák
17. Schoolen voor oconomisch en
administratief ond. = Üzemgazdaságtani és Üzemszer-
vezési Iskola
18. Schoolen voor de opleiding van
onderwijsend perso-
neel = Tanítóképzők és Főiskolák
19. Schoolen voor socialpedago-
gisch Onderwijs = Szociálpedagógiai Iskolák
20. Schoolen voor konstonder-
wijs = Művészképző Iskolák
21. Technische Hogeschool = Műszaki Főiskola
22. Economische Hogeschool = Közgazdasági Főiskola

Irodalomjegyzék

- 1.Schwartz, H.: Das holländische Schulwesen.-Pädagogisches Lexikon II.Band.-867-874.p. Verlag von Velhagen u. Klasing,Bielefeld u. Leipzig,1929.-
- 2.Roloff, E.M.: Schulwesen in Holland. Lexikon der Pädagogik II.Band.838-843.p. Herder Verlagsbuchhandlung, Freiberg,1921.-
- 3.Niederlande. Lexikon der Pädagogik II.Band.564-566.p.-Verlag A.Francke AG. Bern,1952.-
- 4.Education of Holland. Encyclopaedia Britannica Vol 11.-660.p.- William Benton, Publisher. London,1963.-
- 5.Dutch School System./A holland iskolarendszer./ Ministry of Education and Sciences, Documentation Section, January,1967. Hague. 6-7.p.-
- 6.Koczka János: Hollandia oktatási rendszere. Orsz.Pedagógiai Könyvtár kiadása.Budapest, 1968.-24.p.-
- 7.L'Éducation dans le monde II. L'enseignement du premier degré. Unesco, 1960. 941.p.-
- 8.Hollandia Középfoku Oktatási Törvénye./Summary of the Post-Primary Education Act in the Netherlands./ Ministry of Education and Sciences, 1968.1-13.p
- 9.Iskolai oktatás Hollandiában,1968. /School Education in the Netherlands in 1968./ Ministry of Educations and Sciences, Documentation Departement,Hague, 1967.- 3-5.p.-
- 10.Miklósváry Sándor: Hollandiáról és a holland közoktatásról.= Köznevelés,1962.No 9. 281-282.p.-
- 11.Bán Ervin: Iskolareform Hollandiában.=Köznevelés,1966. No 7.- 269-270.p.-

NÉMET SZÖVETSÉGI KÖZTÁRSASÁG

/Bundesrepublik Deutschland/

Terület: 247 978 km²

Lakosság: 57 247 200 fő

Államforma: szövetségi köztársaság

Népek: német 99 %

dán

0,18 %

holland

egyéb

0,82 %

Hivatalos nyelv: német

A Német Szövetségi Köztársaság - beleértve Nyugat-Berlint is - 11 tartományból áll. Ezek

1. Baden-Württemberg	7. Niedersachsen
2. Bayern	8. Nordrhein-Westfalen
3. Nyugat-Berlin	9. Rheinland-Pfalz
4. Bremen	10. Saarland
5. Hamburg	11. Schleswig-Holstein
6. Hessen	

Ma minden tartománynak saját kormánya, parlamenti testülete, államigazgatása, következésképpen saját iskola-rendszere van, amely utóbbit az egyes tartományok Oktatásügyi Minisztereinek Állandó Konferenciája /Ständige Konferenz der Kultusminister der Länder/ koordinál.

I. Történeti visszapillantás az oktatás fejlődésére

Mint Európa más országaiban, így Németországban is az oktatásügy egyházi intézményekből nőtt ki. Ősidők óta a papok, illetve szerzetesek foglalkoztak tanítással. Az első iskolák a Benedek-rend kolostoraiban jönnek létre, mindenekelőtt az egyházi rend kinevelése céljából. Csak jóval később vállalták nemes ifjak nevelését előbb a fejedelmi udvarokban, majd világi, külső iskolákban.

A leghíresebb kolostori iskolák^{/1/} székhelyei Németországban Fulda, Korvey, Hersfeld, Reichneau, St.Gallen és Tegernsee voltak. A tanítás nyelve ezekben az iskolákban a latin volt, minthogy ez a nyelv volt az egyház, az állam hivatalos érintkezésének nyelve. A könyveket latinul írták és a korabeli világi tudományokat, a "hét szabad művészetek" /artes liberales/ tudományát is így oktatták. A történeti érdekesség, hogy Európa-szerte szinte egyetlen grammatika könyv forgott közkezen, Donatus könyve, amely 335 körül Rómában keletkezett. Ritkábban használták a részletesebbet Priscian-tól. Anyanyelven csak annyit beszéltek az iskolában, amennyi a latin szövegek magyarázatához mulhatatlanul szükségessé vált. Az első tantárgyak ezen iskolákban az Aachen-i szinódusz határozata /789/ alapján zsoltárok, irás, éneklés, az egyházi irások olvasása és grammatika volt. A "Quadrivium" matematikai tárgyait kevésbé ápolták. A kolostorok és dómiskolák elsősorban nevelőintézetek

voltak, ahol az együttélés /convictus/ nagyon szigorú volt és a papok kemény fegyelmet tartottak.

A világi oktatás voltaképpen a keresztes hadjárat idején terjed. A lovagok némelyike már olvasni, írni és latinul tanul, de a tanítást változatlanul a papok végzik. Az idegen nyelvek közül a franciát tanulják szívesen. Míg korábban a Trivium tárgyai közül a grammatika hódított, most a dialektika viszi el a pálmát. Arisztotelesz tanításai nyomán a skolasztika fejlődik ki. A beszédnek egyszeriben a tartalma és nem a formája válik fontossá. Új oktatási intézmények keletkeznek: az egyetemek. Párizs, Bologna után II. Frigyes alapít egyetemet Nápolyban 1224-ben, amelyeket mások is követnek és amelyek a tudományos élet, az iskolák központjaivá válnak. A Német Római Birodalom területén 1348-ban IV. Károly alapítja az első egyetemet a párizsi mintájára, a ma is nevezetes Karolinumot. Ezt hamarosan követték a többiek: Bécs: 1365/1384/; Heildelberg: 1386; Köln: 1388; Erfurt: 1392. A 15.sz.-ban ehhez még 9 csatlakozik és azok közt is a Leipzig-i 1409-ben és a Rostock-i 1419-ben válik nevezetessé. Jelentőségük abban van, hogy a 13.sz.-tól az egyetemek nyomában a városi iskolák kezdenek feltűnni és bennük már az anyanyelvet is oktatják. Később a városi polgárság a kereskedelem és kézművesség terjedése folytán igényli is a német nyelvet. A könyvnyomtatás pedig falun is megteremti az iskolákat, amelyek ugyan még egyháziak, de elterjedésük nagy léptekkel halad előre.

A reneszánsz és humanizmus kora^{/2/}

Az Italiából áradó új szellem átkel ugyan az Alpokon, de hatása egyelőre csak az iskolákra korlátozódik. Leghamarabb az új alapítású egyetemek veszik át: Greifswald /1456/, Freiburg /1457/, Basel /1460/, Ingolstadt /1472/, Trier /1473/, Tübingen és Mainz /1477/, valamint Wittenberg /1502/ egyetemei. A humanisztikus műveltség hódít és ennek székhelyeivé a városi iskolák válnak, míg tudománya a retorika lesz. Rotterdami Erasmus lesz az új képzésideál. Az iskolák fejlődésének következő nagy állománya a 16.sz. 3. évtizede, a fellángoló vallási viták és harcok ideje. Luthert 1524-ben felhívást intéz a városok polgármestereihez az iskolák újjászervezésére, aminek következménye 1530-ban valamiféle iskolakötelezettség bevezetése. Ugyanennek a célnak szolgálatában, a humanista szellemű iskolák megteremtéséért igen sokat tesz Melanchton, a Wittenberg-i egyetem professzora, aki nemcsak fáradhatatlan iskolaszervező, de egyben a tanítóképzés mentora is. Bár az iskolák ezután is szoros kapcsolatban maradnak az egyházzal, az elvilágiasodás és államosítás folyamata megindul. A fejedelmek, kik korábban a főiskolák patrónusai voltak, most mindinkább átveszik az egész oktatás gondját.

Ez a kor szüli az első középiskolákat is, amelyek mint "szász-fejedelemségi iskolák" Pforta-, Meissen-, Grimmban /1543/ és a württembergi kolostori iskolákban nyílnak meg.

A két leghíresebb középiskolája a kornak a Michael Neander által Ilfeld-ben és Valentin Trotzendorf közreműködésével a Liegnitz melletti Goldberg-ben alapított intézmények voltak. Kiemelkedő iskola volt még a Johannes Sturm irányította Strassburg-i és a Hieronimus Wolf intenciói nyomán szervezett Augsburg-i "középiskolai tanoda". A sokféleségeikben is egységet mutató intézmények jellemzője az elokvens latin nyelvűség volt. Az iskolák efféle szervezettsége a 18.sz.-ig ilyen ism. marad. A most már emeltszintű latin középiskola - gymnasium academicum - olykor fakultással is rendelkezvén, az egyetem után a legfontosabb intézmény. Benne a humán tárgyak mellett a matematikai elemek /16.sz.végén/, a reáliák csak jóval később /17.sz./ nyernek polgárjogot.

A középiskolák oktató-nevelő munkájára a Ratio atque institutio studiorum S.J. /1599 óta/ volt irányadó. Ezekbe az iskolákba való felvételhez elemi ismereteket igényeltek. Az iskolák felépítése a következő volt: A nyelvi tudományok elsajátítására 3 /vagy 4/ grammatikai osztályt szerveztek, majd 2 humán osztály következett. Az így szervezett ismereteket 2 humán osztályban folytatták és csak ezek után következett a 3 éves filozófiai kurzus. Legfőbb kiváncsiságom a latin elokvencia volt; a görög nyelvet mellékesnek tekintették és a korábban művelt reáliákat /Eruditio/ háttérbe szorították.

A 17.sz.-ban a fejedelmi udvarok lettek a szellemi élet központjai. A latin lassan veszíti fényét, mert a fejedelmi udvarok a franciás műveltséget kedvelik. A "galant homme" lesz a nevelési cél. Több fejedelemségben "lovagi akadémiát" alapítanak, amelyekben a kor ízlése szerint elsősorban genealógiát, heraldikát tanítanak, ugyancsak földrajzot, történelmet, jog- és államtudományt, matematikát, építészetet és hadtudományt.

Időközben az alig fejlődő népiskolák ügyében is történnek lépések. Ennek fő mozgatói W. Ratichius /1571-1635/ és Joh.Amos Comenius /1592-1670/ voltak. Az ő szorgalmazásukra jelenik meg 1619-ben Weimarban az első hivatalos rendelkezés a kötelező oktatás bevezetéséről a 6-12 éves korban. Ennek a szivós törekvésnek lesz következménye 1642-ben az első részletes állami oktatási rend.

A felvilágosodás kora

II.Frigyes kora a felvilágosodás. Ekkor hangzik el először az a kívánság, hogy a fiatalságnak hasznos ismereteket is kell tanulnia. A filozófiai kor pedagógiai korrá alakul. Ennek a mindinkább terebélyesedő utilitarista felfogásnak eredménye, hogy Joh.Jul.Hecker 1747-ben megalkotja Berlinben az első gazdasági-matematikai reáliskolát. Ez még ugyan nem az igazi reáliskola a szónak mai értelmében, de mégis eredményesen töri át a klasszikus humán

tárgyak kínai falát. A felvilágosodás nagy német oktatásügyi apostola Joh. Felbiger /1724-88/ teremti meg végül is az időtálló német iskolát. Tevékenysége nemcsak a falusi iskolák életrehívására terjed ki, hanem a tanítóképzés megindítására is. 1774-ben Mária Terézia őt bizza meg a német anyanyelvű oktatás országos terszervezésével. Ő dolgozza ki az első "Általános iskolarendet", amelynek bevezetését fokozatosan végrehajtják. Bár az általános tankötelezettség kimondása II. József uralkodás⁵⁹⁴idején ölt törvényes formát, annak végleges megvalósulását csak a 19.sz. zárta le végérvényesen.

A középiskolák végleges elhatárolódása az elemi foku oktatástól, felfelé az egyetemtől 1788-ban következett be, amikor Poroszországban az érettségit bevezetik. A teljes anyanyelvi középiskolázás pedig a jezsuita rend feloszlátása után /1773/ következik be, és ez uj korszakot indit el a középiskolák fejlődésében.

Gimnáziumok a 19. sz.-ban

A gimnáziumok az uj humanizmus hatására a protészans tartományokban fejlődtek ki először. A nevelés célja az önállóság felébresztése, a harmónikus képzés lesz. Ennek a gondolatnak Wilhelm v. Humboldt /1767-1835/ válik igazi képviselőjévé. Elképzelései az egész német oktatásügyet átfórmálják. Ő teremti meg az első valóban német oktatásügyet.

Sugalmazására 1837-ben megjelennek az első tantervek. Használatukat az állami hamarosan elrendeli. Ebben már a középiskola évfolyamait 9, illetve 10-re emelik. Intenzív anyanyelvi oktatást vezetnek be és erőteljesen tanítják a franciát. Később a gimnázium 9 éves lesz, a századforduló után pedig 8 évfolyamúvá válik.

Humboldt teremti meg tapasztalt pedagógusokkal és filozófusokkal - a gimnázium formájában - azt az iskolatípust, amely a humanizmus új értelmezésén nyugszik és amely az egyetemre készít fel. Reformja alapján hosszú ideig a latin és görög nyelvek képezik a gimnáziumi oktatás középpontját.

A századforduló /19-20.sz./ táján olyan új iskolatípusok keletkeznek, mint a reálgimnázium és főreál, később a modern matematikai-természettudományos gimnázium, a korábbi klasszikus gimnázium mellett. A fentiekkel párhuzamosan kifejlődtek más, a népiskola és felsőbb iskola között álló iskolatípusok is - különösen az északi tartományokban - mint amilyen a polgári iskola, felsőbb polgári iskola és a különféle liceumok.

A két világháború között^{/2/}

Az első világháború zavaros esztendei, majd az azt követő idők csak igen lassan és hosszú vitákban érlelték meg azt az iskolareformot, amely 1920. április 20-án kapott jóváhagyást a birodalmi konferencián. Általa nyert bevezetést

a minden gyermekre kiterjedő és kötelező 4 osztályos elemi iskola. Ezzel megtették az első lépést az oktatás demokratizálása felé. A népiskolát végzett dolgozók részére összehivott /Aufbaugymnasium/ és esti gimnáziumot /Abendgymnasium/ létesítenek. Véglegesen kiformalódik az általánosan képző oktatás hármas tagozódása /népiskola, közép- és felsőoktatás/, amely megmarad az egész 19. sz. folyamán és meghatározója lesz a későbbi iskolaszervezéseknek.

Az oktatással kapcsolatos törvényhozás Németországban mindig az egyes társállamok /tartományok/ feladata volt. 1871 és 1919 között, bizonyos egység megteremtésére azonban számos egyezmény jött létre.

A Weimari- Alkotmány /1919/ a birodalomra ruházta a jogot, hogy az oktatásügyet alapvető rendeletekkel kormányozza. Mégis 1933-ig csak két lényeges területén történt fontos oktatásügyi intézkedés. /Törvénnyel!/ Ezek pedig a népoktatást és a hitoktatást érintették. Az általános oktatást rendezendő birodalmi oktatási törvény megalkotásának politikai, világnézeti és pénzügyi akadályai voltak.

A nemzeti szocializmus kezdetén /1933/ új birodalmi oktatási minisztérium jött létre, amelyet a korábbi porosz kultuszminisztériummal egyesítettek. Emellett a birodalmi minisztérium mellett a tartományoknak külön oktatásügyi minisztériumai is alakultak. Ebből a korból csak egyetlen törvény volt nagy horderejeü: a "náci oktatási törvény",

amely rendkívül sokat ártott az egész német népnek, amely valósággal megmérgezte az egész német fiatalságot. Az 1938-as birodalmi oktatási törvény a pedagógiai főiskolákat feloszlatta. A felsőbboktatást 1 évvel lerövidítette és a hallgatók létszámát drasztikus eszközökkel csökkentette. Az egyetemek fejlesztése szünetelt; az egyetemi, de a középfo-ku oktatás is valósággal megbénult.

A náci Németország összeomlása után /1945/ az iskolák nagy része elpusztult vagy megsérült, az oktatásügy gyakorlatilag szinte megsemmisült. Az óriási hiány tanerőkben, tantermekben, oktatási eszközökben már önmagában is vázolja azt a helyzetet, amely oktatási területen Németországban a II. világháború befejezése után megmutatkozott.

II. A mai oktatási rendszer

A Német Szövetségi Köztársaság alaptörvényében, az alkotmányban a szövetség oktatásügyi illetékességét nem rögzítették. A szövetségi alkotmány az oktatásról csak általánosságban intézkedik, egyébként ez a kérdés mindenütt a tartományok autonómiájához tartozik. Noha az oktatásügy kialakítása, egy-egy tartomány szuverén joga, mégis 1948 óta az egyes tartományok oktatásügyi miniszterei egy központi szervbe, a Tartományok Oktatásügyi Minisztériumainak Állandó Konferenciájához /Ständige Konferenz der Kultusminister der Bundesländer/ tartoznak. A német oktatás egységes rendelkezései és fejlesztése, a Szövetségi Köztársaság oktatásának egyesítése céljából különböző szkbizottságok koordinálják a tartományok oktatási törekvéseit, amelyeket aztán az Állandó Konferencia plénuma elé terjesztenek elfogadásra. Az állandó Konferencia pedig éppen integráló törekvéseinél fogva ajánlásokat tesz a 11 tartomány felé. Maga a koordináló tevékenység, majd a konferenciák előkészítése a titkárság /Sekretariat der Kultusminister - Konferenz/ feladata, amely Bonnban megfelelő apparátussal tartja kézben az oktatás központi irányítását. 1955-ben a tartományok között egyezmény jött létre /Das Düsseldorfer Abkommen/, amelyet 1964-ben /Das Hamburger Abkommen// megerősítettek az egyes oktatási kérdések irányítása tekintetében. Ezek az általánosan elfogadott kérdések: tanévnyitás, az iskolai év tartama, iskolai kötelezettség, az általánosan képző oktatási intézmények

szervezeti felépítése, vizsgák, osztályozás. Lényegében ez azt jelenti, hogy a legdöntőbb kérdésekben egységesítő szándék alakult ki.

Az iskolarendszer felépítése^{/3/}

Az iskolakötelezettség a 6. életévtől a 18.-ig terjed és a 9. iskolai év után ér véget. Utána minden tanuló számára a nem teljes idejű, de kötelező iskolalátogatás következik a szakmai képzés valamely formájában.

Az általánosan képző oktatás a népiskola alsó tagozatának /Grundschule/ 1-4., illetve 1-6. osztályában, a /népiskola/ felső tagozatán /Hauptschule/, a reáliskolában /Realschule/ és gimnáziumban /Gymnasium/ folyik. A különböző iskolatípusok "átlagos képessége" az utóbbi évtizedekben jelentősen megjavult.

Az NSZK iskoláinak életére a következők a legjellemzőbbek. A tanév augusztus 1-én kezdődik és a következő naptári év július 31-én ér véget. /Korábban a tanév április 1-től március 31-ig tartott./ Egyedül Bajorországban kezdődik a tanév szeptember 1-én. A tanítás általában 6 napos, kevesebb helyen és kísérletképpen foglalkoznak az 5 napos tanítás problémáival is. A heti órák száma az iskolakezdők számára 18, a többieknek 34-36 óra. A tanórák 45 percesek, de az ún. Blockstunde-k - ezek összevont órák - 80-90 percig tartanak. A szüneteket úgy osztják el, hogy azok 5 tanítási óra esetében 40 percet tehetnek ki. Az iskolai szünetek tartományonként változnak. A nyári szünet július 1. és

szeptember 10 között van. A további összefüggő szünetek: karácsonykor, húsvétkor illetve pünkösdkor és ősszel vannak.

Az iskolák nagy többségében - különösen a reáliskolákban és gimnáziumokban - a fiúk és leányok tanítása külön van. Koedukció csak vidéken és a három város-államban: Nyugat-Berlin, Bréma és Hamburg városokban van.

A 11 tartomány közül nyolcban ún. "tanesszükszadság" /Lehrmittelfreiheit/ uralkodik. Ez azt jelenti, hogy tankönyvekről, taneszközökről minden tanuló számára maga a tartományi iskolavezetés gondoskodik. Ennek mértéke azonban az egyes tartományokban igen változó.

Az iskolák telítettségét osztálylétszám szerint az alábbi adatok mutatják:

	<u>Jelenleg</u>	<u>1970-re</u>
Népiskolákban	35	30
Reáliskolákban	32	26
Gimnáziumokban	27	20

A nevelők kötelező óraszám az egyes iskolatípusokban az alábbiak szerint alakul:

Népiskoláknál heti	29-30 óra
Gyógypedagógiai isk.	27-28 "
Reáliskolánál	27-28 "
Gimnáziumoknál	24-25 %"

Szakmai oktatásban

/iparitanulóképzés heti 24-28 óra/.

Jelenlegi iskolatípusok

1. Népiskola alsó tagozat /Grundschule/

A népiskola alsó tagozata - eltekintve a 3 városállamtól /Ny.Berlin, Bréma, Hamburg/ 1-4 osztályokból áll. Az említett 3 városban az alsó tagozat 6 évfolyamból áll, de a 4. osztályból már át lehet lépni valamelyik továbbvivő iskolatípusba.

A népiskola alsó tagozatának feladatát 1956. május 17-én /a hat.száma: 130/ a Kultuszminiszterek Konferenciája az alábbiakban határozta meg:

"Az alsó tagozati népoktatás feladata, hogy a gyermeket a játék világából a céltudatos munkához, a közösségi életbe elvezesse; természetes növekedésüket - fejlődésüket előmozdítsa; testi, szellemi, lelki erőiket kifejlessze és fejlődésüknek megfelelően ismeretekkel, készségekkel ruházza fel a népiskola felső tagozatában /Hauptschule/, a reáliskolában és gimnáziumban való továbbtanulásra". Ezt a céltó elérendő, az alábbi óraterv megfelelően illusztrálja a képzésben résztvevő tantárgyak óraarányát.

Ó R A T E R V *

a népiskola alsó tagozata /Grundschule/ 1-4.oszt.
számára
/Bayern/

Tantárgyak	O s z t á l y o k			
	1.	2.	3.	4.
Hittan	3	3	4	4
Német nyelv	16	18	10 ²	10 ²
Ének			1	1
Szülőföldismeret			4	4
Számtan			5	5
Torna és sport	2	2	2	2
Pótlólag Leány-kézimunka	2	2	3	3
Összes heti fiú	21 ¹	23	26	26
leány	23	25	28	28

1.A tanév első harmadában az 1.osztályosoknak csak heti 18 órájuk van./Hittan 2 óra, együttes tantárgyi órák száma 14 óra és torna 2 óra,

2.A 3.és 4. leányosztályokban a 10 német nyelvi óra helyett csak 9 van.

* Schultze,W.:Das Schulwesen in der Bundesrepublik Deutschland. Verlag J.Beltz - Weinheim.1966. 152.p.
Fordította:Koczka János.

2. Általánosan képző középiskolák /Sekunderschulen/

Ide számítanak:

1. a népiskola felső tagozata /Hauptschule/;
2. reáliskola /Realschule/;
3. gimnázium /Gymnasium/.

Míg a Hauptschule-ba minden külön eljárás nélkül bekerül a tanuló, addig a reáliskolába és gimnáziumba felvételi vizsgát^{4/} kell tennie. A középiskolák felé való továbbjutás a 4. alsótagozati osztály után következik, tehát 11 éves korban - kivétel a 3 városállam, ahol a 6. osztály után 13 éves korban - történik a kiválasztás.

Az utóbbi években kísérletképpen egy kétéves "fejlesztő szakasz" /Förderstufe/ bevezetését szorgalmazzák az 5.-6. tanévben. Ezeket Hessen, Niedersachsen, Nordrhein-Westfalen és Rheinland-Pfalz tartományokban próbálják ki. E kísérleti /Förderstufe/ osztályokban a tanulók német-angol nyelveket és matematikát tanulnak, majd felvételi vizsga nélkül a reál vagy gimnázium 7. osztályába kerülnek.

A felvételi vizsgák minden tartományban bizottságok előtt és pontozásos elbírálás alapján történnek. Ez rendszerint a kiválasztott iskolában próba-tanítás keretében zajlik le. A sikeres felvétel után a tanuló ún. "próbaévet" tölt le az új intézetben.

Középiskolai típusok^{/5/}

a// Népiskolai "felső tagozat" /Hauptschule/

Az alsó tagozattól elkülönült, önálló iskolatípus. A nálunk is ismert egykori polgári iskolára emlékeztet. A 8., illetve 9. tanévvel végződik. Nyugat-Berlin, Bréma, Hamburg, Niedersaschen, Schleswig-Holstein, Hessen önkéntes 10. osztállyal is rendelkezik ezen iskolatípusokban.

Az iskola feladata, hogy a tanulókat a praktikus életre készítse fel. További célja, hogy megfelelő alapvető ismeretekkel és készségekkel a tanulót a szakmai életre, a hivatásra és a hivatásra előkészítő iskolákban való tanulásra felkészítse.

Az iskolai munka a hagyományos és csoportoktatási módszerekkel történik. A törzstárgyakon kívül énekkar, játék, tánc, kertészeti ismeretek, fényképezés szerepelnek a tantervben. A felső tagozat tárgyai: hittan, német, egy élő idegen nyelv, számtan, történelem, földrajz, természetismeretek, testnevelés, rajz, kézügyesség, zene.

A szaktárgyi csoportosítás nem minden tartományban egyezik. Az alábbi óraterv jól tükrözi a tantárgyi arányokat.

Ó R A T E R V *

a népiskola felső tagozata /Hauptschule/számára
/Schleswig-Holstein/

Tantárgy				8		9	8		8
	5	6	7	Nyári	Téli		Nyári	Téli	
				fiuk	fiúk		leányok	leányok	
				részére	részére		részére	részére	
Egységes tanítás					7	12		7	11
Hittan	2	2	2	2	2	1	2	2	1
Német nyelv	6	6	5	5	4	4	5	4	4
Angol nyelv	4	4	2	2	2	2	2	2	2
Történelem	2	2	3	3	1	-	3	1	-
Földrajz	2	2	2	2	1	-	2	1	-
Biológia	2	2	2	2	1	-	2	1	-
Természettan Fiz.-Kémia	1	1	2	2	1	-	1	-	-
Számolás és mérés	4	4	5	4	3	3	4	3	3
Rajz és kézügyesség	2	2	2 ¹	3 ¹	3 ¹	3 ¹	2	2	2
Női kézimunka ²	/2/	/2/	/2/	-	-	-	2	2	2
Háztartástan	-	-	-	-	-	-	4	4	4
Zenei nevelés	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Testi nevelés	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Összesen	30	30	30	30	30	30	30	34	34
	/32 ²	32 ²	32 ² /						
1/Ahol a helyi viszonyok megengedik, kézügyesség is tanítható pótórákban. 2/Leányok részére.									

* Schultze, W.: Das Schulwesen in der BDR Deutschland. Verlag J. Beltz-Weinheim, 1966. 153. p.

Fordította: Koczka János.

b/ Reáliskolák /Realschulen/

Szervezetileg ez a típus a Hauptschule és a gimnázium között foglal helyet. Az utóbbi 15 év alatt a reáliskolák rendkívül elterjedtségnek örvendenek. Néhány illusztráció a számadatokra:

É n e k	Iskolák száma /Városállamok nélkül/	Tanulók száma /Városállamok- kal/
1950	579	235 804
1955	815	436 291
1960	943	430 683
1964	1.286	528 391

A reáliskolák fejlődése és fejlettsége az egyes tartományokban nagyon különböző. Ez arra vezethető vissza, hogy a reáliskola pl. Schleswig-Holsteinben nagyon régi, míg Bayern-ben csak a háboru után vezették be. Népszerűségének legfőbb oka, hogy az általános műveltségen túl előkészít a mérnökiskolákra és felsőbb szakiskolákra.

A reáliskola a legtöbb tartományban a 4 osztályos elemi ismeretekre épülve 6 évfolyamu /5-10.osztály/ és a 10. osztállyal fejeződik be. A városállamokban a 6. népiskolai osztály után kezdődik és 4 évig tart.

A reáliskola célját az 1953. december 17-i rendelet így határozza meg: "Tanítványait a praktikus életre készíti elő felemelt szakmai, gazdasági és szociális felelősséggel, a szükséges általános képzés igényével. Gondoskodnia kell a képzés útján az utánpótlás biztosításáról a mezőgazdaság,

kézművesség, kereskedelem, ipar és közigazgatás számára".

A reáliskolai oktatást az utóbbi években az erős differenciálódás jellemzi a nyelvi, matematikai, természet-tudományi, gazdasági és szociális irányban. Ez különösen a városokban figyelhető meg elsősorban. A reáliskolában az angol nyelv a kötelező idegen nyelv. A francia nyelv szabadon választható. A tanított tárgyak körében az alábbi óraterv igazít el.

Ó R A T E R V
a reáliskolák számára /Hessen/

Tantárgyak	O s z t á l y o k					
	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Hittan	2	2	2	2	2	2
Német nyelv	5	5	4	4	4	4
Politikai képzés Történelem Társad.tud. Földrajz	2 } 2	3 } 2	2 2 2	2 } 2 2	- 5	- 5
Angol nyelv	6	5	4	4	4	4
Idegen nyelv /francia/	-	-	/3/*	/3*	/3*/	/3*/
Matematika	4	4	4	4	4	4
Geometria - Rajz	-	-	-	-	1/-/*	1/*
Fizika - Kémia	-	-	2	3	3	3
Biológia	2	2	2	2	2	2/3/*
Zene	2	2	2	2	2	2
Művészeti nevelés	2	2	2	1/-/*	1/*	1
Háztáji barkácsolás	2	2	2	2/3/*	2/4/*	2
Testi nevelés	3	3	3	3	3	3
Gyorsírás	-	-	-	-	/2/*	/2/*
Összesen	32	32	33/+3/	33/+3/	33/+3+2/	33/+3+2

+ és a zárójelbe fogott számok a választható tárgyat jel.

++ és a zárójelbe fogott számok a leányokra vonatkoznak.

x 8.osztályos leányok: 1.heti 2 óra leánykézimunka,
2.heti 4 óra háztartástan,
tehát átlagban heti 3 óra "háztáji
munka.

9.osztályban: 1.heti 2 óra kézim.

2.heti 2 óra kézim.+4 óra házt.;átlag 4 ó.
*háztáji"munkaismeret.

Schultze,W.: Mint az előző táblázatnál.Idézett mű 154.p.

Fordította:Koczka János.

A reáliskolák tanítási módszerét illetően a szaktárgyi tanítás hagyományos, valamint a csoportoktatás módszerét használják. A tanulókat elsősorban önálló munkára serkentik. A felsőbb osztályokban "szabad beszélgetéseket" vezettek be. Súlyt helyeznek a környező világgal való közvetlen kapcsolat felvételére: kirándulások, gyár-üzem-áruházlátogatások.

c/ Gimnáziumok /Gymnasien//

A gimnázium feladata az érettségivel az egyetemi és főiskolai tanulmányokra való felkészítés. Feladata a továbbiakban olyan magasfoku műveltséget biztosítani a tovább már nem tanuló fiatalok számára, amely indítást ad az egyénnek kvalifikált pályák eléréséhez. A Hauptschule és Realschule-hoz viszonyítva a gimnázium típusokra tagolt iskola. Tradicionális hármas tagozódása: klasszikus, modern nyelvi és matematika - természettudományi típusok. Az utóbbi években ez a differenciálódás szociáltudományi, közgazdaságtudományi és zenei tagozatokat eredményezett.

Az erősebb tagozódás jelei a felső tagozatban /11-13. osztályok/ mutatkoznak meg erőteljesebben. Ezeket nem úgy kell tekintenünk, mintha valami korai szakmai ismeretekre való specializálódás kísérletei volnának, hanem sokkal inkább a mélyebb merítés szándéka hívta őket életre.

A differenciálódás a típust karakterizáló szaktárgyakban lépnek fel. A gimnáziumok közötti különbség csak

az 5.osztályoknál szembeszökő. Az áteresztő képesség az egyes típusok között is fennáll, különösképpen az első 4 esztendőben /5-8.osztályig/.

A gimnázium felső tagozatának tanítását és tantárgyait /11-13.osztályok/ az 1960. szeptember 29-i Kultuszminiszteri Konferencia rendeletileg szabályozta. Óraterve az alábbi.

Ó R A T E R V⁺

a klasszikus gimnáziumok
számára
/Niedersachsen/

Tantárgyak	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. Hittan	2	2	2	2	2	2	2	2	2
2. Német ny.	5	5	4	4	4	4	4	4	4
Történelem	-	1	2	2	2	2	2	-	-
Közösségi ism.-	-	-	-	-	-	1	1	4	4
Földrajz	2	2	2	1	2	2	2	-	-
3. Zene	2	2	2	1)			1		
Képzőműv.	2	2	2	2)	2	2	2	2 ²	2 ²
Kézimunka	2	2	2	1	-	-	-	-	-
Sport	3	3	2	2	2	2	2	3	3
4. Latin ny.	5	5	5	4	4	4	5	4	5
Görög ny.	-	-	-	4	4	4	5	6	6
Angol és vá- lasztható ny.-	-	-	5	4	2	2	/2/	/2/	/3/
5. Matematika	4	4	4	4	3	4	3	4	-
Fizika	-	-	-	3 ¹	2	2	2	-	-
Kémia	-	-	-	-	3	2	2	-	-
Biológia	2	2	2	3 ¹		2		-	-
6. Választhatóan kötelező t.	-	-	-	-	-	-	-	3	3
Összesen	29	30	34	34	32	34	33 /35/	32 /34/	29 /34/
Rendelkezésre álló óra az 5. oszt. ban.... 1 Énekar, csoportos zene..... 6 Munkaközösségek, csop.munka..... 8									

1. Féléves váltásban.

2. Zene vagy művészet a tanulók választása szerint.

3. Választhatóan kötelező tárgy: fizika vagy kémia vagy biol.

* Schultze, W.: Das Schulwesen in der Bundesrepublik Deutschl.
Verlag J. Beltz, Weinheim, 1966. 1-180.p.

Fordította: Koczka János.

A gimnáziumok szervezeti felépítése

A gimnáziumok 2 formája ismeretes: normál és az ún. "ráépülő" vagy kiegészítő gimnázium /Aufbaugymnasium/. A gimnáziumok 9 vagy 7 osztályosok és a népiskola alsó tagozatára épülnek. A 7 osztályos gimnázium az alsó tagozat 6 osztályára, a 9 osztályos gimnázium az alsó tagozat 4 osztályára épül.

A gimnázium "ráépülő-kiegészítő" típusa a Hauptschule 7. osztályára és a reáliskola 10. osztályára épül. Három év alatt juttatja el tanulóit az érettségig. Második idegen nyelv ismeretét nem kívánja meg.

A gimnázium fő típusai:

a/ Klasszikus gimnázium /Altsprachliches Gymnasium/

A törzstárgyakhoz erős latin és görög, valamint egy élő idegen nyelv oktatása kapcsolódik. Némely tartományban a görög helyett francia nyelvet lehet választani.

b/ Modern nyelvi gimnázium /Neusprachliches Gymnasium/

Ez a típus a fő hangsúlyt a modern idegen nyelvekre /angol-francia/ helyezi /a latin nyelv mellett/. Harmadik idegen nyelvnek azonban az orosz, spanyol vagy olasz is választható.

c/ Matematika-természettudományos gimnázium

/Mathematisch-naturwissenschaftliches Gymnasium/

A gimnáziumnak ezt a típusát a matematika - természettudomány felé való szélesebb orientálódás jellemzi. Az idegen nyelvek itt háttérbe szorulanak; inkább az angol és a francia nyelvek, de számos iskolában az angol és latin is szóba jöhetnek. Az NSZK-ban kétségtelenül a modern nyelvi gimnáziumok a legnépszerűbbek, de igen gyakori ennek a matematikai-természettudományos tagozattal való társítása is.

d/ Gazdaságtudományi gimnázium /Wirtschaftswissenschaftliches Gymnasium/

Jelenleg 40 ilyen gimnázium működik. Szakosodását illetően a gimnázium 10. osztályára épül. A 11-13. osztályok foglalják magukba a profilt jellemző gazdasági tárgyakat.

e/ Társadalomtudományi gimnázium /Sozialwissenschaftliches Gymnasium/

Ilyen típusu gimnáziumokat Bajorországban, Nyugat-Berlin, Bremen, Hamburg városokban, Hessen és Nordrhein-Westfalen tartományokban találunk leginkább. Ebben a típusban is a 11-13. osztályokban megy végbe az erőteljesszakosodás. /Kivétel Nordrhein-Westfalen, ahol a tagozódás a 9-13. osztályokban történik./ Az elméleti oktatást itt széles gyakorlat egészíti ki.

f/ Zenegimnázium /Müsisches Gymnasium/

Zenegimnáziumok vannak Bayern, Nyugat-Berlin, Hamburg, Bremen, Hessen és Nordrhein-Westfalenben. Ebben az iskolatípusban a zenei tárgyak, zenei nevelés, hangszeres zene és kóruséneklés állnak a képzés és oktatás homlokterében.

g/ Egyéb formák

Nyugat-Berlinben: francia gimnázium;

Saarbrücken-ben: német-francia gimnázium működik.

Nyugat-Berlinben található a J.F.Kennedy-Gimnázium, amelyben a német és amerikai tanulók tanulnak együtt. Itt. a 7.osztálytól kezdve a tanítás nyelve angol. Flennsburg-ban német-dán gimnáziumot hoztak létre, amelyben az angol és latin mellett a tanítás német és dán nyelven folyik.

/Szakismerettel kapcsolt gimnáziumi típusok/

h/ Gazdasági gimnázium /Wirtschaftsgymnasium/

Korábban: Wirtschaftsoberschule

Nyolc tartományban /Bajorország, Nyugat-Berlin és Nordrhein-Westfalen-en kívül/ összesen több, mint 50 három-osztályos gazdasági gimnázium működik, amelyeknek látogatása reáliskolai vagy annak megfelelő végzettséget feltételez. Ez az iskola a 11-13. osztályokat foglalja magába és gazdasági, társadalomtudományi studiumokon át vezet el a főiskolai érettségéhez.

i/ Nőképző gimnázium /Gymnasium für Frauenbildung/

Korábban: Frauenoberschule

Négy tartományban vannak ilyen gimnáziumok:

Niedersachsen, Nordrhein-Westfalen, Rheinland-Pfalz és Saarland-ban.

Tudományos, művészeti és háztartási szakismereteket oktatnak. Ennek az iskolatípusnak alsóbb szervezeti formája a népiskola /Grundschule/ 4. osztályához /Nordrhein-Westfalen/ csatlakozik, míg felsőbb szervezésű típusa a modern gimnázium 10. osztályára épül. E típusokban szerzett végzettség a pedagógiai főiskolákon való tanulásra jogosít és megfelelő kiegészítéssel főiskolai érettségéhez vezet.

A gimnáziumok tartalmi munkája

A gimnázium - tananyagát illetően - szervesen épül a népiskola alsó tagozatára. Az első idegen nyelv az angol vagy a latin. A második a 7.osztályban kezdődik és a latin, francia vagy angol lehetséges. A 9.osztálytól kezdve lép be a képzésbe a harmadik idegen nyelv.

A középtagozatban a természettudományok kapnak nagyobb jelentőséget. Néhány tantárgynál, így a történelemben az anyag ciklikusan jelentkezik és az életkorhoz igazodik.

A felső tagozat tanterveit /11-13.osztály/ minden tartományban egységesen átdolgozták. A reform lényege, amelyet a Kultuszminiszterek Konferenciája 1960.szeptember 29-én Saarbrücken-ben "keretmegállapodás"/6/ /Rahmenvereinbarung/ formájában adott ki, a következő.

A gimnázium felső tagozata 3 osztályból /11-13.osztályok/ áll:

Obersekunda /11.osztály/

Unterprima /12.osztály/

Oberprima /13.osztály/

A keretmegállapodás a kötelező tárgyak számát 9-ben állapítja meg a művelődési anyag hatékonyabb összpontosítása érdekében. Ebből 6 diszciplína képezi vizsga tárgyát. Az anyag lehatárolása paradigmaticus kiválasztással, illetve oktatással történik éppen a megfelelő mélység elérhetősége és a tanulók nagyobb szellemi önállóságra juttatása céljából.

A "paradigmatische Lehren"/7/ elvére éppen Martin Wagenschein munkássága nyomán került sor. Az a szándék, hogy a tananyag zsufoltságán és enciklopédizmusán, a tanulók túlterheltségén segítsenek, ez a törekvés oldottabb formában úgy épül az említett Wagenschein-féle elméletre, hogy bizonyos anyagrészeket a tantárgy egészéből kiemelnek és azt a teljesség igényével részletesebben, elmélyültebben kívánják feldolgozni. Ez az eljárás a tanulók "szellemi öntevékenységre" és "felelősségérzetére" apellál. Ez a munkamódszer új formákat, új didaktikát igényel, amely mellett a régi klasszikus formákat fel kell adni.

A reform kötelező és szabadon választható tárgyakat állapít meg. A kötelező tárgyak egy része már a 10. vagy 11. osztályban lezáródik. A gimnázium 12-13. osztályaiban a "történelem, földrajz és szociális tudományok" közösségi ismeretek" címen jelentkeznek.

III. Szakmai képzés és szakoktatás^{/8/}

A szakoktatás a szakmai ágazatoknak megfelelően, a szakstrukturák alapján tagozódik és az állandóan haladó technikai fejlődés igénye szerint fejlődik.

Tipusai

1. Szakmai iskolák /Berufschulen/
2. Szakiskolák /Berufsfachschulen/

E két iskolatípus közvetlenül kapcsolódik az általánosan képző iskolákhoz, míg az ezután következők különböző időtartamu szakmai gyakorlatot tételeznek fel.

3. Szakmai továbbképző/kiegészítő iskolák /Berufsaufbauschulen/
4. Szakiskolák /Fachschulen/
5. Magasabb szakiskolák /Höhere Fachschulen/
6. Mérnökképző iskolák /Ingenieurschulen/

Szakmai iskolák /Berufschulen//9/

A szakmai iskola kötelező iskolatípus minden fiatal számára, aki a népiskolát elhagyta és továbbvivő iskolában már nem tanul. 3 éves iskola. Szakmai iskolaköteles minden fiatal a 18 éves korig. Azok a tanulók, akik szakmai kiképzésben részesülnek, kötelesek 8-12 hetes üzemi tanításon részt venni; ez az idő beszámít a tanoncidejükbe. Az elméleti oktatás a hét egy napjára összpontosul. A hangsúly azonban a szakmi tárgy oktatására koncentrálódik. A szakmai iskolák szakmák szerint tagozódnak.

Kiegészítő-ráépülő szakmai iskolák /Berufsaufbauschulen/

Uj iskolatípus: az utolsó 15 év kreációja. Az a célja, hogy a résztvevőket a szakmai életre előkészítse és számukra a belépést a mérnökképző iskolába biztosítsa. E típus látogatása önkéntes és mentes a szakmai iskola tanításának látogatási kötelezettségétől. Az iparitanulók felvétele ebbe az iskolatípusba csak akkor lehetséges, ha már legalább félévet szakmai oktatásban vettek részt. Ezek az iskolák teljes vagy részidejük, esti vagy hétvégi népiskolára épül. Öt tagozata van: általános kézműves; kereskedő; kézműves-technikai; háztartási-ápoló-szociálpedagógiai; mezőgazdasági.

Szakmai szakiskolák /Berufsfachschulen/

Olyan iskolákról van itt szó, amelyek teljes képzési idővel valamilyen kézműves, ipari vagy kereskedelmi pályára készítenek fel. E típus látogatása esetén a tanuló teljesíti

a teljes iskolakötelezettséget. Ide sorolhatók a női szakmai iskolák is: háztartási, gyermekgondozói, technikus asszisztensnői stb. szakiskolák. Ugyancsak ide tartoznak a kereskedelmi, magasabb kereskedelmi iskolák, amelyeknek képzési ideje 2 év és a Hauptschule-ra épülnek. De ebbe a kategóriába sorolhatók még az ipari-szakmai szakiskolák, mint pl. a finommechanikai, nemesfémipari, textil- és kémia-ipari szakiskolák. A képzés 3 éves. Előzmény: Hauptschule. A képzés elméleti és gyakorlati.

Szakiskolák /Fachschulen/

A szakiskolák a szakmai továbbképzés és fejlődés iskolái. A Hauptschule-ra + valamilyen előzetes szakmai iskolára épülnek. Megfelelő szakmai előgyakorlattal rendelkező 18 éves ifjak jelentkezhetnek a képzésre, amely 2-4 féléves. Technikus és mesterképzést is ad. Esti tagozata is van. Az alábbi illusztratív óraterv jól érzékelteti az elméleti és gyakorlati szakképzést.

Ó R A T E R V[†]

kémia-technikai szakiskola részére
/Kémiai asszisztens-technikus/
/Bréma/

Tantárgyak	S z e m e s z t e r				
	1.	2.	3.	4.	Össz.
<u>A. Elmélet</u>					
1. Bevezetés qual. Analytikába	5	-	-	-	5
2. Quan. analytika	-	1	-	-	1
3. Szervetlen kémia	5	4	-	-	9
4. Szerves kémia	1	2	3	4	10
5. Preparatív kémia	-	1	-	-	1
6. Szakszámítás és matematika	2	2	2	2	8
7. Szakrajz	-	1	1	-	2
8. Fizika	2	2	-	-	4
9. Fiz.-i kémia	-	-	1	1	2
10. Kémiai technológia	-	-	1	1	2
11. Technikai analytika	-	2	2	-	4
12. Élelmiszer-ism. és vizanalyzis	-	1	3	3	7
13. Növénytan	-	2	-	-	2
14. Szeminárium	1	1	1	1	4
Összesen	16	19	14	12	
<u>B. Gyakorlat</u>					
15. Qual. analysis	19	-	-	-	19
16. Quan. analysis	-	7	6	-	13
17. Technikai analyzis	-	8	8	5	21
18. Élelmiszer-és vizanalyzis	-	-	6	25	31
19. Előkészítő munkák	-	8	8	-	16
20. Fiz.-kémiai munkák	-	-	2	-	2
21. Fiz.-i gyakorlatok	-	-	1	-	1
22. Mikroszkópiai gyakorlatok	-	-	2	-	2
23. Szakrajz	-	1	1	-	2
Összesen	26	23	28	30	
Össz. heti óra	42	42	42	42	

Összes munkaidő: heti 42 óra - Kiképz. idő: 86 munkahét.
*Schultze, W.: Das Schulwesen in der Bundesrepublik Deutschl.
Verlag J. Beltz, Weinheim, 1966. 1-180.p.
Fordította: Koczka János.

Technikus és mesterképzést is ad. Esti tagozata is van.

Magasabb szakiskolák /Höhere Fachschulen/

Abban különbözik az előző szakiskoláktól, hogy bennük a kivánalmak magasabbak és a kiképzés 5-6 féléves. Előfeltétel: reáliskolai záróvizsgái /kisérettségi/ bizonyítvány. Ehhez az iskolához számítanak a magasabb közgazdasági szakiskolák, ruhaipari, ifjúságvezető-, fényképész- és szemoptikai szakiskolák is.

Mérnökképző iskolák /Ingenieurschulen/

A mérnökképzőnek az NSZK-ban 2 típusa van:

a/ mérnökképző iskolák és

b/ diplomás mérnökképző, azaz technikai főiskolák.

Ezek egymástól nemcsak a felvételi kivánalmakban különböznek, hanem jelentékenyen a studiumok strukturájában, valamint a kiképzés céljában is. A diplomás mérnökképzés tudományos mélységű és akadémiai fokozattal zárul, ami a tudományos kutatás előfeltétele.

A mérnökképzés inkább gyakorlati itányu és a mi viszonyaink között üzemmérnöki feladatkörnek felel meg leginkább. A képzés 6 félévből áll. A harmadik félév után elővizsgát tesznek. A 6. félév után kapják meg - sikeres vizsga esetén - a mérnöki fokozatot.

IV. Az oktatás jelenlegi problémái

George Picht: Die deutsche Bildungskatastrophe^{/10-10/a/}
cimű művében tárja fel a mai NSZK-beli oktatás fehér folt-
jait, a művelődésben tátongó szakadékok mélységeit. Művé-
ben az okok összefüggéseinek vizsgálatában 2 fő hibát lát:
külső és az oktatás belső strukturális lazaságát.

A külső hibákat egyszerű statisztika tükrözi. Picht
adatai szerint 1970-ig kétmillióval nő a tanulók száma a
már ismert demográfiai adatok és a 9.osztály bevezetése foly-
tán. Ez utóbbi egymagában 500 ezer fővel növeli a tanulólét-
számot. A szóbanforgó időszakban a nevelők 44 %-a /115 400 fő/
nyugdíjba megy. A szolgálatból kilépő 44 % és a várható 2
millió tanulólétszám növekedése folytán 1970-ig 273 153
új pedagógusra lenne szükség. Erre pedig semmi remény sincs,
hiszen az érettségizettek száma az NSZK-ban csökkenő ten-
denciájú és a jelzett időben kb. 6,8 % lesz. /Skandináviában
22 %, Franciaországban 19 %, nálunk 18-20 %./ Mindehhez já-
rulnak még a nagy tanteremhiány, az iskolaépületek még a há-
boru előttről származó rossz állaga és elöregedettsége.

Az igazi okok azonban belső eredetűek. Rendkívül el-
maradott a falusi oktatás: alacsony a színvonal.

Felvetődik egy másik kérdés is. Vajon a munkáscsalá-
dok gyermekei ma azonos esélyekkel rendelkeznek a képzés te-
kintetében, mint más társadalmi osztályok gyermekei? A ki-
választásos rendszer a továbbvivő iskolák felé nem erre mutat.

Másik kérdés: vajon az "átmenetek", a "zsákutcák" valóban megszűntek mindenütt? Ha így volna, akkor miért oly kevés az érettségig eljutók száma?

A jelenlegi iskolarendszer egy nagyon lényeges hibája, hogy a középiskola - így a gimnázium - nem a mindenki számára jogos magasabb műveltség terjesztője, hanem tulnyomóan az egyetemi előkészítés feladatát látja el. Oda pedig a már fennebb vázoltak alapján mindenki nem juthat el, és ez a körülmény a kiválasztás legnagyobb buktatója. A gimnázium munkáját ezért sokkal inkább ez a propedeutikus és akadémiai igények, mintsem valamilyen kvalifikáltabb pálya igényei determinálnak. A statisztika megállapítása szerint az érettségizők 97 %-a a felsőoktatás felé gravitál. Sokat vitatott kérdés az NSZK-ban, hogy a felsőoktatásra előkészítő gimnáziumok mellett nem kellene-e egy másik olyan iskolatípust is teremteni, amely a különböző hivatások igényeinek hordozója lehetne. Olyan típusu gimnáziumra gondolnak az oktatás-tervezők, amely a közgazdaságtudományok és a technika javára szűkítené az idegen nyelvi képzést. Nem a népiskola 4. osztályára, hanem a felső tagozat 7. osztályára épülne, de a 11-13. osztályokat is magába foglalva, reáliskolai vagy szakiskolai érettségit adna. Ez a technikai jellegű gimnázium az utóbbi idők egyik legvitatottabb problémája.

Ami talán a jelenlegi gimnázium felső tagozatának a reform bevezetése óta legsebezhetőbb pontja, az kétségtelenül az a tény, hogy veszélybe került a tanulók egységes természettudományos műveltségének és világképalakításának lehető-

sége. A nyelvi tagozaton már a 10-11. osztályban befejezik a természettudományok tanulását. És ez újra a korszerű műveltség kérdésének problémája.

V. Kísérletek-kezdemenyezések

Az NSZK-ban a régóta folyó audiovizuális oktatás és audiovizuális eszközök didaktikai alkalmazására vonatkozó kísérleteken kívül - középiskolai vonatkozásban - 3 kísérlet igen jelentős.

1. Egységes iskola /11-11/a/ /Gesamtschule/

Berlinben, Hamburgban és Hessenben már az 50-es évek kezdete óta kísérletek folynak abban a tekintetben, hogy különböző iskolatípusokat megkülönböztetendően ugyan, de szervezetileg mégis egyesítsenek. A tanulókat részben kor szerinti csoportokba osztják, részben az 5. és 6. osztályokat /Förderstufe/ mindegyik iskolatípusból összevonják és ezekben a népiskola felső tagozatának és a gimnázium tanárai tanítanak. Lényegében tehát a Gesamtschule több egymás mellett működő iskolatípust foglal magába /additive Gesamtschule/. A munkaformák erősen váltakoznak a hagyományos osztálykeret, majd differenciált tanítási formációk, mint teljesítménycsoportok között. A kísérletnek az a célja, hogy a nép minden rétege számára közös képzési formaegységet teremtsen és ezáltal egyrészt kiküszöbölje az egyes iskolatípusok

között fennálló ellentéteket, másrészt a lehető legjobb kiképzési formákat biztosítsa a tanulók képességei és a szülők kívánsága szerint.

Jelenleg Bad-Württembergben olyan "kooperatív" együttes /egységes/ iskolát hoztak létre, amely - a népis-kola elkülönített felső tagozata /Hauptschule/, reáliskola, gimnázium és gyógypedagógiai iskola összevonása folytán - egyigazgatásu, de egységei területileg külön vannak. Különleges pedagógiai és szervezeti intézkedésekkel törek-szenek az "áteresztő lehetőségeket" biztosítani. Előnye ennek a kombinátiskolának -, ami azonnal érzékelhető - hogy a költséges iskolafelszerelés ilyen iskolakomplexumban /tantermek, tornaterem, laboratórium, konyha stb./ gazdaságosan működtethetők. Vitatott kérdés azonban, hogy ez az "additív" iskola mennyiben tekinthető egységes iskolának. Hogy tartalmilag ez az iskolatípus mennyire integrált vagy integrálódó, azt csak a most még nagy elánnal folyó kísérletek későbbi eredményei fogják eldönteni.

2. Egésznapos iskolák /12-12/a/ /Ganztagsschule/

Az utóbbi időben intenzíven foglalkoznak a tanulók egésznapos foglalkoztatásának kérdéseivel. A probléma kettős: szociális és abból eredően - és szükségszerűen - pedagógiai. /Magyar viszonyaink között gondolnunk kell itt a mi napköziotthoni szervezésünkre és az azzal kapcsolatos pedagógiai vonatkozásokra./

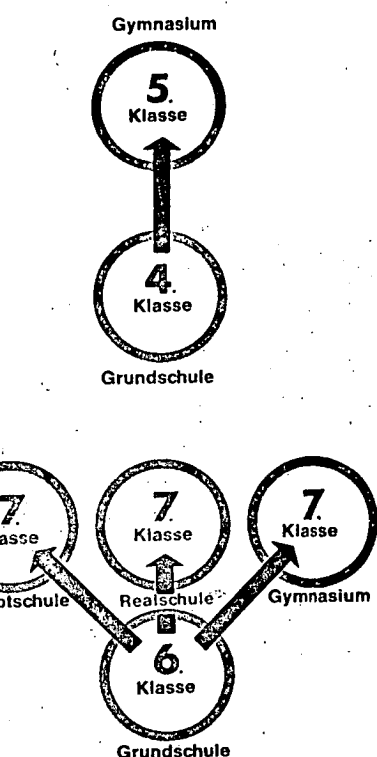
Az egésznapos iskolában - az ebédszünet kivételével - egész napon át folyik a munka. A tanulók délutáni felügyelet mellett végzik házi feladataikat. E módszernek - a kísérlet szervezői szerint - el kell érnie, hogy a tanulók közötti származás szerinti különbségek kiegyenlítődjenek, továbbá a funkcióbeli megoszlás család és iskola között kiegyenlítődjék, és a szülők a házi feladatok elkészítésénél tehermentesítve legyenek. Ezekben az egésznapos iskolákban 5 napos munkahét keretében osztják el a 6 nap tanulmányi anyagát. A Német Oktatási Tanács 1968. áprilisában javasolta - az eddigi kísérleti eredmények alapján - ezen iskolaformának a szövetség minden tartományában való bevezetését.

3. Blokkoktatás /Blockunterricht/

A kísérlet lényege, hogy a szakmunkásképző iskolába /Ásványolaj- és villamosipari Szakiskola, Hamburg/ bevezették azt a módszert, miszerint a tanulók az év egy bizonyos részében csak iskolába járnak, a többi időt pedig egészen a gyárban töltik. Ez a koncentráltabb módszer eredményesebbnek bizonyult, mint a heti egy alkalommal történő iskolai oktatás.

Összegezésül megállapítható, hogy az NSZK mai oktatási rendszere kiválasztásos, antidemokratikus eljárásaival nem korszerű még akkor sem, ha az angol comprehensive-school

mintájára keresi is az utat az egységes általános képzés felé. A gimnázium felső tagozatában a gyér természettudományos ismeretek közlése, majd annak korai kirekesztése a 2 utolsó osztályból, nagyon vitássá teszi a technikai forradalom posztulátumának teljesítését. A kötelezően tanított tárgyak keretében tehát a művelődési anyagok hatékonyabb összpontosítása a középiskolai reform által sem sikerült. Ezért vetik fel ma az NSZK-ban az oktatási katasztrófa kérdését mind sürűbben.

"Átvezető-átirányító" lehetőségek az egyes iskolatípusokba

Átmenet az alsó tagozat 4.osztályából a gimn.-ba

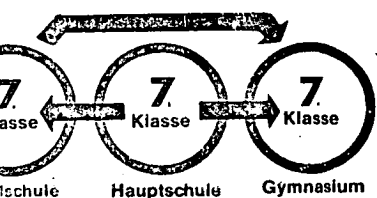
Azok a tanulók, akik felismerhető, kifogástalan elméleti képességekkel /tehetséggel/ rendelkeznek, a népiskola 4.osztályából /alsó tagozat/ gimnáziumba mehetnek. A szülők ezt a szándékot a népiskolában bejelentik. A gimnáziumban bizottság dönt a felvételekről. A tanulóknak felvételi vizsgán kell részt venniük. Az első év a gimnáziumban ún. "próbaév."

Átmenet a népiskola után

A népiskola látogatása után a tanulók a következő továbbvivő iskolák egyikébe mehetnek át:

Hauptschule /a népisk.felső tagozata+9-10 év/
Realschule /reáliskola/
Gymnasium /gimnázium/.

A reáliskolába vagy gimnáziumba csak az mehet át, aki a népiskolában angol nyelvi oktatásban részesült. A szülők a népiskolában jelentik be, hogy gyermekük, melyik iskolába kíván átmenni. Döntést a kérdésben a népiskola vezetőjének elnökletével az a nevelőtestületi bizottság hoz, amelynek hatáskörébe a tanuló tartozik. Igenlő esetben a tanuló felvételi vizsga nélkül kerül a kívánt iskolába. Azon tanulóknak, akiknek szülei a népiskolai bizottság döntésével nem értenek egyet, választhatnak iskolát, de ötnapos "válogató" oktatáson kell részt venniük a kívánt reáliskolában vagy gimnáziumban. Az első év itt is "próbaév".

Átmenet a felső tagozat /Hauptschule/ és a reáliskola /Realschule/ 7.osztálya után

A felső tagozat /Hauptschule/ 7.osztályának tanulói, akik angol nyelvoktatásban részesültek, bevonhatók a felső tagozat 6.osztályos "válogató eljárásba". A reálisk. vagy gimn.7.osztályát látogathatják. Ugyanezen módon mehetnek át a reálisk. 7.osztályos tanulói a gimn. 7.osztályába. Az első év itt is "próbaév. Egy tanuló az átirányító kiválogatásban csak kétszer vehet részt. Ebbe a 4.o. utáni válogatás is beleszámít.

"In welche Schule schicke ich mein Kind?.-Herausgegeben vom Senator für das Bildungswesen Bremen, 1966. 12-16.p.

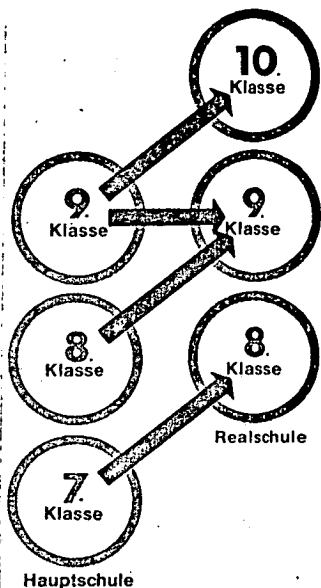
Fordította: Koczka János.

A népiskolából való átmeneten kívül létezik ún. "átírányítás" egyik továbbvivő iskolából a másikba. Az "átírányítás" lehetőségei az alábbiak.

Átírányítás a Hauptschule /felső tagozat +9-10.év.
ból a reáliskolába

Átlagon felüli képességű felső tagozati /Hauptschule/ tanulók az iskola ajánlására a tanév végén vizsga nélkül irányíthatók át a reáliskola következő osztályába; ugyanígy a felső tagozat 9.oszt. után a reáliskola 9.osztályába.

A felső tagozati angol nyelvi oktatásban itt is kötelező a részvétel. Az első év "próbaév."

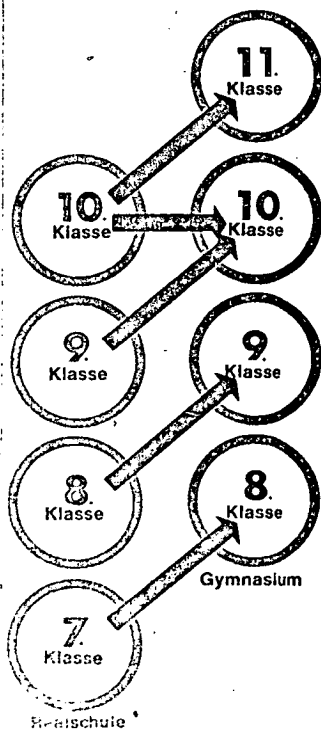
Átírányítás a reáliskolából a gimnáziumba

Jó teljesítményű reáliskolai tanulók a reáliskola ajánlására a tanév végén vizsga nélkül mehetnek át a gimnázium következő osztályába.

A kielégítő teljesítményt produkáló reáliskolai tanulókat csak felvételi vizsgával irányíthatnak át a gimnáziumba. A szülők a kérést írásban terjesztik be.

A 10.reáliskolai osztály után lehetséges az átírányítás a gimnázium 10.osztályába.

Azoknak a tanulóknak, akik gimnáziumba kívánnak átmenni, igazolniuk kell, hogy angol és francia nyelvoktatásban vettek részt. Azok a tanulók, akik mint második idegen nyelvet a spanyolt tanulták, csak a mat.-teremtud. vagy a gazdasági tagozatu gimnáziumba, annak is a 11-ik osztályába mehetnek. Az első év a gimnáziumban szintén "próbaév."

In welche Schule schicke ich mein Kind?-Herausgegeben vom Senator für das Bildungswesen Bremen, 1966. 12-16.p.

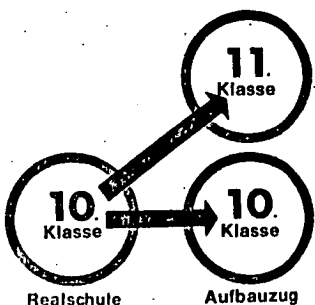
Fordította:Koczka János.

Átirányítás a reáliskola befejezése után

a "kiegészítő gimnáziumi tagozatba /Aufbaugymnasium

Reáliskolai tanulók, akik átlag képességük a tudományos tárgyakban -és két idegen nyelv tanításában részesültek-, vizsga nélkül mehetnek át a kiegészítő gimnázium /Aufbaugymnasium/ 11.osztályába. Azok a reáliskolai tanulók, akik kielégítő eredmény érték el a tudományos tárgyakban, vizsga nélkül vehetők fel a kiegészítő gimnázium 10.osztályába. /Akkor is, ha második idegen nyelv oktatásában nem vettek részt./

A szülőknek írásban kell az átirányítást kérniük. A kiegészítő tagozatu gimnázium első éve "próbaév".

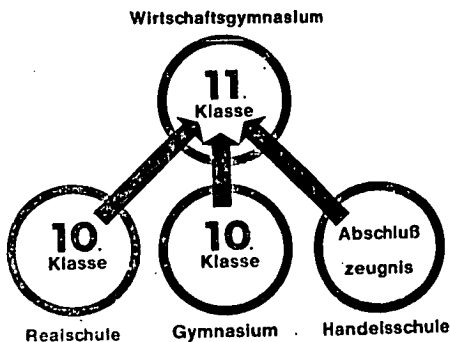
Átirányítás a gazdasági gimnáziumba

A gazdasági gimnáziumba átirányíthatók:

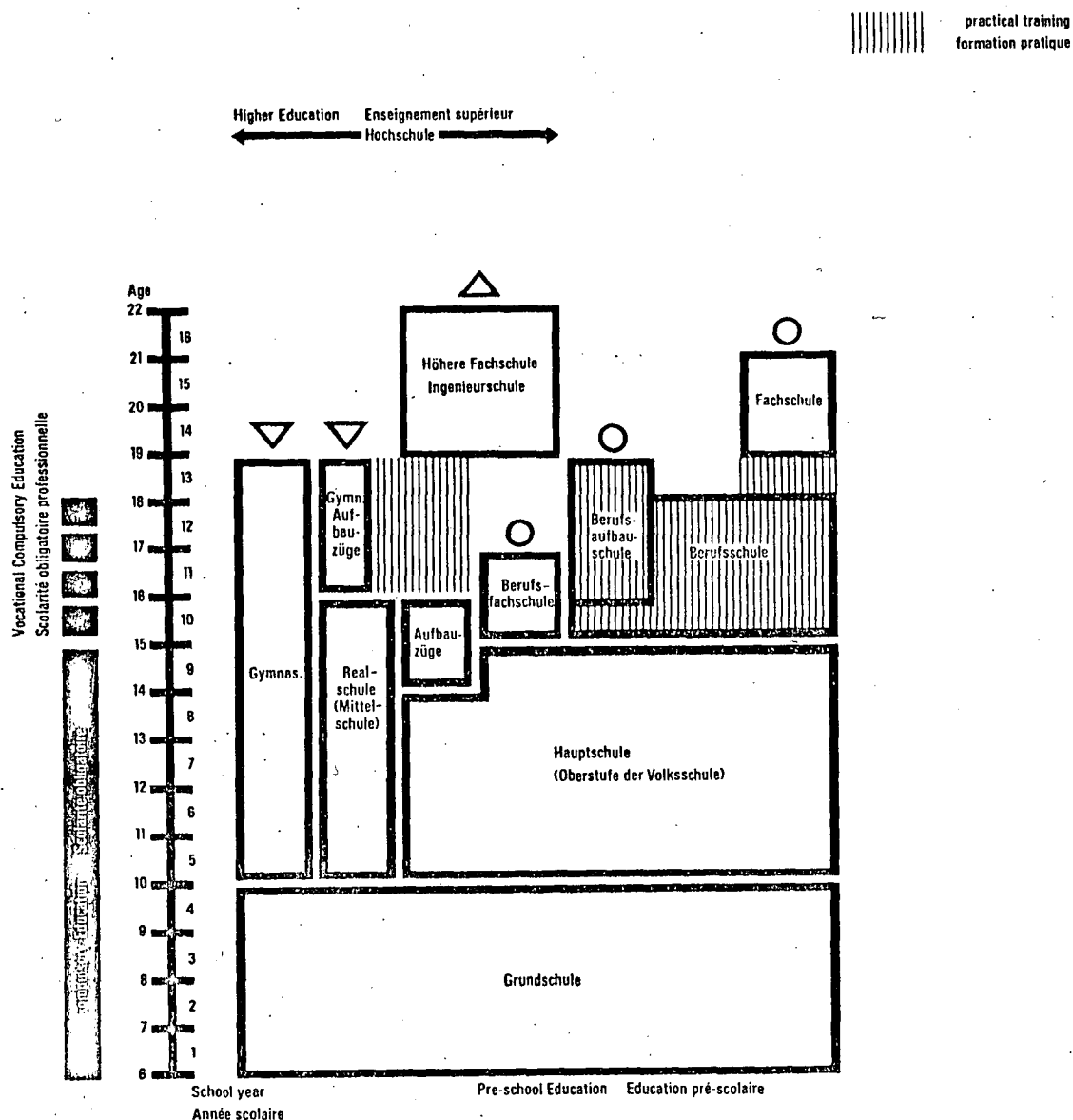
- 1.tanulók, akik reáliskolai végbizonyítvánnyal /kisérettségi!/ vagy áthelyzési bizonyítvánnyal rendelkeznek. Ezek a tanulók a gimnázium 11. osztályába kerülnek;
- 2.tanulók, akik kétéves kereskedelmi iskolai végbizonyítvánnyal rendelkeznek.

Ez utóbbiak azonban angol nyelvből és matematikából felvételi vizsga letételére kötelezettek.

A szülőknek írásban kell benyújtani kérelmüket. Az első év:"próbaév".

Federal Republic of Germany
République Fédérale d'Allemagne

Prod.: School Systems a Guide.Council for Cultural Co-Operative,
Strasbourg,1965. 87.p.

Az egyes iskolatípusok német nyelvű megnevezése

Grundschule	= Népiskolai Alsó Tagozat 1-4. oszt.
Hauptschule	= Népiskolai Felső Tagozat
Realschule	= Reáliskola
/Mittelschule/	= Középiskola
Gymnasium	Gimnázium
a/Altsprachliches Gymnasium	= Klasszikus Gimnázium
b/Modernes Gymnasium	= Nyelvi Gimnázium
c/Mat.-Naturwissen- schaftliches Gymn.	= Mat.-Term.tud. Gimnázium
d/Aufbaugymnasium	= Kiegészítő Gimnázium
e/Musikgymnasium	= Zenegimnázium
Aufbauzug	= Kiegészítő Tagozat
Gesamtschule	= Egységes /együttes/ Iskola
Ganztagsschule	= Egésznapos Iskola
Fünf-Tage-Schule	= Ötnapos Iskola
Berufsschule	= Szakmai Iskola /Iparitanuló Isk./
Berufsaufbauschule	= Szakmai Kiegészítő Iskola
Fachschule	= Szakiskola
Berufsfachschule	= Szakmai Szakiskola
Höhere Fachschule	= Felsőbb Szakiskola
Ingenieurschule	= Mérnökiskola
Hochschule	= Főiskola
Universität	= Egyetem

Irodalomjegyzék

1. Hilker, F.: Schulwesen in der Deutschen Bundesrepublik.
/Hylla, E.-Wrinkle, W.L.: Die Schulen in West-Europa./Herausg. Christian Verlag, Bad Nauheim, 1953. 301-395.p.
2. Roloff, E.M.: Deutsches Schulwesen 761-777.p.-Lexikon der Pädagogik Band I. Freiburg im Breisgau, Herder Verlagsbuchhandlung, Berlin.
3. Schultze, W.: Das Schulwesen in der Bundesrepublik Deutschland, Verlag Julius Beltz, Weinheim, 1966. 180.p.
4. In welche Schule schicke ich mein Kind? Herausgegeben vom Senator für das Bildungswesen Bremen, 1966. 1-24.p.
5. Lawson, R.F.: Reform of the West German School System, 1945-1962. University of Michigan, Comparative Education Dissertation Series. Printed by Malloy Lithoprinting, Inc. Ann Arbor, Michigan, 1965. 1-230.p.
6. Keretegyezmény a gimnázium felső tagozati oktatásának rendezésére./Rahmenvereinbarung zur Ordnung des Unterrichts auf der Oberstufe der Gymnasien.= Zeitschrift für Pädagogik, 1962. No 3. 318-320.
7. Faragó László: Középiskolai reformtörekvések az NSzK-ban.= Köznevelés, 1961. No 4. 124-125.p.
8. Die berufsbildenden Schulen in der Freien Hansestadt Bremen. Herausgegeben vom Senator für das Bildungswesen der Freien Hansestadt Bremen. Bremen, 1962. 1-100.p.
9. Krafft, G.: Versuchsweise Einführung des Vollziehunterrichts für Berufsschüler /Blockunterricht/in Hamburg. = Berufliche Bildung, 1968. No 1. 12-16.p.
10. Picht, G.: Die deutsche Bildungskatastrophe. Analyse und Dokumentation. Olten, Freiburg im Breisgau, 1964. 1-247.p.
- 10/a. Horváth György: A nyugatnémet oktatásügy katasztrófája. Köznevelés, 1966. No 19. 749-750.p.

- 11.Koczka János: Tizennyolc ország oktatásügyi jelentése az 1967/67.tanévről. Nemzetközi Oktatásügy No 8. Szerk.:dr.Arató Ferenc.Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum kiadása.Budapest,1969. 1-142.p.
- 11/a. Magdeburg, H.: Gesamtschule - Modell für die Schule von morgen? Verlag J.Beltz, Weinheim, Berlin,1967. 1-77.p.
- 12.Empfehlungen der Bildungskommission.- Einrichtung von Schulversuchen mit Ganztagschulen.Deutscher Bildungsrat, Bonn,1968. 1-48.p.
- 12/a. Information über einen Versuch mit der Fünf-Tage-Schule.-Erarbeitet vom Kollegium der Grund- und Hauptschule am Halmweg. Bremen,1967. 1-21.p.
-

S V É D K I R Á L Y S Á G

Konungariket Sverige

Terület: 449 793 km²

Lakosság: 7 581 237 fő

Államforma: királyság

Népek: svéd 96 %

lapp 0,09 %

finn 0,4 %

egyéb 3,51 %

Hivatalos nyelv: svéd

I. Az oktatás történeti fejlődése

Napjainkban a tudományos-technikai forradalom hatalmas méretű előretörése korában szinte megoldhatatlan problémák tornyosulnak világszerte az oktatáspolitikai művelői, a pedagógia szakemberei elé: Hogyan tartsanak lépést a mai fejlődéssel az iskolák, az oktatási intézmények? Nyilvánvaló, a gond elsődlegesen a művelődési anyag kiválasztására, abban is a hagyományos és az új ismeretanyag arányaira koncentrálódik. Itt vetődik fel a mérlegelés második lényeges szempontja: a korszerűség, a tár-

szadalmi igény által megfogalmazott elmélet és gyakorlat szintézise, amit még sűrűn motiválnak az illető, a mindenkori oktatási koncepciót kialakító ország ideológiai-gazdasági strukturája, földrajzi adottságai és feltételei.

Az új svéd iskolareform kifejlődésének történeti háttérét a fenti aspektusból kell vizsgálnunk, hogy annak haladó vonásait, az egész oktatási koncepció annyira szimpatikus, valóban elmélyültségre valló demokratizmusát megfelelő módon tudjuk értékelni.

Az első svéd iskolákról^{1/} 865 táján emlékeznek meg a krónikások. St. Ansgar, akit Észak apostolaként emlegetnek, már ekkor foglalkozik az ifjúság tanítgatásával. Később misszionáriusok veszik át szerepét az egyes missziós állomásokon. Az egyház erősödésével, a vallás terjedésével a katolikus püspöki székhelyeken, mint Lund, Upsala, Skara, Linköping, Westeras városokban jönnek létre egymásután u.n. dóm-iskolák. Ezekben az iskolákban a "hét szabad művészetet" tanították és vallásos zenét. Az olvasás, írás, számolás, nyelvtan mellett nagy szerepet játszott a latin zsoltárok oktatása.

Az iskola 4 kétéves osztályból állott. Az egyre terebélyesedő katolikus oktatási hegemoniát, amelyet ebben a korban a kolostori latin iskolák alakítottak ki, 1527-ben a reformáció döntötte meg. A régi iskolák helyét mindinkább luteránus, de már svéd nyelvű iskolák töltik be. 1571-ben a luteránus Laurentius Petri ad ki iskolaszervezési intézkedést. Ez még mindig vallásos szemléletű, nem általános és nem terjed ki széles néprétegekre.

Bár 1611-32 között II. Gusztáv Adolf hangsúlyozza a népiskolák felállításának szükségességét, elképzeléseit csak 20 évvel később Krisztina királynő valósítja meg, aki a 4 osztályos elemi iskolán túl /trivial-iskola/ 4 évfolyamu gimnáziumot is felállíttat. Mindkét iskolatípusban változatlanul luteránus egyházi befolyás érvényesül és feladatuk megoldásában messzemenően luteránus teológiai képzési célokat szolgálnak. Ez az iskolaszervezés 200 éven át maradt fenn Svédországban, migem 1842-ben királyi rendelet intézkedik a népiskola felállításáról, a tankötelezettség bevezetéséről és az oktatás ingyenességéről.

Az első oktatási törvény /1842

Az első elvi intézkedések gyakorlati kivitelezése csak 1849/50-ben történik meg. A királyi rendelet az iskolafenntartó jogi személyéről is intézkedik; mégis az állam, a község és az egyház vitái évekig eltartanak. Lényeges változás csak nyelvi tekintetben történik. A klasszikus nyelvek megszűnnek dominálni az oktatásban és helyüket döntően az anyanyelv veszi át. További viták forrása volt annak eldöntése is, vajon az iskolák az általános állampolgári nevelést vagy a tudósképzést tekintsék-e elsődleges funkciójuknak.

A viták 1904-ben dőlnek el, amikor is bevezetik az egységes állami iskolát, a koedukciót a reáliskolában /elemi fokon már korábban is megvolt a koedukció! / és létrehozzák az iskolák egységes vezetését.

Az iskolák helyzete az I. világháború idején

A következő iskolák fejlődtek ki:

1. Népiskola a 7 éves kortól 14 évig kötelező és díjtalan. Az iskolát az iskolatanács irányítja, élén a lelkesessel. Az iskolák központi irányítását 1913-tól a stockholmi főigazgatóság látja el.

A népiskolákban a szorgalmi idő 8 hónap. Tantárgyai: vallás, svéd nyelv, számolás, mértan, földrajz, történelem, természetismeret, ének, rajz, torna és - ahol erre mód van - kertészeti ismeretek. A slöjd /kézimunka/ fakultatív, amely a fiúk részére famunka, a lányoknak kötésvarrás. Az utóbbiak részére 1897-től háztartási ismeretek, illetve 1907-től a főzés is szerepel a tantárgyak között.

2. Községi középiskola létesül 1909-től, amelyet állami támogatással a község tart fenn. Ezek az iskolák 4 évesek és a 4 éves népiskolára épülnek. /Tipusát illetően a magyarországi egykori polgári iskolákra emlékeztetnek./

3. Reáliskola, amely 6 osztályból áll és az 1905-ös törvény szabályozza. Koedukációs iskola. Funkciója: előkészíteni a felsőbb műszaki képzésre.

4. Gimnázium, és pedig reálgimnázium és latin gimnázium. Ez az iskolatípus 4 éves. Érettségit nyújt. Indítást ad az egyetemek, tudományos pályák felé.

A kétféle gimnázium tantárgyi arányaira érdekesen mutat rá az alábbi globális óraterv.

Ó r a t e r v

/1915/

Tárgy	Reálgimnázium	Latin gimnázium
Hittan	8	8
Svéd nyelv	11	11
Latin nyelv	-	24
Német nyelv	8	8
Angol nyelv	12	8
Francia nyelv	12	12
Történelem	12	12
Földrajz	3	3
Filozófia	2	2
Matematika	25	18
Biológia	6	6
Fizika	12	7
Kémia	8	-
Rajz	8	8

Gyakorlati tárgyak a gimnáziumban: rajz, zene, torna és fegyvergyakorlatok.

A tanév itt is 38 hétből áll.

5. Szakiskolák szerepelnek még az iskolaszervezetben, amelyek igen változatos profiluak. Ide tartoznak: katona és tengerészeti iskolák, technikai, művészeti, kereskedelmi, erdészeti, gyógyszerészeti és zeneiskolák.

A svéd iskolák mai helyzetének kibontakozása

A svéd oktatásügy a kötelező oktatásról szóló és az 1842-ben elfogadott első népiskolai törvény óta - amely 7-13 éves korig állapította meg a tankötelezettséget - lassu és nehézkesen bontakozó fejlődésen át jut el a második világháború befejezése után mind sürgetőbb igényhez: az iskolai oktatás megreformálásához. Noha 1936-ban a tankötelezettséget 14 évre terjesztik ki, mégis egyre hangsúlyosabbak azok a követelések, amelyek az oktatás megreformálását szorgalmazzák. A közvélemény türelmetlen hangja elsősorban az iskolák túlzott humán jellegét illetve, valamint azokat a hiányosságokat, amelyek a szakmai előképzés fogyatékoságait észrevételezték. Lényegében ennek következménye a parlament által 1946-48-ban tevékenykedő külön bizottság létrejötte, amely az alsó- és középfokú oktatás megreformálására kapott megbízást. A bizottság 1950-ben benyújtott javaslataira parlamenti döntéssel új megyéken indul el most már a svéd közoktatás. Kisérletképpen kilencosztályos iskolát állítanak fel, amelynek tapasztalatait 1957-ben ismét külön bizottság vizsgálja. A precizításra való törekvés jellemzi az egész munkát, hiszen újabb

4 év telik el a tantervek kidolgozásával, amely munka eredményeként az 1961-ben beterjesztett iskolareformból végre 1962-ben megszületett a végleges döntés: az új kilencosztályos egységes "grundskola" életrehívása, illetve Svédország új oktatási törvénye.

A több mint tíz évet igénylő elméleti előkészítést megmagyarázzák azok az előzetes viták, amelyek a reform kidolgozói és a gazdasági élet képviselői között kialakultak. Az utóbbiak aggodalmaskodó érvei a kilencosztályos iskola bevezetésével kapcsolatosan most már a 16 éves korig kitáguló iskolakötelezettséget támadták. Érveik súlyát a további munkaerőkiesés folytán felléphető munkaerőkeresletre exponálták. Rendkívül széles és heves viták közepette nyert végül is igazolást az a központi elv, hogy a maximálisan 2 évi bővüléssel éppen a szorgalmazott és sarkalatos kívánság nyer megvalósulást: a pályaválasztási irányítás és szakmai előképzés.

A pályaválasztási irányítás és a szakmai előképzés elemzése előtt szükséges azonban még rámutatnunk azokra az összetevőkre, amelyek a reform specifikumai, másrészt annak modernségét, a mához kapcsolódó vonásait élesen determinálják.

Bernard Trouillet^{/2/}, a svéd iskolatörvény egyik legkiválóbb szakértője Európában, mutat rá a svéd koncepció egyik nagyon karakterisztikus vonására, nevezetesen arra a céltudatosságra, amely a legmesszebbmenőkig figyelembe veszi a tanulók elméleti és gyakorlati adottságait,

és amely először hoz létre egy olyan, a kétféle adottság pozitív korrelációját tükröző iskolamodell, amely azóta már számos európai ország számára ösztönzésül szolgált. Az 1946-ban alakult reformbizottság beható kísérleteken nyugvó vizsgálatok összegezésében mutatta ki, hogy Svédországban a több ezer tizenéves tanulóknak csak egy negyede olyan átlagon felüli képességű, akikben a gyakorlati és elméleti adottságok azonosak. A másik 1/4 alul maradt mindkét tekintetben. A tanulók felénél váltakozó arányban volt megállapítható az elméleti és gyakorlati készség jelenléte. A bizottság a tények hatására azt a végső konkluziót vonta le, hogy az elmélet és gyakorlat között íme semmiféle olyan kiegészítő viszony sem áll fenn, - ahogyan ezt korábban hitték - amely egyik vagy másik adottság hiányát kölcsönösen kiegészítené. Az is megállapítható volt, hogy verbális képességű gyermekek a gyakorlati feladatoknál jobb eredményt értek el, mint maguk a praktikus beállítottságúak. Ugyanakkor az is regisztrálható volt, hogy ha a gyakorlati adottságú tanulót elválasztották verbális képességű társától, akkor az visszaesett a tanulásban.

Mit bizonyítanak végső soron ezek a tapasztalatok? Mindenekelőtt arra mutatnak,

a/ hogy a gyakorlati képesség szerkezetileg nem olyan egyszerű és egységes, mint az általános intelligencia;

b// hogy a gyakorlati képesség komponensei egy jóval későbbi érési folyamaton mennek át, mint az általános intelligencia összetevői. Vagyis: a gyakorlati képességek a későbbi korban jutnak teljes kifejlődéshez.

Ebből viszont az következik, hogy azoknál a tanulóknál, akik kisebb képességek voltak vagy gyakorlati képességük lappangott, el sem jutottak a beéréshez, mert vagy nem járták végig az elemi iskolát, vagy nem kerültek be továbbvivő iskolatípusba /reáliskola, gimnázium/.

A teljesítményvizsgálatok azt is kimutatták, hogy úgy az általános iskolában, mint a reáliskolában - ahol történetesen nem válogatták ki a tanulókat -, a tehetséges tanulók teljesítményei süllyedtek. A kevésbé tehetségesek pedig - éppen amazok hatására - jelentékenyen többet produkáltak.

Az elmondott vizsgálatok tehát a következőkre derítettek fényt, illetve a reformterv készítői számára az alábbi egzakt tételeket állították fel:

1. A gyakorlati adottságok egyenlőtlen, sokszor csak későbbi korban történő kifejlődése a felső tagozatban lehetőleg több fázisu differenciációt igényel, a tanuló bontakozó képességeihez való alkalmazkodás céljából.
2. Nem helytálló az a korábbi megállapítás, mintha a tehetségesebb tanuló nem fejlődhetne törésmentesen az egységes iskola közös osztályában gyen-

gőbb képességű társai között.

Igy váltak az 1-2.pontban foglaltak a tantervi koncepció sarkalatos elveivé, és éppen ezeknek az elveknek a kidomborításával vált az iskolareform szocialista reformmá is.

A svéd iskolareform néhány jellemző vonása /3/

Az új kilencosztályos iskola az 1963/64. tanévben kezdte el működését. Kiépítését az illetékes szervek 1967/68-ra tervezték. Továbbfejlesztése, a politechnikai oktatás elemeit szélesben magában hordozó, a korábbi oktatási rendszerekre annyira jellemzően zsákutcákat felszámoló, egységes szakiskolai, műszaki gimnáziumi koncepció kidolgozása mindenképpen élő társadalmi követelmény a továbbiakban is. 1963 őszén megindultak az alapfoku /kilencosztályos/ iskolára épülő kétéves szakiskola, majd a gimnázium teljes megújításának tervmunkálatai. Ugyanakkor kezdi meg működését az a külön bizottság is, amelyik a szakmai képzés megújításának kidolgozásával foglalkozik.

Az oktatás korszerűsítésének ez a dinamizmusa egyben régi bástyákat kíván ledönteni, a régi dualisztikus iskolarendszernek, a szegények és elitek iskolázásának avitt rendszerét, hogy helyet kapjon a mindinkább integráló, a mindenkire egyformán kiterjeszthető egységes iskolázás. A régi

népiskolát, reáliskolát és gimnáziumot így kívánja a reform egységes iskolarendszerré kovácsolni.

Jellemző vonása még a reformnak az "átersztő" jelleg. Gondol arra is, hogy zökkenő és sérelem nélkül lehessen átmenni egyik képzési formából a másikba.

Arra törekszik, hogy 20 éves korig minden fokon korlátozzák a tanulók specializálódását olyan kiképzés javára, amely a szakmai élet szélesebb szektoraira s nem az egyes szakmákra irányul. Mindezek mellett igen gondosan készít elő a pályaválasztásra, a szakmára és a majdani termelőmunkára.

A kilencosztályos kötelező általános iskola

Svédország az egyetlen európai ország, amelynek általános iskolájában /a felső tagozaton/ széles differenciálás történik a képzés irányának megszabására, kijelölésére. A sokéves kísérletre felépített reform országosan 1972-73-ig kívánja bevezetni az új rendszert.

A kilencosztályos kötelező általános iskola 3 tagozatu. /4/

1. Az alsó tagozat /lagstadiet/ 1-3.osztályokból áll, ahol az oktatást osztálytanító végzi. Minden tanuló ugyanazt a tárgyat tanulja. A szakoktatás lényegében már itt megkezdődik és a környezetismeret momentumaiban realizálódik.

2. A középtagozat /mellanstadiet/ a 4-6.osztályokat foglalja magába. A tanulók azonos tárgyakat tanulnak egyenlő óraszámban. Jellemző sajátosság e tagozatban, hogy minden tanuló számára kötelező az első idegen nyelv, és pedig az angol nyelv heti 2, illetve 4 félórán. A gyakorlati foglalkozás az első fa-, fém- és textilmunkákban itt már erősebben differenciálódik.

3. A felső tagozat^{5/} /högstadiet/ a 7-9.osztályokat egyesíti, amelyekben a további erősebb differenciáció miatt már szaktanárok tanítanak. Az itt működő szaktanárok 3 csoportját különbözteti meg a tanterv az alábbiak szerint:

a/ közismereti tárgyak tanárait /elméleti tárgyak/

b/ a gyakorlati tárgyak tanárait /művészet-zene-
testgyakorlás/

c/ a szaktárgyak tanárait.

Jellemző a további tagozódásra, hogy a tanulók a 7.osztálytól kezdődően választhatnak szakmát vagy szakcsoportot képességeik és hajlamaik szerint. A 7.osztályban 5, a 8.osztályban 9 ilyen választható szakmai csoport van. /Ide kapcsolódik a 2. idegen nyelv is!/. Ezen a fokon a szakmára nevelés elsősorban a társadalmi ismeretekben, a gyakorlati pályaválasztási tanácsadásban és az előkészítő szakmai képzésben kapott helyet.

A 9.osztályban megvalósul a teljes differenciáció.

Az osztályköteléket újból szervezik és a tanulók, illetve a szülők 5 elméleti és 4 gyakorlati szakmai csoport közül választhatnak. A választott szakmai csoport működéséhez legalább 12 tanulónak kell jelentkeznie /a 8.osztályban már csak 5-nek!/, hogy az oktatás megindulhasson. A 9.osztályban a végleges szakmai irányítás tudatosítja a tanulóknál az iskola és a munka szoros kapcsolatát.

Az elmondottak alapján a 3 tagozatu iskolát a 9. osztály választható szakmai csoportjaival együtt az alábbi séma mutatja be:

1. <u>Alsó tagozat</u>	2. <u>Középtagozat</u>	3. <u>Felső tagozat</u>
/Lagstadiet/	/Mellanstadiet/	/Högstadiet/
1-3.osztály	4-6.osztály	7-8.osztály és a
		<u>9.osztály szakmai</u>
		<u>csoportjai:</u>
		a/ gimnáziumra előkészítő tagozat
		b/ humán tagozat
		c/ műszaki elméleti tagozat
		d/ kereskedelmi elméleti tagozat
		e/ társadalmi-gazdasági elméleti tagozat
		f/ műszaki gyakorlati tagozat
		g/ kereskedelmi gyakorlati tagozat
		h/ háztartástani tagozat
		i/ általános gyakorlati tagozat

Megjegyzés

A hetedik osztály kötelező óráinak száma 30. A választott tárgyak heti óraszám 5. Öt választási lehetőség van és ezek a következők:

1. német vagy francia nyelv heti 5 órában;
2. német vagy francia nyelv heti 3 órában, valamint svéd vagy matematika heti 2 órában;
3. német vagy francia nyelv heti 3 órában, valamint gépirás heti 2 órában;
4. kézimunka vagy gépirás heti 3 órában, valamint svéd nyelv vagy matematika heti 2 órában;
5. kézimunka heti 5 órában.

A nyolcadik osztály kötelező heti óraszám 28. A választott tárgyak heti óraszám 7. Ebben az osztályban már 9 választási lehetőség kínálkozik. Ezek a következők:

1. német vagy francia nyelv 4 óra és angol nyelv 3 óra;
2. német vagy francia nyelv 5 óra és angol nyelv 3 óra;
3. német vagy francia nyelv 2 óra, angol nyelv 3 óra és gépirás 2 órában;
4. műszaki ismeretek 4 óra és angol nyelv 3 óra;
5. kereskedelmi gyakorlat 4 óra, angol nyelv 3 óra, német vagy francia nyelv 2 óra; /de a kézimunka óraszám 2-vel kevesebb/;
6. háztartástan vagy zene és művészet 4 óra, valamint angol nyelv 3 óra;

7. kézimunka 2 óra, gépirás 2 óra és angol nyelv
3 óra;

8. kézimunka vagy háztartástan 2 óra, gépirás 2
óra és angol nyelv 3 óra;

9. műhelygyakorlat vagy háztartástan 7 óra.

A kötelező órákhoz számítandó még a 8.osztályban
3 hetes nyári munkagyakorlat, amelynek meghatározott cél-
ja az is, hogy komoly segítséget nyújtson a tanuló képes-
ségeinek megfelelő szakma vagy szakmacsoport helyes kivá-
lasztásához a 9. osztályban.

A tagozatok, majd a kötelező és választható tárgyak
bemutatása után a tárgyak arányait, illetve azok óraszámai-
nak alakulását a következő óraterv mutatja.

A 9 osztályos kötelező általános iskola /Grundskola/

Ó R A T E R V E *

Első és középső ciklus

Tantárgy	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Svéd nyelv	9	11	11	10	8	8
Mennyiségtan	4	4	5	5	5	5
Angol nyelv	-	-	-	2	5	4
Vallástan	2	2	2	2	2	2
Lakóhelyismeret	3	4	5	-	-	-
Állampolgársági ism., tört., földr. és term.ismeret együtt	-	-	-	6	6	6
Zene	1	1	2	2	2	1
Testnevelés	1	2	3	3	3	3
Kézimunka /slöjd/	-	-	2	2	2	4
Összesen	20	24	30	32	33	33

Felső tagozat

Tantárgy	7.	8.	9. elméleti tagozatokon	9. gyakorlati tagozatokon
Svéd nyelv	3	3	5	3
Matematika	4	4	4	-
Angol nyelv	4	-	-	-
Vallástan	2	2	1	-
Társad. ism.	1	2	2	2
Biológia	3	-	2	2
Fizika	2	2	2	-
Történelem	-	3	2	-
Földrajz	-	3	2	2
Kémia	-	2	2	-
Háztart. ism.	4	-	-	-
Zene v. kézimunka	2	4/műv.is!/-	-	-
Rajz v. zene v. műhelygyak.	-	-	4	2
Művészet	2	-	-	-
Testnevelés	3	3	2	2
Választható tárgyak	-	-	7	22
Összesen	30	28	35	35

Az óratervek a Nemzetközi Oktatásügy" c. kiadvány No 1.242-244.p. valók. Kiadta az Orsz.Ped.Könyvt.Bpest,1967.-

Megjegyzés az óratervhez

Az óratervben szereplő hagyományos tantárgyak nem szorulnak bővebb elemzésre. Sokkal inkább idekiváncozik néhány megjegyzés ahhoz a tárgyhoz, amely a pályaelőkészítés-pályaválasztást segíti elő és amely ujszerűségénél fogva nagyobb figyelmet érdemel.

Az alábbiakban a differenciáció eredményeként jelentkező legfontosabb tárgyat szükséges bemutatni Műszaki ismeretek címén, amely már a 8. osztályban, mintegy profil-tárgyként, fontos helyet kap a tanítandó tárgyak sorában.

A 8.osztályban a Műszaki alapismeretek TANításának az a célja, hogy a tanulók megismerjék az erő- és munkagépek elemi működési elveit és szerkezetük főbb vonásait. Ezenkívül, hogy bizonyos jártasságot szerezzenek a rajz-olvasásban. Metodikai cél annak elérése, hogy könnyebben megérthessék azt a nyelvet, amelyet a műszaki életben a tervek és elképzelések kifejezésére általában használnak.

A tanítás további célja, hogy a tanulók a munkapadon, a furógépen és az esztergapadon végzett egyszerűbb munkák során gyakorlati tapasztalatokat szerezzenek a leggyakrabban használt szerszámok és szerszámgépek működéséről.

A 9.osztály műszaki tagozatán a műszaki alapismeretek tanítása kiterjed a technológiára és a műszaki rajzra is. Ennek során a tanulók alaposabb ismereteket szereznek a mechanikában és az elektromosságban /az elektronikát is beleértve/, valamint a legfontosabb anyagok előállításáról, tulajdonságairól és használhatóságukról, ugyancsak az

az energiaforrásokról és az energia felhasználásáról. Itt kell felismerniük az energiakérdés központi jelentőségét is a fejlődés szempontjából. A tanítás folyamán szükséges még, hogy elsajátítsák a munkagépek tulajdonságainak ismeretét, megbarátkozzanak a használatos emelő- és szállítóberendezések alapelveivel. A tanulókat meg kell tanítani a korszerű termelési technika ipari megszervezésére, a módszertani vizsgálatok és egyéb racioanalizálási eljárások alapelveire, majd a technológiai munkavédelemre. A műszaki rajz tanulása során fontos, hogy megszerezzék azokat az alapismereteket, amelyek az egyszerűbb kivitelezésű rajzok olvasásához, megértéséhez és kivitelezéséhez szükségesek.

A tantervi anyagot néhány igen lényeges utasítás teszi világosabbá, didaktikailag könnyebben átadhatóvá. Lényegük az alábbiakban foglalható össze.

A 8.osztályban a műszaki alapismeretek tanítása a következő órabeosztásban folyik. Géptan: heti 1 óra; műszaki rajz: heti 1 óra; műhelygyakorlatok: heti 2 óra. A műhelygyakorlatok esetleg a tanév meghatározott részére koncentrálódik. A tanítási időnek ezt a beosztását azonban nem lehet alapul venni az egész tananyag beosztásban.

A géptan tanításának célja, hogy a tanulók megszerezzék a korszerű erő- és munkagépek működési elvére és szerkezetére vonatkozó elemi ismereteket. A gépek működésének tanításában kiindulásként célszerű röviden áttekinteni a technika általános fejlődését.

A tananyagban feltüntetett gépcsoportokba tartozó gépek működési elvét egyszerű vázlatokkal kell szemléltetni. A gépek szerepéről helyes rövid áttekintést adni. Elsősorban a gépszerkezetekben leggyakrabban előforduló és ezért szabványosítás tárgyát képező gépelemekkel hasznos foglalkozni.

A gyakorlati feladatok célja elsősorban az, hogy a tanulók jobban megismerjék a gépek működését.

A tananyag konkrétizálására célszerű jó szemléltető képeket, diapozitiveket és filmeket használni. A tanulók aktivitása ezenkívül sok egyszerű vázlat készítésével is növelhető. A feltalálók és kutatók munkájából hasznos és érdekes időnként ismertetést adni.

A 9.osztály műszaki tagozatán a Műszaki ismereteket a következő órabeosztásban tanítják. Mechanika és anyagiismeret: heti 2 óra; szakmai ismeretek: heti 1 óra; műszaki és rajztechnika: heti 1 óra.

A mechanika és az elektrotechnikára is kiterjedő elektromosságtan tanításában az a fő szabály, hogy az ismeretek közlésének legfőbb eszköze a kísérlet. Az anyag alapvető részeiből laboratóriumi gyakorlatok tartandók. A laboratóriumi gyakorlatok megfelelő típusai: egyszerű szerkezetek összeállítása, fizikai folyamatok megfigyelése, adatok közvetlen vagy közvetett meghatározása méréssel. Azokat az elméleti magyarázatokat, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a tanulók a jelenségek közötti összefüggéseket megértsék, helyes mindjárt a végezett kísérletekhez és a gyakorlati életből vett példákhoz kapcsolni. Figyelembe

kell venni, hogy a fizika és a fizika műszaki alkalmazása terén végbemenő gyors fejlődés miatt állandóan szükség van az anyag korlátozására.

Minthogy a technikában központi jelentőségű az energia, ezért fontos, hogy a tanulók megismerjék a különféle energiaformáknak a fejlődésben betöltött szerepét. A rendelkezésre álló energia és az energiaszükséglet kérdéseit ezért gazdasági és műszaki szempontból egyaránt célszerű megvilágítani.

Az anyagismeret tanítása szorosan kapcsolódik többek között a vegytan és a földrajz tanításához. A két tárgy közötti koordináció a tanárok feladata. Az anyagismeret tanításában lehetőleg bemutatásokra és kísérletekre támaszkodják a pedagógusok.

A géptan tanítása lényegében leíró jellegű. A tanulók megismerik a különféle erő- és munkagépek elvi szerkezetét és működésének módját. Itt a műszaki rajzzal és rajztechnikával kell kapcsolatot tartani, pl. akként, hogy a tanulók az egyszerű géprészekről vázlatokat készítenek.

A szakmai ismeretek tanításában a tanulókat lényeges megismertetni a műszaki jellegű szakmák miliőjével, technikájával, gazdaságosságával és szervezetével. Különösen ügyelni kell a saját község gazdasági életével való kapcsolatra. A munkaszerződés és más munkapiaci kérdések ismertetése során a tanulók kapjanak reális képet a különféle érdekeknek a munkapiacon való szerepéről. A

tanításban célszerű felhasználni az egyes iparágak és szakmai szervezetek által kidolgozott kézikönyveket, utmutatókat és brossurákat. A műszaki folyamatokat szemléltető és a fontos összefüggéseket megvilágító oktatófilmek itt igen jó szolgálatokat tesznek.

Helyes megszervezni ipari üzemek, erőművek látogatását. A látogatás után a tanulók számoljanak be a látottakról és majd ennek alapján vita keretében összegezzék a tapasztalatokat.

Az új egységes gimnázium

A jelen reformot megelőző gimnázium hármas tagozódású volt: általános, technikai és kereskedelmi. Ebből a zárt rendszerű iskolatípusból hozta létre a reform a kilencosztályos iskolára épülő, tartalmi koncepciójában a kor igényeit kielégítő modern, egységes, differenciált gimnáziumot.

A tanulók a kilencosztályos általános iskola elvégzése után érdeklődésük, képességeik, hajlamuk szerint az új gimnázium következő tagozataiból választhatnak:

1. humán tagozat /egyetemre és főiskolára előkészítő/
2. társadalomtudományi tagozat
3. közgazdaságtudományi tagozat
4. természettudományi tagozat
5. műszaki tagozat.

A műszaki tagozat - minthogy négyéves /a többi mind hároméves!/ - a harmadik évben szétágazik, gépészeti és építészeti szakra. A negyedik évben további differenciálódás megy végbe, amelyet az alábbi séma illusztrál:

Az egységes gimnázium felépítését az alábbi séma mutatja⁷

G I M N Á Z I U M

1. Humán tagozat /Humanistisk linje/ 3 éves

- a/Félklasszikus változat /Halvklassisk variant/
- b/Klasszikus " /Helklassisk variant/
- c/Művészi " /Estetisk variant/
- d/Társad.tud. " /Social variant/

2. Társadalomtud.-i tagozat /Samhällsvetenskaplig linje/3 éves

- a/Művészi változat /Estetisk variant/
- b/Társadalomismereti változat /Social variant/

3. Közgazd.tud.-i tagozat /Economisk linje/3 éves

- a/Társadalomismereti változat /Social variant/
- b/Közgazdaságtani-nyelvi változat /Economisk-spraklig gren/
- c/Pénzügyi /könyvvitel,üzemszervezés/ változat /Kameral gren/
- d/Kereskedelmi /árubeszerzés,eladás/ változat /Distributiv gren/
- e/Ügyviteli változat /Administrativ gren/

4. Természettudományi tagozat /Naturvetenskaplig linje/3 éves

Matematika,fizika, kémia, biológia képezik a fő tantárgyakat.

5. Műszaki tagozat /Teknisk linje/ 4 éves

A harmadik évben tagozódik

- a/Gépészeti változatra /Maskinteknisk gren/
- b/Építészeti változatra /Byggtknisk gren/-re

A negyedik évfolyam tovább tagozódik!

a/Építészeti változat /Byggtknisk gren/

Magasépítés /Husbyggnadsteknisk gren/

Mélyépítés /Anläggningsteknisk gren/

b/Elektromos változat /Elteknisk gren/

Erősáramu /Elkraftteknisk gren/

Híradástechnikai /Teleteknisk gren/

c/Vegyészeti változat /Kemiteknisk gren/

AAATU

Az óratervekhez

Előljáróban az alábbiakat szükséges - a megfelelő arányok miatt - az óratervekben figyelembe venni. /8/ Minden tagozaton van közös alaptananyag. Ez az első évfolyamon az összes órák mintegy 70 %-a, a második évfolyamon 45 %-a, míg a harmadik évfolyamon az összes órák 30 %-a. Az első évben azonos óraszámban tanítják a svéd, angol nyelvet, a második idegen nyelvet, történelmet, társadalomismeretet. A természettudományos tagozat egységes matematika, fizika, kémia és biológia alapképzést nyújt.

A műszaki tagozaton az órák 50 %-a matematika, természettudomány és műszaki tudományok. Így érthető, hogy az új tanterv szélesebb általános műveltséget biztosít. Ez egyben magyarázata annak is, hogy a műszaki tagozat szorgalmi ideje 4 év.

Ó R A T E R V[†]
a gimnázium I.évfolyama
számára

Tantárgyak	közös	humán és társ. tud.	közgazd. tud.	term. tud.	műszaki
Svéd nyelv	3				
Angol nyelv	3				
2. nyelv	3				
3. nyelv		4	4	4	
Történelem	2				
Társad. ism.	3				
Matematika	5				
Fizika				2,5	2,5
Kémia				2,5	2,5
Ált.term.tud.		5	3		
Üzemgazdaságtan			2		
Gépirás			2		
Technológia					6
Művészet és zene- tört.		1		1	
Zene vagy rajz		1		1	
Testnevelés	3				
Oszt.főnöki óra	1				
Összesen	23	11	11	11	11
Heti összóraszám		34	34	34	34

†

A táblázatos óratervek Koczka János: A középiskolai politechnikai képzés és pályára előkészítés tantervei c.kiadványból valók.
Nemzetközi Oktatásügy sorozat No 6.-Kiadta az Orsz.Ped.Könyvt.1968.

A gimnázium természettudományi műszaki tagozatának óraterve
/2., 3., 4.évfolyam

Tantárgyak	2. évfolyam		3.évfolyam		4.évf.		1.,2.,3.,4.évf.	
	közös	term.tud.	műszaki	közös	term.tud.	műszaki	term.tud.	műszaki
Svéd nyelv	3	-	-	3	2	-	9	8
Angol nyelv	2	-	-	-	-	-	5-8	5-6
2. nyelv	3	-	3	-	2+1	1	3-9	6-7
3. nyelv	-	3	-	-	-	-	4-10	-
Történelem	-	4	2	-	-	-	6	4
Vallástan	-	-	-	2	-	-	2	2
Filozófia	-	-	-	-	2	-	2	-
Pszichológia	-	1	-	-	-	2	1	2
Társad. ism.	-	-	-	2	-	-	5	5
Matematika	5	-	-	5	-	-	15	15
Fizika	4	-	-	4	-	-	10,5	10,5
Kémia	-	2,5	4	-	2	-	7	6,5
Biológia	-	1,5	-	-	3,5	-	5	-
Technológia	-	-	5	-	-	-	-	11 ^x
Más műsz.tárgy	-	-	-	-	11,5	30	-	41,5
Üzemszervezés	-	-	-	-	-	3	-	3
Műv. és zenetört.	-	1	-	-	-	-	2	-
Zene v. rajz	-	1	-	-	-	-	2	-
Testnevelés	(3)	-	-	2	1	-	8	7
Oszt.főnöki óra	1	-	-	1,5	-	-	3,5	3,5
Összesen	18	14	14	14,5	15,5	35	96	151
Heti összes óra		32	32	30	30	35		

Az új középiskola célja és feladatai^{/9/}

A gimnáziumi reform legfőbb célja, hogy a tanulót tehetsége, hajlama, képessége kibontakoztatására indítsa és az optimálisan elérhető képzésnivóra emelje. Ezt a célt csak egy olyan flexibilis és áteresztető iskolarendszerrel lehet megvalósítani, amelyben mindig fennáll a lehetőség a másik tagozatra való átmenetelhez, ha a tanuló éppen pályát kíván változtatni. Ez a horizontális koordinálás a 9 osztályos egységes iskola és gimnázium, illetve azok tagozatai között a középiskolai reform legfőbb principiuma.

Az új svéd gimnázium feladatai között első helyen kell nyilvántartani kettős funkcióját: a/ a szakmai előképzés igényét és b/ a magasabb /felsőbb/ tanulmányok elvégzésére való felkészítést. Ugyanakkor külön hangsúlyt kap a koncepcióban az alapos ismeretekre támaszkodó kommunikációs törekvés a svéd nyelvben és egy-két, esetleg több modern nyelvben. A képzés tartalmát pedig a természettudományos mélységnek kell jellemeznie.

Rendkívül figyelemreméltó a reform által meghatározott feladatok között a szakismereteken kívül a tanulás- és munkatechnikai készségek kifejlesztésére irányuló törekvés. Az első évben külön tanítási órákon tanulástechnikai gyakorlatokat végeznek. A kisebb csoportokban végzett ilyen természetű gyakorlatokat átviszik a napi feladatok megoldására, később a hosszabb távu, ugynevezett teljesítőményi feladatok körére.

Külön hangsúlyt kap a tantervben a munkagyakorlat és munkaelemzés. A gimnázium elvégzése után ismernie kell a tanulónak a tervkészítést egy nagyobb lélegzetű munkához. Tudniuk kell a tanulóknak az információk begyűjtése után azok értelmezését, értékelését, alkotó felhasználását.

Jelenlegi problémák és a fejlődés tendenciái

Az új reform koncepcióját már kezdetben sok támadás érte, elsősorban a 16 évig kitáguló oktatás miatt. A bírálók a munkaerőkiesés, a munkaerőegyensúly felborulása miatt aggodalmaskodtak. A vita lényegében ma is tart mind a szak-, mind a napisajtóban. A ma aggodalmai már úgy vetődnek fel, hogy a tulzott differenciáció jelenti a veszélyt. Sürgetik annak felülvizsgálatát, vajon a 9 osztályos iskolarendszer felső tagozatának széles differenciálása valóban hatásosan segíti-e a pályairányítást.

Ugyanakkor nagyon pozitív vonások is érzékelhetők a reformban. Ilyenek:

- a/ A képzési anyag sűrítése a 3 osztályos alsó tagozatban és ezáltal a jótékonyan érzékelhető időnyerés a középtagozat számára.
- b/ Az első idegen nyelv bevezetése a 4. osztályban, a másodiké a 7. osztályban.
- c/ A 7. osztályban bevezetett 5, és 8. osztályban elindított 9 választható tantárgy, illetve tantárgycsoport messzemenően segít, valóságosan több lehetőséget biztosít a tehetségterálekok feltárására és azáltal az eredményesebb pályairányítás megvalósítására.

d/ A középiskola /gimnázium/ I. évfolyamának közös óraterve egységesen tolerálja az ebben a tanulókorban gyakran fellépő szakmai változtatás, a mégegyszeri pályaválasztás esetleges szándékát.

Behatóan foglalkozik a reform a tanulói teljesítmények, a szerzett ismeretek megbízható, objektív megítélésének módjával. Óva int az olyan elavult módszerek alkalmazásától, amelyek valamilyen emlékezetet terhelő izolált részismeretek megállapításában merülnének ki. Az ismeretvizsgálatnak mindenkor az egészre, és abban is a kauzális összefüggésekre kell vonatkoztatniok. Különös gondot kell fordítani a továbbtanulást biztosító alapfogalmak elsajátítására. A reformbizottság ezért ajánlja bevezetésre a standard-próbákat, mint olyanokat, amelyek már az általános iskolában is beváltak. "Átala egész Svédországban egy egységes teljesítményértékelés válik uralkodóvá, mert a standard-próbánál egy olyan értékelő sémával ellátott objektív teljesítmény tesztről van szó, amely a szubjektive adott osztályzatokhoz viszonyítva reprezentatív normarendszert alakít ki."/10/

A standard-próba tehát elsődlegesen nem az egyes tanulók osztályzatának megállapítására van hivatva, hanem viszonyító szerepet tölt be. A standard-próbák bevezetése arra ad lehetőséget a tanárnak, hogy a saját osztályozását objektív mérőeszközökkel revideálja, azaz összehasonlítsa azokat a standardizált teszt eredményeivel. Diagnosztikai

jelentőségét főként akkor lehet igazán értékelni, amikor a tanár új osztályt vesz át, vagy új tananyag után vissza-jelzést /feed back/ igényel.

A standard-tesztek bevezetése egyébként lehetővé teszi az időt rabló írásbeli és szóbeli vizsgák eliminálását, másrészt megadja minden tanulónak a módot az önellenőrzésre, saját tudásának évenként többször történő lemérésére.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a Svédországban immáron több mint 20 éve változást sürgető reformtörekvés - úgy tetszik - révbe ért. Azt az elsődleges célt, hogy az iskola igazodjék a modern, állandóan fejlődő társadalom igényeihez és küszöbölje ki az oktatás terén fennálló és mind nyomasztóbbá vált szociális egyenlenségeket -, minden bizonnyal teljesítette.

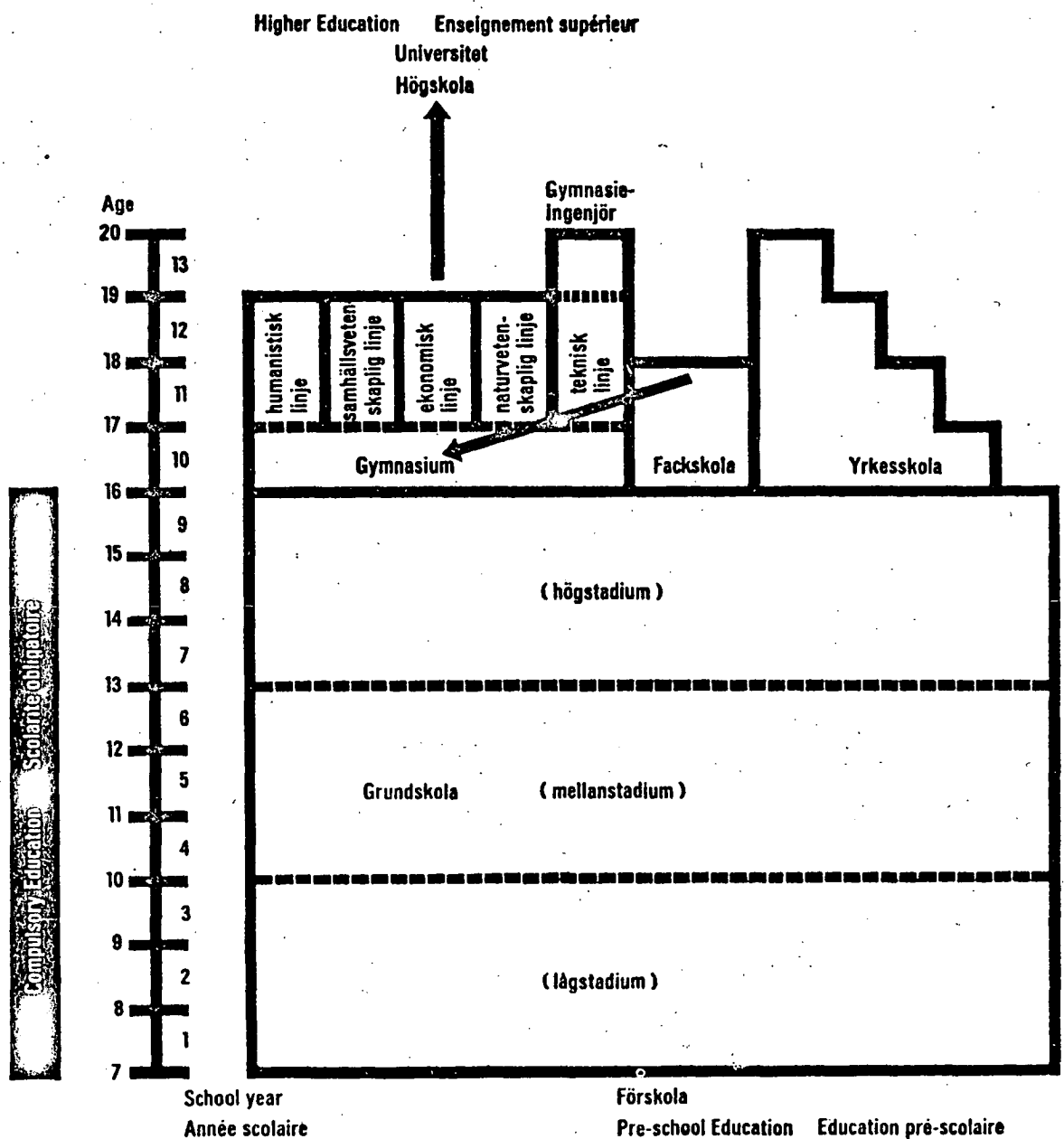
Az egykori szelektáló jellegű elit iskolák helyébe olyan egységes iskolarendszert hozott létre, amely minden svéd fiatal polgárnak azonos időtartamu és tartalmu, mindenekfölött egyenlő értékű iskolai oktatást biztosított. Ebben van egyik legfőbb érdeme.

Külön értéknek számít, hogy az oktatási formák között korábban fennálló korlátok ledöntésével, a régebbi iskolatípusok integrálásával valóban vonzó modellt hozott létre, amely 1962 óta számos európai országot inspirált a pályaválasztás, a szakmai előképzés és munkáranevelés korszerű megvalósításában.

Helytállónak tartható az a nemzetközi vélemény, hogy napjainkban a svéd oktatási törvény az európai kapitalista országok legdemokratikusabb és pedagógiaileg legjobban átgondolt iskolarendszere.

Introduction:

Aus: School systems, a guide, Council for cultural co-operation, Strasbourg 1965. 267 p.

Az egyes iskolatípusok svéd nyelvű

megnevezése

1.Förskola	= Iskolát megelőző kori képzés
2.Grundskola	= Általános Iskola /9 oszt./
a/Lagstadium	= Alsó Tagozat /1-3.oszt./
b/Mellanstadium	= Középtagozat /4-6.oszt./
c/Högstadium	= Felső Tagozat /7-9.oszt./
3.Gymnasium	= Gimnázium
a/Humanistisk linje	= Humán Tagozat
b/Samhällsvetenskaplig linje	= Társad.tud.-i Tagozat
c/Economisk linje	= Közg.tud.-i Tagozat
d/Naturvetenskaplig linje	= Term.tud.-i Tagozat
e/Teknisk linje	= Műszaki Tagozat
4.Fackskola	= Szakiskola
a/Social linje	= Ált.szoc.pol. Tagozat
b/Economisk linje	= Közg.tud.-i Tagozat
c/Teknisk linje	= Műszaki Tagozat
5.Yrkesskola	= Iparitanuló Intézet
6.Högskola	= Főiskola
7.Universitet	= Egyetem

Irodalomjegyzék

1. Willmann, O.: Schwedisches Schulwesen.-Lexikon der Pädagogik IV. Band. Herder Verlagsbuchhandlung, Freiburg, 1921.-958-963.
2. Trouillet, B.: Die schwedischen Schulreformen./A svéd oktatási reform./A "Deutsches Institut für Internationale Pädagogische Forschung" kiadása. Szerk.: Dr. W. Schultze. Frankfurt/Main, 1966. 149. p.-
3. Koczka János: Pályaválasztás - szakmai előképzés - termelőmunka Svédországban. = Munka és Iskola, 1967. No 6. 1-7. p.
4. Orring, J.: Comprehensive School and Continuation School in Sweden./Grundskola och fackskolor./Stockholm, 1962. Kungl. Ecklesiastikdepartementet. 154. p.-
5. Norinder, Y.-Orring, J.-Sivard, G.: Survey of the Schoolsystem in Sweden./Översikt av skolväsendet i Sverige./Norköping, 1958. Aktiebolaget, Trycksaker.-
6. Tanterv az általános iskolák részére: Műszaki alapismeretek./Läroplan för grundskolan: Teknisk orientering./Kungl. Skolöverstyrelsen, Stockholm, 1964. 364-367. p.-
7. Dahllof Urban - Zetterlund Sven - Oberg Hanning: Secondary Education in Sweden./Gimnáziumi oktatás Svédországban./Gymnasiet och Fackskolen.-A Survey of Reform. Transl.: Albert Read. Stockholm, 1966. National Board of Education, 104. p. Bibliogr.-
8. Tanterv a gimnáziumok számára: Technológia./Läroplan för gymnasiet. Technológia./Kungl. Skolöverstyrelsen, 1966. 428. p.-
9. Hultin, B.: The New School in Sweden./Új iskola Svédországban./Den nya skolan. The Comprehensive School. Airns, Organisations Methods. Stockholm, 1963. Kungl. Boktryckeriet. 57. p.-National Board of Education 65.-
10. Tanterv a gimnáziumok számára: Munkaelemzés./Läroplan för gymnasiet: Arbetsstudier./Kungl. Skolöverstyrelsen, 1966. 424-427. p.-

IV.

ÖSSZEHASONLÍTÓ RÉSZ

I. A tőkés országok oktatásügye a válság tükrében

Egy vagy több nevelési rendszer vizsgálata, elemzése - úgy vélhető - hasonló az orvos munkájához: az is bizonyos fontos tényezők összefüggéseiből vonja le következtetéseit a szervezet működése egész menetére, majd az észlelteknél alapján írja elő a jobb működéshez szükséges teendőket.

E tanulmány tárgya annak a módszeres eljárásnak a megvizsgálása, amelynek segítségével egy társadalom neveli önmagát, és azoknak a módoknak megkeresése, amelyek alkalmassak az erőfeszítéseket és eredményeket egyre hatékonyabbá tenni a társadalom összefüggéseiben megjelenő célok megvalósítására. E ténykedés kapcsán egy nevelési rendszeren belül tehát szoros kapcsolatot kell teremteni a társadalmi célok, az abból az oktatásra háruló feladatok megoldása, a létrehozott iskolatípusok működtetése, oktató-nevelői munkájuk hatékonysága, az oktatási intézmények tartalmi munkája, valamint társadalmi hasznossága és - nem utolsósorban - sajátosan nemzeti nevelési eszményei megvalósításáért tett erőfeszítéseit között. Kétségtelen az is, hogy egy nevelési rendszeren belül nemcsak a különböző foku iskolák együttesét értjük, hanem mindazon nevelési és képzési programokat és eljárásokat is, melyek a szorosan vett oktatáson belül esnek és amit "nem iskolai nevelésnek" nevezünk.

Diagnosztáló eljárásunk tehát a vizsgálat során ezen tényezők dialektikus összefüggéseit is keresi, sőt a nemzetközi egymásra hatás körülményeit is figyelembe kívánja venni.

E vizsgálat jogosságát indokolja 1967 óta a nevelés világválsága gondolatának felvetése, illetve az akkor megtartott amerikai konferencia nyugtalanító, e kérdést összegző megállapításai. A nemzetközi pedagógiai irodalom bővelkedik azóta is polémiákban, akadémikus vitákban.

De hát van-e "oktatási katasztrófa, amint azt G.Picht "Die deutsche Bildungskatastrophe" c. művében felveti? Vagy: Létezik-e oktatási világválság, ahogyan arról Ph.H. Coombs, a párizsi Nemzetközi Oktatásügyi Tervező Intézet igazgatója "Az oktatásügyi világválság rendszerelemzése" "La crise mondiale de l'éducation-Analyse de systèmes" - Presses Universitaires de France, Paris, 1968. 1-322.p./ c. művében beszél? Szerinte és a Virginiai /USA/ konferencia megállapításai alapján: van ilyen válság, csak "...kevésbé látható, és alattomosabb, mint az élelmezési vagy katonai válság, de nem kevésbé veszedelmes."

A világ oktatási rendszereinek - hacsak részlegesen is - feltétlenül szükséges a válságkomplexum aspektusából történő összevetése, hiszen a fent idézett nemzetközi konferencia négy alapvető tézise szinte maradéktalanul összegezi az idevágó nemzetközi problémákat. Ezek:

1. A nevelés ma minden nép gondjainak középpontjaiban áll. Ezen terület tervei csak a különböző népek és országok hasonló módszereinek és nevelési terveinek egybeve-

tésével vihető sikerre.

2. A nevelés ma már egy országban sem tekinthető különböző színvonalon, saját céljait követő, önálló vállalkozások sorozatainak. Minden társadalomban olyan egynemű egységet kell alkotnia, amelynek elemei egyensúlyban vannak és egyképpen tükrözik a társadalom szükségleteit és az erre szolgáló eszközöket.

3. Mindenképpen létezik egy bizonyos válság. A nevelés eredményei ugyanis nem érik el a megkívánt igényeket. E válság két vetületben is jelentkezik: a/ az eltolódásban, egyrészt az egyének törekvései és a társadalom szükségletei, másrészt a nevelési rendszerek teljesítőképessége között; b/ a különbözőségeken, az elmaradt és a fejlődő országok között, melyeket fejlődésük sok tekintetben bérít, és az iparilag fejlett országok között, melyeket saját belső szükségleteik kötnek le egyre jobban.

4. A szegény és gazdag országokban egyaránt az egész nevelés - ideértve a programokat, szervezeteket, az ismeretszerzés eljárásait és a nevelés módjait - sürgősen igényli azon utak-módon keresését, amelyek a mozdulatlan-ságot a megújulással, az elévült hagyományokat a merész, új utakkal váltják fel.

A válság szimptomái nemcsak elszigetelt tüneti jelenségek, hanem egyben jelzések azok felé, akik felelősök egy-egy országban az oktatásügyért. Ezek a jelzések már-már

jelzésrendszerre alakultak, olyanná, amely komplex módon fogja át az idevágó tudományterületeket. Suchodolski[‡]/ vonatkozó tanulmánya a válság okait abban látja, hogy a jelenlegi iskolarendszer nem biztosítja kellő mértékben a nemzetgazdaság és a nemzeti kultúra szakemberszükségleteinek kielégítését; nem váltja be mindazokat a reményeket és várakozásokat, amelyeket a széles néptömegek támasztanak a közoktatás területén. Mindkét vonatkozásban jóval bonyolultabb és ujszerűbb folyamatok, illetve szituációk alakultak ki, mint bármikor azelőtt. Ma nem milliós embertömegek primitív fizikai munkájától függ a termelés, hanem a képzettségtől. Ez nem egyedül szakmai ismeretektől és jártasságoktól függ; korszerű felfogást kell kialakítani a munkáról, mégpedig olyat, amelyet a tudomány és technika fejlődésének dinamikája megkövetel.

Éppen Suchodolski hívja fel a figyelmet két történelmi tényező szerepére, melyeknek rendkívüli hatásuk vitathatatlan az iskolarendszerek fejlődésének értékelésénél. Az egyik: a kulturforradalom nyomán a közoktatás és a képzés iránt soha nem látott és tapasztalt érdeklődés mint társadalmi igény; a másik: a gazdasági élet dinamikus fejlődését kísérő, és e fejlődésre jellemző kaderszükséglet jelentkezése. A "robbanásszerű fejlődés" ellentmondásaiban feszülnek meg a válság jelei.

[‡] Suchodolski, R.: Az oktatásügy fejlődésének problémái a modern világban /Problemy rozwoju oświaty w świecie współczesnym./ = Nova Szkola, 1968. No 5., 36-43.p.

Poignant, R.^{*/} e kérdéssel foglalkozó tanulmánya riasztó következtetésekkel zárul. Ezek azt jelzik, hogy az európai iskolarendszerek nem eléggé teherbírók, nem elég rugalmasak és így nem tudják kielégíteni a gazdasági élet szükségleteit, amely korszerűsödése folytán egyre több szakembert igényel. Itt most a középiskolákra hárul a legtöbb feladat, ezek azonban rendkívül szerény lehetőségeket adnak ahhoz, hogy a fiatalok egyre nagyobb számban folytathassák tanulmányaikat a főiskolákon. A modern civilizáció nemcsak számszerűen kíván több embert, hanem egyúttal intelligensebb, tehetségesebb individuumokat is. A munkahely ma már nemcsak a jártasságok sztereotip alkalmazását kívánja meg, hanem felelősségteljes alkotótevékenységet, tudományos és társadalmi kezdeményezést, merész újító szellemet egyaránt.

A vertikális iskolarendszer történelmi gyökerei

Az oktatás világméretű válságának mélyebb okait vizsgálva a történelem lapjait kell visszaforgatnunk, a különböző társadalmi fejlődéstörténetét kell mélyebben szemügyre vennünk. Azokat az időbeli csomópontokat szükséges megregadnunk itt, amelyek az adott történelmi korban az oktatás fejlődését determinálták.

^{*/} Poignant, R.: The Relation of Educational Plans to Economic and Social Planning, Paris, 1967. UNESCO, 51.p.

Valamennyi vizsgált ország oktatásfejlődése a kereszténység első századaival indul el. Mélyebben általánosítva, tételként fogalmazhatjuk meg, hogy az iskolák kialakulása a mindenkori vallásos ideológiák függvénye. A korai misszionárius, majd kolostori, később dóm-iskolák, bár kezdetben csak az egyházi papok-prédikátori utánpótlást szolgálták, idővel mindinkább potenciális erővé váltak egy-egy országban. A középkor már igen erős egyházi rendeket produkál, hovatovább egyházi hatalmat, amely hatalom szilárd bázisát az iskolák képezik. Az egyházi iskolák szigorú, elsősorban nevelőközpontu belső felépítése, az oktatás tartalmát meghatározó "septem artes liberales" tantárgyaival századokon át meghatározója lesz az oktatás rendjének, felépítésének. A különböző nagy szellemi áramlatok, a reneszánsz, vagy akár a könyvnyomtatás feltalálása, de a vallásos köntösben jelentkező szabadságmozgalmak, mint amilyen a reformáció is, vagy akár a 18-19. századi polgári forradalmak -, gyengíthették ugyan ezt a hatalmat, de végérvényesen már meg nem dönthették, mert az egyház szövetségre lépett a világi hatalmak képviselőjével, a mindenkori uralkodókkal, császárokkal, királyokkal. Csak hosszú, szíves és kemény harcok árán sikerül országokként a népoktatást megteremteni és nagyon jellemzően mindenütt először ott, ahol az állam elszakad az egyháztól. /Lásd Franciaországot, Hollandiát, Angliát./ Az egyházi és világi hatalmak érdekszövetsége nagyon hamar felismeri, hogy a hatalom birtoklása, megtartása bizonyos elitek kinevelésének kérdése. Lassan megindul

az a "kiválasztó" folyamat, amely a tőkés országok oktatásrendjének mindmáig ismérve maradt.

Az alsó foku oktatás kiszélesedésével, amikor az egyes nemzetek népoktatási törvényei kodifikálják a nép művelődéshez való jogát /17-18-19.sz.Európában/, megindul az elkülönülés az oktatásban is. Kialakulnak a gimnáziumok, illetve megerősödnek, és a társadalmi tagozódás, a társadalmi elkülönülés folyamatában pedig további differenciálódáson mennek keresztül. Létrejön a reáliskola. Lényegében a 18.sz. megteremti azt a "háromvágányos" oktatási rendszert, amely alapja marad az európai oktatási rendszereknek és amely monopol-helyzetet teremt a tőkésvilág uralkodó osztályai számára.

Összegezve: Az iskolarendszer vertikális tagozódása társadalmi képződmény. Gyökerei mélyen nyulnak vissza a nemzetek történelmi múltjába. Létrejöttét társadalmi harcok motiválják. Determinánsai: a társadalmi osztályok elkülönítése; oktatási monopolhelyzet kialakítása.

A dualisztikus struktúra jellemző vonásai

A tőkés és szocialista országok közötti különbségek nemcsak alapvetően a két világrendszer jellemző politikai ismérveit hordozzák magukban, hanem döntően megmutatják a

kétféle ut oktatáspolitikai vonatkozásait is.

A tőkés országok dualistáa burzsoá iskolarendszerét a vertikális tagozódás jellemzi, amelynek karakterisztikus vonásai:

- a/ a párhuzamos oktatási elv;
- b/ az oktatás különböző időtartama;
- c/ a nyújtott oktatás különböző társadalmi értéke;
- d/ az iskolai végzettség változó értékelése.

A szocialista országokban végbement szocialista kulturforradalom eredményeként az iskolarendszerek egységesítésének folyamata indult meg. Változó intenzitással, egyenlőtlen kibontakozással, de egyenlő síkon az egységes iskola rendszere valósul meg.

Meghatározói:

- a/ egy fokozatra épül;
- b/ egységes általános képzést biztosít mindenki számára a befejezéssel;
- c/ "zsákutca" nélkül oldja meg a továbbjuttatást;
- d/ az egyenletes képzésben nincs kitérő és nincs korlátozás.

A tőkés országok kötelező iskoláinak típusai

Bár vizsgálódásunk az iskolaköteles kor azon szakaszával kezdődik, amikor a tanuló először választ kötelezően továbbvivő képzésformát /11-12. életév és ez rendszerint

a népiskola felső tagozata vagy a középiskola első osztálya/, mégis szükséges - csak a viszonyítás igényével és vézlatosan - az iskolát megelőző korra, majd a népiskola alsó tagozata helyzetére rámutatnunk.

Az európai tőkés országok között egyedül Angliában foglalkoznak intézményesen az elemi iskola előtt és az óvoda között az un. "infant school"-ban 5-7 éves koru gyermekek szervezett iskolai előkészítésével és az iskolaérettség orvosi, pszichológiai, didaktikai vizsgálatával. E tekintetben jelentős kísérleteket végeznek a Szovjetunióban, Svédországban, Hollandiában és az NSZK-ban is. Figyelemre-méltók azok a törekvések, amelyek több országban már a 4 1/2 - 5 éves korban az olvasás és számolás elemeinek megtanítására és ezzel a népiskola első osztályának tehermentesítésére irányulnak.

A népiskola alsó tagozata Svédországban /1962-es iskolatörvény!/ 3 osztályból áll, ami a szaktárgyi oktatás korábbi bevezetését teszi lehetővé. /Az NDK-ban 1968-ban vezették be, míg a Szovjetunióban most térnek át erre a formára./

A tanköteles kor kezdetét, a kötelező iskolai oktatás egész tartamát, az alsó tagozati oktatás képzésidejét az alábbi táblázat mutatja:

Országok	Beiskolá- zási kor /év/	Az általáno- san képző kötelező is- kola teljes időtartama	Az általá- nos iskola alsó tago- zati képzés- ideje /év/
Anglia	5	10	3
Ausztria	6	9	4
Belgium	6	8	3 /6/
Franciaország	6	10	5
Japán	6	9	3
NSZK	6	8-9	4-6
Norvégia	7	8	3 /6/
Svédország	7	9	3
USA	6	9-10	6 /3/

Összehasonlításul a szocialista országokban:

Bulgária	7	8	4
Csehszlovákia	6	9	5
Jugoszlávia	7	8	4
NDK	6	10 /12/	4
Lengyelország	7	7-8	4
Románia	7	8	4
Szovjetunió	7	8	4
Magyarország	6	8	4

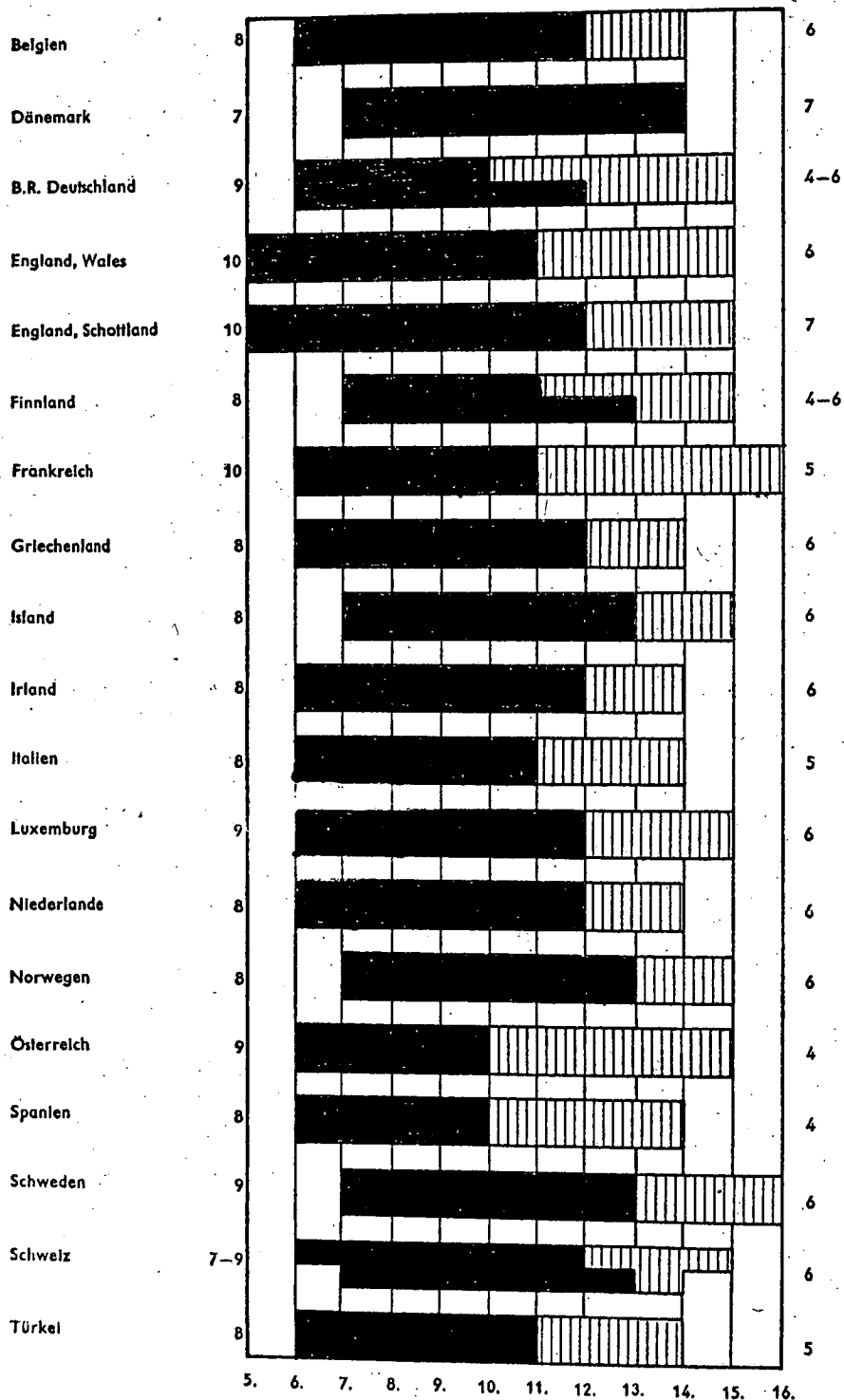
Grafikus ábrázolás

a tankötelezettségről

Ált.isk.tanköt.

Ebből elemi fokozat

Évek

* Bildungsplanung in Österreich. Erziehungsplanung und Wirtschaftswachstum 1965 bis 1975. Band I. Herausg. von der Wissenschaftlichen Abteilung des Bundesministerium für Unterricht Wien. 390.p.

A kapitalista országok elemi iskolái /alsó tagozat/ általában 3-4 osztályuak. A tanuló 10-12 éves korában kerül először választás elé, amikor a művelődési színvonal és profil szerinti döntő differenciálódás megtörténik. Ez olyan művelődési irányok felé történik, amelyeknek különböző a céljuk, tanulmányi időtartamuk, színvonaluk, művelődési értékük. Legérzékenyebb megnyilvánulási formáját az angol oktatási rendszerben érzékelhettük. /Az utóbbi időben az angol munkáspárt rendkívül erős harcot folytatott ezen "kiválasztó" - "eleven-plus-examination" - eltörléséért./

A "kiválasztásos", társadalmilag terhelő differenciálás politikai tendenciái ismeretesek. A burzsoá pedagógia a polgári nativisztikus tehetségelmélettel, a statikusnak vallott tehetségstruktura létezésével magyarázza eljárását, amely csak a hajlam szerinti pálya keretei között fejleszthető. Döntően ez a hamis elmélet magyarázza pedagógiailag az iskolarendszer, "hagyományos" vertikális tagozódását.

A népiskola felső tagozata

Általában 3-4 évből áll. Itt kapnak helyet a kiválasztás után a "kisképességűek", a "gyakorlati érzékűek" ítelt munkás-~~paraszt~~, tehát tulnyomóan kisjövedelmű szülők gyermekei. Ezek általában a kötelező oktatás befejezése után a termelésbe kerülnek. A kötelező oktatás éveit iparitanuló iskolákban vagy más szakmai iskolákban is abszolválhatják.

Ausztriában néhány év óta bevezették a 9. évet a népiskolában, az un. "politechnikai évet", amelyet orientációs évnak is neveznek. Ennek az évnak azt a feladatát szánták, hogy a pályairányítás, pályaaorientáció problémáit segítsen megoldani.

Franciaországban 2 évet fordítanak a népiskola alsó tagozata, tehát a "kiválasztás" utáni tanuló-megfigyelésre, pályairányításra, a "sycle d'observation" bevezetésével. A francia megfigyelési szakasz a legkomolyabb ilyen irányú törekvés - a svéd pályairányítás mellett - az európai tőkés országokban.

Hollandiában az 1968. augusztusában bevezetett új oktatási törvény u.n. "hidév" beiktatásával segíti az átmene-ti év pályaválasztási nehézségeit megoldani.

Az NSZK-ban ujabban a "Förderstufe" /"kíssegítő fokozat" vagy fok/ gondoskodik a zökkenő nélküli helyes ut kiválasztásában. Az NSZK-ban a népiskola felső tagozata "Hauptschule" néven önálló iskola. Afféle polgári iskolai értékű képzést és nevelést ad.

Svédországban /9 évfolyamos/háromtagozatu/, teljesen differenciált egységes általános iskolát hoztak létre, amely messzemenően számol az egyéni hajlammal, érdeklődéssel és a pályairányítással. Európa imprelista országai közül az egyetlen, amely a szocialista országok egységes iskoláinak koncepcióját megközelíti. Erre az erősen differenciált felső tagozatra épül a már újra dualista tagozódású középiskola.

/Ebbe az irányba fejlesztik most iskoláit Norvégia és Finnország is./

Mint a teljesen dualisztikus és a differenciált egységes felső tagozat /svéd modell/ közötti átmenetet teremti meg 2 kísérleti iskolatípus Európában: a comprehensive school Angliában és a Gesamtschule az NSZK-ban.

Angliában a comprehensive - school bevezetésével kísérlik meg a ^{re}mv. vertikális tagozódást feloldani. Szerkezetében ez az iskolatípus az elemi oktatás meghosszabbításából eredő egységes iskolai elképzelés, amely "átfogó" tartalmi felépítésével hasonlít a szocialista országok általános iskolai strukturájához, illetve középiskolai képzéséhez. Tartalmi munkáját illetőleg új didaktikai formákkal él.

Az NSZK-ban Nyugat-Berlin, Hamburg, Hessen kísérletezik a Gesamtschule, un. együttes-egységes iskola meghonosításával. Ez annyiban különbözik a comprehensive school-tól, hogy itt a népiskola alsó és felső tagozatát, valamint reáliskolát és gimnáziumot létesítettek egy igazgatás alatt és egy helyen azzal a céllal, hogy az egyes iskolatípusok jellegének megőrzése mellett biztosítsák a zökkenő nélküli átmenetet a tanulók számára egyik iskolatípusból a másikba. A nevelőtestület az egész létesítményben azonos.

Összegezve:

A népiskola alsó és kötelező felsőtagozati típus működtetéséből az alábbi konklúzió szűrhető le:

- a/ Erős érdeklődés nyilvánul meg az iskolát megelőző kor pedagógiája és az iskolaérettség kérdései iránt.
- b/ Több országban szűkítik a népiskola alsó tagozatának képzési idejét szoros összefüggésben a kisgyermek-kori korai olvasástanítással kapcsolatban. 3 éves "kisformátumu" képzés.
- c/ Eltörlik több helyen a 11 évesek "kiválasztó vizsgáját".
- d/ Nagy gonddal foglalkoznak az egyes országokban az átirányítás - pályaválasztás - pályáraelőkészítés feladataival: megfigyelési szakasz, politechnikai év, hidév stb. bevezetése.
- e/ Egységes, horizontális típusú iskolákkal oldják fel a megmerevedett vertikális tagozódású strukturákat: comprehensive-school és Gesamtschule.
- f/ Szélesen differenciált felső tagozatra építik a középiskolát: a svédországi népiskola 9. osztályában 9 féle tagozat létezik 2 idegen nyelvvel.
- g/ Több ország felső tagozatán fakultatív tantárgyak segítik az egyéni képességek fejlesztését. /Magyarországon egyáltalán nincs fakultatív tantárgy az általános iskolában! /

Középiskolák

A középiskolák fejlődése világjelenség. Két indoka nagyon kézenfekvő. Az elmúlt 10-15 esztendő ugrásszerű tudományos fejlődése és nyomában a gazdasági előretörés mértéke évről-évre több fiatal igényévé teszi a magasabb szintű iskolai végzettség elérését. A másik ok az egyetemi végzettség megszerzésének vágya, illetve a felsőfoku képzésbe való bejutás. A középiskolák felé való áramlást, illetve az érettségre bocsátott tanulók százalékos arányait jól illusztrálja az alábbi táblázat.

K i m u t a t á s

néhány tőkés ország érettségre bocsátott tanulóinak % arányairól a megfelelő évjáratokhoz viszonyítva.

	1950	1955	1959	1963	1970
Anglia	4	4,5	6	6	9
Ausztria	7	6,5	10	16	14
Belgium	6,5	8,5	11	11,5	15
Dánia	4,5	5	6	8,5	11,5
Franciaország	5	7	11	17	19
Hollandia	5	7	11	17	9
NSZK	4,5	3,5	5	8	8
Norvégia	10	9,5	11,5	17,5	22
Olaszország	4	5	6,5	10	12,5
Svédország	6,5	9	11	14	22

A legtöbb tőkés országban "kiválasztás" útján kerül a tanuló a középiskolába, ahol felvételi vizsgát kell tennie. A felvételi vizsga rendszerint próbatanításon történik az új, kiválasztott iskolában. Más helyen "megfigyelési szakasz"-ban dől el a tanuló alkalmassága vagy alkalmatlansága.

A középiskola alsó- és felső tagozatból áll. Az alsó tagozat rendszerint a tanköteles kor végéig tart és erre épül a középiskola felső tagozata. A középiskola 8-9 osztályt foglal magába, amelyet a tanuló 10-11 éves korában kezd el és 12-13. osztállyal 18-19 éves korában fejez be.

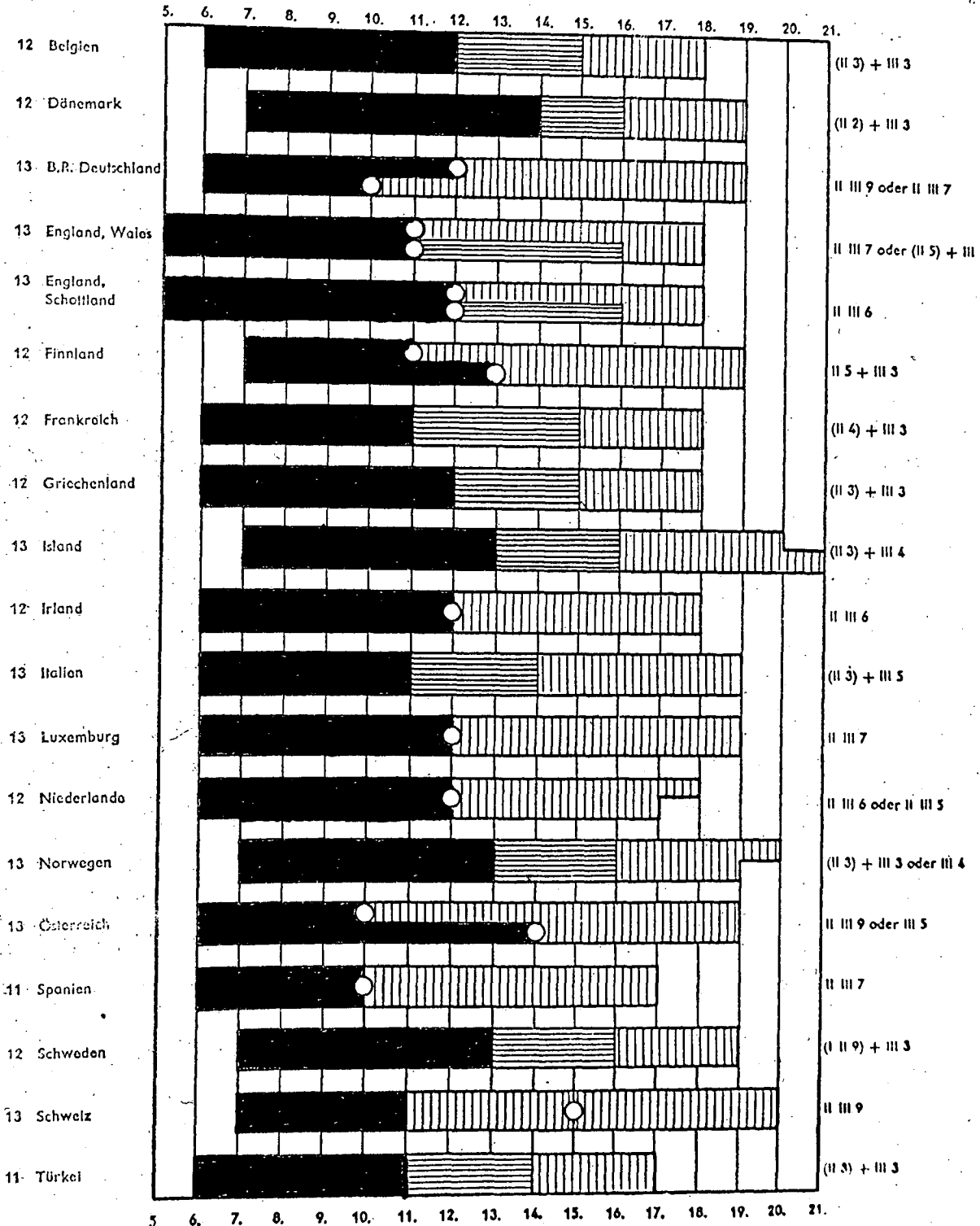
A csatolt grafikus ábrázolás a középiskolai ráépülést, annak a népiskolához való strukturális szerkezetét és arányait szemlélteti.

Grafikus ábrázolás

Felsőbb iskolák Európában

Isk.évek az érettségiig

Éretkor

■ = Elemi isk.-i évek

I = Alsó tagozat

II = Közép tagozat

III = Felső tagozat

○ = A kötelező választás

≡ = Középisk.-i oszt./alsó t.

||||| = Középisk.-i o./felső t./

*Bildungsplanung in Österreich. Erziehungsplanung u. Wirtschaftswachstum. 1965-1975. Band I. Bundesministerium für Unt. Wien. 391.p.

Az utóbbi időben igen sok szó esik az un. polivalens gimnáziumról, amely az eltérő képzési irányu gimnáziumok különféle ágazatait egyesíti egy intézmény keretei között.

Jelentős kísérletek folynak továbbá abban az irányban is, hogyan lehetne az általános és speciális képzést egy formában eredményesen összpontosítani. Szorosan kapcsolódik ez az elképzelés a korszerűség, az általános és szakmai műveltség megfelelő arányának kialakítása problémáihoz és egyáltalán ahhoz a ma világméretű kérdéshez a pedagógiában, amit a művelődési anyag hagyományos és új elemeinek modern szintézise jelent.

A nyugati világ gimnáziumai igen jelentősen különböznek a szocialista országok gimnáziumaitól. Elsősorban funkcióik, rendeltetésük, képzési anyaguk szerint. /Lásd az egyes országoknál definiált funkciókat és a tartalmi képzést tükröző tanterveket./ Az alábbi táblázat érdekesen mutatja a gimnázium felső tagozatában az irányultságot, a tanulók érdeklődését. A képzési irányzatok felé való orientálódás százalékos arányából, amelyben a leglesujtóbb adat a műszaki tagozatban való nagyfoku lemorzsolódás, érdekesen dombozik ki az élő idegen nyelveket és természettudományos képzést favorizáló modern tagozat előretörése.

1963/64. tanév	Klasszikus tagozat	Modern tagozat	Műszaki tagozat
10. osztály	21,1 %	45,7 %	33,2 %
11. osztály	23,3 %	48,3 %	28,4 %
12. osztály	33,9 %	64,5 %	1,6 %

A gimnáziumok - általában a nyugati középiskolák munkája - osztályrendszerben, csoportoktatás /team/ keretében, tanfolyamrendszerben folyik.

Az egész nyugati oktatási rendszerre annyira jellemző "kiválasztás" és "elkülönítés", tul a politikai tendenciáikon, változatlanul elv marad magában a pedagógiai munkastilusban, mélyen az oktatás egész folyamatában. A polgári mentalitás vastörvénye ez, különösen Angliában és az USA-ban, az óvodától az egyetemig. Az általános műveltség szigorú differenciálása a népiskola első osztályától, amelyben a képesség szerinti kategorizálás megkezdődik, végigvonnul a tanuló egész iskolázásán. Nivóosztályokban /streams/, majd további differenciálással egy-egy nivóosztályon belüli nivócsoportokban /ability grouping/ történik az azonos korosztályok szétcsoportosítása. Az így kialakított homogén csoportokból már nehéz kitörni, hiszen a szociálisan hátrányos helyzetből mérsékelt teljesítményű tanulónak alig lesz lehetősége felfelé jutni.

A homogén nivóosztályokban a legjobb teljesítményűek az A-stream-be kerülnek, a közepesek a B-stream-be, míg a leggyengébbek képezik a C-csoportot. A D és E gyakorlatilag nem fordul elő, mert ezek már orvosi esetet képeznek.

A képesség szerinti csoportosítás kérdéskomplexumába tartozik a bukás kérdése is. A nivóosztályba vagy nivócsoportba osztott tanulók a kategória adott szintjén kapják a tananyagot, következésképpen, bukás, practice nincs.

A leggyengébbek csoportjában előforduló "kisiklások" esetében a tanuló továbbmegy a következő osztályba, ahol meghatározott időn belül és formák között hiányosságait pótolni köteles.

Az USA-ban^{*} a kilencedik osztálytól kezdve mindenütt a választható tantárgyak elve érvényesül. A tanulók által választható tantárgyak megnevezését és mennyiségét speciális pontrendszer segítségével, valamint a képzés tartalmának profilizálása útján szabályozzák. Egy pontot ér az a tantárgy, amelyet heti 4 órában sikeresen tanulnak /testi nevelésen kívül/. Minden tanuló 4 tantárgyat vehet fel, amelyek a bizonyítványba beszámítanak. Ez évenként 4 pontot ad, vagyis 16 pontot a tanulmányok befejezéséig. A 16 pont közé a nem elméleti tárgyakért kapott pontok is beszámítanak. Így egyesek elvégzik a középiskolát anélkül, hogy geometriát, kémiát, fizikát és idegen nyelveket tanultak volna.

Alkalmazzák a "Dalton-Tervet" is, amelynek alap gondolata a hagyományos osztályközösség felbontása, a tanulók egyéni munkájának előmozdítása. Nincs osztály. Minden tantárgyval külön laboratóriumban /vagy tantárgysarokban/ foglalkoznak.

Ismert még és alkalmazott a "Jena-Terv" u.n. "életközösségi iskolája", amely a csoporttanítást helyezi előtérbe. A 10.évfolyam tanulói négy /alsó, közép-, felső és ifjúsági/ csoportokba vannak beosztva. A továbbtanulást a ta-

* Koczka János - Juhász Gyula: Tanulmányi lemaradás - magasabb osztálybalépés - osztályismétlés. Orsz. Ped. Könyvtár kiadása, Budapest, 1967.1-24.p.

nyulók általános érettsége, emberi magatartása dönti el.

Az USA-ban gyakran alkalmazott "Batávia-Terv" szerint minden osztályban két pedagógus tanít. Egyikük kizárólagos feladata a gyenge tanulókkal való foglalkozás.

A bukás kérdése a tőkés országok oktatásrendszereiben rendkívül változatos képet mutat, benne egységeit keresni nem is lehet.

Ugyancsak megoldatlan probléma és sokat vitatott - mint hazánkban - az érettségi kérdése. Ez a porosz örökség, amely egy 1699-ben hozott rendelet alapján 1788-ban vált törvény-nyé Poroszországban, mindmáig megmaradt Európa legtöbb országában. /Hazánkban a Thun-féle Organisations-Entwert alapján 1851 óta létezik./

Nem véletlen, hogy az utóbbi évtizedek új oktatási strukturái - mint idegen testet a szervezet - ki akarják vetni magukból az érettségit. Svédországban 1969 májusában tartják az utolsó érettségi vizsgákat, másutt - mint Franciaországban - a kompromisszum felé hajlanak. A francia megoldás afelé tendál, hogy azok a tanulók, akik a gimnázium utolsó évének eredményei alapján egy meghatározott pontszintet, pl. 20/18 pontot elérnek, azok megkapják a felsőfoku oktatásban való részvételhez szükséges baccalaureat-ot, míg a többiek a gyakorlati pályákhoz igényelt középiskolai végzettségről szóló bizonyítványt nyerik el. Van olyan elképzelés is, hogy az érettségi akadémiai jellegű legyen és letétele vegyes bizottság /középiskolai tanárok+ egyetemi oktatók/ előtt történjék.

Összegezve:

A tőkés országok középiskolai relációiban az alábbi megállapításokat regisztrálhatjuk:

- a/ A középiskolák elsősorban elit iskolák, kifejezetten az egyetemre előkészítés, illetve a polgári vezető káderek utánpótlásának biztosítására.
- b/ Kiválasztó és kizárásos jellegüknél fogva antidemokratikus szervezettségűek.
- c/ Azokban az országokban, ahol erős munkáspárt működik ezeket a merev strukturákat feloldó széles iskolaszervezés indult meg. /Franciaország; Langevin-Wallon-terv./
- d// Észrevehetően megnőtt minden országban a középiskolák felé való áramlás.
- e/ Erős törekvések vannak több országban a "zöld jelzés", az egyik tagozatból, illetve iskolatípusból a másik iskolatípusba történő átmenet kimunkálására és a "zsákutcák" megszüntetésére. /Ausztria, Franciaország, Svédország/
- f/ A szakmai képzés, illetve szakoktatás elemei kevésbé szerepelnek az általános képzéssel karöltve. A szakképzést külön szervezett technikai, mérnöki iskolákban oldják meg. Egyetlen kivétel Svédország, ahol tisztaprofilu műszaki gimnázium működik és részben Franciaország. A szocialista országokhoz hasonló széles politechnikai elemeket magukba foglaló középiskolai képzés nincs.

- g/ A szervezett tanítás osztálykeretekben, nívóosztályokban, nívócsoportokban vagy tanfolyamrendszerben történik.
- h/ Az osztály-tantárgyak száma és tartalma országonként és művelődési irányokon belül nagyon különböző.
- i/ A bukások megelőzésére több helyen "kislétszámu" osztályokat, "kiegészítő fokozatokat", "felfejlesztő osztályokat" szerveznek. /NSZK, Franciaország/ Angliában, az USA-ban egyszerű adminisztratív átcsoportosítással, de nem a valóságos probléma megoldásával küszöbölik ki a kérdést.
- j/ Több országban foglalkoznak az érettségi megszüntetésével, illetve az érettségi értékének átmentésével, annak korszerűsítésével. /Svédország, Franciaország/.

II. A szocialista országok iskolarendszereinek jellemző sajátosságai

A Szovjetunió Össz-szövetségi Pedagógus Kongresszusán 1968. júliusában Prokofjev közoktatásügyi miniszter tömören így határozta meg a mai szocialista iskolák feladatait: Hogy feladatainkat világosan lássuk, mindenekelőtt választ kell adnunk a következő kérdésekre. Mi jellemzi ezt az időszakot, amelyben most élünk, az iskola szempontjából, s milyen következmények származnak ebből az ifju nemzedék oktatására és nevelésére, egyáltalán az iskolára nézve?

Napjainkat az jellemzi - folytatta a miniszter -, hogy éleződnek az osztályösszeecsapások a tőkésországokban, fokozódik az ideológiai harc az ellentétes társadalmi rendszerek között. Ez a harc kiterjed az irodalom, a művészet, a tudomány, a képzés, az iskola területére is. A burzsoá ideológia apológétái hol nyílt sisakkal, hol gondosan álcázva magukat, a legkülönbözőbb állásokból tüzelnek korunk haladó, forradalmi erőinek állásaira. Iskoláinknak elsősorban az a feladatuk, hogy tudományosan megértessék növendékeinkkel, alapvonásaiban a mai világ fejlődését, a kapitalizmusból a szocializmus felé és a szocializmusból a kommunizmus felé való haladást. Más szóval: korunkban különösen fontossá válik, hogy az iskola minden egyes növendéke teljes mértékben elsajátítsa a társadalmi fejlődés marxi-lenini elméletének alapelveit. A tudomány és a technika haladása is rányomja bélyegét általában a művelődés és közelebbről az iskoláztatás rendszerére. Ez a körülmény oda vezet, hogy megnő a szellemi tevékenység aránya minden egyes dolgozó munkaráfordításában is. Így válik társadalmi szükségessé a magas színvonalu általános képzettség."

A Szovjetunió nyomán a szocializmus építő országok iskoláinak feladata, tennivalói rendkívül tömör megfogalmazást nyertek a fenti kitételekben. Hazánkban, miként a testvéri szocialista országokban, rég megszűnt a polgári társadalmakra annyira jellemző elkülönülés az elmélet és gyakorlat között.

Az egységesség elve, a minden tanulóra egyaránt érvényes egységes általános képzés valósággá vált. A kiváltságos társadalmi osztályok egykori művelődési privilégiuma megszűnt, és faluban, városban azonos követelményű, tudományosan magas szintű, a termeléssel és szakmai adottságokkal közvetlen kapcsolatban álló oktatás nyert polgárjogot.

E dolgozat terjedelme az összehasonlításnak valóban csak a legmarkánsabb vonásaival élhet, így nem kíván kitérni minden szocialista ország oktatásvonásainak elemző ecsetelésére. A jellemzőket szeretné inkább megragadni.

A legdöntőbb vonás a két társadalmi rendszer iskolastruktúrái között, hogy a szocialista iskolák a kötelező tárgyak egységes óratervén és egységes tantervén alapuló egyenértékű, azonos, sokoldalú, mindenkire egyformán kiterjedő általános műveltséget nyújtanak.

Az európai szocialista országokban az alapképzést az általános iskola adja, amely általában 8 osztályos. /Csehszlovákiában 9 osztályos./ Az általános iskola alsó és felső tagozatból áll. Az alsó tagozat 4 osztályból áll /kivételesen az NDK, ahol 3 osztályos /1968. szeptember 1-től/ és a Szovjetunió, ahol az új forma 1970-től kerül bevezetésre.

Az általános képzés útja az elmúlt években 3 irányban fejlődött.*

* Einheitlichkeit und Differenzierung in den sozialistischen Schulen. Deutsche Pädagogische Zentralinstitut, Berlin, 1968. Kézirat.

Első ut: az általános középiskolán át vezet. Ez a középiskola a kötelező alapképzést magasabb műveltséggé fejlesztí és a felső oktatáshoz vezet. Ez az iskolatípus az általános középiskola /ÁK/. Jellemzője ennek az iskolatípusnak, hogy az általános műveltségi elemek mellett képzésanyaga a politechnikai elemek ismertetését is szorgalmazza anélkül azonban, hogy specializálódásra törekednék.

Második ut: a szakosított középiskola, illetve szakközépiskola /házánkban teljes átállással az 1968/70. tanévtől kezdve/. Ez a típusú középiskola párhuzamosan ad általános és szakképzést az un. középfoku technikai szinten.

Harmadik ut: két egymástól független képzési módozattól áll. Az általános iskolát végzett tanulók 2-3 éves /néha rövidebb idő alatt is lehetséges/ iparitanuló-intézetbe járnak /IPS/ és szakmát tanulnak. Itt elméleti és gyakorlati kiképzést kapnak. Lehetséges emellett, vagy az iparitanuló-képzés után valamelyik esti általános vagy szakközépiskola látogatása az érettségi megszerzése céljából. Rövid idő óta lehetséges az un. "emeltszintű iparitanuló-képzés" is, amely megfelelő középiskolai kombinációval idővesztés nélkül juttatja el a tanulót az érettségiig.

Az általánosan képző iskolák, középiskolák, szakközépiskolák képzésideje az egyes szocialista országokban nem egyezés. A megfelelő tájékozódást az alábbi táblázat szolgálja.

A képzés ideje /tanévekben kifejezve/ a 2. oktatási szint
három fő területén

Ország	Ált.isk.	1.ut ÁK	2.ut SZK	3. ut ITI és esti	ÁK
Bulgária	8	3	4	2-3 kb.	6
Csehszlovákia	9	3	4	2-3 kb.	5
Jugoszlávia	8	4	4	3 kb.	6
Lengyelország	8	4	5	2-3 kb.	6
Románia	8	4	5	2-3 kb.	6
Szovjetunió	8	2	4	1-3 kb.	4-6
Magyarország	8	4	4	2-3 kb.	6
NDK*	10	2	3	1 1/2-3	

*/ Az NDK-ban - egyedül a szocialista országok között - 12 éves a képzés. A 8. osztály után jön létre az első differenciálódás, majd a 10. osztály után a második. A 12 éves "Erweiterte politechnische Oberschule" már nagyobb igényű szakképzést biztosít.

Minden szocialista ország egységes iskolájára jellemző, alapvető vonás, hogy:

- a/ az általános iskola alsó tagozatától kezdve felépítésében munka-iskola, belső munkájában a munka-etika magasfokú eszmény;
- b/ az oktatás és a munka egységet alkot és szorosan összefonódik;

c/ benne az iskolai tevékenység a gyakorlati élethez, a termeléshez kapcsolódik.

A szocialista iskolák jelenleg átalakulóban vannak. Azok az oktatáspolitikai-oktatásgazdasági viták, amelyek nemrég még a közoktatást egyszerű beruházási értéknek, illetve fogyasztási értéknek vallották, vagy a képzésről, mint eszköz-értékről szóltak, ma úgy tekintik azt, mint a termelésben, a kész termékben gyorsan visszatérülő állami befektetést. A tudomány gyors fejlődése mellett ez a felismerés strukturális változtatásokat igényel a legtöbb oktatási rendszeren.

A Szovjetunió Neveléstudományi Akadémiája most dolgozza ki az új 10 osztályos kötelező általánosan képző középiskolák programját. Bevezetése 1970-ben történik.

Az NDK 1968. szeptember 1-én bevezette be az új politéchnikai munkaiskola tanterveit.

Romániában 1969. februárjában láttak napvilágot az 1970-ben fokozatosan bevezetendő tantervek.

Csehszlovákiában a prágai Károly Egyetem munkaközössége már kidolgozta az új középiskolai koncepciót.

Bulgáriában 1980-ig valósítják meg a kötelező középiskolázást.

Politechnikai képzés a szocialista országok tanterveiben

A szocialista tantervi felépítésben a politechnikai oktatás a legnagyobb vívmány a kapitalista országok tanterveivel szemben. Az iskolákba történt bevezetésének indoklása

közismert. Az oktatás szervezettsége azonban az egyes országokban nem egyforma. Az alábbi áttekintés világos képet ad a politechnikai oktatás szerkezetéről.

Áttekintés az általános iskola politechnikai oktatásának szerkezetéről

Minden osztályban egységes	Nemek szerint differenciált	Város és falu szerint differenciált	Pályák szerint diff.	Fakultat oktatás
Jugoszlávia	Csehszlovákia 1-7.o.	Csehszlovákia 8-9.o.	-	Jugoszlávia 7-8.o.
	Lengyelország 1-4.o.	Lengyelország 5-8.o.	-	Csehszlovákia 6-9.
	Bulgária 1-4.o.	Bulgária 5.8.o.	-	-
	Magyarország 1-4.o.	Magyarország 5-8.o.	Magyarország 5-8.o.	-
	Románia 1-4.o.	Románia 5-8.o.	Románia 5-8.o.	Románia 5-8.
	NDK 1-6.o.	-	NDK 9-10.o.	NDK 5-6.
	Szovjetunió 1-4.o.	Szovjetunió 5-8.o.	Szovjetunió 5-8.o.	-

A fenti szerkezeti elrendezés, a formák és az oktatás tartalmának a színvonalát nem befolyásolják. Azok a helyi adottságoktól, az iskola körülményeitől függenek.

A választható tárgyak szerepe az oktatásban

A szocialista országokban a választható tanítás lényegesen kisebb szerepű, mint a kapitalista országokban. A tanításon, illetve iskolán kívüli fakultatív művelődési lehetőségek viszont /szakkörök, munkaközösségek stb./ sokkal gazdagabbak, mind nyugaton. A szerepük, jellegük, tartalmuk ezeknek alapvetően különbözik a tőkés országok fakultatív tanításától. A következő összevetés a kötelező és fakultatív óraarányokat mutatja az általános iskola felső tagozatában.

Kötelező és fakultatív tanítás az általános iskola felső tagozatán az 1966/67. tanévben

Ország	Heti óraszám az egyes osztályokban						A fakultatív tanítás heti óraszám az egész tanévben a 8. osztályig
	5	6	7	8	9	10	
Bulgária	29+2	30+2	30+2	30+4	-	-	10
NDK	32+1	33+1	33+4	34+3	/35+3/ ¹ /36+2/ ¹		9
Jugoszlávia /Szerbia/	27+0	29+0	30+0	30+0	-	-	0
Jugoszlávia /Szlovénia/	29+4	29+4	32+4	30+4	-	-	16
Lengyelország	29+2	31+5	33+4	33+4	-	-	15
Románia	27+2	28+2	28+2	29+2	-	-	8
Szovjetunió	30+0	31+0	32+0	31+0	-	-	0
Csehszlovákia	27+0	30+2	31+2	32+2	32+2	-	8
Magyarország	29+0	30+0	31+2	31+0	-	-	0

1/ Az általános iskola 9. és 10. osztályai

2./ Ma más a Szovjetunióban is van /1967/68/ a 7.osztályban heti 1, és a 8.osztályban heti 2 óra fakultatív tanítás.

A mélyebb tantárgyi elemzés néhány korrekciót szükségessé tenné az oktatás egyensúlyának arányosabb megteremtése érdekében. Ezek a következők volnának:

- a/ kevés a választható tárgyak száma;
- b/ a választható tárgyak inkább ének-háztartástan-varrás-főzés. Kevés esetben idegen nyelv /Bulgária/,
ujabban társadalomtudomány a Szovjetunióban;
- c/ a fakultatív tárgyak alig segítik a különféle hajlamok és érdeklődés kielégítését;
- d/ nem veszik figyelembe a műveltségi színvonal differenciáltságát;
- e/ nem kötődnek szorosan a kötelezően tanított tárgyakhoz.

A fentiekhez szükséges azonban megemlíteni, hogy az 1970-ben bevezetésre kerülő új szovjet tantervek a fakultatív tárgyak nagy számát vezetik be és éppen a kötelező tárgyak segítésére, támogatására. A fakultatív tárgyaknak az új koncepcióban rendkívüli szerep jut. Ugyanis csökkentik, illetve középszintre hozzák az egyes tárgyak anyagát és a fakultatív oktatás adja majd a magas pluszt azoknak, akiknek a tárgyhoz hajlamuk, illetve aziránt érdeklődésük van. Kétségtelen a szándék ezen új elgondolásnál:

- a/ csökkenteni a maximalizmust;
- b/ mindenki számára hozzáférhetővé tenni a kötelező anyagot; és ezáltal
- c/ kiküszöbölni a bukást, vagy legalábbis azt minimumra csökkenteni.

Szakköri tevékenység

A szocialista oktatási rend, noha a jelenlegi helyzetben kevés fakultatív tárgy oktatását valósítja meg, mágis - ha kötetlen, helyesebben oldottabb formában - teret ad az egyéni hajlamok fejlesztésének. Ez a foglalkoztatás elsősorban gyakorlati jellegű, hasznossági értékű, esztétikai igényű. Nagymértékben a pályaválasztás, pályaaorientáció érdekeit szolgálja. A szakköri tevékenység feltétlen értékei:

- a/ igen gyakran társadalmilag hasznos értékeket termel;
- b/ közösségi tevékenység lévén, szociális és etikai értékeket mutat;
- c/ jól egészíti ki az ifjúsági szervezetek munkáját,
- d/ öntevékeny; szabad munkaformákkal dolgozik;
- e/ megfelelő szervezéssel, üzemlátogatással egybekötve hasznosan segíti a helyes pályaválasztást.

Összegezve:

A szocialista iskola magasabbrendű értékeit a következők igazolják:

- a/ egységes általános képzést ad minden szinten;
- b/ horizontális struktúra "zsákutcák" nélkül;
- c/ tartalmi felépítésében, korszerű műveltségi szintézisében szerencsésen és magas etikai tartalommal a szocialista munkaiskola útján jár;
- d/ matematikai és természettudományos megalapozottsága jobban segíti korunk és társadalmunk céljainak megértését;

e/ szocialista világnézeti nevelésével, az iskolában kialakított közösségi nevelési rendszerével, az ifjúsági mozgalmat serkentő, ösztönző erejével a szocialista társadalom szilárd bázisa.

III. A holnap oktatásügye

Két egymással merőben ellentétes világ oktatási struktúráinak vizsgálata érdekes, színes és rendkívül tanulságos következtetésekhez vezethet. A gazdasági, politikai tényezők szerepének felismerése, meglátása, formáló ereje a modern ipari társadalomban, majd azok kölcsönös összefüggései az emberképzés területén óhatatlanul távolabbi következtetések, a holnap megoldandó oktatásproblémái felé ragadják a vizsgálódót. A jövő gondjait feszegető, új utakat kereső vizsgálódásaink közepette az oktatás világválságáról folytatott vitákban azonban már jó előre félreverní a harangot, talán tulzásnak tűnik, ugyanakkor észre nem venni nagyon is objektív jelenségeket vagy tétlenül nézni azokat, mélyen mindkét világrendszer felelősségérzetében gyökerezeik. Vitathatatlan tény az is, hogy a jelenkor képzési problémáival egyetlen országban sem birkóztak meg kielégítően. Ezzel szemben objektív igazság a mi oldalunkon az is, hogy soha egyetlen országban sem tettek annyit a jövő generáció képzés-ügyéért, mint a szocialista országokban. A szinte vágdtázó tudományos fejlődéshez azonban sem az oktatásra fordítandó anya-

giakkal, sem magával a képzés tudománnyal nem tudtunk felzárkózni. Ehhez nagyobb szabású oktatástudományi kutatásra volna szükség.

Kirívó hiányosságok az egyes országok oktatás-szervezetében - szemlélődéseink közepette - nagyon is szembeszökőek. Az iskolák tantervei világviszonylatban már nincsenek összhangban azokkal az eredményekkel, amelyeket a tudományban és technikában elértek és amelyek mértékadóan határozzák meg a társadalmi életet. Ez a körülmény bénítólag hat az utánpótlás felnevelésére a gazdaság és az ipar területén egyaránt. Az oktatási módszerek elavultak és nem garantálják a tehetségek sokoldalú kibontakozását, a tehetség-tartalékoknak az első vonalba állítását. A képzés mostani szervezete a statikus gondolkodás elemeivel telített, statikus fogalmakkal terhelt. Még mindig századbeli módszerekkel dolgozunk. Történik pedig mindez abban a világban, amelyben a fejlődés hatalmas dinamizmusa a jellemző. Mindezen jelenségek^{ek} és tapasztalatok azt bizonyítják, hogy az oktatás elvileg nincs összhangban korunk szellemi és anyagi helyzetével.

A tőkésországok és a szocialista tábor oktatási strukturáinak elemzése néhány olyan megoldandó szervezeti és tartalmi kérdést vet fel hazai viszonylatban is, amelyek megfontolása - akár lépcsőzetes formában történő bevezetése - erősen elgondolkodtató, mert mellőzésük könnyen a veszéllyel jár, hogy honi oktatásunk lemarad az európai oktatás sodrásában.

Ezek a végkövetkeztetések vázlatosan az alábbiakban foglalhatók össze:

1. A tanköteles kor felső határát tovább felfelé vinni egyéni és társadalmi veszély nélkül már nem lehet. /Késői képzettség; a termelőmunkába való késői bekapcsolódás; az ifjuság-problémák./ Ezért az iskolát megelőző kor nevelési-oktatási problémáit kell megvizsgálni a legújabb pszichológiai-orvostudományi kutatások alapján.
2. Hosszu évek óta semmit sem foglalkoztunk az általános iskola alsó tagozatával. Itt a 4 éves képzés modernizálható volna. Sok ország már a 3 éves alsó tagozati képzésre tért át. Az 1.pontban elmondottak alapján az oktatási anyag komprimálható volna, ami a korábbi szakrendszerü, elmélyültebb oktatást tenné lehetővé.
3. A felső tagozatban szükséges volna a második idegen nyelv legalább fakultatív bevezetése.
4. Megfontolandó volna egy orientációs szakasz beiktatása - ha nem is osztálybővítéssel - mégis a megfigyelés igényével. Átmeneti év.
5. Az egyéni képességek kibontásának szélesebb lehetőségeit már hosszú idő óta meg kellett volna teremteni a kötelező tárgyakhoz kapcsolódó fakultatív tárgyak bevezetésével /Lásd: Szovjetunió/.

6. A még mindig magas százalékarányu bukások eliminálására célszerű volna az osztályonkénti tudásszint rögzítése, vele párhuzamosan a tanulói teljesítménymérés megbízható módszerének kidolgozása.
7. Foglalkozni kellene új didaktikai eljárások kidolgozásával. A tanulói öntevékenységre nagyobb mértékben támaszkodó "felfedezéssel tanulás" megvalósítása korigény.
8. A középiskolában megfontolandó volna - éppen a helyes pályairányítás, az áteresztőképesség fokozása érdekében - közös tantervű első osztályokat létrehozni.
9. Célszerű és kikiéértelmezésre hasznos volna a középiskola és felsőoktatás közötti átmenet problémáinak csökkentése érdekében a paradigmátikus oktatási elv érvényesítése. Az utolsó év II.felében előadás, szeminárium, konzultációk bevezetésére kellene törekedni.
10. Változatlanul megoldatlan maradt az érettségi gondja. Korszerűsítése, a kérdés további mérlegelése maradéktalanul szükséges.

Fenti mérsékelt megfogalmazású igények korántsem tükrözik a teljességet a tennivalókban. Nyilvánvaló, hogy az alapproblémák még más területekre is kisugároznak, pl. a tanító-tanárképzés, illetve permanens képzés minden részletére. Sőt felvetik egy képzéstudományi fakultás vagy intézet, esetleg főiskola felállításának gondolatát is. /Kül-

földön ez már megoldott kérdés! /

Ennek az volna a célja, hogy modellezzék benne, tervezék és kutassák, valamint szükséges berendezéssel lássák el a holnap iskoláját. Számos európai ország már a kétezredik év iskoláját tervezi, amelyet csak átgondolt képzéstudományi tervező munkával lehet elképzelni. Előbb-utóbb szükségessé válik ilyen jellegű intézmény létrehozása nálunk is, amely új tantervek kidolgozásával, az oktatási és tanulási folyamat átfogó elméletének kifejlesztésével, az empirikus oktatástudomány felépítésével elmélyült tudományos-sággal foglalkozik.

E tanulmány 10 ország oktatásrendszerének bemutatásával mindenütt a korszerűt, az újat szerette volna megragadni. Nem törekedett egy-egy ország oktatás képét a miniatűr-festő aprólékosságával lemásolni, leírni. Sokkal inkább feladatának tekintette, hogy a strukturákat bemutató kis-monográfiákat vázlatosan bár, de eleven színekkel úgy helyezze el az objektív látómezőben, hogy mögöttük a történelmi - társadalmi háttér életközelségbe hozza mindenütt a mának problémáit és felvillantsa a jövő fényeit is.

V.

ÁLTALÁNOS BIBLIOGRÁFIA

Szovjetunió

- ✓ AFANASZENKO, E.: A középiskola ma és holnap. /Szrednjaja skola zsegodnja i zavtra./ =Pravda, 1966. No 84. 3.p. Fordítás. OPKM. D 18083
- AFANASZENKO, E.I.: Az iskola és az élet kapcsolatának megszilárdításáról és a közoktatási rendszer továbbfejlesztéséről szóló törvény végrehajtásának menete az OSZFSZK-ban. /O hode vüpolnenija zakona ob ukreplenii szvjazi skolü sz zszizn'ju i o dal' nejsem razvitii szisztemü narodnogo obrazovanija v RSZFSZR./ =Szovetszkaja Pedagogika, 1962. No 9. 3-19.p. Fordítás. OPKM. D 15821
- AFANASZENKO, E.I.: A szovjet iskola feladatai. /Zadacsi szovetszkaj skolü./ =Ucsitel'szkaja Gazeta, 1964. No 96. 1-2.p. Fordítás.OPKM. D 17026
- ✓ Az általánosan képző középiskolák programja. /Sbornik programm dlja szrednej obszseobrazovatel'noj skolü./ Moszkva, 1968. Proszvescsenie, 510 p. Fordítás. OPKM. D 19104
- ANWEILER, O. - MEYER, K.: Die sowjetische Bildungspolitik seit 1917. Heidelberg, 1961, Quelle u.Meyer. 424 p. 205.392
- ARISMENDI, A.L. de: Pedagogika i markszizm. Red.i pred.Sz. M. Sabalov. Moszkva, 1965, Progreszsz. 233 p. 114.543
- ARSZEN'EV, A.M.: A középiskolai oktatás tartalmának tökéletesítése. /Osznovnüe napravlenija szoversentsztvovanija szoderzsanija obrazovanija v szrednej skole./ =Szovetszkaja Pedagogika, 1967. No 6. 28-38.p. Fordítás. OPKM. D 18672

BOGOMOLOV, A.J.: Az új tanulmányi idő és a tantervek.
=Vesztnik Vüszsej Skolü, 1966. No 10. 3-8.p.
Fordítás. OPKM. D 20303

GOLUBKOV, V.V. - ASZATUROVA, K.Z. - GINZBURG, Z.N.:
A differenciált oktatású iskola humán tagozata. Kivonat.
/Szovetszkaja Pedagogika, 1960. 8.sz./ =Pedagógiai
Cikkgyűjtemény, 1961. 2.sz. 41-47.p.

✓ GONCSAROV, N.K.: Még egyszer az általánosan képző iskola
felső osztályos tanulóinak tagozatos oktatásáról.
=Szovetszkaja Pedagogika, 1963. No 2. 39-50.p. Fordítás.
OPKM. D 16087

GRECKAJA, G.T. - SZAPOZSNIKOV, A.I.: Az új óratervekről.
/O novüh ucsebnüh planäh./ =Szrednee Szpecial'noe Ob-
razovanie, 1962. No 7. 28-34.p. Fordítás. OPKM.
D 15740

✓ HAUPERT, J.: Szakmunkásnevelés a Szovjetunióban. =Szak-
munkásnevelés, 1966. 10.sz. 24-26.p.

HORVÁTH, Gy.: Tudomány és tantárgy. Tantervi viták a
Szovjetunióban. =Köznevelés, 1966. 13/14.sz. 542-544.
p.

ILLÉS, L.: Készülnek az új szovjet tantervek. =Pedagógiai
Szemle. 1966. 2.sz. 168-173.p.

✓ ILLÉS L.: Vita a szovjet középiskolai oktatás differen-
ciálásáról. =Köznevelés, 1964. 8.sz. 309.111.p.

KALASNIKOV, A.G.: Az új óratervek és tantervek felépíté-
sének elvéről. /O principah posztroenija novüh ucsebnüh
planov i programm./ =Politehniczeszkie Obucszenie,
1959. No 3. 8-15.p. Fordítás. OPKM. D 14483

KASIN, M.P.: A közoktatás hatalmas fejlődése. /Gigantszkij pod'em obrazovanija naroda./ =Szovetszkaja Pedagogika, 1967. No 10. 24-37.p. Fordítás. OPKM. D 18813

KASIN, M.P.: Az általánosan képző középiskolák oktatási színvonalának emeléséről szóló párthatározat végrehajtása. /God rabotü po vüpolnäniju posztanovlenija CK KPSZSZ i Szoveta Minisztrov SZSZSZSR "Ö merah dal'nejsego ulucsenija rabotü szrednej obscseobrazovatel'noj skolü."/ =Szovetszkaja Pedagogika, 1968. No 2. 9-20.p. Fordítás. OPKM. D 18952

KONDAKOV, M.I.- KUZIN, N.P.: A Nagy Októberi Szocialista Forradalom és az oktatásügy gyökeres átalakulása. /Velikaja Oktrjabszkaja szocialiszticeszkaja revoljucija i korennüe preobrazovanija v oblaszti proszvescsenija./ =Szovetszkaja Pedagogika, 1967. No 10. 4-23.p. Fordítás. OPKM. D 18794

KORZSEV, I.D.: Az iskolai tanterv. /Ob ucsebnom plane skolü./ =Skola i Proizvodszto, 1965. No 2. 2-5.p. Fordítás. OPKM. D 17640

KOSZIGIN, A.Sz.: Az iskola a huszonharmadik 23. Kongresszuson. Részletek. =Köznevelés, 1966. 9.sz. 321-323.p.

✓ A Kötelező középfoku képzés megvalósításának útján. /Na putjah k vszeobszsemu szrednemu obrazovaniju./ =Narodnoe Obrazovanie, 1965. No 3. 1-12.p. Fordítás. OPKM. D 17521

MEDVEDEV, R.A.: A szovjet középiskola átszervezésének néhány problémája. /Zu einigen Problemen der Umgestaltung der sowjetischen Mittelschule./ =Pädagogik, 1961. No 11. 1042-1053.p. Fordítás. OPKM. D 15441

✓ MEL'NIKOV, M.A.: A tagozatos oktatás tapasztalatai a szovjet középiskolában. =Szovetszkaja Pedagogika, 1962. No 9. 98-109.p. Fordítás. OPKM. D 15803

Mit kell tudni a nyolcosztályos iskolák tanterveiről.

/Csto znat'o programmah dlja vosz'miletnih skol./

=Narodnoe Obrazovanie, 1960. No 9. mell. 1-14.p. Fordítás. OPKM. D 14842

MONOSSZON, E.I.: Az oktatás tartalma a nyolcosztályos iskolában. Kivonat. /Szovetszkaja Pedagogika, 1960. 6. sz./ =Pedagógiai Cikkgyűjtemény, 1961. 2.sz. 6-22.p.

MONOSSZON, É.I.: A képzés tartalma a középiskolában. /Szo-
derzsanie obrazovanija v szrednej skole./ =Szovetszka-
ja Pedagogika, 1961. No 10. 28-39.p. Fordítás. OPKM. D 15333

MEDLIN, Sz.: A kizárólag 9-11. osztályokat magukban fog-
laló középiskolák. /O skolah vtorogo étapa obucsenija./
=Skola i Proizvodstvo, 1963. No 6. 93.p. Fordítás. OPKM. D 16353

Nevelési keretterv a nyolcosztályos és a középiskolák
számára. Tervezet. /Primernaja programma voszpitanija
ucsascsihszja vosz'miletnej i szrednej skolü. Proekt./
Moszkva, Prosztvescsenie, 1965. 206 p. Fordítás. OPKM. D 18137

Nevelési terv a nyolcosztályos iskolák számára. /Primer-
naja programma voszpitateľ'noj rabotü vosz'miletnej
skolü./ Moszkva, APN RSZFSZR 1960. 76 p. Fordítás. OPKM. D 15334

Nevelési terv a termelési oktatást nyújtó ált. középfoku
politechnikai munkaiskola számára. /Primernaja program-
ma voszpitateľ'noj rabotü szrednej obscseobrazovatel'noj
trudovoj politehniczeszkaj skolü sz proizvodstvennüm
obucseniem./ Moszkva, APN RSZFSZR 1960. 76 p. Fordítás. OPKM. D 15335

A nyolcosztályos és a középfoku iskolák tanterve és óra-
terve. /Ob ucsebnüh planah i programmah voszmiletnih

i szrednih skol./ =Ucsitel'szkaja Gazeta, 1964. No 97.,
98., 99. 2., 2.,2.p. Fordítás. OPKM. D 17048

Ob ukreplenii szvjazi skolü sz zszizn'ju o dal'nejsem raz-
vitii szisztemü narodnogo obrazovanija v SzSzSzR. Moszk-
va, 1961, Goszjurizdat. 342 p. /Vazsnejsie zakonodatel'nüe
aktü Szojuza SZSZR i szojuznüh reszpublik./ 107.442

Ocserki po isztorii szovetszkaj skolü i pedagogiki. Moszk-
va. Akad.ped. nauk RSZFSZR. 2 db.

1. 1917-1920. Avt.: F.F. Korolev. 1958. 550 p.

2. 1921-1931. Avt.: F.F. Korolev, T.D. Kornejcsuk, Z.I.

Ravkin. 1961. 507 p.

300.009/1-2.

Programma szrednej skolü. Trudovce obucszenie 9-10 klaszszov.
Kiev, 1966. Radjansz'ka skola. 31 p. 118.124

SZABÓ, Gy.: Középiskolai gyakorlati foglalkozások a Szov-
jetunióban. /A Skola i Proizvodstvo 1966. 1-2. számában
közölt vita ismertetése. / =Munka és Iskola, 1966. 9.sz.
6-9.sz.p.

SZABÓ, Gy.: Módosított tantervek. =Munka és Iskola, 1966.
8.sz. 8-10.p.

SZOBOSZLAY, M.: Az iskolareformmal kapcsolatos tantervi kér-
dések a Szovjetunióban. Néhány gondolat a szovjetunióbe-
li tanulmányutamról. =Pedagógiai Szemle, 1960. 12.sz.
1111-1120.sz.

SUCHODOLSKI, B.: Az általános képzés legújabb koncepció-
jáért. /Za novejsuju koncepciju obszsego obrazovanija./
=Szovetszkaja Pedagogika, 1963. No 2. 132-135.p. Fordi-
tás. OPKM. D 16141

A szakemberképzés színvonalának emeléséről és a felső- és
középfoku szakoktatás irányításának tökéletesítéséről.
/O merah po ulucsseniju podgotovki szpecialisztov i

szoversensztvovaniju rukovodsztova vüszsim i szrednim
szpecial'nüm obrazovaniem v sztrane./ =Pravda, 1966,
No 252. 1-2.p. Fordítás. OPKM. D 20272

Szbornik ucsebnüh planov szrednih szpecial'nüh ucsebnüh
zavedenij. Szoszt. F.A. Kanukova. Izd. Miniszttersztvo
vüszsego obrazovanija SZSZSZSR Upravlenie szrednih szpe-
cialnüh ucsebnüh zavedenij. 1-2 cs. Moszkva, 1956. 2 db.
302.277/1-2

A szocialista munkaiskola helyzete. A moszkvai nemzetközi
politechnikai konferencia anyagából. 1-4. =Köznevelés,
1961. 18, 19, 21, 22.sz. 571-574; 602-604; 666-667;
696-697.p.

Szovetszkaja skola na szovremennom étape. Nekotorüe itogi
peresztrojki skolü v period ot 20 do 22 sz"ezda KPSZSZ.
Moszkva, 1961. Izdat. Akad. ped. nauk RSZFSZR. 286 p.
112.523

Törvény az iskola és az élet kapcsolatának megszilárdításá-
ról és a Szovjetunió közoktatásügyi rendszerének tovább-
fejlesztéséről. =Felsőoktatási Szemle, 1960. 1960.1.sz.
mell. 3-9.p.

A tudomány és az oktatás tartalma. /Nauka i ucsebnüj predmet./
=Szovetszkaja Pedagogika, 1965. No 7. 3-25.p. Fordítás.
OPKM. D 17700

WIESSNER, R.: Die berufsbildung in der Sowjetunion. Berlin,
1963, Volk u Wissen. 173 p. /Schriften zur Berufsbildung
im Ausland./

ZELENKO, G.: A Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bi-
zottsága plénumának határozatából adódó feladatok.
=Iparitanulóképzés, 1960. 12.sz. 2-4.p.

Lengyelország

Az általánosan képző középiskola tananyagának terve és köre.

Tervezet./Plan i zakres materialu nauczania w liceum

ogólnokształcącym /projekt/. =Nowa Szkoła, 1962. No 2.

2-11.p. Fordítás. OPKM.

D 15913

DOBOSIEWICZ, S.: Az új általános liceum óraterve. =Głos

Nauczycielsky, 1966. No 15.

DOBOSIEWICZ, S.: A szakoktatás tartalmi reformja. =Szkoła

Zawodowa, 1966. No 7-8. 2-9.p. Fordítás. OPKM. D 18441

DABROWSKI, Z. - WĘGRZINOWICZ, J.: Javaslat a műszaki nevelés

tantervére. =Wychowanie Techniczne w Szkole. 1966. No 8.

249-265.p. Fordítás. OPKM.

D 18483

Fontos változások az 1960/61. tanév tantervében. /Dziennik

oświaty w planie nauczania na rok szkolny 1960/61./ =Rysunek

i Prace Ręczna, 1960. No 5. 285-287.p. Fordítás. OPKM.

D 15035

✓ WĄBOR E. - SZOBOSZLAY B.: A lengyelországi iskolareform.

=Köznevelés, 1962. 13.sz. 410-411.p.

✓ GODLEWSKI, M.: A lengyel szakoktatás husz éve. =Szakmunkás-

nevelés, 1964. 10.sz. 1-3.p.

✓ GODLEWSKI, M.: A szakmunkásképzés fejlődési irányai. /Kierunki

przezmian ustrojowych w kształceniu robotników wykwalifiko-

wanych./ =Szkoła Zawodowa, 1966. No 2. 2-8.p. Fordítás.

OPKM.

D 18991

GOMULKA, V.: Az oktatás és a nevelés 1966-1970. évi fejlesztésének irányelvei a Lengyel Népköztársaságban. /O direkti-

vah razvitija obrazovanija v Pol'szkoj Narodnoj Reszpublike v 1966-1970 gg./ =Szovetszkaja Pedagogika, 1964. No 9.

112-118.p. Fordítás. OPKM.

D 17164

Az iskolareform kérdései. / Z problemów reformy szkolnej./
=Problemy Opiekunczo-Wychowawcze, 1967. No 10. 1-4.p.
/Kivonatos fordítás./ Fordítás. OPKM. D 19043

✓ JAKUBOVITS, E.: Iskola/korszerűsítés külföldön. =Iparitanu-
lóképzés, 1963. 7. sz. 4-5.p.

✓ JUHÁSZ, K.: Iskolareform a Lengyel Népköztársaságban. =Pe-
dagógiai Szemle, 1963. 4.sz. 343-351.p.

✓ JUHÁSZ, K.: A szakoktatás reformja a Lengyel Népköztársaság-
ban. =Munka és Iskola, 1963. 4.sz. 27-29.p.

LEJA, L.: Kształcenie zawodowe w Wielkopolsce. 1918-1939.
Poznań, 1963, Uniwersal w Lublinie. 585 p. Uniwersytet im.
A. Mickiewicza w Poznaniu. Prace Wydziału Filozoficzno-
historycznego. Ser. Psychologia-pedagogika 3./

207.798

✓ A Lengyel Egyesült Munkáspárt KB-a VII. plénumának határoza-
ta az ált. és középiskolai reformról. /Uchwata VII. Plenum
Komitetu Centralnego PZPR w sprawie reformy szkolnictwa
podstawowego i sredniego./ =Zycie Warszawy, 1961. I.25.
4.p. Fordítás. OPKM. D 14978

A Lengyel Népköztársaság fejlődési irányelvei 1959-1965-ben.
/Watyczne rozwoju PRŁ w latach 1959-1965./ =Zycze Warszawy,
1958. okt.24. 7.p. Fordítás. OPKM. D 13322

NOWACKI, T.: A szakképzés területén végzett kutatómunkák Len-
gyelországban. [Szkoła Zawodowa, 1964. 7/8.sz.] =Szakmün-
kásnevelés, 1965. 6.sz. 9-11.p.

OKON, W.: A pedagógiai kutatás irányzatai és problémái Len-
gyelországban. =Pedagógiai Szemle, 1965. 10.sz. 937-942.p.

PECHERSKI, M.: A lengyel iskolareform megvalósítása. /Die Verwirklichung der Schulreform in Polen./ =Bildung und Erziehung, 1967. No 1. 31-43.p. Fordítás. OPKM.

D 18552

Program nauczania liceum ogólnokształcącego klasy 8-11.

Wyd. Ministerstwo Oświaty. 1-11. Warszawa, 1964,

Panstw. Zakł. Wydawn. Szkoln.

118.463/1-11

✓ SUCHOLDSKI, B.: A jövőnek nevelünk. Budapest, 1964. Tankönyvkiadó.

~~112.168~~

✓ SUCHOLDSKI, B.: A teljes középiskolai képzés általánossá tételéről. /O upowszechenienie pełnego Wykształcenia średniego./ = Życie Szkoły Wyzszej, 1962. No 4. 19-25. p. Fordítás. OPKM.

D 15190

✓ SUCHOLDSKI, B.: Az általános képzés legújabb koncepciójára. =Szovetszkaja Pedagogika, 1963. No 2. 132-135.p.

D 16141

SZANIAWSKI, I. - BARTECKI, J.: A szakoktatás elméletével foglalkozó tudományos kutatómunkák. /Prace naukowe - badawcze w zakresie teorii kształcenie zawodowego./ =Szkoła Zawodowa, 1966. No 10. 8-11.p. Fordítás. OPKM.

D 18905

SZOKÓLSZKY, I.: Iskolareform Lengyelországban. =Társadalmi Szemle, 1961. 4.sz. 72-78.p.

WOZNICKA, Z.: Az iskolaügy reformjának jegyében. =Wychowanie W Przedszkoly. 1960. No 9. 385-389.p. Fordítás. OPKM.

D 14861

ZIELINSKI, Z.: A szakoktatás iskolareformja. /Reforma szkolna w szkolnictwie zawodowym./ =Rodzina i Szkoła, 1966. No 1.2.p. Fordítás. OPKM.

D 18095

Német Demokratikus Köztársaság

ABUSCH, A.: Fontos lépés a szocialista művelt nemzet felé.
/Ein wichtiger Schritt zur sozialistischen gebildeten
Nation./= Pädagogik, 1964. No 6. 490-493.p. Fordítás.
OPKM. D 17050

Az Állami Szakképzési Hivatal utasítása. /Instruktion des
Staatlichen Amtes für Berufsbildung./= Berufsbildung,
1967. No 5.mell. 1-40.p.Fordítás.OPKM. D 18997

✓ANDRÁS, L.: Szakmunkás-nevelés a Német Demokratikus Köz-
társaságban. = Szakmunkásnevelés, 1966. 8/9.sz. 38-40.p.

BASKE, S.- ENGELBERT, M.: Zwei Jahrzehnte Bildungspolitik in
der Sowjetzone Deutschlands. Dokumente. 1. Tl. 1945 bis
1958. - 2. Tl. 1959 bis 1965. Berlin, 1966. Osteuropa-Inst.
an d. Freien Univ. Berlin 2 db. 24 cm. /Erziehungswissen-
schaftliche Veröffentlichungen 2./ Bibliogr. 2. köt.
470-473.p. D 210.256/1-2.

Berufsbildung in der Deutschen Demokratischen Republik. Hrsg.
Deutsches Institut f. Berufsbildung. Berlin, 1962. 104.p.
D 118.120

BRANZEL, B.: A szakoktatási intézmények optimális kihasználá-
sa. /Die Ausbildungskapazitäten optimal auslasten./
= Berufsbildung, 1967. No 5. 247-249.p. Fordítás. OPKM.
D 18998

DIERE, H.: Rechtssozialdemokratische Schulpolitik im Dienste
des deutschen Imperialismus. Der Gesichtsunterricht an den
Höheren Schulen Preussen zwischen 1918 und 1923 im Zeichen
des Klassenverrats der rechten SPS-Führung. Berlin, 1964.
Volk und Wissen, 221. p.
D 206.865

DREFENSTEDT, E.: Az általános képzés új meghatározása és a tantervelmélet kidolgozása. /Neubestimmung der Allgemeinbildung und Entwicklung der Lehrplan - theorie./
=Pädagogik, 1964. No 12. 1076-1087.p. Fordítás. OPKM.

D 17451

Az egységes szocialista oktatási rendszer kialakításának alapelvei. /Tervezet/ /Grundsätze für die Gestaltung des einheitlichen sozialistischen Bildungssystems./
=Deutsche Lehrerzeitung, 1964, No 19. mell. 1-56. p.
Fordítás. OPKM.

D 16891

Az egységes szocialista oktatási rendszerről szóló törvény. /Gesetz über das einheitliche sozialistische Bildungssystem./ = Deutsche Lehrerzeitung, Dokumentation, 1965. No 9. 1-31.p. Fordítás. OPKM.

D 17483

✓ FRENZEL, G.: Az általános és a szakképzés viszonya az egységes szocialista oktatási rendszerben. /Zum Verhältnis von Allgemeinbildung und Berufsbildung im einheitlichen sozialistischen Bildungssystem./ = Polytechnische Bildung und Erziehung, 1964. No 11. 439-441.p.
Fordítás. OPKM.

D 17630

FRENZEL, R.: Die sozialistische Schule. Eine Zusammenstellung der wichtigsten gesetzlichen Bestimmungen und Dokumente. Berlin, 1960, Deutscher Zentralverl. 494 p.

40.592

Gesetz über das einheitliche sozialistische Bildungssystem. Von der Volkskammer der Deutschen Demokratischen Republik am 25. Februar 1965 beschlossen. Berlin, 1965, Volk u. Wissen. 32 p. /Deutsche Lehrerzeitung/ -Dokumentation =Deutsche Lehrerzeitung Nr. 9. 1965./

208.590

HAHN, G. - SCHWETTMAN, L.: /Zwanzig/ 20 Jahre SED - 20 Jahre kontinuierliche Bildungspolitik im Dienste des Volkes. Berlin, 1966, Volk u. Wissen. 7 p.

209.995

HONECKER, M.: Nächste Schritte bei der Verwirklichung des Gesetzes über das einheitliche sozialistische Bildungssystem. Referat des Ministers. Gekürzt, Berlin, 1966, Volk u. Wissen. 40 p./DLZ- Dokumentation = Deutsche Lehrerzeitung Nr. 21. 1966./ 209.994

HONECKER, M.: A neveléstudomány feladatai az egységes szocialista oktatási rendszer megvalósításában, a szocializmus teljes felépítésének idején. /Die Aufgaben der pädagogischen Wissenschaft bei der Verwirklichung des einheitlichen sozialistischen Bildungssystems in der Periode des umfassenden Aufbaus des Sozialismus./ =Deutsche Lehrerzeitung, 1965. No 22-23. mell. 1-16., 1-16.p. Fordítás. OPKM.

D 17795

✓ HORVÁTH Gy.: Új iskolatörvény a Német Demokratikus Köztársaságban. =Munka és Iskola, 1965, 5.sz. 1-4.p.

KRAHN, H. - RÜCKERT, G.: Sozialistisches Bildungsrecht. Bestimmungen u. Dokumente f.d. Bereich d. Ministeriums f. Volksbildung. Berlin, 1968. Staatsverl. d. DDR. 624 p.

119.682

Lehrplan der zehnklassigen allgemeinbildenden polytechnischen Oberschule. Hrsg. Regierung der DDR. Ministerium für Volksbildung. Berlin, 1962, Volk u. Wissen. 726 p. 108.396

Lehrplan der zwölfklassigen allgemeinbildenden polytechnischen Oberschule /erweiterte Oberschule/. Berlin, 1960. Volk u. Wissen. 446 p. 204.737

✓ LEMPP, W.: A Német Demokratikus Köztársaság oktatási rendszerének fejlődése. =Statistikai Szemle, 1964. 11. sz. 1135-1148.p.

A Német Demokratikus Köztársaság szakképzési rendszerének továbbfejlesztéséről szóló határozat ismertetése. /Bekanntmachung des Beschlusses über die weitere Entwicklung

des Systems der Berufsbildung in der DDR./ =Das Hochschulwesen, 1960. No 10. Beilage 53-54.p. Fordítás. OPKM. D 14.975

Die neue sozialistische Schule - Sache des ganzen Volkes. Rede des Ministerpräsidenten Otto Grotewohl + Diskussionsreden... Berlin, 1959, Neues Deutschland. 117 p. 118.121

NEUNER, G.: A szocialista oktatásügy továbbfejlesztésének feladatai és problémái. /Aufgaben und Probleme bei der Weiterentwicklung des sozialistischen Bildungswesens./ = Pädagogik, 1963. No 2. 133-149.p. Fordítás. OPKM. D 16226

OPPERMANN, L.: Für höchste Qualität bei der Verwirklichung des Gesetzes über das einheitliche sozialistische Bildungssystem. Berlin, 1965, Volk u. Wissen. 15 p. /Deutsche Lehrerzeitung - Studienmaterial = Deutsche Lehrerzeitung Nr. 8. 1965./ 208.588

✓ PÁSZTOR J.: A Német Demokratikus Köztársaság új közoktatási törvénye. =Magyar Pedagógia, 1966. 1. sz. 97-104. p.

Pädagogische Studententexte zur Berufsbildung. Ausw.: H. Fugmann, F. Gärtner etc. Berlin, 1966, Volk u. Wissen. 480 p. 210.111

Pädagogische Wissenschaft und Schule. Wissenschaftliche Veranstaltungen über Probleme des einheitlichen sozialistischen Bildungswesens zu Berlin vom 28. September bis 3. Oktober 1964. Konferenzbericht. Hrsg. Deutsches Pädagogisches Zentralinstitut. 1-3. Bd. Berlin, 1964, Volk u. Wissen. 113.143/1-3

PETERS, H.: Javaslat a szakoktatás megjavítására. /Vorschlag für eine neue Berufsausbildung./ =Berufliche Bildung, 1967. No 4. 6-8.p. Fordítás. OPKM. D 18727

SACK, E: Die preussische Schule im Dienste gegen die Freiheit. Schulpolitische Kampfschriften. Berlin, 1961, Volk u. Wissen. 210 p. /Erziehung und Gesellschaft./

107.073

Die Schule in unserer Republik. Red. K. Günther, H. Gutjahr etc. Berlin, 1962, Volk u. Wissen. 143 p.

205.466

Der Siebenjahrplan und die Aufgaben der Berufsbildung in der Deutschen Demokratischen Republik. 3. Berufspädagogischer Kongress. Berlin, 1960, Tribüne. 207 p.

118.135

SOMMER, E.: Szakiskola az építőipar számára. Pedagógiai kísérlet. /Die Berufsschule für das Baugewerbe in Berlin-Spandau. Ein pädagogischer Versuch./ = Berufspädagogische Zeitschrift, No 10. 202-208.p.

D 14488

SZABÓ K.: Az új iskolarendszer törvénybeiktatása a Német Demokratikus Köztársaságban. =Köznevelés, 1960. 2.sz. 55-57.p.

A szakképzés továbbfejlesztésének alapelvei. /Grundsätze für die Weiterentwicklung der Berufsbildung als Bestandteil des einheitlichen sozialistischen Bildungssystems./ =Neues Deutschland, 1968 No 99. 5-6.p. Fordítás. OPKM.

D 19077

✓ THIEKE, B.: A tagozatos iskolák feladatai, szervezete és kutatási problémái. /Aufgaben, Struktur und Forschungsprobleme der Spezialschulen./ = Pädagogik, 1964. No 1. 33-41.p.

D 16877

A tízosztályos politechnikai iskola új tantervtervezete. /Das neue Lehrplanwerk für die zehnklassige Oberschule./ =Pädagogik, 1959. No 2. 151-167.p.

UHLIG, G.: Bourgeoisie und Volksschule im Vormärz. Schulpolitische Kämpfe in Westfalen 1838-1848. Berlin, 1960, Volk u. Wissen. 139 p. /Diskussionsbeiträge zur Fragen

der Pädagogik 25./

105.817

Unser Bildungssystem - wichtiger Schritt auf dem Wege zur gebildeten Nation. Materialien der 12. Sitzung der Volkskammer der DDR und das Gesetz über das einheitliche sozialistische Bildungssystem. Berlin, 1965, Staatsverl. der DDR. 139 p. 113.144

Zur Pädagogik und Schulpolitik der KPD in der Weimarer Republik. Eine Auswahl aus der Zeitung "Der Klassenkampf." Berlin, 1961, Volk u. Wissen 275 p. /Erziehung und Gesellschaft./ 204.081

Anglia

- ✓ Általános utmutató az 1964. évi angol Iparoktatási Törvényhez. /Industrial Training Act. General Guide./ London, Ministry of Labour, 1965. 15 p. Fordítás. OPKM.
D 18513
- ✓ Az angol középfoku oktatás átszervezése. /Organisation of Secondary Education./ = Times Educational Supplement, 1965. No 2617. 124-125.p. Fordítás. OPKM. D 17788
- Angol tantervi reform. /Rethinking the Curriculum./
=Reports on Education, 1967. No 40. 4 p. Fordítás. OPKM.
D 18969
- ARANSZKIJ, V.Sz. - LAPCSINSZKAJA, V.P.: Szisztéma narodnogo obrazovanija v Anglii. Moszkva, 1961, Akad.ped. nauk RSZFSZR. 258, 2 p. 107.010
- ✓ BARNARD, H.C.: A history of English education from 1760. London, 1963, Univ. of London Pr. 364 p. ~~206.457~~
- ✓ BARON, G.: A bibliographical guide to the English educational system. London, 1966. Univ. of London, The Athlone Pr. 124 p. 115.828
- BARON, G.: Society, schools and progress in England. Oxford, 1965, Pergamon Pr. 228 p. /The commonwealth and international library. Education a.educational research./ 115.684
- ✓ British secondary education. Overview and appraisal. Ed. by R.E.Gross.London, 1965, Oxford Univ. Pr. 589 p. ~~117.571~~

- CHIOU, H.: Az angol "comprehensive school." /Die Gesamtschule in England./ = Die Deutsche Schule, 1967. No 3. 171-177.p. Fordítás. OPKM. D 18635
- COLE, R.: Comprehensive schools in action. London, 1964, Oldbourne. 223 p. 208.045
- Comprehensive planning. A symposium on the reorganization of secondary education. Ed. by S. MacLure. London, 1966?, Councils a. Education Pr. 80 p. /An Education pamphlet./ 117.609
- DANCY, J.Ch.: The public schools and the future. London, 1963, Faber. 169 p. 112.424
- ✓ DENT, H.C.: The educational system of England and Wales. London, 1963, Univ. of London Pr. 224 p. ~~207.160~~
- DIEHL, Heinrich: Die englische Schule zwischen Tradition und Fortschritt. Dargestellt am Beispiel der comprehensive school. Stuttgart, 1962, Klett. 156 p. /Erziehungswissenschaftliche Bücherei./ 109.379
- Education in 1965. A general survey. Prop. by the Department of Education and Science and the Central Office of Information. London, 1966, H.M.S.O. 16 p. 209.752
- FARAGÓ, L.: Az angol köznevelés időszzerű kérdéseiről. /A L'actualité pédagogique internationale c. dokumentumgyűjtemény 1960. novemberi száma alapján összeáll. - -./ =Pedagógiai Szemle, 1961. 6.sz. 538-542.p.
- Industrial Training Act. 1964. General guide. Scope and objectives. Ed. Ministry of Labour. London, 1965. H.M.S.O. 15 p. 116.357
- ✓ JÓBORU, M.: A nevelésügy jelene és jövője Angliában. =Köznevelés, 1963. 24.sz. 833-855.p.

- KERESZTURI, F.: Ismerkedés Anglia ifjúságával. /Az angol szakoktatás rendszere 1-2./ =Iparitanulóképzés, 1963. 10-11.sz. 30-32., 29-31.p.
- KISS, Á.: Angol könyvek. Az angol köznevelésről. =Magyar Pedagógia, 1966. 1.sz. 92-97.p.
- KITZHABER, A.R. - GORRELI, R.M. - ROBERTS, P.: Education for college. New York, 1961, Ronald. 195 p. 107.084
- Labour's Manifesto ... =Education, 1964. No 3217. 445.p.
- LOWNDES, G.A.N.: The English educational system. London, 1961, Hutschinson. 183 p. 106.074
- MACLENNAN, A.: Technical teaching and instruction. London, 1963, Oldbourne. 187 p. 113.839
- MACLURE, J. Stuart: Educational documents. England and Wales 1816-1963. London, 1965. Chapman a. Hall. 307 p. 208.974
- MANN, W.: Einblicke in das englische Schul- und Berufsschulwesen. Berlin, 1960, Volk u. Wissen. 52 p. /Berufsbildung im Ausland./ 105.813
- MONKS, T.G.: Az egységes középiskolai hálózat. /Comprehensive Schools Research./ =Reports on Education, 1967. No 36. 1-8.p. Fordítás. OPKM. D 18723
- A műszaki szakközépiskolák Angliában. /The Technical Colleges./ =Reports on Education, 1966. No 2. 1-4.p. Fordítás. OPKM. D 18268
- The new law of education. Ed. by G.T.J.B. Saunders. London, 1965, Butterworths. 629, 66 p. 209.251

Jegyzetek Anglia középfoku szakoktatásáról. /Zametki o szrednem szpecial'nom obrazovanii v Anglii. Po sztrani-cam anglijszkoj pecsati./ =Szrednee Special'-noe Obra-zovanie, 1961. No 6. 60-62.p. Fordítás. OPKM.

D 15.226

PEACE, A.G.: A műszaki képzés a következő tíz évben. /The Next Ten Years in Technical Education./ =The Vocational Aspects of Secondary and Further Education, 1967. No 43. 104-11.p. Fordítás. OPKM.

D 18770

PEDLEY, R.: The comprehensive school. Harmondsworth, 1964, Penguin Books. 222 p.

111.335

✓ PERRY, P.J.C.: Az ipari szakoktatás Angliában. /Industrial Training./ =Visual Education, 1967. No 8-9. 46-48.p. Fordítás. OPKM.

D 18903

✓ SÁRKÖZY, P.: Új tervek és tanfolyamok az angol szakoktatásban. =Mezőgazdasági Szakoktatás. 1966. 5.sz. 56-60.p.

The secondary school curriculum. Ed. Z.F. Bereday, A. Lauwerys. London, 1958, Evans, 544 p. /The year book of education 1958./

710.014

SEYMOUR, W.D.: Az ipari munkások képzésének új módszerei [Angliában]. =Szakmunkásnevelés, 1964. 11.sz. 24-26.p.

SIMON, B.: Studies in the history of education. 2. vol. Education a.the labour movement. 1870-1920. London, 1965, Lawrence a. Wishart. 387 p.

204.181/2

✓ SPARROW, W.G.: Technikusképzés a Brit Nemzetközösség országában. /The Training of Technicians - A Commonwealth Conference./ =The Vocational Aspects of Secondary and Further Education, 1967. No 43. 86-93.p. Fordítás. OPKM.

D 18769

Technical education and training in the United Kingdom:
research in progress 1962-64. Compil. by J. Heywood.
With Supplement, 1963-1964 of reported researches. Slo-
ugh, Bucks, 1965, N.F.E.R. 128 p. /The National Founda-
tion for Educational Research in England a. Wales. Occa-
sional publ.8./

208.053

Teremtsünk jobb lehetőséget a műszaki képzéshez. /Better
Opportunities in Technical Education./ London, 1961,
H.M.S.O. 23 p. Fordítás. OPKM.

D 15499

TÖRÖK, I.: Az angol közoktatás és mezőgazdasági szakokta-
tás néhány jellegzetessége. =Mezőgazdasági Szakoktatás,
1964. 4.,6.sz., 63-73., 81-94.p.

✓ VÁRADI, T.: Az angol köznevelés néhány jellemző vonása.
=Magyar Pedagógia, 1965. 4.sz. 444-449.p.

VÁRADI T.: Egy tanulmányut tapasztalata. A szakmai oktatás
rendszere Angliában. =Munka és Iskola, 1965. 1.sz.
11-15.p.

WOODHALL, M. - BLAUG, M.: Jelentés a brit középfokú oktatás
hatásfokának alakulásáról 1950 és 1963 között. /Productivity
Trends in British Secondary Education, 1950-1963./ =Socio-
logy and Education, 1968. No 1. 1-35.p. Fordítás. OPKM.

D 19166

Ausztria

Bundesministerium für Unterricht. Österreichischer Bildungs-
bericht 1965. Wien, 1965. 228 p. 302.200

Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in
Oesterreich. Wien, 1849, Hof-u. Staatsdruck. 258 p. 301.299

FROHNAU, G.J.: Einheits-Mittelschule und Gymnasial-Reform.
Wien, 1888, Pichler. 142 p. 102.563

✓ GLAUBAUER, F.: Harcunk az iskoláért és a művelődésért. /Az
Osztrák Kommunista Párt harca Ausztria oktatásügyének új-
jászervezéséért és demokratizálásáért./ = Béke és Szocia-
lizmus, 1962. 6.sz. 100-108.p.

HARSÁNYI Z.: Az új osztrák tanügyi reform. =Köznevelés,
1963. 10.sz. 313-315.p.

KÖVESI, L. - JELLOUSCHEK, F.: Die Schulgesetze des Bundes.
Wien, /1963/, Österreichischer Bundesverl. 274 p.
/Österreichische Schulgesetze./ 110.791

LANG, L.: Die Schule der Zehn - bis Vierzehnjährigen. Wien,
1959, Österreichischer Bundesverl. 194 p. /Landschulreihe
7./ 100.719

Lehrpläne für die allgemeinbildenden Pflichtschulen in Ös-
terreich. Eingerichtet v. L. Lang. 2. Bd. Lehrplan der
Hauptschule. Wien, 1963, Verl. f. Jugend und Volk. 147 p.
110.795/2

✓ Österreich. Schulorganisationsgesetz 1962. Wien, 1963,
Bundesministerium f. Unterricht. 155 p. ~~301.853~~

✓ PÁSZTOR, J.: Az új osztrák iskolatörvények és Ausztria
nevelés-és oktatásügye. Magyar Pedagógia, 1963. 2.sz.
199-207.p.

Provisorische Lehrpläne für die Mittelschulen. Hrsg.
Bundesministerium f. Unterricht. Wien, 1955, Österr.
Bundesverl. 150 p. 302.309

Vorläufiges Organisationsstatut der Arbeitermittelschu-
le. Hrsg. v. H. Taubner. Wien, 1953, Österr. Bundesverl.
VIII, 91 p. 118.727

WOTKE, K.: Das Oesterreichische Gymnasium im Zeitalter
Maria Theresias. 1. Bd. Berlin, 1905, Hofmann. LXXX, 615
p. /Monumenta Germaniae Paedagogica 30./ 280.133

✓ /Zweihundert/ 200 Jahre österreichische Unterrichtsverwal-
tung. 1760-1970. Wien, 1960, Österreichischer Bundes-
verl. 11 p. ~~107.286~~

Amerikai Egyesült Államok

- ADAM, R.: Az USA oktatási rendszere. /Das Schulsystem der USA./ =Die Deutsche Schule, 1965. 327-344.p. Fordítás. OPKM. D 17722
- ✓ American Education. A collection of basic documents a. literatur on the American school system. Ed. by T. Hillway. Boston, 1964, Houghton Mifflin Co. 357 p. 209.176
- The American college. A psychological a. social interpretation of the higher learning. Ed. by N. Saulord. London, 1962, Wiley. 1084 p. 205.773
- Az Amerikai Egyesült Államok műszaki oktatása. /L'enseignement technique aux Etats-Unis d'Amerique./ Paris, 1960, UNESCO. 1-25.p. Fordítás. OPKM. D 15306
- ✓ BERNSTEJN, M.: A középfoku oktatás átszervezésének utja az USA-ban. /Poiszki putej presztrojki srednego obrazovanija v SzSA./ =Narodnoe Obrazovanie, 1964. No 7. 90-94.p. Fordítás. OPKM. D 17190
- BUTTS, R.F.: American education in international development. New York, 1963, Evanston. 138 p. /The John Dewey society Lectureship 6./ 111.735
- CAMPBELL, R.F. - CUNNINGHAM, I.L. - MacPHEE, R.F.: The organization and control of American Schools. Columbus, 1965, Merrill. 443 p. 209.282
- CARLSON, T.E.: Guide to the National Defense Education Act of 1958. Washington, 1959, U.S. Department of Health, Education. 27 p. 204.471

CONANT, J.B.: Shaping educational policy. New York, 1964, McGraw-Hill. 139 p. /The Carnegie ser. in American education./ 115.166

✓ DOUGLASS, H.R.: Organization and administration of secondary schools. Boston, 1945, Ginn. 659 p. ~~103.654~~

DRURY, R. L. - RAY, C.: Principles of school law. With cases. New York, 1965, Appleton-Century-Crofts. 356 p. 209.387

Elementary and secondary education act: Supporters and critics, 1965. =Vassar, R.: Social history of American education. 2.vol. Chicago, 1965, Rand McNally. 355-365.p. 210.416/2

L'enseignement technique aux États-Unis d'Amérique. Revue bibliographique. Paris, 1960, UNESCO. 25 p. /Études et documents d'éducation 36./ 300.555

✓ FORD, E.A. - WALKER, V.R.: Public secondary schools. Washington, 1961, U.S. Government Print. Office. 52 p. /Statistics of education in the United States 1958-1959 ser.1./ ~~206.722~~

✓ FRANKE, L.: "James B. Conant: The Comprehensive High School" c. tanulmánya az USA egységes középiskoláiról. /J.B. Conant über die comprehensive high school in den USA./ =Pädagogische Rundschau, 1968. No 1-2. 85-97.p. OPKM. Fordítás. D 19188

GALLYAS F.: Kennedy a közoktatásról. =Köznevelés, 1961.1.sz. 30-31.p.

GOODLAND, J.I.: School curriculum reform in the United States. New York, 1964, Fund for the Advancement of Education. 95 p. 207.793

HAWKINS, L.S. - PROSSER, Ch.A. - WRIGHT, J.C.: Development of vocational education. Chicago, 1965, American Technical Society. 656 p. 115.185

✓ JOHNSON, A.: American secondary schools. New York, 1965, Harcourt, Brace & World. 150 p. /Professional education for teachers ser.// ~~118.656~~

KING, E.J.: Society schools and progress in the USA. Oxford, 1965, Pergamon Pr. 241 p. 115.680

KING, F.M.: Gyorsított amerikai programok az amerikai iskolákban. /Acceleration in our Schools./ =Education, 1967, No 5. 259-262 p. Fordítás. OPKM. D 18610

KOCZKA A.: Tudományos kutatásra nevelés a középiskolában. =Kémia Tanítás, 1966. 3.sz. 95-96.p.

MAL'KOVA, Z.A.: V skolah Szoedinennüh Statov Ameriki. Moszkva, 1964, Prosvescsenie. 198 p. Fordítás. OPKM. 112.869

MÖCKELMANN, J.: Az oktatáspolitikai fejlődése az USA-ban 1964/65-ben. /Die bildungspolitische Entwicklung in den USA 1964/65./ =Bildung und Erziehung, 1967. No 4. 295-310.p. Fordítás. OPKM. D 18860

New curricula. Ed by R.W. Heath. New York, 1964, Evanston. 292 p. 112.811

✓ NOAR, G.: The junior high school, today and tomorrow. Englewood Cliffs, 1961, Prentice-Hall. 406 p. ~~207.238~~

ODY, H.: Az általánosan képző középiskola az USA-ban. /The Comprehensive High School./ =Pädagogische Rundschau, 1966. No 3. 299-303.p. Fordítás. OPKM. D 18214

The Rand MacNally handbook of education. Ed. by A.W. Foshay. Chicago, 1963, MacNally. 294 p. 112.066

ROBERTS, R.W.: Vocational and practical arts education. New York, 1965, Harper & Row. 596 p. /Exploration ser.

in education./

209.166

SAMPLES, G.: A guide to basic reference books in education. Ed. by San Diego State College Library Education Division. San Diego, 1966. 41 lev. 302.265

SZTEEZIKOZIN, V.: Miért tud többet Iván, mint Johnny?
/Az USA közoktatásügyéről./ =Köznevelés, 1963.6.sz.
184-186.p.

Az USA 1958 évi Nemzetvédelmi Oktatási Törvénye. /National Defense Education Act of 1958./ =Public Law 85-864
85th Congress. H.R. 13247 September 2. 1958. 1-27.p.
Fordítás. OPKM. D 18080

Az USA 1958 évi Országos Nemzetvédelmi Oktatásügyi Törvényének 1965 évi kiegészítő fejezetei. Kivonat. /Fact Sheet on NDEA Amendments./ =School Libraries, 1965.
No 2. 12-16.p. Fordítás. OPKM. D 17603

✓ Az USA 1963 évi szakoktatási törvénye. /The Vocational Education Act of 1963./ Washington, US Department of Health, Education, a. Welfare. Office of Education.
1965. 1-29.p. Fordítás. OPKM. 18235

✓ Az USA 1965 évi elemi és középiskolai oktatási törvénye. /The Elementary a. Secondary Education Act of 1965./
=American Education, 1965. No 4. 14-20.p. Fordítás.
OPKM. D 17888

Vereinigte Staaten von Amerika. =Übersicht über das Schulwesen der Welt. Berlin, 1962, Volk u. Wissen.
162-169.p. 205.981

WILES, K.: The changing curriculum of the American high school. Englewood Cliffs, 1963, Prentice Hall. 330 p.
207.537

WILLERS, G. Das Bildungswesen der USA. München, 1965, Ehrenwirth Verl. 229 p. 116.268

Franciaország

✓ ÁGOSTON Gy.: A francia oktatásügy helyzete négy évvel a reform után. =Pedagógiai Szemle, 1963. 9.sz. 841-848.p.

✓ ÁGOSTON Gy.: A francia oktatásügy reformja. =Pedagógiai Szemle, 1963. 3.sz. 283-291.p.

BARON, R.: A helytelenül értelmezett szakoktatás. /L' enseignement technique ce grand méconnü./ =L' Éducation Nationale, 1965. No 27. 7-9.p.

✓ BELKIN, V.: Szakmai képzés Franciaországban. =Szakmunkás-nevelés, 1964. 10.sz.

✓ CAPELLA, J.: A középfoku oktatás. /L' enseignement moyen./ =L' Éducation Nationale, 1964. No 5. 5-7.p.

COGNIOT, G.: Laïcité et réforme démocratique de l' enseignement. Paris, 1963, Éd. Sociales. 287 p. 110.612

CROS, L.: Az iskolák robbanásszerű kiterjedése. /L' exposition scolaire./ Paris, 1961, S.E.V.P.E.N. 22 p. Fordítás. OPKM. D 15952

DECAUNES, L. - CAVALIER, M.: Réformes et projets de réforme de l' enseignement français de la Révolution à nos jours. 1789-1960. Paris, 1962, Inst.Ped.National. 419 p.

207.721

DUCLOS, J.: A franciaországi klerikális támadás politikai következményei. /Az állami iskola védelme./ =Nemzetközi Szemle, 1960. 4.sz. 39-43.p.

L'enseignement en France. Paris, 1963, Inst. Pédagogique
National. 7.p. /Mémoires et documents scolaires./

206.127

L'enseignement technique et la formation professionnelle.
1-2.tom. Paris, 1954, Rombaldi. 2 db. /Encyclopédie gé-
nérale de l'éducation française 3-4./

340.006/3-4.

FOURNAL, G.: Collèges polyvalents. =L' École et la Nati-
on, 1963. 122.sz. No 12.p.

✓ Francia Kommunista Párt Oktatási Bizottsága: Javaslato-
k az oktatás demokratizálására. /Prépositions pour une
réforme démocratique de l' enseignement./ =L'École et
la Nation, 1966. No 151. No spécial, 85-95.p. Fordítás.
OPKM. D 18368

✓ A Francia Kommunista Párt oktatásügyi reform javaslatai.
Részletek./Pour une réforme démocratique de l'enseigne-
ment. - Le Parti Communiste Français./ =L'École et la
Nation, 1967. No. 156. 26-34., 56-132.p.

A francia közoktatásügyi miniszter reform tervezetének
teljes szövege. =L' Éducation Nationale, 1955. No 22.
22 p. Fordítás. OPKM. D 12228

✓ A francia oktatásügy reformja. /La réforme de l'enseigne-
ment./ =L'Éducation Nationale, 1959. 2. sz. Fordítás.
OPKM. D 13347

FRASER, W.R.: Education and society in modern France. Lon-
don, 1963, Routledge a.K. Paul. 140 p. 207.534

FRUMOV, Sz.: Francuzszkaja skola i bor'ba za ee demokratiza-
ciju. 1850-1870. Moszkva, 1960, Izdat. Akad. ped. nauk
RSzFSzR, 583 p. 206.718

HALLS, W.D.: Society, schools and progress in France. Oxford, 1965, Pergamon Pr. 194 p. /The commonwealth and international library. Education a. educational research./ 115.683

HALLS, W.D.: A franciaországi oktatás-tervezési tapasztalatok. /Die französischen Erfahrungen mit der Bildungsplanung in der industriellen Gesellschaft./ =Bildung und Erziehung, 1965. No 5. 339-350.p. Fordítás. OPKM. D 17937

HONIG, E.: Die französischen Schulreformen nach dem zweiten Weltkrieg im Spiegel der pädagogischen Fachpresse Frankreichs. Ratingen bei Düsseldorf, 1964, Henn. 460 p. 112.685

A középiskola, az érettségi és a felsőoktatás reformja. /La réforme du second cycle, du baccalauréat et du supérieur./ =L'Education Nationale, 1964. 24.sz. 9-11.p.

A Langevin-Wallon-tervezet. /Le plan Langevin-Wallon. La réforme de l'enseignement./ Összeáll.: P.Langevin, H.Wallon. Ford. Bp. 1966, Tankönyvkiadó 75 p. /A pedagógia időszéri kérdései külföldön./ 116.440
116.446

LAURENT, P.: Előadás az iskolareformról. /Un exposé./ =L'Education Nationale, 1966. No 793. 7-8., 32-34.p. Fordítás. OPKM. D 18239

LAURENT, P.: A szakoktatás jövője. /L'avenir de la formation professionnelle./ =L'Education Nationale, 1967. No 829. 17-24.p. Fordítás. OPKM. D 18713

Le livre d'études et l'équipement scolaire. Organisation de l'enseignement, 30.000 ouvrages pédagogiques, l'équipement Paris, 1959, Société d'études et de documentation. 1088 p. 202.572

LOI, M.: Le désastre scolaire. Paris, 1962, Éd.Sociales.
308 p. 110.202

MALE, G.A.: Education in France. Washington, 1963, U.S.
Government Print. Office. 205 p. /United States Depart-
ment of Health, Education, a.Welfare. Office of Educa-
tion. Buletin 1963:33./ 207.784

✓ MANN, W.: Iparitanuló-képzés Franciaországban. =Iparita-
nulóképzés, 1960. 10.sz. 25-27.p.

MATTEO, R.: A francia nép harcol a közoktatás demokrati-
zálásáért. =Béke és Szocializmus Kérdései, 1960. 5.sz.
161-166.p.

NATANSON, J. - PROST, A.: La révolution scolaire. Paris,
1963, Ed. Ouvrières. 163 p. 112.057 0

PONTEIL, F.: Histoire de l'enseignement en France. Les
grandes étapes. 1789-1964. Paris, 1966, Sirey. 454 p.
116.746

RAVAUX, Ch.: A reform reformja. /La réforme de la réforme./
=L'École et la Nation, 1963. No 119. 8-10.p.

SALLES, P.: A műszaki oktatás formája, helye és szerepe a
nemzet életében. /Le visage, la place et le role de l'
enseignement technique dans la nation./ =Technique, Art,
Science, 1967. No 208-209.p. Fordítás. OPKM. D 18736

SCHNEIDER, Ch.W.: Die neue Erziehung und das Schulwesen
in Frankreich unter besonderer berücksichtigung der
Schulreformversuche v. 1930 bis 1959. Heidelberg, 1963,
Quelle u. Meyer. 1966 p. 206.553

A szakmai irányításról és a szakmai képzés programjáról
szóló törvény. /Loi d'orientation et de programme sur
la formation professionnelle./ =Bulletin Officiel de
l'Education Nationale, 1966. No 47. 2689-2695.p. Fordi-
tás. OPKM. D 18706

Szaktanulmányképzés Franciaországban. =Szaktanulmánynevelés,
1966. 6.sz. 28-30.p.

✓ SZAPPANOS B.: A francia oktatási reform. =Köznevelés, 1966.
9.sz. 349-351.p.

Tableaux de l'Éducation nationale. Éd. 1966. /Éd/ Ministère
de l'Éducation Nationale. /Paris, 1966/, Service Cent-
ral des Statistiques et de la Conjoncture. 326 p.

42.540

Törvénytervezet a tankötelezettség idejének meghosszabbí-
tásáról és a közoktatásügy reformjáról. =L'Education Na-
tionale, 1956. No 35. 84 p. Fordítás. OPKM. D 12320

USINSZKIJ, K.D.: Arhiv D.D.Usinszkogo. 1.tom. Materialü
redaktorszköj dejatel'nösztü /1860-1861 gg./ i sztat'i
ego po voproszam skolü i voszpitanija v Anglii i Francii
szeredinü XIX v./ Moszkva, 1959, Izdat.Akad.ped.nauk
RSZFSZR. 478 p. 180.112/1

VIGREUX, A.: A szakkollégiumok. /Les collèges d'enseigne-
ment techniques./ =L'Éducation Nationale, 1961. 10.sz.
19 p.

Hollandia

Holanda. [Közoktatásügy.] =Diccionario de pedagogía labor. Direccion V.G. Hoz. Barcelona, 1964, Labor. 490-491.p. 208.505/2

Hollandia középfoku oktatási törvénye. /Summary of Post-Primary Education Act in the Netherlands./ Ministry of Education a. Sciences, Information Service, Den Haag, 1968. 12 p. Fordítás. OPKM. D 19132

LUZURIAGA, L.: Holanda. [Közoktatásügy.] =Diccionario de pedagogía. Buenos Aires, 1960. 189-190.p. 205.534

Netherlands. [Közoktatásügy.] =School Systems. Education in Europe Section 2. Ed.: Council for Cultural Cooperation of the Council of Europe. Strasbourg, 1965. 207-227.p.

Niederlande. [Közoktatásügy.] =Lexikon der Pädagogik. Bd. 3. Freiburg, 1962. Herder. 659-667.p. 206.791/3

Pays-Bas. [Közoktatásügy.] =L'éducation dans le monde. Vol.3. Paris, 1963, Unesco. 1070-1088.p. 340.052/3

Német Szövetségi Köztársaság

- Analysen und Modellé zur Schulreform. Hrsg.v.H. Hentig.
Göttingen, 1966, Vandenhoeck u.Ruprecht.82 p. /Neue Sammlung.Sonderh. 3./ 210.175
- ANWEILER, O.: Megjegyzések a gimnáziumi oktatás mennyiségi és minőségi problémáihoz. /Bemerkungen zum Quantitäts- und Qualitätsproblem der gymnasialen Ausbildung./ =Bildung und Erziehung, 1965. No 4. 295-299.p.
- BECKER, H.: A szakképesítést nyújtó iskolák. /Schulen für den Beruf./ =Neue Sammlung, 1965. No 4. 325-332.p. Fordítás. OPKM. D 17867
- Bildungspläne in der Bundesrepublik Deutschland und in der Deutschen Demokratischen Republik. Schwelm i. Westf. 1965, Schule u.Nation. 115 p. /Aktuelle Fragen der deutschen Schule./ 114.093
- BUNGARDT, K.: Das grosse Ärgernis. Zur Polemik gegen den "Bremer Plan" und gegen seine Urheber. Frankfurt a.M. 1960, Kern u.Birner. 44 p. 202.775
- Deutscher Ausschuss für das Erziehungs - und Bildungswesen. Empfehlungen u.Gutachten 1 - . 1957 - . Stuttgart, Klett. 206.766/1-5, 7-10.
- FARAGÓ, L.: Középiskolai reformtörekvések a Német Szövetségi Köztársaságban. =Köznevelés, 1961. 4.sz. 124-125.p.
- FÜHR, Ch. - SCHULTZE, W.: Schulversuche in der Bundesrepublik Deutschland und im Ausland. Weinheim, 1967, Beltz. 100 p. /Studien zum europäischen Schul- u. Bildungswesen 2./ Bibliogr. 94.p. 118.057

Gesamtplan zur Neuordnung des deutschen Bildungswesens.

Frankfurt a.M. 1964, Hirschgraben-Verl. 46 p. /Empfehlungen und Vorschläge zur Reform des Bildungswesens 3./ 113.942

Gesamtschule. Modell für die Schule von morgen? Bearb. v.

H. Magdeburg. Weinheim, 1967, Beltz. 77 p. /Pädagogisches Zentrum. Veröffentlichungen. Reihe B. Diskussionsbeiträge 3./ 118.515

GEISSLER, E.E. - KRENZER, Ph. - RANS, A.: Fördern und

Auslesen. Frankfurt, 1967. Diesterweg. 118 p. 210.250

HEID, H.: Die Berufsaufbauschule. Freiburg i.B. 1966,

Lambertus-Verl. 291 p. /Kölner wirtschaftspädagogische Studien 3./Bibliogr. 259-291.p. 210.246

HORVÁTH, Gy.: A nyugatnémet oktatásügy "katasztrófája".

=Köznevelés, 1966. 19.sz. 749-750.p.

HUEBENER, T.: The schools of West Germany. New York,

1962, N.Y. Univ. Pr. 181 p. 110.510

Javaslat az iskola új szervezeti felépítésére. /Vorschlag

für einen neuen Schulaufbau./ =Frankfurter Allgemeine Zeitung, 1959. No 90. 11.p. Fordítás. OPKM.

D 14090

✓ Keretegyezmény a felsőtagozati gimnáziumi oktatás rende-

zésére. /Rahmenvereinbarung zur Ordnung des Unterrichts auf der Oberstufe der Gymnasien./ =Zeitschrift für Pädagogik, 1962. No 3. 318-320.p. Fordítás. OPKM.

D 15819

KÖSTEL, A.: Das wirtschafts- und sozialwissenschaftliche

Gymnasium. /Wirtschaftsgymnasium./ Bad Homburg, 1959.

Gehlen. 64 p. 105.973

✓LAWSON, R.F.: Reform of the West German school system, 1945-1962. Ann Arbor, 1965, Univ. of Michigan. 230 p. /Michigan, University. Comparative education dissertation ser.4./ 117.617

MASKUS, R.: Zur Geschichte der Mittel- und Realschule. Bad Heilbrunn/Obb. 1966, Klinkhardt. 188 p. /Klinkhardts pädagogische Quellentexte./ 118.056

Das mathematisch-naturwissenschaftliche Gymnasium. Von J. Schnippenkötter, H. Holzapfel u.a. Heidelberg, 1965, Quelle u. Meyer, 47 p. /Grundlagen u. Grundfragen der Erziehung 13./ 116.402

Monumenta Germaniae Paedagogica. Bd.8. Braunschweigische Schulordnungen von den ältesten Zeiten bis zum Jahre 1828; Bd.35. Gilow, H.: Das Berliner Handelsschulwesen des 18. Jahrhunderts. Berlin, 180, 1906, Hofman, 810, 341 p. 280.133/8

NEUMANN, O.: Revansista szellem a nyugatnémet közoktatásban. =Béke és Szocializmus, 1963. 10.sz. 152-157.p.

Die Oberschule Praktischen Zweiges in Berlin. Hrsg... Kledzik. Hannover, 1963, Schroedel. 247 p. 112.348

Die Oberstufe der Gymnasien als Übergang zur Hochschule. Hrsg. vom Deutschen Philologenverband. Stuttgart, 1964, Klett. 400 p. 117.387

Pädagogische Provokationen I. Texte zur Schulreform. Hrsg. v. K. Rebel. Weinheim, 1966, Beltz. 114 p. /Pädagogisches Zentrum. Veröffentlichungen. Reihe B. Diskussionsbeiträge 1./ 118.060

PICHT, G.: Die deutsche Bildungslkatastrophe. Olten, 1964, Walter. 247 p.

- Reformvorschlag für die höhere Schule. Frankfurt a.M. 1961,
Hirschgraben. 36 p. 114.884
- ROTH, A.: Idee und Gestalt der künftigen Hauptschule. Ratingen, 1966, Henn. 196 p. 116.262
- Reformvorschlag für die höhere Schule. Frankfurt am M. 1961,
Hirschgraben. 36 p. /Empfehlungen und Vorschläge zur
Reform des Bildungswesens 1./ 114.884
- SCHELSKY, H.: Anpassung oder Widerstand? Soziologische Bedenken zur Schulreform. Heidelberg, 1961, Quelle u.Meyer.
186 p. 106.552
- SPRANGER, E.: Wilhelm von Humboldt und die Reform des Bildungswesens. Tübingen, 1960, Niemeyer. 275 p. 204.073
- WISSING, J.A.: Beispiele für die Organisation der Berufserziehung. Berlin, 1964, Beltz. 73 lev. 20 t. 302.101
- ZIELINSKI, J.: Humanisierung der Berufsschule. Ratingen bei Düsseldorf, 1963, Henn. 136 p. /Aachener Arbeiten zur Berufserziehung u. Industripädagogik./ 210.248

Svédország

✓ CHIOUT, H.: Milyen irányban fejlődik a svédországi gimnázium. /Wie entwickelt sich das Gymnasium in Schweden?/
=Die Deutsche Schule, 1965. No 11. 626-636 p. Fordítás.
OPKM. D 18159

DAHLÖF, U. - ZETTERLUND, S. - OBERG, H.: Secondary Education in Sweden. Transl. Stockholm, 1966, National Board of Education. 104 p. 114.743

Differentiation and guidance in the comprehensive school.
Ed. by T. Husen. Stockholm, 1959. Almqvist a, Wiksell.
195 p. 203.620

GHIO, D.: A kötelező oktatás új rendszere Svédországban.
/Il nuovo ordinamento della scuola dell'obbligo in Svezia./ =Rivista di Legislazione Scolastica Comparata, 1963. No 5-6. 400-415.p. Fordítás. OPKM.
D 16947

HULTIN, B.: The new school in Sweden. The comprehensive school.
Transl. Stockholm, 1963, Kungl. Boktryckeriet. 47 p.
112.930

JÜTTNER, E.: A svédországi közoktatásügy fejlődése az 1967/68. tanévben. /Entwicklungen im schwedischen Bildungswesen 1967/68./ =Bildung und Erziehung, 1968. No 4. 275-294.p. Fordítás. OPKM. D 19174

✓ KOCZKA J.: Pályaválasztás - szakmai előképzés - termelőmunka Svédországban. =Munka és Iskola, 1967, No 6.
1-7. p.

Läroplan för gymnasiet. Stockholm, 1966, SÖ-förlaget.

772 p. /Skolöverstyrelsens skriftser. 80./ 209.386

ORRING, J.: A svéd közoktatásügy. /Das allgemeinbildende Schulwesen in Schweden./ =Bildung und Erziehung,

1964. No 5. 356-364.p. Fordítás. OPKM. D 17349

✓ SZOKOLOV, E.M.: A svéd iskola és reformja. /Svedszkaja skola i ee reforma./ =Szovetszkaja Pedagogika, 1960.

No 6. 87-89.p. Fordítás. OPKM. D 14865

TROUILLET, B.: Die schwedische Schulreformen. Frankfurt/M.

1966. 150 p.

202.145

38-17/1968-69.

Dr. Ágoston György elvtársnak
tanszékvezető egyetemi tanár

Koczka János
Tárgy :
doktori szigorlata
Mell. sz. : 1 db. disszertáció

H e l y b e n

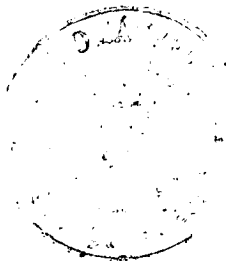
Professzor Elvtárs !

Mellékelve Koczka János "Az iskolatípusok fejlődésének összehasonlító vizsgálata"

cimű doktori értekezését tisztelettel felkérem, hogy azt megbírálni sziveskedjék. Legyen szabad Professzor Elvtárs szives figyelmét felhivnom tanácsülésünk ama határozatára, amely a bírálat elkészítésének és benyújtásának legkésőbbi határidejét a kézhezvételtől számított harmadik hónap utolsó napjában állapította meg.

A mellékelt értekezést a bírálat elkészítése után sziveskedjék átadni tanszéke könyvtárosának leltárba vétel és a könyvtárban való elhelyezése céljából.

Szeged, 1969. márc. 29.

.....
d é k á n

A kiadmány hiteles :

.....
dékáni hiv. vezető

Kapták : Dr. Ágoston György prof.
Dr. Nagy József adj. tanszékvezető
Dr. Jónás Antal tanszéki könyvtáros
..... tanszéki könyvtáros